

Informazioaren komunikazioa eta datu eta bilduma digitaletarako sarbidea

Comunicación de la información y acceso a datos y colecciones digitales

Teresa Agirreazaldegí Berriozabal
(koord./coord.)

emari ta zabal ezazu

Universidad
del País Vasco

Euskal Herriko
Unibertsitatea

ARGITALPEN
ZERBITZUA
SERVICIO EDITORIAL

**Informazioaren komunikazioa
eta datu
eta bilduma digitaletarako sarbidea**

*Comunicación de la información
y acceso a
datos y colecciones digitales*

**Informazioaren komunikazioa
eta datu
eta bilduma digitaletarako sarbidea**

*Comunicación de la información
y acceso a
datos y colecciones digitales*

Teresa Agirreazaldegí Berriozabal
(koord./coord.)

Universidad del País Vasco   Euskal Herriko Unibertsitatea

ARGITALPEN
ZERBITZUA
SERVICIO EDITORIAL

© Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco
Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua

ISBN: 978-84-9860-932-5

Depósito legal/Lege gordailua: BI - 144-2014

Aurkibidea/Índice

Aurkezpena	9
Presentación	13
I. Open Acces Biltegiak Euskal Herriko Unibertsitatean: ADDI	
<i>Alcira Macías eta M.^a Fe Rivas</i>	19
Repositorios Open Acces en la Universidad del País Vasco UPV/EHU: ADDI	
<i>Alcira Macías y M.^a Fe Rivas</i>	33
II. Gradu amaierako lanak: ADDI-ren eta beste biltegi batzuen egitekoa	
<i>Alcira Macías Redondo eta Amparo González de la Rúa</i>	47
Los trabajos fin de grado: el papel de ADDI y otros repositorios	
<i>Alcira Macías Redondo y Amparo González de la Rúa</i>	62
III. Liburutegi digitalak	
<i>Asun Lander</i>	77
Bibliotecas digitales	
<i>Asun Lander</i>	92
IV. Dokumentazioa Hego Euskal Herriko goi mailako irakaskuntzan, UPV/EHUtik abiatuta	
<i>Teresa Agirreazaldegí</i>	109
V. Xenpelar Dokumentazio Zentroa (XDZ): Bertsolaritzaren Sare Dokumentala	
<i>Nere Erkiaga Laka</i>	119

VI. Open Data Euskadi: datuetan oinarritutako kazetaritza <i>Imanol Argüeso Epelde</i>	133
Open Data Euskadi: periodismo basado en datos <i>Imanol Argüeso Epelde</i>	142
VII. Datuetatik ezagutzara. Web orrietan nabigatzean sortutako datuak abiapuntu <i>Olatz Arbelaitz Gallego</i>	151
VIII. Aldaketa garaiok baliatzearen apologia <i>Lander Arbelaitz</i>	165
IX. Galdetzaile bikain izateko bidea (edota nola disimulatu munduaren aitzinean norberaren ezjakinkeria) <i>Hasier Etxeberria</i>	177
X. Gipuzkoako Aldundiaren komunikazioa aldaketa aroan <i>Aitziber Iartza Etxebeste</i>	189
XI. Komunikatu, transmititu, hedatu: UEUren Komunikazio Puzzlea <i>Uxune Martinez eta Idoia Torregarai</i>	199
XII. Egunkarietako berriak: dokumentazioaren garrantzia rock munduan <i>Joseba Martin</i>	215
XIII. Euskal kantuak, dokumentazio-iturria: nazioarteko berriak euskal musikan (1969-2011) <i>Joseba Martin</i>	229

Aurkezpena

Esku artean duzun liburu honek hiru ardatz ditu. Lehenengo ardatza, dokumentazioa da, ezagutza esparru horren barruan antolatu baitziren obra hau elikatu duten ekitaldiak: Dokumentazioari Buruzko Jardunaldiak, hain zuzen. *Informazioaren komunikazioa eta datu eta bilduma digitaletarako sarbidea* izan zen 2013ko jardunaldien izenburua; *Tokikoa eta globala konektatuz*, berriz, 2012koena. Dokumentazioa irakasgaiaren barruan antolatu ziren biak, Euskal Herriko Unibertsitateko Komunikazio Zientzietako Fakultatean, Kazetaritza, Ikusentzunezko Komunikazio eta Publizitateko lizentziatura eta graduetako ikasleentzat. Liburuaren bigarren ardatza kazetaritza eta komunikazioa dira, ikasketa egitaraua eta diplomak agintzen dituenak, beraz. Hirugarren ardatza teknologia da, zeinak aurreko ardatz biak ukitzen dituen, batzuetan zeharka eta beste batzuetan zuzenean. Hortaz, dokumentazioa, kazetaritza eta komunikazioa eta teknologia aurkituko dituzu hurrengo orrietan, eta askotarikoak izango dira gaiak: biltegi instituzionalak, liburutegi digitalak, dokumentazioaren irakaspena, dokumentazioa bertsolaritzan, webguneen optimizazioa, datu kazetaritza, kazetaritza digitala, elkarrizketen prestakuntza, erakundeetako komunikazioaren egokitasuna eta gaurkotasunezko informazioa rock musikan. Gai horiek guztiak lantzeko, hamalau adituk hartu dute parte liburu honetan, gaiak bezain askotarikoak jatorri aldetik: liburuzainak, dokumentalistak, kazetariak, informatikariak eta unibertsitateko irakasleak, hain zuzen.

Lehenengo kapituluan, *UPV/EHUREN Irakaskuntza eta ikerketarako artxibo digitala (ADDI)* aurkezten da, UPV/EHUko liburutegira egokitutako teknologia berrien arloko arduradun Alcira Macíasen eta Bilboko Ingeniaritzako Goi Eskola Teknikoko liburutegiko laguntzaile M.^a Fé Rivasen eskutik. *Open access* mugimenduaren berri ematen da hasieran, ADDI UPV/EHUREN biltegi instituzionalaz jarduteko gero. Adibide batzuen bidez, ikusiko dugu nola bilatzen den gordetako

informazioa, hainbat plataformatatik, eta baliabide horiek erabiltzeko gonbita egi-ten da, bai modu irekian argitaratzeko, bai informazioa bilatzeko.

Bigarren kapituluan, *Gradu amaierako lanak: ADDI eta beste biltegi digital batzuk* izenburukoa, ADDI gestio tresna modura aurkeztuko dute: UPV/EHUko biltegi instituzionalaren atal bat dugu, ikasleen gradu amaierako lana entregatzeko eta ebaluatzeko garaian ikasleen eta irakasleen arteko komunika-zioa errazteko sortua. Hori ere Alcira Macíasek landu du, UPV/EHUko liburu-tegira egokitutako teknologia berrien arloko arduradunak, baina kasu honetan Amparo González UPV/EHUko Leioako Liburutegi Nagusiko laguntzailearekin batera osatu du testua. Biltegi instituzionalek «literatura grisa», hau da, zirkuitu komertzialetatik kanpo dauden proiektu, tesi eta ikerketa lanak bilatzeko eta es-kuratzekeo plataforma gisa duten zeregina aztertuko dute egileek. Izan ere, doku-mentu horiek iturri, gida praktikoa eta eredu onak dira gradu amaierako lana egi-turatzeko eta egiteko; eta, gainera, erdietsi beharreko eskakizun maila zein den adierazten dute.

Liburutegi digitalak da hirugarren kapituluaren titulua, Odei SAko Dokumentazio proiektuen arduradun Asun Landerrek aurkeztua. Liburutegi digitalek, au-rrerapen teknologikoak direla eta, informazioa eskuratzeko modua aldatu dute. Hezkuntza eta ondare kulturalako erakundeek urteak daramatzate liburutegi digi-talak antolatzen, funtsak errazago eskuratzeko moduan jartzeko. Liburutegiak za-baltzearekin batera, biltzaileak sortu dira: Hispana eta Europeana. Batzaile ho-riek informazioa eskuratzeko atariak dira: liburutegi digitalak biltzen dituzte, eta informazioa bilatzeko prozesua errazten dute. Batzaile horietan liburutegi digita-lak integratzeko eta dagozkien helburuak bete ahal izateko, ordea, hainbat irizpide bete behar dira, hau da, irudiak tratatu eta metadatuak sortu behar dira, eta hori egiteko prozesuak nahiko konplexuak dira.

Laugarren kapitulua *Dokumentazioa Hego Euskal Herriko goi mailako irakaskuntzan, UPV/EHUtik abiatuta* lana da, Teresa Agirreazaldegi UPV/EHUko Kazetaritza Saileko irakasleak aurkeztua. Hego Euskal Herrian ez dago ikasketa edota diploma espezifikorik dokumentazio alorrean; ezagutza esparru gisa, ordea dokumentazioa hiru modutan txertatzen da goi mailako irakaskuntza zentroetan. Lehengo eta behin, titulazioetan ematen diren irakasgaietan aurkituko dugu. Biga-rreren bidea, unibertsitateko bibliotekak ikasle zein irakasleentzat eskaintzen dituz-ten ikastaroak dira. Eta hirugarren eta azken bidea, irakasleak prestatzeko egiturak dira, informazio teknologian inguruan prestatzeko egiturak batik bat.

Xenpelar Dokumentazio Zentroa: bertsolaritzaren sare dokumentala dugu bos-garren kapitulua, Nere Erkiaga Xenpelar Dokumentazio Zentroko koordinatzaileak aurkeztua. Bertsolaritza berezko kultur sorkuntza du euskal kulturak, eta bertsoaz gozatzeko, hainbat hedapen tresna erabiltzen dira. Eguneroko gozamina izateaz gain, bertsolaritza bera informazio iturri garrantzitsua ere bada, bai bere barneko tekniken inguruko ikerketetarako baita gizarteko dinamika eta edukien inguruko lanetarako ere. 1991n sortu zuen Bertsozale Elkarteak Xenpelar Dokumentazio Zentroa (XDZ), bertsolaritzaren ondarea bildu, antolatu eta gizarteratuz maila guz-tietako ikerkuntza bultzatzeko helburuarekin. Bertsozale Elkartearen sailtako eta

herrialdeetako egitasmoei esker eta elkartearen inguruko bertsozaleen bidez osatzen da urtez urte zentro horrek biltzen eta eskaintzen duen ondarea. Bertsolaritzaren Datu Basearen (BDB) bidez eskaintzen da Interneten Xenpelar Dokumentazio Zentroan bildutako informazioa eta bertako eduki digitalak, eta, horrez gain, bertsolaritzaren inguruko beste hainbat webgune eta egitasmo digitalen dokumentazio zerbitzua ere eskaintzen du.

Open Data Euskadi: datuetan oinarritutako kazetaritza da seigarren kapituluaren titulua, eta bertan Imanol Argüeso Epelde Eusko Jaurlaritzako web kudeatzaileak *Open Data* mugimendua zer den azaltzen du eta, zehatzago, Eusko Jaurlaritzak egindako *Open Data Euskadi* proiektua. Ondoren, adibide praktiko batzuk jartzen ditu, Euskadiko *Open Data* datuetatik abiatutako kazetaritza nola egin daitekeen erakutsiz.

Zazpigarren kapitulua *Datuetatik ezagutzara, web orrietan nabigatzean sortutako datuak abiapuntu* dugu, UPV/EHUko Informatika Fakultateko irakasle, ALDAPA ikerkuntza taldeko kide eta UEUko Informatika Saileko arduradun Olatz Arbelaitzen eskutik. Informazio asko metatzen da gaur egun, askotan kontzienteki gordetzen da, eta beste hainbatetan, berriz, gure ekintzen albo ondorio gisa pilatzen da. Datu-meatzaritzak metatutako informazio hori guztia datuetan bertan ez dagoen ezagutza sortzeko erabiltzen da; adibidez, webguneetan nabigatzen dugunean uzten dugun aztarna erabili baliabideak egokitzeko.

Kazetaritza eta komunikazio esparruetara mugituko gara zortzigarren kapituluaren: *Aldaketa garaiak baliatzearen apologia*. Lander Arbelaitz *Argia.com* atariko erredaktoreburuak gogorarazten digu teknologiaren aurrerapenak aldaketa sakona ekarri duela kazetaritzara eta, horrekin batera, askok beren hegemonia edo orain arteko estatusa arriskuan ikusten dutela, batez ere aurreko eskemekin gauzak ongi zihozkien horiek (izan kazetariak era indibidualean, izan komunikabideak panorama orokorrago batean). Baina halako egoeretan aukera berriak sortzen dira, eta aukera horiek baliatzearen apologia egiten du egileak.

Bederatzigarren kapituluaren, Hasier Etxeberria kazetari eta ETBko *Sautrela* saioko zuzendariak *Galdetzaille bikain izateko bidea (edota nola disimulatu munduaren aitzinean norberaren ezjakinkeria)* lana proposatzen digu. Kazetari lanak egunero dakartzan erronkak azaltzen ditu egileak, non prestakuntza guztiaz gain, sena ere eskatzen den, azkartasuna, originaltasuna... «Ezen, esaterako, nola egingo diozu elkarrizketa bat frantses apur bat dakien Fisikako Nobel saridun txinatar bati, zeuk ez badakizu fisikarik, ez txinerarik eta ez frantsesik?». Halako egoeren berri emateko, egileak bere laneko hiru adibide erabiltzen ditu: Paul Auster eta Claude Lanzman idazleen elkarrizketak ETBko *Sautrela* saiorako, *Bost Idazle* liburuan jatzotakoak eta *Euskararen jatorria* dokumentalekoak.

Gipuzkoako Aldundiaren komunikazioa aldaketa aroan da hurrengo kapituluaren titulua, Aitziber Iartza Etxebeste Gipuzkoako Foru Aldundiko Komunikazio zuzendariak landua. Haren hitzetan, Gipuzkoako Foru Aldundian azken urte eta erdian aldaketa izan da ikur nagusia, baita komunikazio arloan ere. Aldaketa, erakundeen eta komunikabideen arteko botere harremanak aldatu direlako; aldaketa, gizartean komunikazio moldeak aldatu direlako; aldaketa, azken urtean publizita-

tera bideratutako diru kopurua erdira jaitsi delako; eta aldaketa, bestelako hizkuntz irizpide batzuk erabiltzea erabaki delako, besteak beste.

Hamaikagarren kapitulua *Komunikatu, transmititu, hedatu: UEUren komunikazio puzzlea* da, Uxune Martinez UEUko IKTen koordinatzaileak eta Idoia Torre-garai UEUko Komunikazio arduradunak idatzia. UEU bazkidez osatutako kultur elkarte bat da, bere lan esparrua unibertsitatean duena. Izaera horrek baldintzatzen du hein handi batean bere komunikazio estrategia: barne komunikazioak, kanpo komunikazioak, harreman publikoko jarduerak eta, nola ez, gizarte sareen erabile-rak bat egin behar dute zabaldu nahi den mezuarekin, guztien artean UEUren puzzlea osatzeko.

Azken bi kapituluetan, biak Joseba Martin Radio Euskadiko kazetari eta UPV/EHUko Kazetaritza Saileko irakasleak osatutakoetan, gaurkotasuneko albistekak eta kantak lotzen dira. *Egunkarietako berriak: dokumentazioaren garrantzia rock munduan* da hamabigarren kapituluaren izenburua, eta, egileak dioenez, XXI. mendeko gizartean, komunikazioaren gizartean kultura herrikoia gero eta indartsuago bilakatzen ari da: filmak, telesailak, genero literatura, grafitia, bideo jokoak, komikia eta, nola ez, rock musika, hori herri musikatzat hartzen badugu. Horiek denek egunerokotasunari begiratzen diote, egunero gertatzen den horretan hartzen dute inspirazioa, komunikabideek hedatzen dituzten berri horietan. Eta rock musika dugu, beharbada, euskarri egokienetakoa: Vietnamgo gerra, afroamerikarren eskubide zibilen aldeko borroka, Ipar Irlandako gatazka, Malvinetako, Irakeko eta Afganistango gerrak, Katrina urakana, Irailaren 11ko erasoak... Azken hamarkadetako berri ugari langai moduan hartu dute rock eta gertuko soinuen artistek; horra hor, besteak beste, Bob Dylan; John Lennon; Paul McCartney; Rolling Stones; Bruce Springsteen; U2; The Clash; Billy Bragg; Phil Ochs; Rage Against The Machine; Sting; Steve Earle; Iron Maiden; Crosby, Stills, Nash & Young; NOFX; Pearl Jam; Bad Religion eta Beastie Boys. Zerrenda luzea da, bai, eta, zenbait kasutan, harrigarria.

Euskal kantuak, dokumentazio-iturria: nazioarteko berriak euskaldun musikan (1969-2011) hamahirugarren eta azken kapitulua *Berrien rock-a: eguneko berriak kantu bilakatzen direnean* doktoretza-tesi proiektuaren atal txiki bat baino ez da. Helburua herri musikaren eta egunero komunikabideek eskaintzen dituzten berrien arteko lotura aztertu, kuantifikatu eta erakustea izan da. Aurkezpen horretan, artista euskaldunek nazioarteko mundu hori nola islatu duten erakusten da: zeintzuk izan diren lan horretan gehien murgildu direnak, zeintzuk izan diren ekoizpen handieneko garaiak, zeintzuk gehien errepikatu diren gaiak, zeintzuk iturri geografiko nabarmenak, nola garatu den hizkera edo lengoia, zein izan den ikuspuntu hedatuena eta zein den etorkizunerako aurreikuspena. Kennedyrengandik Malcolm Xrengana, Txiletik Vietnamera, apartheid-etik Libanoko gerrara, Palestinatik Sarajevora, Bobby Sandsen gose grebatik Iran-Contra eskandalura, Bin Ladenengandik Guantanamo, Saharako kanpamentuetatik G8ra, Parisko auzoetako iskanbiletatik Abu Ghraibeko presondegira, I-11tik Bosgarren Mendeurrenera... Artistak euskaldunek ere (nazioarteko) gaurkotasuna kantu bilakatu dute, komunikazio horretan azaltzen den moduan.

Presentación

El libro que tiene entre las manos se fundamenta en tres ejes. El primero es la documentación, y dentro de esta área de conocimiento se organizaron las Jornadas que alimentan la obra. Bajo el título *Conectando lo local y lo global*, en 2012, y *Comunicación de la información y acceso a datos y colecciones digitales*, en 2013, estas Jornadas de Documentación tuvieron lugar en el marco de la asignatura *Gestión de fuentes documentales*, que se imparte en los grados de Periodismo, Comunicación Audiovisual y Publicidad, en la Facultad de Comunicación de la Universidad del País Vasco, UPV/EHU. El segundo eje del libro es el periodismo y la comunicación, marco y fundamento que guía la formación y los diplomas mencionados. El tercer eje es la tecnología, la cual afecta a los dos núcleos anteriores, a veces de modo indirecto y otras directamente. Por consiguiente, en las sucesivas páginas encontrará documentación, periodismo, comunicación y tecnología, formalizadas en múltiples temas: repositorios institucionales, bibliotecas digitales, enseñanza de la documentación en la universidad, optimización de las sedes web, documentación en el bertsolarismo, periodismo de datos, periodismo digital, preparación de entrevistas, adecuación de la comunicación institucional e información de actualidad en la música rock. Para ello, catorce expertos han tomado parte en este libro, de orígenes tan diversos como los propios temas tratados: bibliotecarias, documentalistas, periodistas, gestores web y profesores universitarios.

En el primer capítulo se presenta *Repositorios Open acces en la UPV/EHU: ADDI*, de la mano de Alcira Macías, jefa de área de nuevas tecnologías aplicadas a la Biblioteca de la UPV/EHU, y M.^a Fé Rivas, ayudante de la Biblioteca de la Escuela Técnica Superior de Ingeniería de Bilbao. El texto comienza informando sobre el movimiento *Open access*, para acabar centrándose en ADDI, el repositorio institucional de la UPV/EHU. Con ejemplos, veremos cómo se realiza la búsqueda de la información depositada desde diferentes plataformas, y se invita a los lecto-

res a usar estos recursos, bien para publicar en abierto, bien para la búsqueda de información.

En el segundo capítulo, *Trabajos Fin de Grado: el papel de ADDI y otros repositorios*, se presenta ADDI como una herramienta de gestión, ya que en el repositorio de la UPV/EHU se dispone de una sección para facilitar el flujo de comunicación entre alumno y profesor a la hora de entrega y evaluación del TFG (Trabajo de Fin de Grado). Este capítulo también ha sido elaborado por Alcira Macías, jefa de área de nuevas tecnologías aplicadas a la Biblioteca de la UPV/EHU, pero en este caso en colaboración con Amparo González, ayudante de la Biblioteca Central de Leioa. Las autoras presentan los repositorios institucionales como plataformas de búsqueda y acceso abierto al texto completo de la antes denominada «literatura gris» proyectos, tesis, trabajos de investigación que están fuera de los circuitos comerciales, pero que sin duda son verdaderas fuentes, guías prácticas, modelo y orientación para estructurar y elaborar el TFG; sin olvidar que al mismo tiempo nos indican los niveles de exigencia requerida en los mismos.

Bibliotecas digitales es el título del tercer capítulo, presentado por Asun Lander, responsable de proyectos documentales de la empresa Odei S.A. Gracias a los avances tecnológicos, las bibliotecas digitales han cambiado el acceso a la información. Instituciones educativas y de patrimonio cultural llevan varios años desarrollando bibliotecas digitales para facilitar el acceso a sus fondos. Esta proliferación de bibliotecas digitales ha dado lugar a los agregadores, Hispana y Europea, que constituyen un portal de acceso a la información que agrupa múltiples bibliotecas digitales y facilita el proceso de búsqueda de información. Pero el proceso de integración de las bibliotecas digitales en estos agregadores requiere el cumplimiento de unos estándares que supone la realización de procesos, más o menos complejos, de tratamiento de imagen y generación de metadatos que hacen posible el cumplimiento de sus objetivos.

El cuarto capítulo, *Documentación en la enseñanza superior en el País Vasco Sur, tomando como referencia la UPV/EHU*, es presentado por Teresa Agirreazaldegí, profesora del Departamento de Periodismo de la Universidad del País Vasco UPV/EHU. Ni en la CAV ni en la Comunidad Foral Navarra hay estudios o diplomas específicos en documentación; sin embargo, como área de conocimiento, la documentación se inserta de tres modos diferentes en los centros de enseñanza superior. En primer lugar, la encontraremos en las asignaturas que se imparten en las titulaciones. La segunda vía es la formación que ofrecen las bibliotecas tanto a alumnos como a profesores. Y la tercera y última modalidad corresponde a las estructuras de formación al profesorado, especialmente las destinadas a la formación tecnológica.

Centro de Documentación Xenpelar: la red documental del bertsolarismo es el título del quinto capítulo de la obra, presentado por Nere Erkiaga, coordinadora del Centro de Documentación Xenpelar. El bertsolarismo es una creación cultural propia de la cultura vasca, y se utilizan diversos medios de difusión para su disfrute. Pero el bertsolarismo no es solo deleite, es también una importante fuente de información, tanto para la investigación de sus técnicas internas, como para el estudio

de las dinámicas y contenidos sociales. El Centro de Documentación Xenpelar fue creado en 1991 por la Asociación de Amigos del Bersolarismo, con el objetivo de promover la investigación en todos los niveles, mediante la recopilación, organización y difusión del patrimonio del bersolarismo. Ese patrimonio se recopila y se ofrece gracias a los proyectos llevados a cabo por los departamentos de la Asociación y a los amigos del bersolarismo de su entorno. A la información recogida en el Centro de Documentación Xenpelar se puede acceder mediante la Base de Datos del Bersolarismo (BDB). En esa base de datos, también se pueden consultar diversas páginas web y documentación sobre varios proyectos digitales.

Open Data Euskadi: periodismo basado en datos es el título del sexto capítulo, en el que Imanol Argüeso Epelde, gestor web en el Gobierno Vasco, presenta el movimiento *Open data*, y analiza con detalle el proyecto *Open data Euskadi*, llevado a cabo por el Gobierno Vasco. A continuación expone algunos casos prácticos, mostrando cómo se puede hacer periodismo basándose en los datos de *Open data Euskadi*.

El séptimo capítulo tiene por título *De los datos al conocimiento: los datos generados en la navegación web como punto de partida*, y lo ha elaborado Olatz Arbelaitz, profesora de la Facultad de Informática de la UPV/EHU, miembro del grupo de investigación ALDAPA y responsable de la sección de informática en UEU. Debido a las nuevas tecnologías, hoy en día se almacena mucha información, la mayoría en soporte digital. Muchas veces, esa información se recoge conscientemente, pero otras muchas se guarda debido a los efectos colaterales de nuestras acciones. La minería de datos utiliza la información acumulada para crear conocimientos que no existen en los datos en sí; por ejemplo, los rastros que dejamos cuando navegamos por las páginas web se pueden utilizar, entre otras cosas, para adecuar los recursos.

En el octavo capítulo nos moveremos entre el periodismo y la comunicación. Bajo el título *Apología de cómo servirse de una época de cambios*, Lander Arbelaitz, redactor jefe de Argia.com, nos recuerda que los avances tecnológicos han traído un profundo cambio al periodismo. Como siempre ocurre en épocas de cambio, si el cambio es en profundidad, muchos ven en peligro su hegemonía o el estatus que hasta ese momento tenían, sobre todo, a los que les iban bien las cosas con los esquemas anteriores (tanto periodistas individuales como medios en el panorama general). Pero en estas situaciones surgen nuevas oportunidades, y la ponencia será una apología para aprovechar esas oportunidades que tenemos delante de nosotros.

En el noveno capítulo Hasier Etxeberria, periodista y director del programa de ETB *Sautrela*, propone el trabajo *La vía para ser un estupendo interrogador (o cómo disimular ante el mundo la ignorancia de uno)*. El autor explica los retos diarios que comporta el trabajo periodístico, en el que además de toda la preparación, también se necesita instinto, agilidad, lucidez mental, originalidad... «Porque ¿cómo le vas a entrevistar a un chino que es Premio Nobel de Física y sabe algo de francés si tú no sabes ni Física, ni chino, ni francés?». Para mostrar estas situaciones el autor emplea tres ejemplos de su propio trabajo: las entrevistas realizadas a

los escritores Paul Auster y Claude Lanzman para el programa *Sautrela* de ETB, lo recogido en el libro *Bost Idazle* y el contenido del documental *Euskararen jatorria*.

La comunicación de la Diputación de Gipuzkoa en época de cambio es el título del décimo capítulo, realizado por Aitziber Iartza Etxebeste, directora de comunicación en la Diputación Foral de Gipuzkoa. En el último año y medio, el cambio ha sido el tema principal en la Diputación Foral de Gipuzkoa, incluso en el campo de la comunicación. Cambio, porque han cambiado las relaciones de poder entre las instituciones y los medios de comunicación; cambio, porque se han transformado las formas de comunicarse de la sociedad; cambio, porque en el último año se ha reducido a la mitad el dinero destinado a publicidad; y cambio también porque se ha decidido utilizar otros criterios lingüísticos.

El undécimo capítulo lleva por título *Comunicar, transmitir, difundir: el puzzle de la comunicación de la UEU*, y es presentado por Uxune Martínez, coordinadora de las TIC en UEU, e Idoia Torregerai, responsable de comunicación de UEU. La UEU es una asociación cultural formada por socios, cuyo ámbito de trabajo es la universidad. Este carácter condiciona en buena medida su estrategia de comunicación, ya que las comunicaciones interna y externa, las actividades de relaciones públicas y, cómo no, el uso de las redes sociales deben estar acordes con el mensaje que se quiere difundir, para crear, entre todos, el puzzle de la UEU. La coordinación de todos esos factores y la adecuación del mensaje son imprescindibles para hacer llegar, de manera adecuada, el mensaje que queremos transmitir.

Los últimos dos capítulos están escritos por Joseba Martín, periodista de Radio Euskadi y profesor del Departamento de Periodismo de la UPV/EHU, y relacionan canciones y noticias de actualidad. *Las noticias de prensa: importancia de la documentación en el mundo del rock* es el título del duodécimo capítulo. Como señala el autor, en la sociedad del siglo XXI, en la sociedad de la comunicación, la cultura popular adquiere cada vez mayor fuerza: el cine, las series de televisión, la literatura de género, el graffiti, los videojuegos, el cómic y, por supuesto, el rock entendido como música popular. Todos ellos tienen que ver con la actualidad, se inspiran en lo que ocurre a diario, en las noticias que transmiten los medios de comunicación; cada soporte adapta después esa actualidad a sus necesidades. Desde sus inicios, quizá el rock haya sido uno de los soportes más adecuados: la guerra de Vietnam, la lucha de los afroamericanos por los derechos civiles, el conflicto norirlandés, la guerra de las Malvinas, la de Irak o la de Afganistán, el Katrina, los ataques del 11-S... Muchas de las grandes noticias de las últimas décadas han servido de inspiración a numerosos artistas de rock y otros géneros cercanos; ahí están los nombres de Bob Dylan, John Lennon, Paul McCartney, Rolling Stones, Bruce Springsteen, U2, The Clash, Billy Bragg, Phil Ochs, Rage Against The Machine, Sting, Steve Earle, Iron Maiden, Crosby, Stills, Nash & Young, NOFX, Pearl Jam, Rage Against The Machine, Bad Religion, Beastie Boys... La lista es extensa y, a menudo, sorprendente.

Las canciones vascas como fuente documental: las noticias internacionales en la música vasca (1969-2011) es el título del decimotercero y último capítulo. Re-

fleja una pequeña parte de la tesis doctoral del autor, titulada *El rock de las noticias: cuando la actualidad se convierte en canción*. Su objetivo es analizar, cuantificar y mostrar la relación que existe entre la música popular y las noticias que ofrecen a diario los medios de comunicación. Esta presentación revelará cómo han reflejado los artistas vascos su visión de la actualidad internacional: quiénes han sido los que más han profundizado, cuáles han sido las épocas de mayor producción inspirada en las noticias del extranjero, cuáles han sido los temas más tratados, cuál ha sido el peso de los diferentes espacios geográficos, cómo ha evolucionado el lenguaje, cuál ha sido el punto de vista dominante y cuál es la proyección de futuro, entre otras cuestiones. De Kennedy a Malcolm X, de Chile a Vietnam, del apartheid a la guerra del Líbano, de Palestina a Sarajevo, de la huelga de hambre de Bobby Sands al escándalo Irán-Contra, de Bin Laden a Guantánamo, de los campamentos saharuis al G8, de los disturbios en los barrios de París a la prisión de Abu Ghraib, del 11S al Quinto Centenario... Como se mostrará en la presente comunicación, también los artistas vascos han convertido la actualidad (internacional) en canción.

Open Acces Biltegiak Euskal Herriko Unibertsitatean: ADDI

Alcira Macías eta M.^a Fe Rivas

Teknologia berrien arloko burua Liburutegian
eta Bilboko Ingeniaritza Goi Eskola Teknikoko Liburutegiko laguntzailea, UPV/EHU
Jefa del área de Nuevas tecnologías en la Biblioteca
y Ayudante de la Biblioteca de la Escuela Técnica Superior de Ingeniería de Bilbao, UPV/EHU

Laburpena: Ponentzia honen bidez, «Open access mugimendua»-ren berri eman nahi da labur-labur, eta, amaieran, ADDI UPV/EHUren Biltegi Instituzionalaz jardungo da, adibide batzuen bidez ikusiko delarik nola bilatzen den gordetako informazioa, hainbat plataformatatik. Parte-hartzaileei baliabide horiek erabiltzeko gonbita egiten zaie, bai profesional moduan, irekian argitaratzeko, bai dokumentalista moduan, informazioa bilatzeko.

Resumen: Esta ponencia pretende informar brevemente sobre el «Movimiento Open Access», para acabar centrándose en ADDI, Repositorio Institucional de la UPV/EHU, viendo, con ejemplos, cómo se realiza la búsqueda de la información depositada, desde diferentes plataformas. Se invita a los participantes a usar estos recursos, bien como profesionales que pueden publicar en abierto, o como documentalistas que pueden utilizarlos para la búsqueda de información.

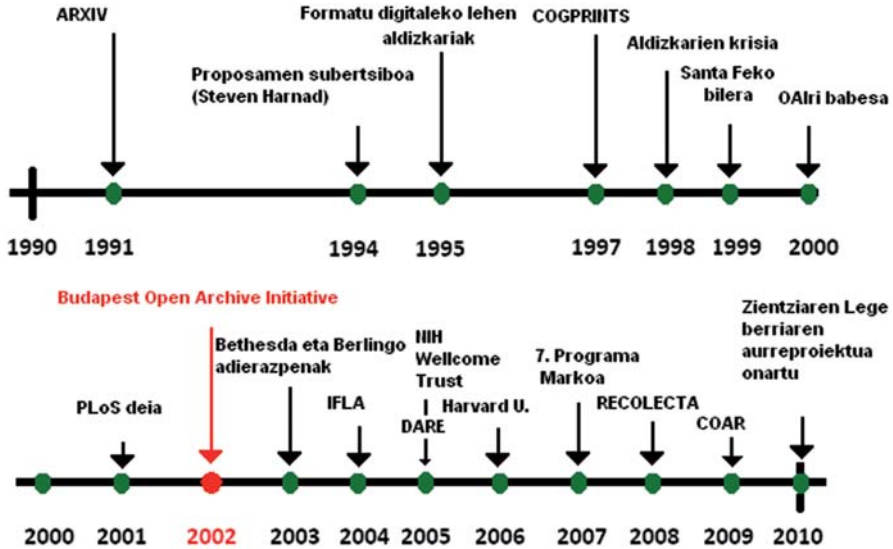
1. OPEN ACCESS MUGIMENDUA. DEFINIZIOA

Literatura zientifikora sarbide irekia izateak esan nahi du literatura hori edonoren esku izatea Interneten, irakurri, deskargatu, kopiatu, banatu, inprimatu edo legezko beste edozer egin dezan, inolako oztoporik izan gabe diruaren, teknika-aren edo beste alderen batetik. Muga bakarra hau da: autoreei ematea beren lanaren osotasunaren gaineko kontrola eta behar bezala aipatuak eta ezagutuak izateko eskubidea.

Lan bat sarbide irekikoa izan dadin, copyright-aren onuradunak aurrez definitu behar du erabiltzaileek nola erabil dezaketen lan hori, hau da, ea kopiatu, banatu edo transmititu dezaketen eta lan horretatik eratorritako lanak egin eta bana ditzaketen, edozein komunikabide digitaletan eta ardurazko edozein asmotarako, autorretza aitortzea beste eginbeharririk gabe.

Laburtuz, nahiz eta lan baterako sarbide irekia izan, horrek ez du esan nahi kosturik ez duenik, ez eta libre garenik argitaraturiko informazioa nolnahi erabiltzeko.

Open Access mugimendua: Bilakaera

Aurrez, izan ziren beste zenbait ekinbide, baina 90eko hamarraldian hasi ziren agertzen «open access» izeneko proiektuak, hots, www agertzearekin bateratsu. Nolanahi ere den, XXI. mendean etapa berri batean sartu da mugimendu hori, zein, proiektuak egiteaz gainera, gizarte-babesa ematen baitzaio, nazioartean zabaltzen diren adierazpenek lagunduta.

1991n, Paul Ginsparg buru dela, ARXIV jartzen da martxan, Fisikari eta Matematikari eskaintako biltegi bat, oraindik ere indarrean dena eta gai horietako profesionalek ohiko lanabes dutena.

1994ko udan, Steven Harnad-ek, ezaguna *peer review* delakoa bultzatu zuelako literatura zientifikoaren kalitatea bermatzeko, dokumentu aitzindari bat argitaratu zuen Interneten artikulua zientifikoak denek eskuratzeko moduan argitaratzeaz. «Proposamen subertsiboa» jarri zion izenburutzat, eta oso ikuspegi kritikoa agertu zuen argitaldarien eremu horretan duten jokabideaz.

1995ean, lehen aldizkari digitalak hasi ziren agertzen; 1997an beste biltegi bat agertu zen, Psikologiaren ingurukoa; eta 1998an «aldizkarien krisia» etorri zen, prezioen gorakadak eraginda.

Giro hartan, zientzialarien erkidegoak, batetik, aldizkarien batez besteko prezioen gorakada neurrigabearekin egin zuen topo 1998. urtean; ondorioz, harpidetzei eutsi ahal izateko, liburutegiek, lehen aldiz, aurreko urtean baino diru gutxiago erabili behar izan zuten liburuak erosteko. 1998an, batez beste, liburutegiek 1986an baino % 152 gehiago gastatu zuten % 7 titulu gutxiago erosteko.

Bestetik, argitaldarien baldintza gogorregiak inposatzen zituzten argitaraturiko materialen gainean. Argitaratzeko bide tradizionalak aztertuta, hauxe aurkitzen dugu:

1. Instituzio zientifiko bateko edo gehiagoko ikertzaile batek edo ikertzaile talde batek lan bat egiten du aldizkari jakin batean argitaratzeko asmoz —gehienetan, lanaren ezaugarriei ondoen egokitzen zaien aldizkarian—, hartara zientzialarien erkidegoaren aitortza eta merezimendu intelektuala jasotzeko.
2. Aldizkari horren argitaratze-arauei jarraituz, lana bidaltzen dute, eta kontratu bat sinatzen argitaratzailearekin, zeinaren arabera uko egiten baitiete lanaren gainean dituzten autore-eskubideei, argitaratuko balitz. Hori nahitaez egin behar da, argitaratzaileek lan argitaragabeak eskatzen baitituzte, eta autore bat baino gehiago badira, denen sinadura.
3. Aldizkariak jorratzen duen gaian espezialista direnek osatutako batzorde zientifiko batek ebaluatu egiten ditu jasotako lanak; horrek, batzuetan, *jasotako guztien % 11 baino ez* argitaratzea ekarri ohi du. Beste lanak ezagutzaren zabalkundetik kanpo geratzen dira, kalitate faltagatik edo argitalpenaren gaiari egokitzen ez zaizkiolako.
4. Azkenik, eta hona paradoxa, *lana argitaratu ondoren, artikulu hori ekoitzi duen ikerketa subentzionatu duen zientzia-erakundeak* erosi egin behar du aldizkaria bere kideen artean emaitzak zabaldu ahal izateko.

Laburtuz, *argitaldarien etekin ekonomikoak lortzen dituzte inolako materialik ekoitzi gabe, autoreek beren lanari zabalkundea emateko duten premiatatik.*

Kronologiarekin jarraituz, 1999ko urrian bilera bat antolatu zen Santa Fen (New Mexiko, AEB), ideia hau gidari zelarik: artxiboen arteko *interoperabilitatea* ezinbestekoa zela erkidego akademikoaren baitan haiek eragin handiagoa izan zezaten. Hartara, bilaketak zenbait artxibotan federatu ahal izango ziren, erregistroak trukatu edo aldi bereko bilaketak egin elkarrekin zerikusia zuten jakintza-arloetan. Bileraren eta geroagoko beste elkarrizketa batzuen ondorioz, 2001eko urtarri-lean Open Archives Initiative-Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH) argitaratu zen (lehen bertsioa); Z39.50 baino errazagoa zen.

2002ko otsailean, Budapest Open Archive Initiative (BOAI) argitaratu zen, akademiko eta liburuzain garrantzitsuek sinatutako adierazpen bat, non lehen aldiz definitzen baita «sarbide irekia» kontzeptua.

Une hartatik aurrera, ikertzaile eta instituzio ospetsuen atxikimenduak etorri ziren: lehenik Budapesteko eta ondoren Berlingo adierazpenak sinatu zituzten, eta OA mugimendua indartzuz joan zen. OAn babestutako proiektuak bata bestearen atzetik sortu ziren, eta gero eta instituzio finantzatzaile gehiagok eskatzen zuten libreaki argitaratzea bere finantzatutako ikerketen emaitzak.

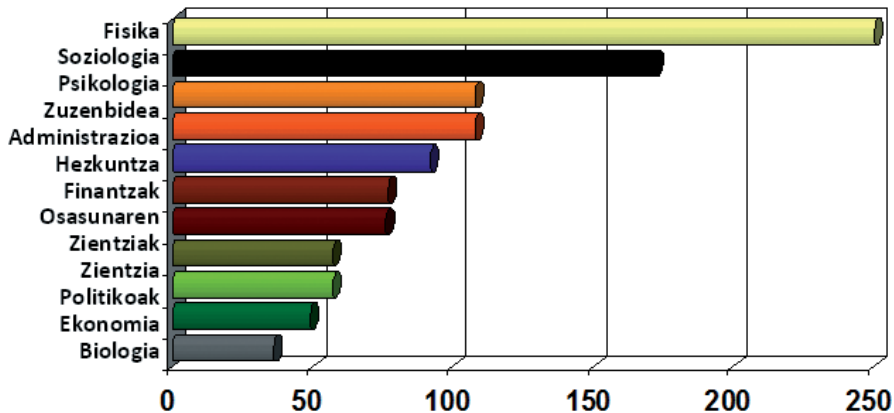
2. OPEN ACCESS MUGIMENDUA. ABANTAILAK

Ikertzaileentzat

1. *Abantaila nagusia da: informaziorako Sarbide Irekiak handitu egiten duela audientzia eta aiputan neurtutako eragina. Hori da arrazoi nagusia autoreek beren lanak Sarbide Irekian jar ditzaten.*

Hipotesi asko saiatzen dira gertaera horren azalpena ematen. Batzuek iradokitzen dute norberak biltegitratutako artikuluek bizkorrago zirkulatzen dutela aldizkari batean argitaratuek baino (eta lehenago aipatu ohi direla), eta autoreek biltegitratu egiten dituztela beren lanik onenak; ondorioz, Sarbide Irekian kalitatea handitzeko joera dakar horrek. *Baina oso litekeena da egiten diren azterketek frogatzea ezen hori lanak harrera handiagoa eta ikertzaileen artean ikusgaitasun handiagoa duelako gertatzen dela, eta baliagarri, garrantzitsu eta beren lanetan aipatzeko duin irizten diotelako.*

Ondoko grafikoaren arabera, kalkulatzen da erreferentzia-kopurua % 50etik % 250era gehitzen dela.

Datuak: Key Perspectives Ltd Steven Harnad and co-workers.

2. Komunikazio zientifikoa bizkorrago gertatzen da hala paperezko aldizkari bitartez baino.
3. Gizartera zabaldutako curriculum bat balitz bezala ikus daiteke.
4. «Ikusgai» eta, beraz, aipatua izateko aukera du; ez bakarrik aldizkari hauta batzuekin batera agertzeagatik bakarrik, lanaren beraren edukiagatik ere bai.
5. Gordetzearen ikuspuntutik, biltegiak artxibo zentral bat ematen dio bere produkzio zientifikorako.

Ikerkuntza-instituzioentzat:

1. Ikusgaiago eta prestigiotsuago egiten ditu.
2. Ikerkuntza-jardueraren inpaktu handiagoa erakargarri gertatzen zaie finantzatze-iturriei, irakasle eta ikertzaile berriei, ikasle izan litezkeenei, eta abar.

Gizartearentzat:

1. Copyright-a duten materialetara sarbidea izateak sormena kitzikatu eta eza-gutza berriak garatzen laguntzen du.
2. Bizkortu egiten da ikerkuntza, eta aberastu hezkuntza.
3. Partekatu egiten da ikaskuntza nazio aberatsen eta pobreen artean.
4. Instituzioen ekoizpen zientifikoa luzera begira gordeta geratuko dela ziurtatzen da.

3. OPEN ACCESS MUGIMENDUA: ESTANDARRAK

Oinarritzko kontzeptuak

Metadatuak: sarean baliabide elektronikoak aurkitzen laguntzeko erabiltzen den edozein datu. Web baliabideak deskribatzea edo katalogatzea da xedea, errazago berreskuratzeko. Beste erabilera bat ere badu: kontserbatzea eta gordetzea; izan ere, formatuari, egiturari eta abarri buruzko informazioa meta daiteke.

Identifikatzaile bakarra: Identifikatzailea kode bat da, objektu digital bat edo item bat modu unibokoan identifikatzen duena.

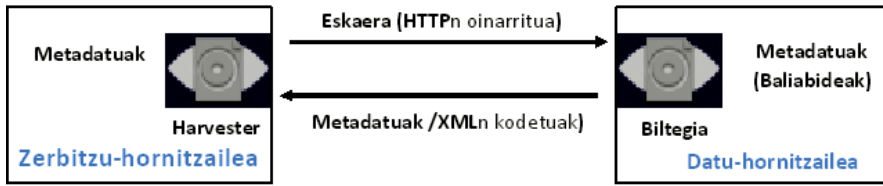
Datu-hornitzailea: Datuak eta metadatuak dituzten entitateak dira; datuok partekatzeko prest daude.

Zerbitzu-hornitzailea: Ageri diren metadatuak bildu eta beste zerbitzu batzuk eskaintzen dituzte; batez ere bilaketakoak, baina baita erabilera-estatistikak, kontsulta eta deskargen kopurua, eta abar.

Oinarritzko ideia hau da: zerbitzu-hornitzaileek datu-hornitzaileengandik jasotzen dituztela metadatuak, eta zerbitzu erantsi batzuk eskaintzen dituztela, hala nola bilaketa-tresna hobekak, deskarga-estatistikak, aipuak, eta abar. Erabiltzaile batek dokumentu bateko testu osora iritsi nahi duenean, zerbitzu-hornitzaileak datu-hornitzaileagana jotzen du eta eskatutako dokumentua eskaintzen dio. Horregatik du hainbesteko garrantzia DOI delakoak (Digital object identifier) izatea.

Ez gara hasiko orain protokoloa teknikoki deskribatzen; modu sinplean, honela esplikatu daiteke:

OAI-PMHk HTTP transakzioak erabiltzen ditu galderak egiteko, eta erantzunak XML dokumentu ondo eratuak dira. Bezero/zerbitzari eredu batean oinarritzen da, non bezeroa zerbitzu-hornitzailea bailitzateke, eta zerbitzaria, berriz, datu-hornitzailea.

Erregistro bakoitza identifikatzaile bakar batek modu unibokoan bideratzeko modukoa izan behar du, eta iturriak iraunkorra izan behar du zerbitzu-hornitzaileak hura erreferentziatzen izan dezaten metadatu bidez deskribaturiko objektu digitalera iristerakoan.

4. OPEN ACCESS MUGIMENDUA: INPLEMENTAZIOA

Open Access mugimendua bi bidetatik ari da garatzen: urrezko bidea sarbide irekiko aldizkarietara osatzen dute, eta bide berdea, berriz, biltegiak.

Urrezko Bidea-Open Access Aldizkariak

Sarbide irekiko aldizkarietara dagokienez, honako aukera hauek ditugu:

- *Lehendik dauden aldizkariak* (sei edo 12 hilabeteko) bahitura-aldi baten ondoren beren fitxategietarako sarbidea ematen dutenak. (PubMed Central)
- *OA aldizkariak*, non autoreak copyright eskubideak beretzat gordetzen baititu eta bere artikulua argitaratzeagatik ordaintzen baitu. (BioMed Central)
- *OA argitalpen doakoak*, non egileak ez baitu ordaintzen bere lanak argitaratzeagatik. (DOAJ: <http://www.doaj.org>)
- *Eredu hibridoa*, non bi aukera baitaude, harpidetzagatik ordaintzea eta argitaratzeagatik ordaintzea, hau da, autoreak artikulua bat argitaratu nahi badu baina autore-eskubideak beretzat gordez, diru-kopuru jakin bat ordaindu behar du. Bestela, eskubideak argitaldarira pasatuko dira. (Elsevier, Springer, Blackwell...).

Bide Berdea-Biltegiak

Bide berdeak, autoreak harpidetza bidezko aldizkari batean argitaratzeaz gainera, esan nahi du kopia bat biltegi instituzional edo tematiko batean gordailutzen dela (autoartxiboa). Biltegi bidalitako kopia preprint-a izan daiteke, hots, artikuluen bertsio bat begiraleek ebaluatu aurrekoa, edo izan daiteke postprint-a, hots, ebaluazio ondorengo bertsioa, eta batzuetan baita argitara ematen den bertsio bera ere. Biltegi batzuek onartzen dute parek gainbegiratu gabeko artikulua gordailutzea; hori gogor kritikatzeko sarbide irekiaren kontra daudenek.

Esan daiteke biltegi digitalak hainbat formatutako objektu digitalak (datu eta metadatuak) biltzen dituzten artxibo batzuk direla (testu-, irudi-, soinu- eta beste formatu batzuetakoak). Honako hauek dituzte ezaugarri nabarmenenak:

- Objektu digitalak daukate.
- Metadatuak daukate.
- Objektu bakoitza modu iraunkorrean identifikatzea ziurtatzen dute, identifikatzaile bakar baten bidez.
- Objektuak kudeatzeko, artxibatze eta gordetzeko funtzioak eskaintzen dituzte.
- Sarbide erraza, kontrolatua eta estandariztua eskaintzen diete objektuei.
- Segurtasun-sistema egokiak eskaintzen dituzte objektu eta metadatuentzat.
- Iraunkorrak dira denboran.

Hemen kontsulta daiteke gaur egun diren biltegien zerrenda:

- <http://www.opendoar.org>,
- <http://www.roar.org>,
- <http://www.openarchives.org/Register/BrowseSites>.

Sarbide Irekiko Biltegiak gai bati buruzkoak izan daitezke, hots, ezagutzaremu jakin bati buruzko material zientifikoa biltzen dutenak, edota instituzionalak, instituzio jakin batean sortutako produkzio zientifikoa gordetzen dutenak.

Gai bati buruzko biltegien adibideak:

- arXiv: <http://www.arxiv.org> → Fisika eta Matematika. Eprint artxiboen lehen adibidetzat hartu ohi da. 1991n sortu zen. Aurreargitalpenen artxibogisa hasi zen, baina eboluzionatuz joan da, eta aldizkari tradizionaletan argitaraturiko artikulua ere hartzen ditu. Orobat, Energia Handiko Fisikako esparruan hasi zen, baina beste jakintza-arlo batzuk beretu ditu, hala nola Matematika, Informatika, eta abar.
- e-Lis: <http://eprints.rclis.org> → Dokumentazio Zientziak (Eprints in Library and Information Science). Nazioarteko ahalegin bat da, dokumentu zientifikoaren artxibo multinazional eta eleanitza sortzeko Bibliotekonomia eta Dokumentazio arloetan.
- RePEc: <http://www.repec.org> → Ekonomia. Research Papers in Economics-en siglak dira. Eredu banatu batean oinarritzen da hau ere. Autoreei lan-dokumentuak beren instituzioaren tokiko artxibo batera bidaltzeko aukera ematen die, edo, halakorik ez bada, EconWPAra, <http://econwpa.wustl.edu>, Washington University at Saint Louis-ek arXiv.org ereduari jarraituz daukan artxibo batera.

5. ADDI, EHU-KO BILTEGI INSTITUZIONALA

Oro har, *biltegi instituzionala* fitxategiak biltegiratzeko artxibo edo datu-base bat baino gehiago da. Instituzio batek bere irakasle eta ikertzaileen produkzioa

ikusgai jartzeko duen konpromisoari erantzuten dio, eta eskatzen du horretarako lanabesak martxan jartzea, lanabesok garatzeko politikak ezartzea eta zenbait estamentuk konpromisoa hartzea hori lortzeko.

UPV/EHUn, gure biltegia *ADDI* da. Dspace-n oinarritzen da, gisa honetako proiektuetarako plataforma software libreko batean, eta honako egitura hau du:

- Bost *Komunitate*tan banatuta dago (Irakaskuntza, Funts Digitalizatuak, Institutuzionala, Ikerkuntza eta Aldizkariak); horiek, berriz, azpikomunitateak eta/edo bildumak dituzte. *Azpikomunitateak bildumatan* daude banatuta, eta horietan gordetzen dira edukiak.

ADDI: Repositorio Institucional de la Universidad del País Vasco (UPV/EHU) >

INVESTIGACION : [707]

En: INVESTIGACION

Buscar por:

o Lista por

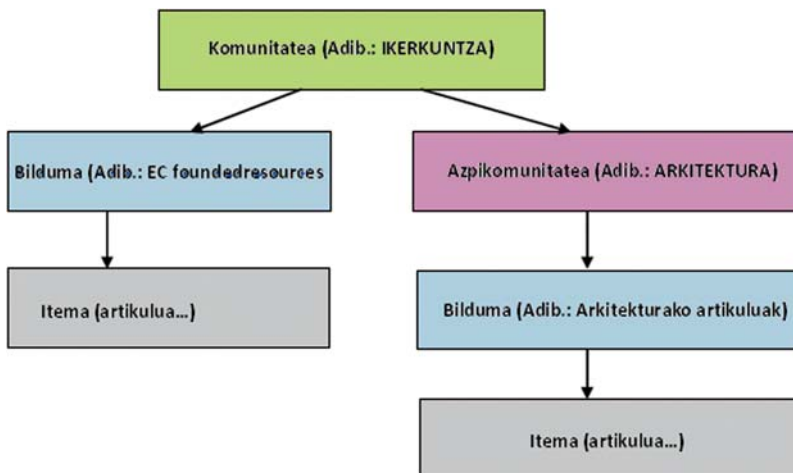
Materia Título Autor Fecha Publicación

Colecciones en esta comunidad

- [ec_fundedresources](#) [2]

Subcomunidades dentro de esta comunidad

- [Arquitectura](#) [0]
- [Arquitectura y Tecnología de Computadores](#) [0]
- [Arte y Tecnología](#) [0]

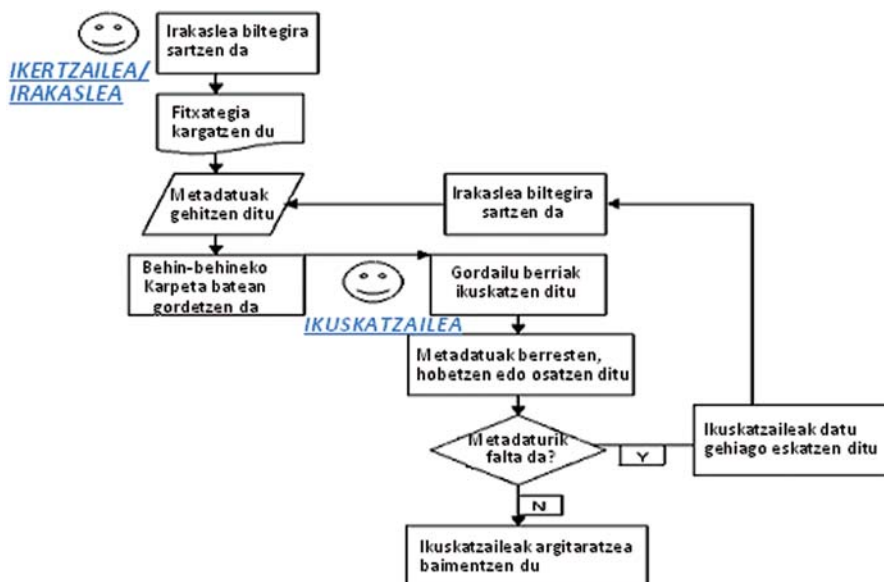
Bilduma bakoitzak argitaraturiko lanak dauzka, eta gerta daiteke lan bat zenbait bildumatatik egotea irispidean, baldin eta, esate baterako, autoreak departamentu bat baino gehiagokoak badira.

5.1. Lan-fluxuak

UPV/EHUko irakasle eta ikertzaileek baimena dute beren departamentuetako bildumetan beren artikulua edo doktoretza-tesiak autoartxibatzeke, eta beren Eskola edo Fakultatekoetan, berriz, prestatzen dituzten irakasmaterialak gordezke.

Gordailutze edo autoartxibatzea kasuan kasuko bildumaren formularioaren birtartez egiten da, eta, horretarako, autorea bera da egokiena bere lanak ondoen deskribatzen dituzten metadatuak definitzeko eta daukan materialaren bertsioa erans-teko. Material horiek, ordea, inoiz ez dira pasatzen ADDIko izatera Unibertsitateko Liburutegiko langile baimenduek ikuskatu gabe; izan ere, materiala sartzeko behin betiko baiezkoa eman aurretik, honako hauek egin behar dituzte langileok:

1. Frogatu autoreak dagoeneko argitaratuak dituen artikulua komunikatzeko eta publikoki banatzeko eskubideak dituela edo publiko egiten duela eskubide horien titularrak (gehienetan, argitaldari batek) uzten duen materialaren bertsioa (preprint, postprint edo argitaratutako bertsioa).
2. Metadatuak ondo osatuta eta zuzen idatzita daudela, ADDI UPV/EHUren biltegirako gidaren argibideen arabera; gida hori biltegian bertan dago zintzilikatuta (<http://hdl.handle.net/10810/2544>).

Dena ondo badago, itema ADDIKo bihurtzen da; arazoren bat badago, datuak autoreari itzultzen zaizkio osa edo alda ditzan, edota biltegiaren bitartez publiko egin nahi duen materialaren bertsio egokia ekar dezan.

6. ADDI-N ARGITARATURIKO MATERIALAK BILTZAILEEN BITARTEZ BILATZEA

Nahiago genuke ADDItik gomendatu bertatik bila daitezela artxibaturiko materialak, bilaketa-sistema osoa baitu, hala autore, titulu eta gaien indizeen bitartez nola bilaketa errazaren eta aurreratuaren bitartez; baina errealistak izan behar dugu, eta onartu gure biltegiko edukietara hurbilduko diren erabiltzaile gehienak aipaturiko zerbitzu-hornitzaileen bitartez edo biltzaileen bitartez hurbilduko direla. Esate baterako:

- *Google Scholar*, Googlek biltzaile zientifikoetara egindako hurbilpena, saio bat «Internet ikusezina» deritzonaren parte den informazio akademikoa ikusgaiago jartzeko (<http://scholar.Google.es>)

The screenshot shows a Google Académico search result for the paper "Numerical Distribution Functions for Seasonal Unit Root Tests" by Ignacio Diaz-Emparanza. The search query is "Numerical Distributio". The results list two entries from 2011, both from the *econpapers* repository. The first entry is highlighted with a red box around the title and author information. The second entry is also highlighted with a red box around the title and author information. The abstract of the paper is visible, describing methods for testing seasonal unit roots using HEGY statistics. The paper is available as a PDF file, with a download link provided. The search results also show the journal information, keywords, and a list of references.

- *Recolecta*, FECYT eta REBIUN batera ari diren proiektu bat, Espainiako biltegi zientifiko guztiak bilduko dituen plataforma bat sortzeko; biltegi-kudeatzaileei zein ikertzaileei ematen die zerbitzua. <http://www.recolecta.net/buscador/>

Logo: GOBIERNO DE ESPAÑA, MINISTERIO DE ECONOMÍA Y COMPETITIVIDAD, FECYT, FUNDACIÓN ESPAÑOLA PARA LA CIENCIA Y LA TECNOLOGÍA, Recolecta RECOLECTOR DE CIENCIA ABIERTA

Menú: INICIO, SHERPA/ARXIVO, BUSCADOR, DOCUMENTACIÓN, CONTACTO, ADMINISTRADORES DE REPOSITARIOS

ESTADÍSTICAS, WEBINARS, OPEN ACCESS WEEK

Buscador: Búsqueda con todos los términos: Título="Numerical Distribution Functions for Seasonal Unit Root Tests"

Registros de metadatos agrupados por Recurso: Todos

Ordenados por: Relevancia

Recurso de origen	ADDI: Repositorio Institucional de la Universidad del País Vasco
Identificador	1134-8984
Identificador	http://hdl.handle.net/10010/5568
Título	Numerical Distribution Functions for Seasonal Unit Root Tests
Autor	Díaz-Emparanza Herrero, Ignacio
Materia	seasonality
Materia	unit roots
Materia	surface response analysis

ADDI: Repositorio Institucional de la Universidad del País Vasco

Registro completo y enlace al documento

Página: 1/1

- *OpenAire*, open access bultzatzen duen europar proiektua; Europar Batasunaren 7. Programa Markoak finantzaturiko ikerkuntzetatik ateratzen diren argitalpen guztiak autoartxibatuzera behartzen du (<http://www.openaire.eu/es/component/openaire/browse/default/390>).

Zerbitzu-hornitzaile edo biltzaile horiek guztiek ADDItik biltzen dituzte metadatuak, eta gure biltegian bildutako edukira bideratzen dituzte erabiltzaileak, aipaturiko identifikatzaile bakarraren bitartez —gure kasuan, handle—, zeinak ezin argiago pertsonalizatzen baitu biltegi bateko item bakoitza. Gure biltegiara hala birbideratzeari esker, itemen kontsulta- eta deskarga-estatistikak egin ditzakegu, bai kontsulta ADDItik bertatik egiten bada eta bai beste edozein biltzaile edo biltzailetatik, halako moldez non autoreek eta instituzioak ikusi egin baitezakete nola erabiltzen diren materialak sarbide irekian.

7. AUTORE-ESKUBIDEAK

ADDIri edo beste edozein biltegiari dagokionez, bi ikuspuntutatik begira diezaiekegu autore-eskubideei:

- gordailutu daitezkeen materialei dagokien ikuspuntutik
- edo erabiltzaileon ikuspuntutik: nola uzten zaigun erabiltzen bertan lortzen ditugun materialak.

Gai horri ekiterakoan, argi izan behar ditugu zenbait kontzeptu, gordailututako materialen autore-eskubideekin zerikusia dutenak:

- Bistan da sarean aurkituko ditugun materialak publikoak direla, baina horrek ez du esan nahi libreak edo sarbide irekikoak direnik.

- Ohartu behar dugu ezen, nahiz eta edukiak ez izan inolako oharrik, horrek ez duela esan nahi eskubideak libre dituenik; are gehiago, oharrik ez bada, gehienetan ulertu behar da eskubide guztiak gordeta dituela.
- Obra guztiek dute autore bat, espresuki adierazi edo ez, eta, beraz, eskubide-titular bat dute, errespetatu beharrekoa.
- Bilatzaileek, hala nola Googlek berak edo are Recolectak, materialak bilatzen dituzte, baina ez dira obraren jabe.
- Interesatzen zaigun materiala aurkitu ondoren, kontu handiz irakurri behar dira lege-oharra edo erabilpen-baldintzak.

ADDIko lege-ohar batek hauxe dio hitzez hitz: «DSpaceren itemak copyright-ez babesturik daude, eta, besterik esaten ez bada, erreserbatuak dituzte eskubideak».

Hala ere, ahalik eta kontu handiena izaten saiatu gara autore-eskubideen gaiari buruz, eta material argitaragabeetan, hala nola doktoretza-tesietan, saiatu gara adierazten zegokion metadatuak (dc.rights.holder) ea itema copyright-pean dagoen ala creative commons lizentzietako baten pean banatzen den, horiek gutxienez erreproduzio, banaketa eta komunikazio publikoa uzten baitute, betiere autorea aitortzeko eskatuz. Gainera, ADDIren materialen erabiltzaileak inolako zalantzarik izan ez dezan materiala deskargatu ondoren, saiatu gara dokumentuaren parte gutxietan dagoen © (copyright) edo cc (Creative Commons) adierazten duen ikurra ager dadin.

cuenta las necesidades de los fondos de pensiones uniplan de empleo, proponemos un modelo de gestión específico para este tipo de fondos. Para finalizar, realizamos un análisis empírico sobre la gestión de los fondos de pensiones uniplan de empleo e individuales.

dc.language.iso	spa	es
dc.rights	info:eu-repo/semantics/openAccess	es
dc.subject	regimenes privados de jubilación	es
dc.subject	fondos de pensiones	es
dc.title	Gestión de los fondos de pensiones en los planes de pensiones de la modalidad empleo: el caso español	es
dc.type	info:eu-repo/semantics/doctoralThesis	es
dc.rights.holder	(c) Rosa María Ahumada, 2002	-

Aparece en las colecciones: [Tesis-Economía financiera II](#)

Ficheros en este ítem:	
Fichero	Des
capitulo0indice.pdf	Indice
(c) Rosa María Ahumada, 2002 http://addi.ehu.es/handle/10810/2585	

datos multivariados procedentes de la misma regresión, y un de una señal derivada de los mismos datos multivariados originales.

URI : <http://hdl.handle.net/10810/5574>

Aparece en las colecciones: [Tesis-Química aplicada](#)

Ficheros en este ítem:

Fichero	Descripción	Tamaño	Formato
ZuriarrainCap3.pdf	Capítulo 3	1,92 MB	Adobe PDF Visualizar/Abrir
ZuriarrainIntrod.pdf	Indices e introducción	2,09 MB	Adobe PDF Visualizar/Abrir
ZuriarrainCap1.pdf	Capítulo 1	909,4	 Juan Zuriarrain Ocio, 2010 http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/
ZuriarrainConc.pdf	Conclusiones y publicaciones	312,5	http://addi.ehu.es/handle/10810/5574
ZuriarrainCap2.pdf	Capítulo 2	1,27	
ZuriarrainCap4.pdf	Capítulo 4	862,8	

[Mostrar el registro Dublin Core completo del ítem](#)

 RefWorks

Este ítem está sujeto a una [licencia Creative Commons](#). [Licencia Creative Commons](#)

Los ítems de DSpace están protegidos por copyright, con todos los derechos reservados, a menos que se indique lo contrario.

8. BIBLIOGRAFIA

- OPENAIRE: OPEN ACCESS INFRASTRUCTURE FOR RESEARCH IN EUROPE (2012). Eskuragarri hemen: <http://www.openaire.eu/>.
- BERLIN DECLARATION ON OPEN ACCESS TO KNOWLEDGE IN THE SCIENCES AND HUMANITIES (2003). Eskuragarri hemen: http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin/berlin_declaration.pdf,
- BETHESDA STATEMENT ON OPEN ACCESS PUBLISHING (2003). Eskuragarri hemen: <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>.
- BARRUECO, J.M. eta SUBIRATS COLL, I. (2002). *OAI-PMH: Protocolo para la transmisión de contenidos en internet*. Eskuragarri hemen: <http://eprints.rclis.org/archive/00000177/02/cardedeu.pdf>.
- FECYT. RECOLECTA: RECOLECTOR DE CIENCIA ABIERTA (2012). Eskuragarri hemen: <http://www.recolecta.net/buscador/>.
- HERNÁNDEZ PÉREZ, T.; RODRÍGUEZ MATEOS, D. eta BUENO DE LA FUENTE, G. (2007). «Open Access: El papel de las bibliotecas en los repositorios institucionales de acceso abierto». *Anales de Documentación* (10): 185-204.
- LABASTIDA I JUAN, Ignasi (2006). «El sistema de licencias de creative commons». *Artecon-texto: Arte, Cultura, Nuevos Medios = Art, Culture, New Media* (12): 19-25.
- LÓPEZ MEDINA, A. (2007). *Guía para la puesta en marcha de un repositorio institucional*. Eskuragarri hemen: <http://www.ugr.es/~afporcel/reposi2007.pdf>.
- OFICINA TÉCNICA DEL REPOSITORIO (2011). *Guía para ADDI, repositorio de la UPV/EHU*. Eskuragarri hemen: <http://hdl.handle.net/10810/2544>.

- OPEN SOCIETY INSTITUTE (2001). *Budapest open access initiative*. Eskuragarri hemen: <http://www.soros.org/openaccess/read.shtml>.
- RODRÍGUEZ I GAIRÍN, Josep Manuel eta SULÉ DUESA, Andreu (2008). «DSpace: Un manual específico para gestores de la información y la documentación». *BiD: Textos Universitaris de Biblioteconomia i Documentació* (20).
- VIVES-GRÀCIA, Josep (2005). «Aspectos de propiedad intelectual en la creación y gestión de repositorios institucionales». *El profesional de la información* 14 (4): 267-78.
- XALABARDER PLANTADA, Raquel (2006). «Las licencias creative commons: ¿una alternativa al copyright?». *UOC Papers* (2).

Repositorios Open Acces en la Universidad del País Vasco UPV/EHU: ADDI

Alcira Macías y M.^a Fe Rivas

Jefa del área de Nuevas tecnologías en la Biblioteca
y Ayudante de la Biblioteca de la Escuela Técnica Superior de Ingeniería de Bilbao, UPV/EHU
Teknologia berrien arloko burua Liburutegian
eta Bilboko Ingeniaritza Goi Eskola Teknikoko Liburutegiko laguntzailea, UPV/EHU

Resumen: Esta ponencia pretende informar brevemente sobre el «Movimiento Open access», para acabar centrándose en ADDI, Repositorio Institucional de la UPV/EHU, viendo, con ejemplos, cómo se realiza la búsqueda de la información depositada, desde diferentes plataformas. Se invita a los participantes a usar estos recursos, bien como profesionales que pueden publicar en abierto, o como documentalistas que pueden utilizarlos para la búsqueda de información.

Laburpena: Ponentzia honen bidez, «Open Access mugimendua»-ren berri eman nahi da labor-labor, eta, amaieran, ADDI UPV/EHUren Biltegi Instituzionalaz jardungo da, adibide batzuen bidez ikusiko delarik nola bilatzen den gordetako informazioa, hainbat plataformatatik. Parte-hartzaileei baliabide horiek erabiltzeko gonbita egiten zaie, bai profesional moduan, irekian argitaratzeko, bai dokumentalista moduan, informazioa bilatzeko.

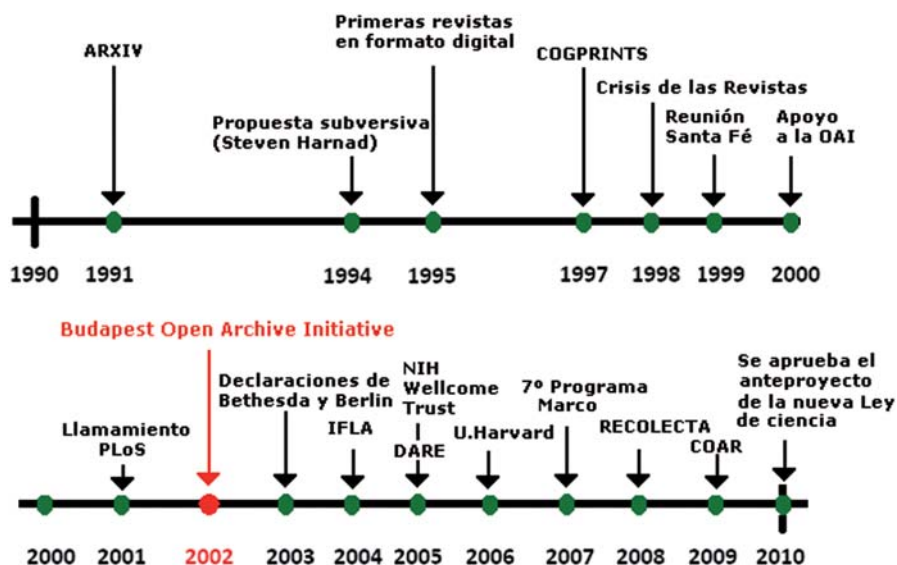
1. MOVIMIENTO OPEN ACCESS. DEFINICIÓN

Se entiende por acceso abierto a la literatura científica su libre disposición en Internet, para que cualquier usuario la pueda leer, descargar, copiar, distribuir, imprimir o realizar cualquier uso legal de la misma; sin barreras financieras, técnicas ni de cualquier otro tipo. La única restricción es dar a los autores el control sobre la integridad de su trabajo y el derecho a ser citado y reconocido adecuadamente.

Para que un trabajo sea de acceso abierto, el beneficiario del copyright debe definir por adelantado, el uso que los usuarios pueden hacer con su obra, es decir, si pueden copiar, distribuir, transmitir, hacer y distribuir trabajos derivados, en cualquier medio digital, para cualquier propósito responsable, sujeto únicamente a la atribución de la autoría.

En resumen, aunque exista acceso abierto a un trabajo no significa que no tenga un coste, ni que seamos libres de hacer lo que queramos con la información publicada.

Movimiento Open Access: Evolución

Aunque hay algunas iniciativas anteriores, no es hasta la década de los 90, coincidiendo con la aparición del *www*, cuando empiezan a emerger proyectos que se amparan bajo la denominación «open access». En cualquier caso, es en este siglo XXI, cuando este movimiento entra en una nueva etapa en la que ya no solo se realizan proyectos, sino que se le da un apoyo social amparado por declaraciones de ámbito internacional.

En 1991, Paul Ginsparg lidera la puesta en marcha de ARXIV, un repositorio dedicado a la Física y las Matemáticas, que hoy todavía sigue vigente y que es herramienta habitual para los profesionales de esta materia.

En el verano de 1994, Steven Harnad, conocido como el impulsor de la *peer review* para la calidad de la literatura científica, publica un documento pionero sobre la publicación de artículos científicos en Internet, accesibles para todo el mundo. Lo tituló «Propuesta subversiva» y tiene una visión muy crítica con el papel de las editoriales en este campo.

En 1995 comienzan a aparecer las primeras revistas digitales, en 1997 surge otro repositorio dedicado a la Psicología y en 1998 llega la «crisis de las revistas» ocasionada por la importante subida de los precios.

En este ambiente, la comunidad científica se encuentra, por un lado, con el incremento desproporcionado de los precios medios de las revistas en el año 1998, que obliga por primera vez a las Bibliotecas a destinar menos dinero a la compra de libros que en el año anterior, para poder mantener las suscripciones. De media las bibliotecas gastan un 152% más en adquirir un 7% menos de títulos en 1998 que en 1986.

Por otro lado, las imposiciones de las editoriales respecto a los materiales publicados son exageradamente restrictivas. Analizando las vías de publicación tradicional, nos encontramos con que:

- 1.º Un investigador o grupo de investigadores, pertenecientes a una o varias instituciones científicas, realizan un trabajo con objeto de publicarlo en una revista determinada, normalmente aquella que más se ajusta a las características de su trabajo, y obtener así el *reconocimiento y mérito intelectual* de la comunidad científica.
- 2.º Siguiendo las normas de publicación de la misma, envían su trabajo, al tiempo que firman un contrato con el editor, en virtud del cual renuncian a los derechos de autor sobre el trabajo, si resulta publicado. Esto es un requisito ya que los editores exigen trabajos no publicados, y en el caso de varios autores la firma de todos.
- 3.º Un comité científico, formado por reconocidos especialistas en la materia tratada por la revista, realiza una evaluación de los trabajos recibidos, lo que en ocasiones supone la publicación de *sólo un 11% del total de los mismos*. El resto permanece fuera de la difusión del conocimiento, por baja calidad o falta de adecuación a la temática de la publicación.
- 4.º Finalmente, y aquí viene la paradoja, *una vez publicado el trabajo, la misma institución científica, que ha subvencionado la investigación productora del artículo en cuestión*, debe comprar esta revista para poder difundir entre sus miembros los resultados.

En resumen, *las editoriales consiguen unos beneficios económicos sin haber producido material alguno, debido a la necesidad de los autores de difundir su trabajo*.

Siguiendo con la cronología, en octubre de 1999, se organizó en Santa Fe (Nuevo México, USA) una reunión, con la idea de que la *interoperabilidad* entre los archivos ya existentes era clave para aumentar su impacto entre la comunidad académica. Con ella se podrían federar búsquedas en varios archivos, intercambiar registros o realizar búsquedas en disciplinas relacionadas al mismo tiempo. Como consecuencia de ésta y otras conversaciones posteriores, se publica en enero de 2001 la primera versión del Open Archives Initiative-Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH), que ofrecía una alternativa más sencilla que el Z39.50.

En febrero de 2002, se publica la Budapest Open Archive Initiative (BOAI), una declaración firmada por importantes académicos y bibliotecarios, en la que se define por primera vez el concepto de acceso abierto.

A partir de este momento se suceden las adhesiones de importantes investigadores e instituciones que firman las declaraciones, primero de Budapest y posteriormente la de Berlín, y el movimiento OA adquiere fuerza. Se suceden los proyectos amparados en OA y cada vez más instituciones financiadoras exigen la publicación en abierto de los resultados de investigación que ellas financian.

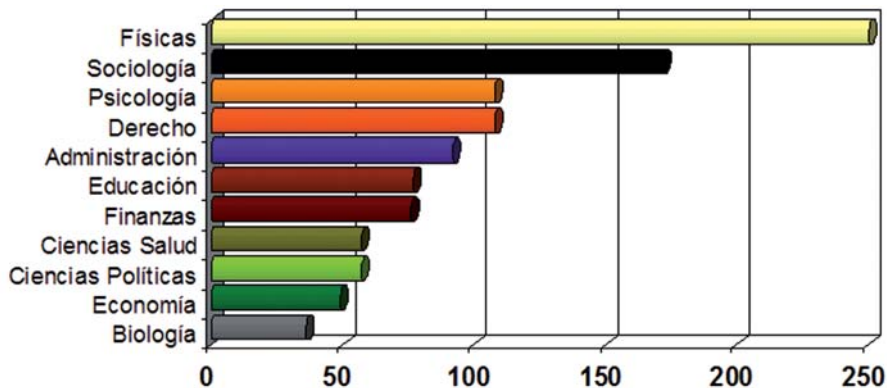
2. MOVIMIENTO OPEN ACCESS. VENTAJAS

Para los investigadores

1. *La ventaja fundamental es que el Acceso Abierto a la información aumenta su audiencia e impacto en citas. Ésta es la razón principal para que los autores pongan a disposición sus trabajos al Acceso Abierto.*

Hay muchas hipótesis que tratan de explicar este hecho. Algunas de ellas sugieren que los artículos autoalmacenados circulan más pronto que los artículos publicados en una revista (y tienen la delantera en las citas), y que los autores autoalmacenan sus mejores trabajos, lo que deriva en una tendencia hacia la calidad en el Acceso Abierto. *Pero es muy probable que los estudios que se llevan a cabo muestren que gran parte de la correlación se deba sencillamente a la mayor audiencia y a la amplia visibilidad del trabajo entre los investigadores, quienes lo encuentran útil, relevante y digno de citar en sus propios trabajos.*

Según el gráfico siguiente, se calcula que la cantidad de referencias se incrementa de 50% a 250%.

Datos: Stevan Harnad and co-workers. Key Perspectives Ltd.

2. La comunicación científica se desarrolla de una forma más rápida que mediante la publicación en revistas en papel.
3. Puede verse como un currículum abierto a la sociedad.
4. Tiene la opción de ser «visible», y por tanto citado, no sólo por aparecer en un grupo de revistas selectas sino por el contenido del propio trabajo.
5. Desde el punto de vista de la preservación, el repositorio le proporciona un archivo central de su producción científica.

Para las instituciones investigadoras:

1. Aumenta su visibilidad y prestigio.
2. El mayor impacto de su vertiente investigadora actúa como reclamo para las fuentes de financiación, para nuevos profesores e investigadores y estudiantes potenciales, etc.

Para la sociedad:

1. Tener acceso a los materiales con copyright, inspira creatividad y facilita el desarrollo de nuevo conocimiento.
2. Se acelera la investigación y se enriquece la educación.
3. Comparte el aprendizaje entre las naciones ricas y pobres.
4. Se asegura la preservación a largo plazo de la producción científica de las instituciones.

3. MOVIMIENTO OPEN ACCESS. ESTÁNDARES**Conceptos básicos**

Metadatos: Los metadatos son cualquier dato utilizado para ayudar en la *localización de recursos electrónicos en red*. Se trata de describir o catalogar los recursos Web para facilitar su recuperación. Otra aplicación que tienen es la conservación y preservación, ya que se puede almacenar información sobre el formato, estructura, etc.

Identificador único: El identificador es un código que identifica de forma única un objeto digital o ítem.

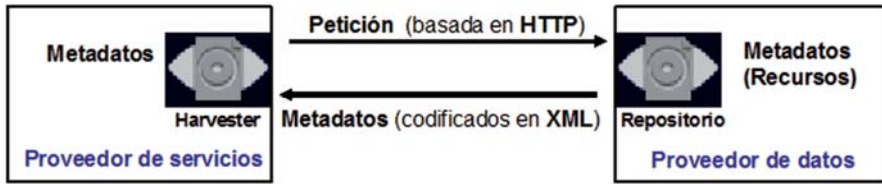
Proveedor de datos: Son entidades que poseen datos y metadatos, y están dispuestas a compartirlos

Proveedor de servicios: Recolectan los metadatos expuestos y ofrecen servicios añadidos, principalmente de búsqueda, pero también estadísticas de uso, número de consultas y descargas, etc.

La idea básica es que los proveedores de servicio recogen los metadatos de los proveedores de datos y ofrecen servicios añadidos como mejores herramientas de búsqueda, estadísticas de descargas, citas, etc. Cuando un usuario quiere acceder al texto completo del documento, es cuando el servidor de servicio se dirige al proveedor de datos y le ofrece el documento solicitado. Por eso es tan importante la existencia del DOI.

No vamos a entrar aquí en una descripción técnica del protocolo, pero básicamente se puede explicar de la siguiente manera:

El OAI-PMH utiliza transacciones HTTP para emitir preguntas, y las respuestas son documentos XML bien formados. Se basa en un modelo cliente/servidor donde el cliente sería el proveedor de servicios y el servidor el proveedor de datos.

Es necesario que cada registro sea direccionable unívocamente por un identificador distinto y la fuente debe ser persistente para que los proveedores de servicio puedan referirse a ella a la hora de acceder al objeto digital descrito mediante los metadatos.

4. MOVIMIENTO OPEN ACCESS. IMPLEMENTACIÓN

El movimiento Open Access se desarrolla en dos rutas: la ruta dorada encarnada en las revistas de acceso abierto y la ruta verde que se ve reflejada en los repositorios.

Ruta Dorada-Revistas Open Access

En cuanto a las revistas de acceso abierto, encontramos las siguientes posibilidades:

- *Revistas ya existentes* que después de un embargo (seis o 12 meses) facilitan el acceso a sus ficheros. (PubMed Central)
- *Revistas OA* en las que los derechos de copyright los retiene el autor y paga por la publicación de sus artículos. (BioMed Central)
- *Publicaciones OA gratuitas* en las que el autor no paga por la publicación de sus trabajos. (DOAJ: <http://www.doaj.org>)
- *Modelo híbrido* en el que coexisten la forma de pago por suscripción y la de pago por publicación, es decir, si el autor quiere publicar un artículo conservando los derechos de autor, tiene que pagar una cantidad establecida. En caso contrario, los derechos pasan a la editorial. (Elsevier, Springer, Blackwell...).

Ruta Verde-Repositorios

La ruta verde además de la publicación de los autores en una revista de suscripción, implica el depósito de una copia en un repositorio institucional o temático (*autoarchivo*). La copia remitida al repositorio puede ser tanto el pre-print o versión del artículo antes de ser evaluado por los revisores, como el postprint o versión posterior a su evaluación o incluso en algunos casos la propia versión editorial. Algunos repositorios también permiten el depósito de artículos sin revisión por pares, cuestión muy criticada por los detractores del acceso abierto.

Los repositorios digitales se pueden entender como archivos donde se almacenan objetos digitales (datos y metadatos) que pueden tener un formato textual, de imagen, de sonido etc. Sus características más destacadas son:

- Contienen objetos digitales.
- Contienen metadatos.
- Aseguran la identificación persistente de cada objeto mediante un identificador único.
- Ofrecen funciones de gestión, archivo y preservación de los objetos.
- Proporcionan un acceso fácil, controlado y estandarizado a los objetos.
- Ofrecen los sistemas adecuados de seguridad para los objetos y metadatos.
- Son sostenibles en el tiempo.

Se puede consultar la lista de repositorios existentes en:

- <http://www.openoar.org>,
- <http://www.roar.org>,
- <http://www.openarchives.org/Register/BrowseSites>

Los repositorios de acceso abierto pueden ser *temáticos*, que recogen el material científico referente a un área de conocimiento, o *institucionales* que albergan la producción científica generada en una institución concreta

Ejemplos de repositorios temáticos:

- arXiv: <http://www.arxiv.org> → Física y Matemáticas. Considerado como el primer ejemplo de archivo de eprints. Fue fundado en 1991. Aunque comenzó como archivo de prepublicaciones ha evolucionado para incluir también artículos publicados en revistas tradicionales. Igualmente comenzó centrado en Física de Altas Energías pero ha incorporado otras disciplinas relacionadas como las Matemáticas, Informática, etc.
- e-Lis: <http://eprints.rclis.org> → CC. Documentales (Eprints in Library and Information Science). Es un esfuerzo internacional para crear un archivo multinacional y multilingüe de documentos científicos en las áreas de Biblioteconomía y Documentación.
- RePEc: <http://www.repec.org> → Economía. Son las siglas de Research Papers in Economics. También se basa en un modelo distribuido. Proporciona a los autores la opción de remitir sus documentos de trabajo a un archivo local de su propia institución o, si no existe uno, al EconWPA <http://econwpa.wustl.edu>, un archivo mantenido por la Washington University at Saint Louis siguiendo el modelo de arXiv.org.

5. ADDI: REPOSITORIO INSTITUCIONAL DE LA UPV

En general, *el repositorio institucional* es algo más que un archivo o base de datos donde almacenar ficheros. Responde al compromiso de una institución de

hacer visible la producción de sus profesores e investigadores e implica la puesta en marcha de herramientas que lo permitan, el establecimiento de políticas para su desarrollo y el compromiso de distintos estamentos para su consecución.

En la UPV/EHU, nuestro repositorio es *ADDI*. Basado en Dspace, plataforma de software libre destinada a proyectos de este tipo, tiene la siguiente estructura:

- Está dividido en cinco *Comunidades* (Docencia, Fondos Digitalizados, Institucional, Investigación y Revistas), que a su vez contienen subcomunidades y/o colecciones. Las *subcomunidades* están divididas en *colecciones* dónde se almacenan los contenidos.

ADDI: Repositorio Institucional de la Universidad del País Vasco (UPV/EHU) >

INVESTIGACION : [707]

En: INVESTIGACION

Buscar por: Ir

o Lista por

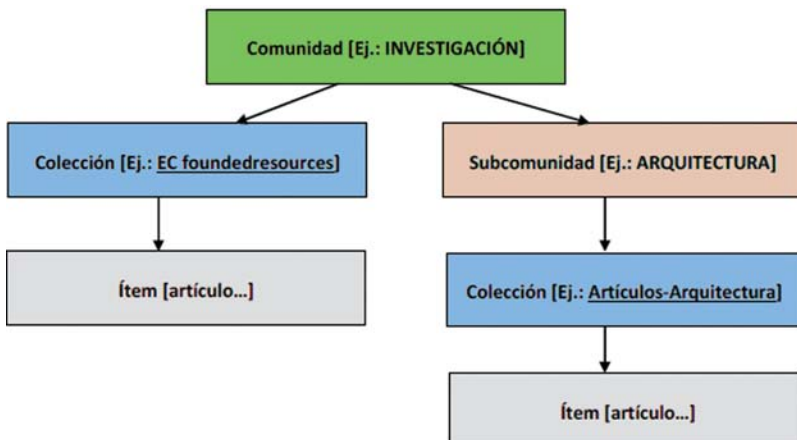
Materia Título Autor Fecha Publicación

Colecciones en esta comunidad

- [ec_fundedresources](#) [2]

Subcomunidades dentro de esta comunidad

- [Arquitectura](#) [0]
- [Arquitectura y Tecnología de Computadores](#) [0]
- [Arte y Tecnología](#) [0]

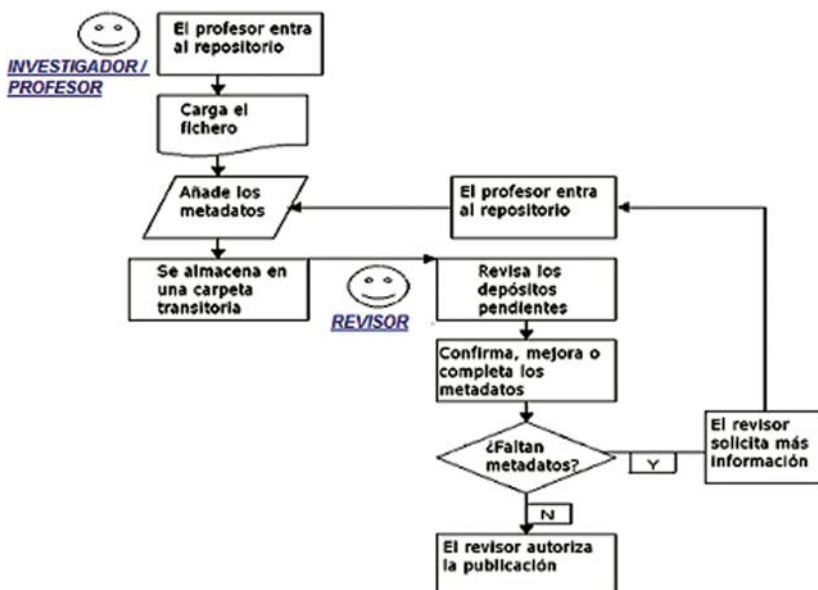
Cada *colección* alberga los trabajos publicados, y puede darse el caso de que un mismo trabajo esté accesible desde varias colecciones si, por ejemplo, los autores pertenecen a más de un departamento.

5.1. Flujos de trabajo

Profesores e investigadores pertenecientes a la UPV/EHU están autorizados en las colecciones de sus departamentos, para autoarchivar sus artículos o tesis doctorales, y en las de su Escuela o Facultad, para los materiales docentes que elaboren.

El depósito o autoarchivo se realiza a través del formulario de la colección correspondiente, para ello nadie como el propio autor para definir los metadatos que mejor describen su trabajo y adjuntar la versión del material de que dispone. Sin embargo, estos materiales nunca pasan a formar parte de ADDI sin ser sometidos a una revisión por el personal autorizado de la Biblioteca Universitaria que, antes de dar la aprobación definitiva para la entrada de material, debe:

- 1.º Comprobar que el autor conserva los derechos para la comunicación y distribución pública de sus artículos ya publicados, o que hace pública la versión del material que el titular de esos derechos (normalmente una editorial) permite (pre-print, post-print o versión editorial).
- 2.º Que los metadatos estén completos y correctamente redactados siguiendo las instrucciones de la Guía para ADDI, repositorio de la UPV/EHU que se encuentra colgada en el propio repositorio (<http://hdl.handle.net/10810/2544>).

Si todo está en orden el ítem pasa a formar parte de ADDI, si hay algún problema los datos son devueltos al autor para que los complete, modifique o aporte la versión oportuna del material que desea hacer público a través del repositorio.

6. BÚSQUEDA DE MATERIALES PUBLICADOS EN ADDI A TRAVÉS DE LOS RECOLECTORES

Nada nos gustaría más que recomendar la búsqueda de los materiales archivados desde el propio ADDI, que dispone de un completo sistema de búsqueda tanto a través de los índices de autor, título y materia como a través de la búsqueda sencilla y avanzada; sin embargo, hemos de ser realistas y conscientes de que la mayor parte de los usuarios que se vayan a acercar a los contenidos de nuestro repositorio lo harán a través de uno de los ya mencionados proveedores de servicios o recolectores como por ejemplo:

- *Google Scholar*, aproximación de Google a los buscadores científicos, en un intento de hacer más visible la información académica que forma parte de la denominada de la denominada «Internet invisible» <http://scholar.google.es/>

The screenshot shows a Google Scholar search result for the article "Numerical Distribution Functions for Seasonal Unit Root Tests" by Diaz-Empananza et al. (2011). The search interface includes the Google Académico logo, a search bar with the query "Numerical Distributio", and navigation options like "Buscar en la Web" and "Académico". The article details include the title, author "Diaz-Empananza - 2011 - econpapers.repec.org", a brief abstract, and a list of keywords: "seasonality; unit roots; surface response analysis". The metadata section at the bottom provides the title, author, keywords, publication date (2011-09), ISSN (1134-0904), and the URL <http://hdl.handle.net/10815/1566>.

- *Recolecta*, proyecto en el que colaboran FECYT y REBIUN para crear una plataforma que agrupe a todos los repositorios científicos nacionales y que provee de servicios tanto a los gestores de repositorios como a los investigadores. <http://www.recolecta.net/buscador/>

GOBIERNO DE ESPAÑA MINISTERIO DE ECONOMÍA Y COMPETITIVIDAD

FECYT FUNDACIÓN ESPAÑOLA PARA LA CIENCIA Y LA TECNOLOGÍA

Recolecta RECOLECTOR DE CIENCIA ABIERTA

INICIO SHERPA/ROMEO BUSCADOR DOCUMENTACIÓN CONTACTO ADMINISTRADORES DE REPOSITARIOS

ESTADÍSTICAS

WEBINARS

OPEN ACCESS WEEK

Búsqueda con todos los términos: Título="Numerical Distribution Functions for Seasonal Unit Root Tests"

Registros de metadatos agrupados por Recurso: Todos

Ordenados por: Relevancia

Página: 1

Numerical Distribution Functions for Seasonal U...
[View English version of this document](#)
 When working with time series data observed at inter...
 necessary to test for the presence of seasonal unit ro...
 for testing sea
 2011-12-21 15:49Z | 2011
 ADDI: Repositorio Institu...
[Registre completo y enlace al documento](#)

Recurso de origen	ADDI: Repositorio Institucional de la Universidad del País Vasco
Identificador	1134-8984
Identificador	http://hdl.handle.net/10010/5568
Título	Numerical Distribution Functions for Seasonal Unit Root Tests
Autor	Díaz-Emparanza Herrero, Ignacio
Materia	seasonality
Materia	unit roots
Materia	surface response analysis

Página: 1/1

— *OpenAire*, proyecto europeo que apoya el open acces y que recopila y obliga al autoarchivo de todas las publicaciones resultantes de las investigaciones que son financiadas por el 7 Programa Marco de la Unión Europea <http://www.openaire.eu/es/component/openaire/browse/default/390>

Todos estos proveedores de servicios o recolectores recopilan los metadatos de ADDI, y dirigen a los usuarios al contenido almacenado en nuestro repositorio a través del ya mencionado *identificador único*, en nuestro caso el handle, que personaliza inequívoca y claramente cada ítem de un repositorio. Esta redirección a nuestro repositorio nos permite efectuar estadísticas de consulta y descarga de los ítems, ya se haga la consulta desde el propio ADDI o desde cualquier otro buscador o recolector, de manera que autores e institución pueden ver el uso que se hace de los materiales en acceso abierto.

7. DERECHOS DE AUTOR

En relación a ADDI o a cualquier otro repositorio podemos contemplar los derechos de autor desde dos puntos de vista:

- el que concierne a los materiales que se pueden depositar
- o, como usuario, lo que se nos permite hacer con los materiales que obtenemos en él.

A la hora de enfrentarnos a este tema hemos de tener claro unos cuantos conceptos relacionados con los derechos de autor de los materiales depositados:

- Es evidente que los materiales que encontremos en la red son públicos, pero eso no significa lo mismo que libre o abierto.

- Hemos de ser conscientes de que aunque el contenido no tenga ninguna indicación no significa que esté libre de derechos, es más, la falta de indicación normalmente ha de asociarse con que todos los derechos están reservados.
- Toda obra tiene un autor, se indique o no expresamente, y por lo tanto tiene al menos un titular de derechos que hay que respetar.
- Los buscadores, como el propio Google o incluso Recolecta, buscan los materiales pero no son los propietarios de la obra.
- Una vez localizado el material que nos interesa se ha de leer con cuidado el aviso legal o condiciones de uso.

En ADDI existe un aviso legal que indica literalmente «Los ítems de DSpace están protegidos por copyright, con todos los derechos reservados, a menos que se indique lo contrario»

Aún así, hemos intentado ser lo más escrupulosos posible con el tema de los derechos de autor y en materiales inéditos, como tesis doctorales, se ha procurado indicar en el metadato pertinente (dc.rights.holder) si el ítem está sometido a copyright o se distribuye bajo alguna de las 6 licencias creative commons que permiten como mínimo la reproducción, distribución y comunicación pública siempre obligando al reconocimiento de autoría. Además, para que al usuario de los materiales de ADDI no le quepa ningún tipo de duda, una vez descargado el material, se ha intentado que todas las partes en las que pueda estar dividido el documento lleven la indicación © (copyright) o cc (Creative Commons) que les corresponda.

cuenta las necesidades de los fondos de pensiones uniplan de empleo, proponemos un modelo de gestión específico para este tipo de fondos. Para finalizar, realizamos un análisis empírico sobre la gestión de los fondos de pensiones uniplan de empleo e individuales.

dc.language.iso	spa	es
dc.rights	info:eu-repo/semantics/openAccess	es
dc.subject	regimenes privados de jubilación	es
dc.subject	fondos de pensiones	es
dc.title	Gestión de los fondos de pensiones en los planes de pensiones de la modalidad empleo: el caso español	es
dc.type	info:eu-repo/semantics/doctoralThesis	es
dc.rights.holder	(c) Rosa María Ahumada, 2002	-

Aparece en las colecciones: [Tesis-Economía financiera II](#)

Ficheros en este ítem:		(c) Rosa María Ahumada, 2002 http://addi.ehu.es/handle/10810/2585
Fichero	Des	
capitulo0indice.pdf	Indice	

datos multivariados procedentes de la misma regresión, y un
de una señal derivada de los mismos datos multivariados
originales.

URI : <http://hdl.handle.net/10810/5574>

Aparece en las colecciones: [Tesis-Química aplicada](#)

Ficheros en este ítem:

Fichero	Descripción	Tamaño	Formato
ZuriarrainCap3.pdf	Capítulo 3	1,92 MB	Adobe PDF Visualizar/Abrir
ZuriarrainIntrod.pdf	Indices e introducción	2,09 MB	Adobe PDF Visualizar/Abrir
ZuriarrainCap1.pdf	Capítulo 1	909,4	 Juan Zuriarrain Ocio, 2010 http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/
ZuriarrainConc.pdf	Conclusiones y publicaciones	312,5	http://addi.ehu.es/handle/10810/5574
ZuriarrainCap2.pdf	Capítulo 2	1,27	
ZuriarrainCap4.pdf	Capítulo 4	862,8	

[Mostrar el registro Dublin Core completo del ítem](#)

 RefWorks

Este ítem está sujeto a una [licencia Creative Commons](#). [Licencia Creative Commons](#)

Los ítems de DSpace están protegidos por copyright, con todos los derechos reservados, a menos que se indique lo contrario.

8. BIBLIOGRAFÍA

- OPENAIRE: OPEN ACCESS INFRASTRUCTURE FOR RESEARCH IN EUROPE (2012). Disponible en: <http://www.openaire.eu/>.
- DECLARACIÓN DE BERLÍN SOBRE EL ACCESO ABIERTO AL CONOCIMIENTO EN CIENCIAS Y HUMANIDADES (2003). Disponible en: http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin/berlin_declaration.pdf.
- DECLARACIÓN DE BETHESDA SOBRE PUBLICACIÓN DE ACCESO ABIERTO (2003). Disponible en: <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>.
- BARRUECO, J.M. y SUBIRATS COLL, I. (2002). *OAI-PMH: Protocolo para la transmisión de contenidos en internet*. Disponible en: <http://eprints.rclis.org/archive/00000177/02/cardeu.pdf>.
- FECYT. RECOLECTA: RECOLECTOR DE CIENCIA ABIERTA (2012). Disponible en: <http://www.recolecta.net/buscador/>.
- HERNÁNDEZ PÉREZ, T.; RODRÍGUEZ MATEOS, D. y BUENO DE LA FUENTE, G. (2007). «Open Access: El papel de las bibliotecas en los repositorios institucionales de acceso abierto». *Anales de Documentación* (10): 185-204.
- LABASTIDA I JUAN, Ignasi (2006). «El sistema de licencias de creative commons». *Artecontexto: Arte, Cultura, Nuevos Medios = Art, Culture, New Media* (12): 19-25.
- LÓPEZ MEDINA, A. (2007). *Guía para la puesta en marcha de un repositorio institucional*. Disponible en: <http://www.ugr.es/~afporcel/reposi2007.pdf>.
- OFICINA TÉCNICA DEL REPOSITORIO (2011). *Guía para ADDI, repositorio de la UPV/EHU*. Disponible en: <http://hdl.handle.net/10810/2544>

- OPEN SOCIETY INSTITUTE (2001). *Budapest open access initiative*. Disponible en: <http://www.soros.org/openaccess/read.shtml>.
- RODRÍGUEZ I GAIRÍN, Josep Manuel y SULÉ DUESA, Andreu (2008). «DSpace: Un manual específico para gestores de la información y la documentación». *BiD: Textos Universitaris de Biblioteconomia i Documentació* (20).
- VIVES-GRÀCIA, Josep (2005). «Aspectos de propiedad intelectual en la creación y gestión de repositorios institucionales». *El profesional de la información* 14 (4): 267-78.
- XALABARDER PLANTADA, Raquel (2006). «Las licencias creative commons: ¿una alternativa al copyright?». *UOC Papers* (2).

II

Gradu amaierako lanak: ADDI-ren eta beste biltegi batzuen egitekoa

Alcira Macías Redondo eta Amparo González de la Rúa

Teknologia berrien arloko burua Liburutegian eta
Leioako Liburutegi nagusiko laguntzailea, UPV/EHU
Jefa del área de Nuevas tecnologías en la Biblioteca
y Ayudante de Biblioteca central de Leioa, UPV/EHU

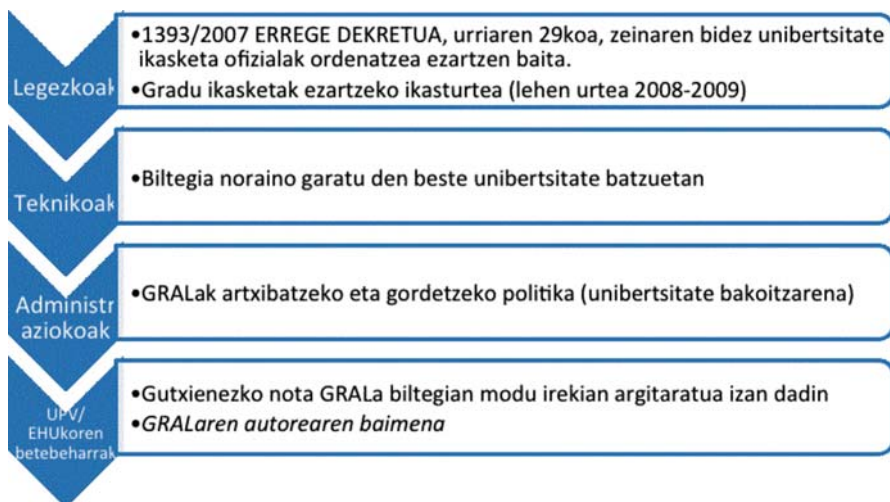
Laburpena: Batetik, ADDI, UPV/EHUko biltegi instituzionala aurkeztuko dugu. ADDI gestio tresna bat da, gradu amaierako lana entregatzeko eta ebaluatzeko garaian ikasle eta irakasleen arteko komunikazioa errazteko sortua. Eta bestetik, biltegi instituzionalek «literatura grisa», hau da, zirkuitu komertzialetatik kanpo dauden proiektu, tesi eta ikerketa lanak bilatzeko eta eskuratzeko plataforma gisa duten zeregina aztertuko dugu. Izan ere, dokumentu horiek iturri, gida praktikoa eta eredu oso onak dira gradu amaierako lana egituratzeko eta egiteko; eta, gainera, erdietsi beharreko eskakizun maila zein den adierazten dute.

Resumen: Por una parte se presenta ADDI, repositorio institucional de la UPV/EHU, como una herramienta de gestión para facilitar el flujo de comunicación entre alumno y profesor a la hora de entrega y evaluación del TFG. Por otra se analiza el papel de los repositorios institucionales como plataformas de búsqueda y acceso abierto al texto completo de la antes denominada «literatura gris» proyectos, tesis, trabajos de investigación que están fuera de los circuitos comerciales pero que sin duda son verdaderas fuentes, guías prácticas, modelo y orientación para estructurar y elaborar el TFG, sin olvidar que al mismo tiempo nos indican los niveles de exigencia requerida en los mismos.

1. GURE GRADU AMAIERAKO LANAK ETA NOLA KUDEATZEN DIREN ADDI-N

Gradu Amaierako Lana (GRAL) nahitaezko irakasgaia da, eta hura gainditu gabe ezin da lortu titulurik; horregatik, ikaslearen eta zuzendariaren arteko komunikazioa errazteko, UPV/EHUko liburutegiak barne ADDI izeneko plataforma bat garatu du, beraren bidez GRALa kudeatzeko xedez.

Plataforma horrek dituen abantailak ikusten hasi aurretik, ikus dezagun zer faktorek duten eragina eta bultzatzen duten GRALaren bilduma digitala sortzea.

Urriaren 29ko 1393/2007 Errege Dekretua indarren sartu zenean, zeinak unibertsitateko ikasketa ofizialak arautzen baititu GHEEn (Goi-mailako Hezkuntzaren Eremu Europarrean), eta zehatzago III. kapitulua, gradu irakaskuntzei buruzkoa, zeinak honela baitio: «Irakaskuntza horiei buru emateko, Gradu amaierako lan bat egin eta defendatu beharko da», GRALa egitea nahitaezko bihurtzen da, ordura arte hala ez bazen ere. Kontuan hartu behar da, halaber, ikasketak zein urtetan ezarri ziren unibertsitateetan (lehen ikasturtea, 2008-2009); horren ondorioz, lehen GRAL bilduma digitalak 2012an hasi ziren sortzen Espainian.

Bildumen sorrera dakarren beste faktore bat da Biltegi Instituzionala (BI) heldutasun maila batera iritsi dela, eta horrek lanabes egokiena bihurtzen duela haiek artxibatzeko.

Bestalde, unibertsitateak interesatuta daude beren irakaskuntza- eta ikerkuntza-lana ikusgai jartzeko eta gorde-babesteko, hori haien izen onaren alde baitoa; horregatik egiten dira araudiak GRALak BIn sartzeko. Orobat, biltegiaren barruan kalitate-mailari eusteko, zenbait unibertsitatek, tartean UPV/EHUK, gutxienez 8ko nota lortu duten GRALak baizik ez dituzte argitaratzen irekian.

Azkenik, nahitaezkoa da GRALaren autoreak baimena ematea lana bilduman sartu eta irekian argitaratuko bada; unibertsitate batzuetan dagoeneko nahitaezkoa da baimen hori defentsa baino lehen ematea; UPV/EHU aztertzen ari da puntu hori.

UPV/EHU GRALen bilduma digitala errazago garatzeko eta ikaslearen eta zuzendariaren arteko komunikazioa errazteko, barne ADDI izeneko plataforma sortu da; GRALaren lehen kudeaketa-fasean erabiliko da.

Plataforma horrek barne ADDI du izena, bertan gordailututako informazioa UPV/EHUko kide baimenduek baizik ez dutelako eskura izango.

Eskematikoki, prozesua honako hauxe izango da:

Lehenik, GRALa matrikulatutakoan, berari buruzko informazioa GAUR (Unibertsitateko Akademi Gestio Gaurkotua) aplikaziotik jasoko da. Besteak beste, hark esango digu nor diren egitasmoaren ikaslea eta zuzendaria (batzuetan bi zuzendari izaten dira).

Ondoren, datuak barne ADDIra transferituko dira; karga egin eta gero, posta elektronikoz bat bidaliko zaie dagokien pertsonari, jakinaraziz has daitezkeela aplikazio horrekin lanean.

Une horretatik aurrera, ikaslearen eta zuzendariaren arteko komunikazioa bide horretatik egingo da. Ikasleak egitasmoaren bertsioak osatu ahala, ADDIra jasoko ditu, eta zuzendariak han irakurri, deskargatu edo inprimatu ahal izango ditu ebaluatzeko.

Plataforma hori (barne ADDI) oso erabilerraza da. Email bat jasotzea da erabiltzeko lehen urratsa; ondoren ikus daitekeena bezalako:

Subject: DSpace: Se ha creado su proyecto fin de carrera

Estimado/a *Firstname of the author*,

Se ha creado su proyecto fin de carrera en ADDI-interno y ya está disponible para que pueda complimentarlo.

El proyecto se ha creado con las siguientes características:

Título: *Title of submission*
 Colección: *Name of collection*
 Enviado por: *submitter's name*
 Tutor: *Advisor's name*
 page: [link to 'my DSpace' page](#)

Tan pronto como realice el envío, se lo notificaremos a su tutor.

¡Muchas gracias!

El equipo de [ADDI-interno](#)

Mezu horrek argi jakinarazten dio nondik datorren ikasleari (barne ADDItik), ez dadin SPAMtzat hartua izan, eta lotura bat dakar berekin orrialdera iristeko. Komunikazioa euskaraz edo espainieraz egingo da, ikasleak adierazten duenaren arabera.

Posta-mezua jaso ondoren, ikaslea sar daiteke plataforman, ez baitauka bertan erregistratu beharrik erabiltzaile berri gisa; hara iristeko, aski du urrats hauek egitea:

Lehenik «Sartu» sakatu behar da; erabiltzailea barruan dagoenez, «Pasahitza ahaztu?»-ra joan besterik ez du. Ondoren, posta-helbidea adierazi behar du, eta «Nire pasahitza ahaztu dut» botoia sakatu. Une horretan, lotura bat bidaliko zaio bere pasahitza sar dezan. Oso garrantzitsua da gogoratzea ezen bere kontu instituzionaletik lan egin behar duela (@ikasle.ehu.es), hots, UPV/EHUK ikasle guztiei emandako kontutik.

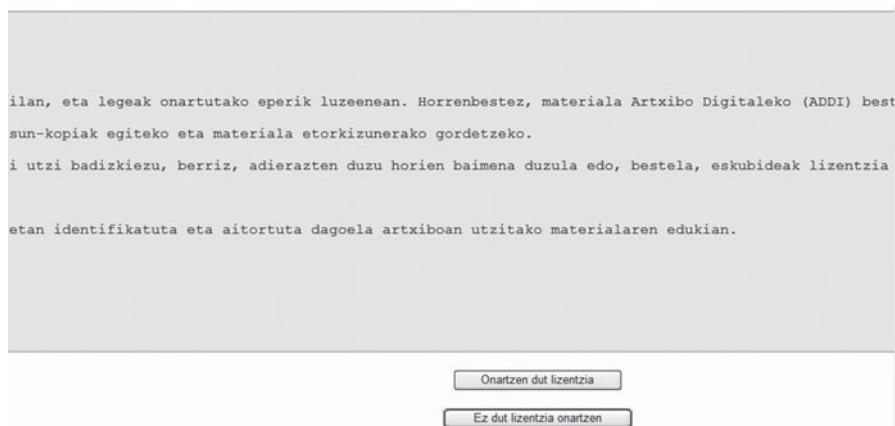
Pasahitza sortu ondoren, sar gaitezke barne ADDIn (posta-mezuan zetorren loturan sakatuz edo <http://interno.addi.ehu.es>-n sartuz). Ondoren, «Nire DSpace»-n sartuko gara, eta han ikusiko dugu gure lana kargatuta dagoela; ireki eta deskribatzen hasi besterik ez dugu egin behar.

Gure GRALaren erregistroa ireki eta gero, informazioa osatuko dugu, hots, lana deskribatzen duten metadatuak bete. Metadatu horietako batzuk, hala nola autorearen eta zuzendariaren izenak, titulua, beteta daude dagoeneko (baina akatsen bat atzemanaz gero, ikasleak aldatu egingo ditu); beste batzuk, berriz, hala nola la-

burpena, deskribatzaileak, eta abar, osatu egin beharko dira. Laburpena eta deskribatzaileak (hitz gakoak) zenbait hizkuntzatan jartzea komeni da, ingelesez besteak beste, gero errazagoa gerta dadin bilatzaileetatik informazioa eskuratzea.

Eremu guztiak grabatu ondoren, fitxategia igoko dugu. Zenbait fitxategi igo ditzakegu, eta bakoitzak zer informazio mota duen adierazi (bigarren fitxategia igotzea oso erraza da, aski da «*Beste fitxategi bat gehitu*»). Ondoren, «*Hurrengo*» sakatuko dugu eta honako lizentzia-oharpen hau agertuko zaigu:

ilan, eta legeak onartutako eperik luzeenean. Horrenbestez, materiala Artxibo Digitaleko (ADDI) best
sun-kopiak egiteko eta materiala etorkizunerako gordetzeko.
i utzi badizkiezu, berriz, adierazten duzu horien baimena duzula edo, bestela, eskubideak lizentzia
etan identifikatuta eta aitortuta dagoela artxiboan utzitako materialaren edukian.

Onartzen dut lizentzia

Ez dut lizentzia onartzen

Lizentzia hori onartu egin behar da, hala jakinarazten baitu autoreak baimena ematen duela bere lana ADDIn artxibatua izan dadin. Lizentzia onartutakoan, esaten zaigu prozesua ondo burutu dela: «*Bidalketa amaitu da!*».

Une horretan, proiektuaren zuzendariak mezu elektroniko bat jasoko du, non esaten zaion ikasleak proiektua aldatu duela eta bertsio berri bat ikuskatu behar duela. Zuzendariak onartzeko aukera izango du baldin eta dena ondo dagoela irizten badio, edo ez onartzeko aukera eta erabaki horren arrazoiak azaltzekoa, ikasleak aldatzea komeni dena alda dezan. Prozedura hori errepikatu egingo da proiektua onartu arte.

Proiektua irakurri eta ebaluatu ondoren, GRALak «oso ongi» kalifikazioa iristen badu (8ko nota) eta behar diren baimenak baditu, besterik gabe pasatuko da kanpo ADDIra.

2. BESTE GRAL BATZUETARAKO SARBIDEA: ERABILERA ZUZENA

Egunetik egunera, gero eta handiagoa da Internet bidez irispidean dagoen informazioa; milioika web-orri ez, milaka milioi dira dagoeneko; horregatik, informazio-iturri jakin eta kontrastatu batzuetara jotzerakoan, garrantzia du non bilatu jakiteak. Gradu Amaierako Lan bat (GRAL) egiteari ekiten diogunean eta ereduak bilatu nahi baditugu oinarritzat baliatzeko, hots, onartu eta argitaratu diren beste GRAL batzuk aurkitu nahi baditugu, unibertsitateetako biltegi instituzionaletara begiratu beharra dago nahitaez.

Hasieran, lehen biltegiak agertu zirenean instituzioen sarbide irekiko produkzio zientifikoa hedatzeko xedez, aldizkarietako artikulua, kongresuetako aktak eta abar zeuzkaten ikerkuntza-bildumak ziren, ezbairik gabe, handienak eta ospetsuenak. Baina, pixkanaka, Irakaskuntzako bildumak, non gordetzen baitira lan akademikoak, nabarmenduz joan dira unibertsitate-biltegien artean.

Ondorengo taulan, unibertsitate-biltegi batzuetako Irakaskuntza-bildumen eta lan akademikoen garapenari buruzko datu batzuk ageri dira.

Sailkapena		Izena	Unibertsitatea	Dokumentu mota	Zk.
Espainia	Mundua				
1	16		U. Autònoma de Barcelona	Ikerkuntza-lanak eta ikasketa-amaierako proiektuak	2.296
2	17		U. Politècnica de Catalunya	Lan akademikoak (ikasketa amaierako proiektuak/lanak, tesinak eta abar)	14.494
4	42		U. Complutense de Madrid	M.A.L. (Master Amaierako Lanak) eta ikasturteko lanak	939
5	46		U. de Alicante	Master amaierako lanak, Ikasketa eta Gradu amaierako lanak	29
6	69		U. Politècnica de Madrid	Master amaierako lanak, Ikasketa amaierako proiektuak	654
7	91		U. de Salamanca	Master amaierako lanak, Gradu amaierako lanak	351
8	105		U. Carlos III de Madrid	Master tesinak, Ikasketa amaierako proiektuak, GRAL	2.374
9	114		U. Politècnica de Valencia	Ikasketa amaierako lanak/proiektuak	3.520
10	117		U. de Murcia	Gradu eta Master amaierako lanak, Ikasketa amaierako proiektuak	60
34	776		UPV/EHU	Gradu amaierako proiektuak	32

Datuak: 2013ko apirila¹.

¹ «Ranking Web Repositorios» orrian lortutako datuak; CSICeko Zibermetria Laborategiak egina da. Dokumentuen mota eta kopuruari buruzko datuak unibertsitate-biltegiek berek emanak dira.

Taulari erreparatzen badiogu, ADDI (UPV/EHUko biltegia) ez dago lehenengo arteen «Biltegien Sailkapen»ean; zergatik?, biltegi gaztea delako; izan ere, 2011n sortu zen, eta lehen postuetan dauden gehienak 2000 eta 2004 artean agertu ziren. Bestalde, ez du lan akademiko asko ere, edo gradu amaierako proiektu asko, 2012an erabaki baitzen gisa honetako produkzio akademikoa gordetzeko bildumak sortzea.

Kataluniako Unibertsitate Politeknikoko biltegia (UPCommons) da gaur egun lan akademiko argitaratu gehien duena. Aipatu beharra dago bilduma horren parte handi bat ikasketa teknikoetako Ikasketa Amaierako Proiektuek osatzen dutela; esate baterako, ingeniarietzakoek, eta ikasketa horiek lehendik zeudela behartuta Ikasketa Amaierako Proiektua aurkeztera ikasketan amaitzean. UPCommons laster hasi zen bilduma horiez arduratzen, eta erabilera-estatistikak arrazoia eman dio, bilduma hori bisitatuenen artean baitago.

Gaur-gaurkoz, GRALez bakarrik osatutako bilduma digitalak ez dira oso handiak; kontuan hartu behar da Gradu Ikasketak egin dituzten eta GRAL egin behar izan duten lehen promozioek 2012an amaitu zituztela ikasketok; bestalde, unibertsitate askotan Gradu Ikasketak pixkanaka ezarri dira, eta GRAL aurkeztu behar duten promozioak datozen urteetan aterako dira; beraz, horiek amaitu ahala, aurreikusita dago GRALek osatutako bildumak izugarri haziko direla.

Beraz, galdera hau eginez gero:

- Kontsulta al ditzaket sarean dagoeneko onartuta dauden beste GRAL batzuk?

Erantzuna hau da:

- Bai.

Lehenago, zail samarra zen horrelako literaturara sarbidea izatea eta kontsultatzea (ikasketa amaierako proiektuak, gradu amaierako lanak edo are tesiak ere), gehienetan ez baitziren argitaratzen (eta horrexegatik esaten zitzaien «literatura grisa»). Aurkeztuak izan ziren eskolara edo fakultatera joan beharra zegoen, halako dokumentazioa non artxibatzen zen ikusi (gehienetan, liburutegietan, baina ez beti), kontsulta egitea eskatu, eta, halako batean, baldin eta autoreak kontsultarako baimena emana bazuen, dokumentua eskuratzen zen.

Gaur egun, teknologia berrien aurrerapenari eta sarbide irekiko politiken hedapenari esker, errazagoa zaigu kontsultatzea geure unibertsitateko edo beste edozeinetako ikasleek egindako GRALak.

GRALek osatutako bilduma digitalerako sarbidea honela egin daiteke:

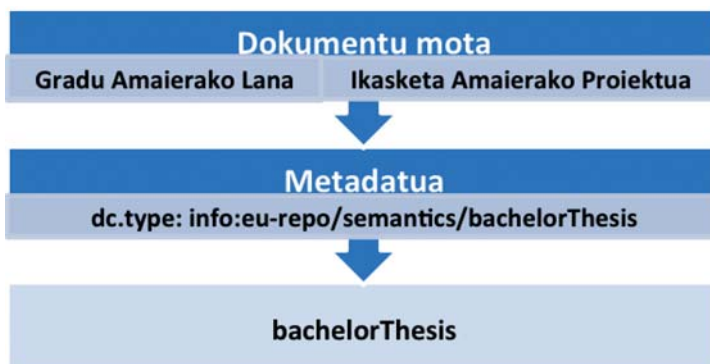
- Google Académico eta gisa horretako bilatzaileetatik.
- e-Ciencia, Recercat, Recolecta eta gisa horretako biltegi-bilatzaileetatik.
- Unibertsitateetako biltegi instituzionaletatik.

Nolanahi ere, bilaketak emaitza onik emango badu, estrategia egokia hartu behar da. Horregatik, bilaketa bati ekiterakoan, datu bat edo metadatu bat hartu behar da kontuan dokumentu-zarata saihesteko, baldin eta GRALak aurkitu nahi

baditugu: zer motatako dokumentua den; horra aintzat hartu behar dugun metadatu.

Dokumentu bat biltegi batean gordetzen denean, zenbait metadatu sartu ohi dira, hau da, informazioa deskribatzen duten datu egituratuak, edo Greenberg-en hitzetan (2003), «objektu bati buruzko datu egituratuak, objektu horri dagozkion funtzioak bere gain dituztenak»²; horien zertarako komunikazioa besterik ez da, bilatzaileek informazioa berreskuratu ahal izan dezaten. Metadatuok «metadatu-eskemak» deritzen estandar edo deskribapen-eredu batzuen arabera daude eginda (Dublin Core, METS, MODS); biltegi guztietan erabiltzen dira estandarrok, eta Europar Batasuneko herrialdeen kasuan, OpenAire, DRIVER eta gisa horretako proiektuen bitartez emandako gidalerro eta gomendioei jarraitzen diete.

Ikus dezagun, bada, zein den dokumentu mota identifikatzeko Metadatu (Dublin Core):

Biltegi bateko dokumentu bat zer motatakoa den deskribatzen duen metadatu osoa hau da: *info:eu-repo/semantics/bachelorThesis*; GRAL bat dela esaten digun parte, berriz, hau: *bachelorThesis*.

Informazioa berreskuratzeak ez isiltasunik ez zarata dokumentalirik sortu ez dezan, bilaketa-estrategia zehatz bati jarraitu behar diogu; horregatik, hizpide dugun gai honetan, GRAL bat baldin badugu eta ez beste dokumentu mota bat, hala nola artikulua, gidak, eta abar, ezinbestekoa da zer dokumentu mota den definitzen duen metadatu sartzeari.

Ondoren, adibide bat emango dugu, *Google Académico* bilatzailetik hartua, non «bachelorThesis» sartu baitugu, zertarako eta bilaketa dokumentu motaren arabera mugatzeko; kasu honetan, GRAL bilatuko dugu:

bachelorThesis + kazetaritza + web 2.0.

² Greenberg, J. (2003). *Metadata and the World Wide Web*.

The screenshot shows a Google search interface with the query 'bachelorThesis periodismo web 2.0'. The results are filtered to 'Académico' and show approximately 84 results. The first result is a PDF document titled 'Estrategias de comunicación para la apropiación de herramientas Web 2.0, en los procesos de comunicación interna en el CIAT' by CM Calderín Ruiz. Other results include 'Pyme 2.0 el impacto de la web 2.0 sobre las empresas', 'Mecanismos web 1.0 y web 2.0 para la difusión de ideologías extraparlamentarias', and 'Museus de Catalunya i web 2.0: estudi de casos'.

Egokitzen al zaizkio emaitzak egin dugun bilaketari? Bai, erantzun egokia izan dugu, emaitzarik gehienak unibertsitateetako biltegiek argitaraturiko GRALak dira, Espainiakoak eta Amerikakoak.

Beste aukera bat zera da, *Bilatzaile* bat erabiliz egitea bilaketa; adibidez, *RecerCat*en sartzeko bagara (Kataluniako ikerkuntzaren Biltegia), non Kataluniako unibertsitate eta ikerkuntza-zentroetako ikerkuntza-literatura biltzen baita, ikusiko dugu hasierako orrian bertan jakinarazten zaigula ikasketa-amaierako 6.715 lan/proiektu dauzkala³.

RecerCat-ek bera osatzen duten biltegiak iristeko aukera ematen digu, edota bilaketa biltegi guztietan batera egiteko, gogoratuz ezen, hitz gakoek bidez biltzen badugu, gero «bachelor» dokumentu motaren arabera zedarritu behar dela bilaketa, zarata saihestu eta nahi den emaitza lortzeko.

Biltegi Instituzionaletan zuzenean bilatzea aukeratzen badugu, esate baterako: GREDOS (Salamancako Unibertsitatea), RIUNET (Valentziako Unibertsitate Politeknikoa), ADDI (UPV/EHU), eta abar. Jakin behar dugu biltegi gehienetan GRALak gordetzen dituzten bilduma gehienak IRAKASKUNTZAn daudela, «Irakaskuntza Komunitateak» direlakoetan, «Irakaskuntza-biltegi»etan... betiere instituzio horren irakaskuntzan sortzen den produkzioari eskaintako arloan.

«Ikus-entzunezko Komunikazio»ko ikasle batek jakin nahi balu ea gradu-amaierako zer lan egiten ari diren ikaskideak eta zer maila ari diren eskatzen, gradu-ikasketa horiek eskaintzen dituzten unibertsitateetako biltegiak hautatu beharko lituzke. Badakigu Valentziako Unibertsitate Politeknikoan «Ikus-entzunezko Komunikazioa» ematen dela; biltzen dugu hango biltegia, RIUNET, sartzeko gara ira-

³ RecerCat-en lortutako datua (2013ko apirilean).

kaskuntza-erkidegoan eta GRALak dauden bildumara iristen gara, edota hitz ga-koen araberrako bilaketa egiten dugu (adibidez, Preproduktzioa), eta dokumentu motaren arabera zedarrizten.

Lehen esan dugunez, oraintxe hasi dira egiten erreperitorio asko, edo berriki sortu dituzte Gradu Ikasketetatik datozen GRALak gordetzen dituzten bildumak. Horietako bat da ADDI; dagoeneko badu barne-plataforma bat GRALa kudeatzeko eta gero kanpo ADDIra jauzi egiteko baldin eta GRALek eskatzen zaizkien baldin-tzak betetzen badituzte.

Oro har, ikasleen lan akademikoak irekian argitaratzeko politikei buruzko lan-ildoan norabide berean doa, Espainian ez ezik, Europa osoan; aski izan bedi aipa-tzea IGITUR, Utrecht-eko biltegia, zeinak lan asko baititu «Master's/Bachelor's Thesis Archive»n.

Informazio-kontsumitzaile garen aldetik, ikusi dugu bilduma horien garrantzia eta gozatu dugu sarean sarbidea izatearen abantailaz; autore bilakatzeko unea iri-tsitakoan, ordea, zalantzak sortzen zaizkigu, eta galdezka haste gara: zergatik ar-txibatu gure GRALa biltegian? Ezbairik gabe, badira abantailak eta badira erreze-loak.

Abantailen artean, honako hauek aipa ditzakegu:

- Autorea eta instituzioa ikusgaiago bihurtzen dira. GRALaren autorea ikus-gai bihurtzen da, eta ibilbide profesionalari ikerkuntzatik edo irakaskuntza-tik ekiten badio, haren izena laster agertuko da ezagutza-arlo jakin bati lo-tuta.
- Bide tradizioaletatik baino bizkorragoa da zabalkundea. Ez da ahaztu behar ezen lehenago, horrelako lanak kontsultatzeko, liburutegira joan eta kontsulta egitea eskatu behar zela, gehienetan ez baitziren argitaratzen.
- Babesa bermatzen du, biltegia arduratzen baita artxibaturiko bertsioko kon-terbatzen eta eguneratzen, zaharrituta gera ez daitezten.

Errezeloan artean, honako hauek ditugu:

- Ezjakintasuna eta mesfidantza.
- Segurantzarik eza teknologia berriak erabiltzean.
- GRALa plagiaturiko ote duten beldurra.

Abantailak eta errezeloak aztertu ondoren, biak balantzan jarriz gero, lehenek dute pisu handiagoa, ezbairik gabe. Hala eta guztiz ere, plagiaturia izateko beldurra hor dago betiere. Dena den, ez da ahaztu behar obra bat sarean hedatzeak, plagiaturia izateko arriskuan jartzearekin batera, babestu ere egiten duela.

3. GRAL-EN BABESA SAREAN

Badira baliabide eta lanabes batzuk, GRALa babesteko erabil ditzakegunak; esate baterako: GRALa biltegian argitaratu den data, lana autore-eskubideak ba-besteko lizentziez hornitzea, edo plagiatoaren kontrako tresnak erabiltzea. Ondoren,

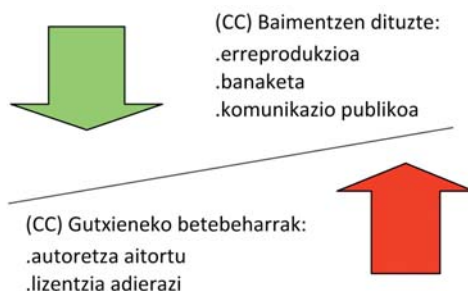
banaka arakatuko ditugu baliabideok, ikusteko ea zer aukera eskaintzen dizkiguten.

Lehenik, GRALa biltegian argitaratu zeneko data dugu. Biltegiak «argitalpen-data» metadatuak sortzen du automatikoki, eta hori ezin da aldatu. Data horrek balioa du barruti akademikoan, noiz argitaratu zen frogatu beharra izanez gero.

Bigarrenik, Creative Commons lizentzia batez babestu dezakegu lana, non zehazten baitugu zer erabilera onartzen dugun gure lanarentzat, edo erabilera murrizten baitugu copyright-aren ikurra jarritz.

Creative Commons (CC) lizentziak aukeratuz gero, sei konbinazioetako bat hautatu behar da; ondoren datorren grafikoan ageri da zer egiten uzten duten eta zertara behartzen duten gutxienez CCEk, eta zer konbinazio egin daitezkeen, zabalentik estuenera:

Creative Commonsen lizentziak

Aitortu
CC BY

Aitortu-PartekatuBerdin
CC BY-SA

Aitortu-LanEratorkirikGabe
CC BY-ND

Aitortu-EzKomertziala
CC BY-NC

Aitortu-EzKomertziala-PartekatuBerdin
CC BY-NC-SA

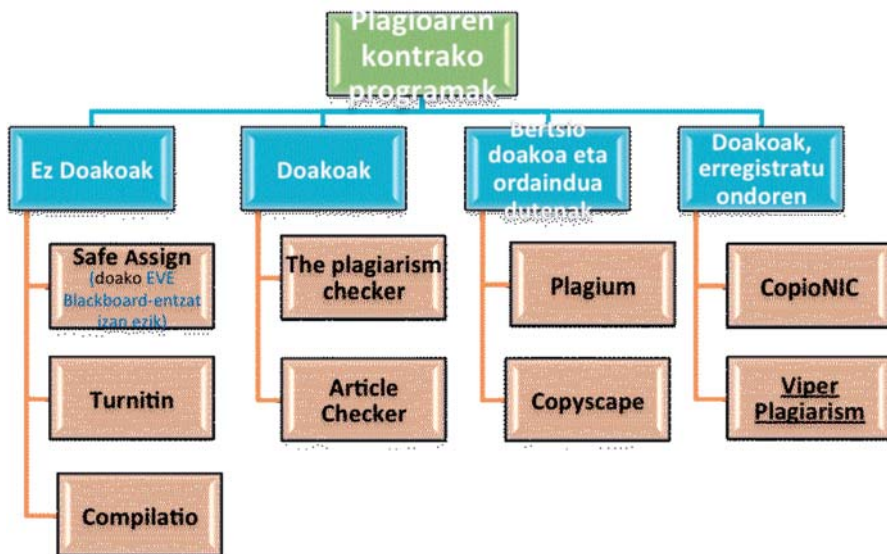

Aitortu-EzKomertziala-LanEratorkirikGabe
CC BY-NC-ND

Azkenik, hor ditugu antiplagio programak; inork gure lana kopiazen badu, aplikazio informatiko horiek horren berri emango digute; izan ere, programa horiek aztertu eta kointzidentziak bilatzen dituzte Interneten, kasuan kasuko instituzioaren datu-baseetan, tokikoetan... argitaraturik dauden dokumentuen artean.

Ondoren, programa horietako batzuen berri emango dugu. Esan behar da ezen Teknologia Berrien munduan, non era guztietako programak garatzen baitira eten-

gabe, plagioaren kontrako softwarea ez dela salbuespen bat; horregatik, gure asmoa ez da diren guztiak biltzea, baizik eta gure esku dugun lanabes mota hori eza-gutaraztea, oso baliagarria gerta baitakiguke. Esan behar da ezen, gaur-gaurkoz, ez direla guztiz fidagarriak, eta ez digitela bermatzen «kointzidentzia» guztiak aurkitzea, baina bai asko eta asko, aukeratzen dugun programaren arabera. Programa horiek lau taldetan bana ditzakegu:

Ezbairik gabe, fidagarritasun handiena eskaintzen dutenak Ez Doakoak dira, ordaindu beharrekoak; programa horiek milioika web-orri arakaten dituzte, baita software horiek kontratatzen dituzten instituzioen lanak gordetzeko sortutako datu-baseak berak ere. Adibidez, Turnitin-ek 20.000 milioi web arakaten ditu; 110.000 egunkari, aldizkari zientifiko, liburu elektronikoko; ikasleen 300 milioi lan, eta abar. Unibertsitate batek programa kontratatzen duenean, unibertsitate horretako lanak Turnitin-en DBan sartzen dira; edozein nabigatzailetatik abiaraz daiteke, eta Irakaskuntza Ingurune Birtual (IIB) askotan integratzen da; honako hauek, besteak beste: Blackboard, Moodle, Angel Learning, Sakai, eta abar. *Safe-Assign*-ek Interneten eta hainbat datu-basetan arakaten ditu lanak, esate baterako ProQuest-en, eta gainera bere datu-basean ere bilatzen du; tresna hori doakoa da EVE Blackboard erabiltzen duten instituzioentzat. *Compilatio*, berriz, online erabiltzen da edozein nabigatzailetatik, dokumentuak bilatu eta parteka konparatzen ditu, eta gorriz azpimarratzen du «plagio maila altua» duela jotzen duen testua.

The Plagiarism Checker eta *Article Checker* doako programek alderantzizko bilaketaren teknika darabilte (testu bat komatxo artean jarri eta Googlen bilatzea, ikusteko ea kointzidentziarik aurkitzen den); abantaila bat dute, testu-bloke han-

diak bilatzeko modua ematen dute Googleren bitartez, bilatzaileak ez baitu horretarako biderik ematen nahiz eta komatxo artean ipini, mugatua izaki bilatu beharreko karaktereen kopurua.

Badira beste programa batzuk, hala nola *Plagium*, doako bertsio bat eta lizentziadun beste bat eskaintzen dutenak; bien arteko aldea: lehenengoan mugatuta dago bila daitezkeen karaktereen kopurua, eta bigarrenean handiagoa da karaktere-kopuru hori. Ia berdintsu dabil *Copyscape*: doan uzten du egiaztatzen ea web baten edukia plagiatu diren, baina Premium bertsioan bakarrik (ordaindu beharrekoan) uzten du kopiatzen eta itsasten testu bat, ikusteko ea kointzidentziarik den azterturiko lanen artean.

Azkenik, badira beste zenbait programa doako, baina aurrez erregistratzea eskatzen dute erabili ahal izateko; halakoa da, adibidez, *CopioNIC*, espainierazko aplikazio bat, oso modu sinplean dabilena; aukera ematen du aztertu nahi den artxiboa programara igotzeko edozein nabigatzailetatik; Googlen bilatu ondoren, esaten du testuaren zer parte diren jatorrizkoak eta zer parte ez diren. *Viper Plagiarism* deskargatu eta instalatu beharreko lanabes bat da (software librea); web bidez arakutzen du testu osoa, bai eta ordenagailuan bertan biltegitratutakoak ere.

Lehenago esan bezala, sorta horrek ikuspegi bat ematen du aurki ditzakegun antiplagio lanabesez; baina ez dira bakarrak, beste asko daude: Ephorus, DOCcop, PlagAware, Plagiarism Detect, PlagScan..., eta agertuko diren beste asko.

Amaitzeko, aholku bat: informazio-iturriak erabiltzen ditugunean (lanak, artikulak, eta abar), «jokamolde onen» kode bat zaindu behar dugu, hau da, gure eskubideak balira bezala errespetatu behar ditugu besteen eskubideak, erreferentzia aipatu beti, plagiorik ez egin eta zentzu komuna erabili. Ez da ahaztu behar ezen *sarbide irekiak ez duela esan nahi argitaraturik dagoen informazioa nolana ere biltzeko libre garenik*, eta are gutxiago hartaz jabetzeko.

4. AIPATURIKO ONLINE BALIABIDEAK ETA WEBGUNEAK

- ADDI (UPV/EHU) <https://addi.ehu.es/>
- Dipòsit Digital de Documents de la UAB <http://ddd.uab.cat/>
- UPCommons <http://upcommons.upc.edu/>
- E-prints Complutense <http://eprints.ucm.es/>
- RUA (Univ. de Alicante) <http://rua.ua.es/dspace/>
- Archivo Digital UPM <http://oa.upm.es/>
- GREDOS (Univ. Salamanca) <http://gredos.usal.es/jspui/>
- E-Archivo (Univ. Carlos III de Madrid) <http://e-archivo.uc3m.es/>
- Riunet (Univ. Politècnica de Valencia) <http://riunet.upv.es/>
- Digitum (Univ. de Murcia) <http://digitum.um.es/xmlui/>
- Ranking Web de Repositorios <http://repositories.webometrics.info/es>
- Google Académico <http://scholar.google.es/>
- e-Ciencia <http://www.madrimasd.org/informacionidi/e-ciencia/>
- RecerCat <http://www.recercat.net/>

- *Recolecta* <http://www.recolecta.net/buscador/>
- *Igitur* <http://studenttheses.library.uu.nl/search.php?language=en>
- *Dublin Core* <http://dublincore.org/>
- *OpenAire* <https://www.openaire.eu/>
- *Driver* <http://www.driver-repository.eu/>
- *Creative Commons* <http://es.creativecommons.org/blog/>
- *Turnitin* <http://turnitin.com/>
- *Safe Assign* <http://safeassign.com/>
- *Compilatio* <http://www.compilatio.net/es/>
- *The plagiarism checker* <http://www.dustball.com/cs/plagiarism.checker/>
- *Article Checker* <http://www.articlechecker.com/>
- *Plagium* <http://www.plagium.com/>
- *Copyscape* <http://www.copyscape.com/>
- *CopioNIC* <http://copionic.citilab.eu/>
- *Viper Plagiarism* <http://www.scanmyessay.com/>
- *Ephorus* <https://www.ephorus.com/es/>
- *DOCcop* <http://www.doccop.com/index.html?nc=65286568>
- *PlagAware* <http://www.plagaware.com/>
- *Plagiarism Detect* <http://www.plagiarismdetect.com/>
- *PlagScan* <http://www.plagscan.com/es/>

5. BIBLIOGRAFIA

- Karrera/gradu amaierako proiektua entregatzea ADDI bitartez* (ikaslegoa). [Bertsio elektronikoa]. 2013ko apirilaren 9an lortua. Interneten eskuragarri: http://www.informatika.ehu.es/p248-content/es/contenidos/informacion/226_pfc/es_226_pfc/adjuntos/DEPÓSITO%20ALUMNO.pdf.
- FERNÁNDEZ CARRASCO, Francisco (2012). *Ciber-plagio y software antiplagio*. [Bertsio elektronikoa]. 2013ko apirilaren 15ean kontsultatua. Eskuragarri Interneten: <http://blogs.ua.es/si/2012/02/13/ciber-plagio-y-software-antiplagio/>.
- GREENBERG, J. (2003). «Metadata and the World Wide Web». In: BATES, M.J.; MAACK, M.N. y DRAKE, M. (ed.) *Encyclopedia of Library and Information Science*. New York: Dekker, 1876-1888. or.
- Guía del trabajo fin de grado*. [Bertsio elektronikoa]. 2013ko apirilaren 12an lortua. UPV/EHU. EUE Empresariales /Empresa IUE. Vitoria-Gasteiz. Eskuragarri Interneten: http://www.empresariales-vitoria.ehu.es/p227-content/eu/contenidos/informacion/emp_vitoria_oferta_docente/eu_oferta/adjuntos/GUIA_TFG_ALUMNADO.pdf.
- LABASTIDA I JUAN, Ignasi. (2010). «Internet, ¿una oportunidad o una amenaza para la gestión de los derechos?». *Contrastes: Revista cultural*, (57): 104-111.
- LABASTIDA I JUAN, Ignasi. (2005). «Las licencias Creative Commons en el Estado español». [Bertsio elektronikoa]. *Zehar, Revista de Arteleku-ko aldizkaria*, (57): 68-71. Eskuragarri Interneten: <http://hdl.handle.net/2445/27623>.
- MORATÓ AGRAFOJO, Yolanda (2012). «Una reflexión necesaria sobre el plagio en el EEES». [Bertsio elektronikoa]. *Revista UPO Innova*, 1: 361-368. Eskuragarri Interneten: <http://www.upo.es/revistas/index.php/upoinnova/article/view/113>

- REKALDE RODRÍGUEZ, Itziar (2011). «¿Cómo afrontar el trabajo fin de grado? Un problema o una oportunidad para culminar con el desarrollo de las competencias». [Bertsio elektronikoa]. *Revista Complutense de Educación*, 22(2). Eskuragarri Interneten: <http://revistas.ucm.es/index.php/RCED/article/view/38488>
- RIVAS, M.^a Fe *et al.* (2012). *Taller, Difusión en Abierto: II Jornadas de Acceso Abierto*. [Bertsio elektronikoa]. ADDI, Archivo Digital de Docencia e Investigación de la UPV/EHU. Eskuragarri Interneten: <http://hdl.handle.net/10810/8862>.
- XALABARDER PLANTADA, Raquel (2006). «Las licencias Creative Commons: ¿una alternativa al copyright?» [Bertsio elektronikoa]. *UOC Papers. Revista sobre la sociedad del conocimiento*, (2). Eskuragarri Interneten: <http://www.uoc.edu/uocpapers/dt/esp/xalabarder.html>

Los trabajos fin de grado: el papel de ADDI y otros repositorios

Alcira Macías Redondo y Amparo González de la Rúa

Jefa del área de Nuevas tecnologías en la Biblioteca
y Ayudante de Biblioteca central de Leioa, UPV/EHU
Teknologia berrien arloko burua Liburutegian eta
Leioako Liburutegi nagusiko laguntzailea, UPV/EHU

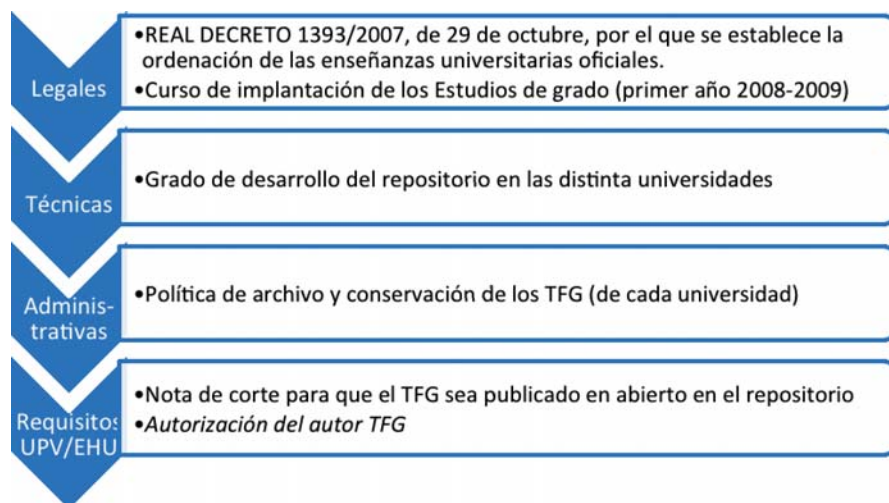
Resumen: Por una parte se presenta ADDI, repositorio institucional de la UPV/EHU, como una herramienta de gestión para facilitar el flujo de comunicación entre alumno y profesor a la hora de entrega y evaluación del TFG. Por otra se analiza el papel de los repositorios institucionales como plataformas de búsqueda y acceso abierto al texto completo de la antes denominada «literatura gris» proyectos, tesis, trabajos de investigación que están fuera de los circuitos comerciales pero que sin duda son verdaderas fuentes, guías prácticas, modelo y orientación para estructurar y elaborar el TFG, sin olvidar que al mismo tiempo nos indican los niveles de exigencia requerida en los mismos.

Laburpena: Batetik, ADDI, UPV/EHUko biltegi instituzionala aurkeztuko dugu. ADDI gestio tresna bat da, gradu amaierako lana entregatzeko eta ebaluatzeko garaian ikasle eta irakasleen arteko komunikazioa errazteko sortua. Eta bestetik, biltegi instituzionalek «literatura grisa», hau da, zirkuitu komertzialetatik kanpo dauden proiektu, tesi eta ikerketa lanak bilatzeko eta eskuratzeko plataforma gisa duten zeregina aztertuko dugu. Izan ere, dokumentu horiek iturri, gida praktikoa eta eredu oso onak dira gradu amaierako lana egituratzeko eta egiteko; eta, gainera, erdietsi beharreko eskakizun maila zein den adierazten dute.

1. NUESTRO TFG Y SU GESTIÓN EN ADDI

El Trabajo Fin de Grado (TFG) es una asignatura obligatoria sin cuya superación no se obtiene el título correspondiente, por eso, con objeto de facilitar la comunicación entre alumno y director, desde la biblioteca de UPV/EHU se ha desarrollado una plataforma denominada ADDI Interno que se va a utilizar en la gestión del TFG.

Antes de pasar a ver las ventajas que ofrece esta plataforma, veamos cuáles son los factores que influyen e impulsan la creación de la colección digital del TFG.

Con la entrada en vigor del Real Decreto 1393/2007 del 29 de octubre, que regula las enseñanzas universitarias oficiales en el contexto de EEES (Espacio Europeo de Educación Superior), en concreto el capítulo III dedicado a las enseñanzas de grado que dice: «Estas enseñanzas concluirán con la elaboración y defensa de un trabajo fin de Grado» surge la obligatoriedad hasta esa fecha inexistente de la realización del TFG. Hay que tener en cuenta también el año de implantación de los estudios en las diferentes universidades (primer año 2008/2009) esto hace que las primeras colecciones digitales TFG en España empiecen a crearse en el 2012.

Otro factor que favorece el nacimiento de estas colecciones es que el Repositorio Institucional (RI) ya ha alcanzado un grado de madurez que lo convierte en la herramienta idónea para su archivo.

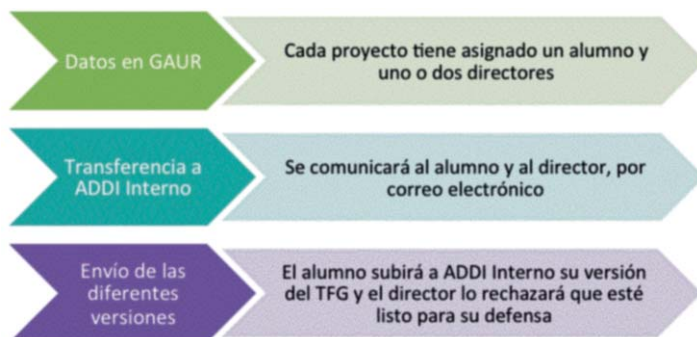
Por otra parte, las Universidades están interesadas en dar visibilidad y en preservar toda su labor docente e investigadora pues ello redundaría en su prestigio, de ahí que redacten normativas y reglamentos para que los TFG sean incorporados al RI. Asimismo, para mantener un nivel de calidad dentro del repositorio, varias universidades, entre ellas la UPV/EHU, solo publican en abierto los TFG que tienen una nota de 8 o superior.

Finalmente, es necesario que el autor del TFG dé su autorización para poder ser incluido en la colección y publicado en abierto, aunque en algunas universidades es ya obligatorio dar el permiso antes de la defensa, en el caso de la UPV/EHU está en fase de estudio.

Para facilitar tanto el desarrollo de la colección digital del TFG en la UPV/EHU, como la comunicación entre alumno y director, se ha creado la plataforma denominada ADDI Interno que se va a utilizar en la primera fase de gestión del TFG.

Esta plataforma recibe el nombre de ADDI Interno porque la información aquí depositada será solo accesible para personal UPV/EHU autorizado.

Esquemáticamente el proceso será el siguiente:

Primeramente, cuando el TFG es matriculado, la información relativa al mismo se va a recoger de la aplicación GAUR «Gestión Académica Universitaria Renovada». Entre otros datos, nos proporcionará quienes son el alumno y el director del proyecto (en algunos casos hay 2 directores).

A continuación los datos serán transferidos a ADDI Interno, una vez realizada la carga, se enviará un correo electrónico a las personas implicadas avisándolas de que pueden comenzar a trabajar con la aplicación.

A partir de ese momento la comunicación entre alumno y director se realizará por esta vía. A medida de que el alumno vaya teniendo diferentes versiones del proyecto las irá subiendo a ADDI, donde el director las podrá leer, descargar o imprimir para su evaluación.

La utilización de esta plataforma (ADDI Interno) es sumamente sencilla. El paso inicial para empezar a utilizarla es recibir un correo como el que se muestra a continuación:

```

Subject: DSpace: Se ha creado su proyecto fin de carrera

Estimado/a Firstname of the author,

Se ha creado su proyecto fin de carrera en ADDI-interno y ya está disponible
para que pueda complementarlo.
El proyecto se ha creado con las siguientes características:

Título: Title of submission
Colección: Name of collection
Enviado por: submitter's name
Tutor: Advisor's name
page: link to 'my DSpace' page

Tan pronto como realice el envío, se lo notificaremos a su tutor.

¡Muchas gracias!

El equipo de ADDI-interno
  
```

Este correo informa al alumno de su procedencia (ADDI Interno) con claridad, para evitar ser tomado por un SPAM, y proporciona el link para acceder a su pá-

gina. La comunicación podrá realizarse en euskara o español, siguiendo las indicaciones del alumno.

Una vez recibido el correo, el alumno ya puede acceder a la plataforma como usuario y no necesita registrarse en la misma como usuario nuevo. Para acceder a ella sólo hay que dar los siguientes pasos:

Primero pulsa en «Entrar», como el usuario ya está creado sólo debe ir a «¿Olvidó su contraseña?». A continuación debe indicar su dirección de correo y pulsar el botón «Olvidé mi contraseña». En ese momento se le envía un link para que introduzca su password. Es muy importante recordar que debe trabajar con su cuenta institucional (@ikaskle.ehu.es), cuenta proporcionada por la UPV/EHU a todos los alumnos.

Una vez generado el password ya podemos entrar al ADDI Interno (pulsando el link que venía en el correo o entrando en <http://interno.addi.ehu.es>). A continuación entramos en «Mi DSpace», donde vemos que nuestro trabajo está cargado, ya solo debemos abrirlo y pasar a describirlo.

Una vez abierto el registro de nuestro TFG, pasaremos a completar la información, a rellenar los metadatos que describen el trabajo. Algunos de estos metadatos como el nombre de autor, director, título aparecen ya completados (aunque si se

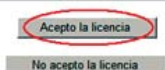
detecta algún error el alumno podrá modificarlos), otros como el resumen, los descriptores, etc. tendrán que completarse. Se recomienda que el resumen y los descriptores (o palabras clave) se pongan en varios idiomas entre ellos el inglés para que después sea más fácil recuperar la información desde los buscadores.

Cuando ya estén grabados todos los campos pasamos a subir el fichero. Podemos subir varios ficheros e indicar el tipo de información que contiene cada uno de ellos (subir un segundo fichero es tan fácil como pulsar en «*Añadir otro fichero*»). A continuación pulsaremos en «*Continuar*» y nos aparece el siguiente aviso de licencia:

La Universidad del País Vasco adquiere el compromiso de identificarle a Usted como autor o titular de derechos de autor del material depositado, y no efectuará más alteraciones en dicho material que las expresamente permitidas en esta Licencia.

Usted podrá solicitar la retirada de la obra del Archivo ADDI por causa justificada. A tal fin deberá ponerse en contacto con el responsable del mismo. De igual modo ADDI podrá retirar el material, previa notificación, en supuestos suficientemente justificados, o en caso de reclamaciones de terceros.

Usted será convenientemente notificado de cualquier reclamación que puedan formular terceras personas en relación con la obra y, en particular, de reclamaciones relativas a los derechos de propiedad intelectual sobre ella.

Esta licencia debe aceptarse, porque es la manera que tiene el autor de informar que autoriza a que su trabajo este archivado en ADDI. Aceptada la licencia, nos indica que el proceso se ha completado con éxito, indicando *Envío Finalizado*.

En ese momento, el director del proyecto recibirá un correo, informándole de que el alumno ha modificado su proyecto y que debe revisar la nueva versión. El director tendrá la opción de aceptar cuando considere que todo es correcto, o rechazar y explicar los motivos de esa decisión para que el alumno corrija lo que proceda. Este procedimiento se repetirá hasta que el proyecto sea aceptado.

Una vez leído y evaluado, si el TFG alcanza el notable (nota de 8) y cuenta con las autorizaciones necesarias pasará automáticamente al ADDI externo.

2. ACCESO A OTROS TFG: USO CORRECTO

Cada día es mayor la información accesible a través de Internet, ya no hablamos de millones de páginas Web sino de miles de millones, por eso a la hora acceder a fuentes de información concretas y contrastadas es importante saber dónde buscar. Cuando enfrentamos la tarea de realizar un Trabajo Fin de Grado (TFG) y queremos buscar modelos en los cuales basarnos, es decir, encontrar otros TFG que ya hayan sido aprobados y publicados, es inevitable dirigir nuestra mirada a los repositorios institucionales de las diferentes universidades.

En un principio, cuando vieron la luz los primeros repositorios con objeto de difundir en acceso abierto la producción científica de las diferentes instituciones,

las colecciones de Investigación que albergaban artículos de revistas, actas de congreso etc. eran, sin lugar a dudas, las más amplias y prestigiosas. Pero poco a poco las colecciones de Docencia, en las que normalmente se albergan los trabajos académicos, han ido ganando relevancia y peso dentro de los repositorios universitarios.

En la siguiente tabla se muestran algunas cifras sobre el desarrollo de las colecciones de Docencia y los trabajos académicos de algunos repositorios universitarios.

Ránking		Nombre	Universidad	Tipo de documento	N.º
España	Mundo				
1	16	 dipòsit digital de documents	U. Autònoma de Barcelona	Trabajos de investigación y proyectos fin de carrera	2.296
2	17	 UPCommons	U. Politècnica de Catalunya	Trabajos académicos (proyectos/trabajos final de carrera, tesinas...)	14.494
4	42	 E-Prints	U. Complutense de Madrid	T.F.M. (trabajo fin de máster y trabajos en curso)	939
5	46	 RUA	U. de Alicante	Trabajos fin de máster, trabajos fin de carrera y grado	29
6	69	 Archivo Digital	U. Politècnica de Madrid	Trabajos fin de máster, proyectos fin de carrera	654
7	91	 GREDOS	U. de Salamanca	Trabajos fin de máster y trabajos fin de grado	351
8	105	 e-archivo	U. Carlos III de Madrid	Tesinas de máster, proyectos fin de carrera, TFG	2.374
9	114	 RiuNet	U. Politècnica de Valencia	Trabajos/proyectos de fin de carrera	3.520
10	117	 DIGITUM	U. de Murcia	Trabajos fin de grado y máster, proyectos fin de carrera	60
34	776	 addi	UPV/EHU	Proyectos fin de grado	32

Datos: abril de 2013⁴.

⁴ Datos del ranking obtenidos de la página «Ranking Web de Repositorios» elaborado por el Laboratorio de Cibermetría (CSIC). Datos referentes al tipo y n.º de documentos provenientes de los propios repositorios universitarios.

Si observamos la tabla, ADDI (el repositorio de la UPV/EHU) no está dentro de los primeros en el «Ranking Web de Repositorios», eso es debido a que es un repositorio joven, puesto que su creación data del 2011, mientras que la mayoría de los que ocupan los primeros lugares aparecen entre el 2000 y 2004. Tampoco cuenta con una gran cantidad de trabajos académicos o proyectos fin de grado, porque fue en el 2012 cuando se tomó la decisión de implementar las colecciones destinadas a albergar este tipo de producción académica.

El repositorio de la Universidad Politécnica de Cataluña (UPCommons) es el que actualmente cuenta con más trabajos académicos publicados. Es necesario mencionar que gran parte de esta colección está formada por los Proyectos Fin de Carrera provenientes de las carreras técnicas como las ingenierías que sí tenían la obligación de presentar el PFC al finalizar los estudios. UPCommons empezó pronto a cuidar estas colecciones, y las estadísticas de uso le han dado la razón puesto que esta colección se encuentra entre las más visitadas.

Hoy por hoy las colecciones digitales compuesta sólo por los TFG no son muy grandes, hay que tener en cuenta que las primeras promociones que han cursado los Estudios de Grado y que han tenido que elaborar el TFG finalizaron en 2012, por otra parte en muchas universidades la implantación de los Estudios de Grado se ha realizado de forma progresiva por lo que las promociones obligadas a presentar el TFG están por salir en los próximos años, por lo tanto, según vayan terminando se prevé un crecimiento exponencial de las colecciones formadas por los TFG.

Entonces, ante la pregunta:

— ¿Puedo consultar en la red otros TFG ya aprobados?

La respuesta es:

— Sí.

Antes, acceder y consultar este tipo de literatura como PFC, TFG o incluso las tesis —que en la mayoría de los casos nunca llegaba a publicarse y que por ello recibía el nombre de «literatura gris»—, era una tarea bastante complicada. Había que desplazarse hasta la escuela o facultad en la que se habían presentado, ver donde se archivaba este tipo de documentación (normalmente las bibliotecas, pero no siempre), solicitar su consulta y por fin se accedía al documento si el autor había dado su consentimiento para la consulta.

Hoy en día con el avance de las nuevas tecnologías y la expansión de las políticas acceso abierto nos es más fácil consultar los TFG realizados por alumnos de nuestra misma universidad o de cualquier otra.

El acceso a la colección digital formada por los TFG se puede hacer a través de:

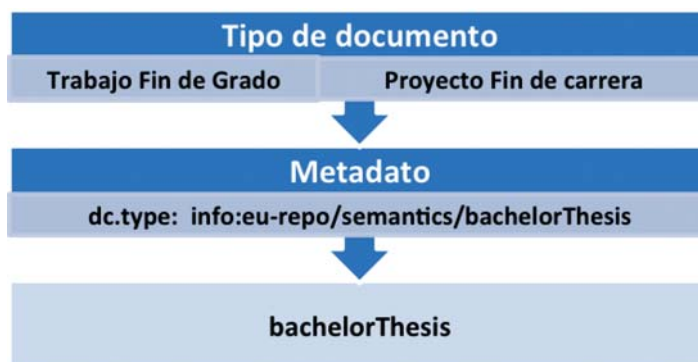
- Buscadores como el Google Académico.
- Recolectores de repositorios como e-Ciencia, RecerCat y Recolecta.
- Repositorios Institucionales de las distintas universidades.

En cualquier caso, para que una búsqueda dé un resultado óptimo hay que establecer una estrategia adecuada. Por eso a la hora de lanzar una búsqueda hay un

dato o mejor dicho metadato que hay que tener en cuenta para evitar el ruido documental. Si lo que queremos es localizar TFG, el metadato que debemos incluir no es otro que el tipo de documento.

Cuando un documento es incluido en un repositorio, se introducen una serie de metadatos, es decir, datos estructurados que describen la información, o en palabras de Greenberg (2003) «datos estructurados sobre un objeto, que soportan funciones asociadas al objeto designado»⁵ cuya finalidad no es otra que la comunicación, que la información pueda ser recuperada por los buscadores. Estos metadatos siguen unos estándares y modelos descriptivos denominados «esquemas de metadatos» (Dublin Core, METS, MODS) utilizados en todos los repositorios siguiendo, en el caso de los países de la Unión Europea, las directrices y recomendaciones dadas a través de Proyectos como OpenAire, DRIVER.

Veamos pues, cual es el Metadato (Dublin Core) para identificar el tipo de documento:

El metadato completo que describe el tipo de documento en un repositorio es *info:eu-repo/semantics/bachelorThesis*, la parte que especifica que es un TFG, *bachelorThesis*.

Para que la recuperación de información no produzca ni silencio, ni ruido documental tenemos que ejecutar una estrategia de búsqueda precisa, por eso dentro del tema que nos ocupa si queremos TFG y no otro tipo de documentos como artículos, guías, etc. incluir el metadato que define el tipo de documento es primordial.

A continuación mostramos un ejemplo en un Buscador como *Google Académico*, en el que hemos introducido «bachelorThesis» con el propósito de acotar la búsqueda por tipo de documento, en este caso buscamos TFG

bachelorThesis + periodismo + web 2.0.

⁵ Greenberg, J. (2003). *Metadata and the World Wide Web*.

Google search results for "bachelorThesis periodismo web 2.0".

Académico Aproximadamente 84 resultados (0,85 s)

Quizás quisiste decir: **bachelor Thesis** periodismo web 2.0

Cualquier momento
Desde 2013
Desde 2012
Desde 2009
Intervalo específico...

Ordenar por relevancia
Ordenar por fecha

Buscar en la Web
Buscar sólo páginas en español

Incluir patentes
 Incluir citas

Crear alerta

[PDF] **Estrategias de comunicación para la apropiación de herramientas Web 2.0 en los procesos de comunicación interna en el CIAT**
CM Calderón Ruiz - 2012 - bitágora.uao.edu.co
DE COMUNICACIÓN SOCIAL DEPARTAMENTO DE COMUNICACIONES PROGRAMA COMUNICACIÓN SOCIAL Y PERIODISMO SANTIAGO DE CALI 2010 Page 2. 3 ESTRATEGIAS DE COMUNICACIÓN PARA LA APROPIACIÓN DE HERRAMIENTAS WEB 2.0, EN LOS ...
Citar

[PDF] **Pyme 2.0: el impacto de la web 2.0 sobre las empresas**
Z. Anche - 2013 - riunet.upv.es
... EMPRESAS 49 8.3.1. SALESFORCE CHATTER 50 8.3.2. JIVE SOFTWARE 53 9. CONCLUSIONES 56 ANEXO – VILAWEB EL USO PERIODÍSTICO DE LA WEB 2.0 58 REFERENCIAS Y BIBLIOGRAFÍA 69 ÍNDICES 78 Page 6. 6 1 ...
Citar

[PDF] **Mecanismos web 1.0 y web 2.0 para la difusión de ideologías extraparlamentarias**
D SOLER MANSO - 2011 - riunet.upv.es
... 3 Francés, Jorge, (2011). "Los políticos atentan contra el periodismo en la ley electoral". <http://www.repositorio.com/columna/636714/nacional/politica/literatura/politica/atentan/contrapeiodismo/ley/electoral>, mayo de 2011. Page 6. Mecanismos web 1.0 y web 2.0 para la ...
Citar

[TXT] **Museus de Catalunya | web 2.0 estudi de casos**
Jl Bladell - 2011 - deposit.ub.edu
... La visita a les webs serveix per analitzar l'arquitectura de la informació, usabilitat, us dels elements web 2.0 ... Dep. de Periodisme i de Comunicació Audiovisual, 2005, 55 p. 9 British Museum, però s'ha considerat que quatre era prou significatiu i amb els triats també prou ...
Artículos relacionados Citar

¿Se adecúan los resultados a la búsqueda realizada? Sí, hemos obtenido una respuesta satisfactoria, la mayor parte de los resultados son TFG publicados por repositorios de universidades tanto en España como en América.

Otra opción es realizar la búsqueda utilizando un *Recolector*. Por ejemplo si entramos en el *RecerCat* (Repositorio de la investigación de Cataluña), que reúne la literatura de investigación de las universidades y de los centros de investigación de Cataluña, vemos que ya desde su página de inicio nos informa que cuenta con 6.715 trabajos/proyectos fin de carrera⁶.

RecerCat nos ofrece la posibilidad de acceder a los distintos repositorios que forman parte del mismo, o bien lanzar la búsqueda de forma colectiva en todos ellos, recordando que si buscamos por palabras claves después es necesario acotar por tipo de documento «bachelor» para evitar el ruido y obtener el resultado deseado.

Si optamos por hacer la búsqueda directamente en los *Repositorios Institucionales*, como por ejemplo GREDOS (Universidad de Salamanca), RIUNET (Universidad Politécnica de Valencia), ADDI (UPV/EHU), etc. debemos saber que en la mayor parte de los repositorios las colecciones que albergan los TFG se encuentran en DOCENCIA, en las llamadas «Comunidad de Docencia», «Repositorio Docente»... siempre en el espacio dedicado a la producción proveniente de la actividad docente de la institución.

En el caso que un estudiante de «Comunicación Audiovisual» quisiera saber qué trabajos fin de grado están realizando sus compañeros y qué nivel están pidiendo, tendría que elegir repositorios de universidades donde se cursen dichos es-

⁶ Dato obtenido en RecerCat (abril de 2013).

tudios de grado. Sabemos que en la Universidad Politécnica de Valencia se cursa «Comunicación Audiovisual» buscamos su repositorio, RIUNET, entramos en la comunidad de docencia y accedemos a la colección donde se encuentran dichos TFG, o bien hacemos una búsqueda por palabra clave (por ej. Preproducción) y acotamos por tipo de documento.

Como hemos mencionado antes, muchos repositorios están empezando a implementar o han creado recientemente colecciones que albergaran los TFG provenientes de los distintos Estudios de Grado. Este es el caso de ADDI, que ya tiene dispuesta una plataforma interna para gestionar el TFG, y dar después el salto al ADDI externo si los TFG cumplen los requisitos impuestos.

En general, las líneas de trabajo, respecto a las políticas de publicación en abierto de los trabajos académicos de los alumnos, van en la misma dirección no sólo en España sino también en Europa. Como botón de muestra podemos mencionar IGITUR, el repositorio de la Universidad de Utrecht, que también cuenta con gran cantidad de trabajos en la colección denominada «Mater's /Bachelor's Thesis Archive».

Si como consumidores de información hemos visto la relevancia de estas colecciones y hemos disfrutado de las ventajas de su accesibilidad en la red, llegado el momento de convertirnos en autor nos asaltan las dudas y nos preguntamos ¿Por qué archivar nuestro TFG en el repositorio? Sin lugar a dudas hay ventajas y también reticencias.

Entre las ventajas podemos mencionar:

- Aumenta la visibilidad del autor y la institución. Va a dar visibilidad al autor del TFG y, en el caso de que su desarrollo profesional vaya encaminado a la investigación o docencia, su nombre va a aparecer ligado desde muy pronto a un área de conocimiento concreta.
- Difusión más rápida que por medios tradicionales. No hay que olvidar que antes para consultar este tipo de trabajos había que ir a la biblioteca y solicitar su consulta, porque en la mayor parte de los casos no llegaban a publicarse.
- Garantiza la preservación, porque es el repositorio el que se encarga de conservar y actualizar las versiones archivadas para que no se queden obsoletas.

Entre las reticencias encontramos:

- Desconocimiento y desconfianza.
- Inseguridad en el uso de las nuevas tecnologías.
- Miedo a que el TFG sea plagiado.

Analizadas ventajas y reticencias, si ponemos en una balanza ambas, sin lugar a dudas, pesan más las primeras. Aun así el miedo a ser plagiado queda latente, pero no hay que olvidar que la difusión de una obra en la red la pone en peligro de ser plagiada y al mismo tiempo la protege.

3. LA PROTECCIÓN DEL TFG EN LA RED

Hay una serie de recursos y herramientas que podemos utilizar para proteger el TFG como son: la fecha de publicación del TFG en el repositorio, dotar al trabajo con licencias para proteger los derechos de autor o utilizar herramientas antiplagio. A continuación veremos cada una de ellas y las posibilidades que nos ofrecen.

En primer lugar contamos con la fecha de publicación del TFG en el repositorio. El repositorio genera de forma automática un metadato «fecha de publicación» que no se puede cambiar. Esta fecha tiene validez dentro del ámbito académico, en el caso de que haya que demostrar cuando se publicó.

En segundo lugar podemos proteger el trabajo dotándolo con un licencia Creative Commons, en la que especificamos qué uso permitimos hacer con nuestro trabajo; o restringiendo el uso incluyendo la nota de copyright.

Cuando se opta por las licencias Creative Commons (CC) ha de elegirse entre una de las seis combinaciones posibles. En el gráfico que aparece a continuación se muestra lo que permiten y obligan como mínimo las CC, y las combinaciones posibles desde la más permisiva a la más restrictiva:

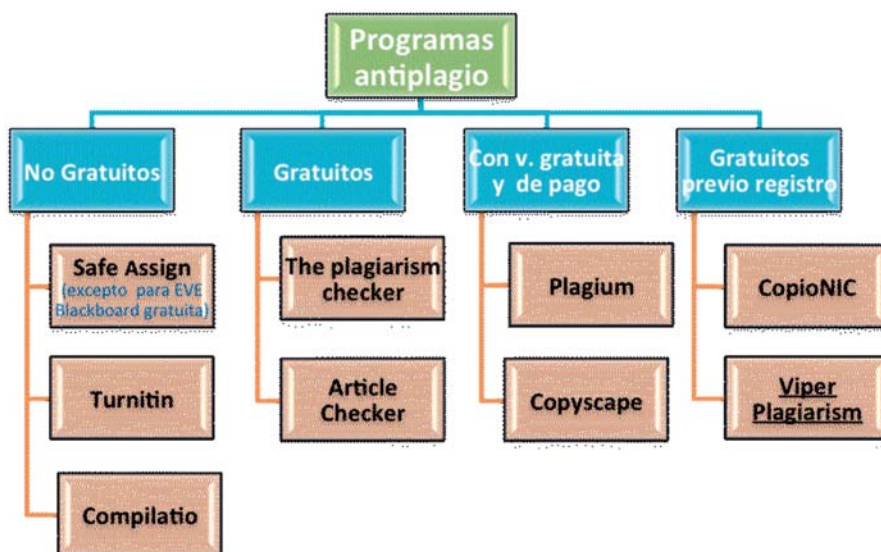

Por último contamos con los programas antiplagio. Si nuestro trabajo es copiado estas aplicaciones informáticas nos permiten descubrirlo, porque estos pro-

gramas examinan y buscan coincidencias entre documentos publicados en Internet, bases de datos propias, locales...

A continuación mostramos algunos de estos programas. Hay que decir que en el mundo de las nuevas tecnologías, donde el desarrollo de todo tipo de programas avanza sin tregua, el software antiplagio no es una excepción, por eso no pretendemos recopilar todos los que existen, sólo dar a conocer este tipo de herramienta que está a nuestra disposición y nos puede ser de gran utilidad. Hay que decir que hoy por hoy no son 100% fiables y no nos garantizan descubrir todas las «coincidencias», pero dependiendo del programa elegido sí un gran porcentaje. Podemos dividir estos programas en cuatro grupos:

Sin lugar a dudas los que mayores índices de fiabilidad ofrecen son los no gratuitos, los de pago, estos programas chequean millones de páginas web y suelen también lanzar la búsqueda contra bases de datos propias creadas con este fin con los trabajos de la instituciones que contratan estos softwares. Por ejemplo, *Turnitin* rastrea entre más de 20.000 millones de webs, 110.000 periódicos, revistas científicas, libros electrónicos y 300 millones de trabajos de estudiantes, etc. Cuando una universidad contrata el programa, los trabajos de dicha universidad entran en la BD del Turnitin, funciona desde cualquier navegador y se integra en muchos Entornos Virtuales de Enseñanza (EVE) como: Blackboard, Moodle, Angel Learning, Sakai, etc. *Safe Assign* chequea los trabajos en Internet y en bases de datos como ProQuest y además hace una búsqueda en su propia base de datos. Esta herramienta sólo es gratuita para instituciones que utilizan EVE Blackboard. *Compilatio* se utiliza online desde cualquier navegador, busca y compara por partes los documentos y subraya en rojo el texto que es identificado con un «alto nivel de plagio».

Los programas gratuitos como *The Plagiarism Checker* y *Article Checker* utilizan la técnica de la búsqueda inversa (entrecorillar un texto y buscarlo en Google para ver si encontramos coincidencias). Su ventaja es que permiten buscar grandes bloques de texto a través de Google, cosa que el buscador no permite hacer aunque entrecorillemos, porque limita el número de caracteres a buscar.

Hay otros programas como *Plagium* que nos ofrecen una versión gratuita y otra con licencia, la diferencia está en que en la primera limita el número de caracteres en la búsqueda, mientras que la segunda amplía este número. Casi de la misma forma funciona *Copyscape*, que permite comprobar de forma gratuita si los contenidos de una página web han sido plagiados, pero sólo en su modalidad Premium (de pago) permite copiar y pegar un texto para comprobar si hay coincidencias en los trabajos examinados.

Finalmente hay una serie de programas que son gratuitos, pero que exigen un registro previo para poder ser utilizados. Ese es el caso por ejemplo de *CopioNIC* que es una aplicación en español que funciona de forma sencilla. Da la opción de subir el archivo que se desea analizar al programa que funciona desde cualquier navegador. Tras una búsqueda en Google indica si las partes de un texto son originales o no. *Viper Plagiarism* es una herramienta que debe descargarse e instalarse (software libre), chequea el texto completo vía Web así como los almacenados en local.

Como hemos dicho antes, esta muestra ofrece una visión sobre el tipo de herramientas antiplagio que podemos encontrar, sin embargo no son las únicas disponibles, hay muchas otras: Ephorus, DOCCop, PlagAware, Plagiarism Detect, PlagScan..., y más que irán apareciendo.

Para terminar un consejo, siempre que utilizamos fuentes de información, trabajos, artículos, etc. debemos seguir un código de «*buenas prácticas*», es decir, respetar los derechos de los otros como si fuesen nuestros, citar siempre la referencia, evitar el plagio y utilizar el sentido común. Nunca hay que olvidar que *un acceso abierto no significa que seamos libres de hacer lo que queramos con la información publicada* y mucho menos adueñarnos de ella.

4. RECURSOS ONLINE Y SITIOS WEB MENCIONADOS

- ADDI (UPV/EHU) <https://addi.ehu.es/>
- Dipòsit Digital de Documents de la UAB <http://ddd.uab.cat/>
- UPCommons <http://upcommons.upc.edu/>
- E-prints Complutense <http://eprints.ucm.es/>
- RUA (Univ. de Alicante) <http://rua.ua.es/dspace/>
- Archivo Digital UPM <http://oa.upm.es/>
- GREDOS (Univ. Salamanca) <http://gredos.usal.es/jspui/>
- E-Archivo (Univ. Carlos III de Madrid) <http://e-archivo.uc3m.es/>
- Riunet (Univ. Politècnica de Valencia) <http://riunet.upv.es/>
- Digitum (Univ. de Murcia) <http://digitum.um.es/xmlui/>
- Ranking Web de Repositorios <http://repositories.webometrics.info/es>

- *Google Académico* <http://scholar.google.es/>
- *e-Ciencia* <http://www.madrimasd.org/informacionidi/e-ciencia/>
- *Recercat* <http://www.recercat.net/>
- *Recolecta* <http://www.recolecta.net/buscador/>
- *Igitur* <http://studenttheses.library.uu.nl/search.php?language=en>
- *Dublin Core* <http://dublincore.org/>
- *Oper Aire* <https://www.openaire.eu/>
- *Driver* <http://www.driver-repository.eu/>
- *Creative Commons* <http://es.creativecommons.org/blog/>
- *Turnitin* <http://turnitin.com/>
- *Safe Assign* <http://safeassign.com/>
- *Compilatio* <http://www.compilatio.net/es/>
- *The plagiarism checker* <http://www.dustball.com/cs/plagiarism.checker/>
- *Article Checker* <http://www.articlechecker.com/>
- *Plagium* <http://www.plagium.com/>
- *Copyscape* <http://www.copyscape.com/>
- *CopioNIC* <http://copionic.citilab.eu/>
- *Viper Plagiarism* <http://www.scanmyessay.com/>
- *Ephorus* <https://www.ephorus.com/es/>
- *DOCcop* <http://www.doccop.com/index.html?nc=65286568>
- *PlagAware* <http://www.plagaware.com/>
- *Plagiarism Detect* <http://www.plagiarismdetect.com/>
- *PlagScan* <http://www.plagscan.com/es/>

5. BIBLIOGRAFÍA

- Depósito de un proyecto fin de carrera/grado en ADDI* (alumnado). [Versión electrónica]. Obtenida el 9 de abril de 2013. Disponible en Internet: http://www.informatika.ehu.es/p248-content/es/contenidos/informacion/226_pfc/es_226_pfc/adjuntos/DEPÓSITO%20ALUMNO.pdf
- FERNÁNDEZ CARRASCO, Francisco (2012). *Ciber-plagio y software antiplagio*. [Versión electrónica]. Consultada el 15 de abril de 2013. Disponible en Internet: <http://blogs.ua.es/si/2012/02/13/ciber-plagio-y-software-antiplagio/>
- GREENBERG, J. (2003). «Metadata and the World Wide Web». En: BATES, M.J; MAACK, M.N. y DRAKE, M. (eds.). *Encyclopedia of Library and Information Science*. New York: Dekker, pp. 1876-1888.
- Guía del trabajo fin de grado* [Versión electrónica]. Obtenida el 12 de abril de 2013. UPV/EHU. EUE Empresariales /Enpresa IUE. Vitoria-Gasteiz. Disponible en Internet: http://www.empresariales-vitoria.ehu.es/p227-content/eu/contenidos/informacion/emp_vitoria_oferta_docente/eu_oferta/adjuntos/GUIA_TFG_ALUMNADO.pdf
- LABASTIDA I JUAN, Ignasi (2010). «Internet, ¿una oportunidad o una amenaza para la gestión de los derechos?». *Contrastes: Revista cultural*, (57): 104-111.
- LABASTIDA I JUAN, Ignasi (2005). «Las licencias Creative Commons en el Estado español». [Versión electrónica]. *Zehar, Revista de Arteleku-ko aldzkaria*, (57): 68-71. Disponible en Internet: <http://hdl.handle.net/2445/27623>.

- MORATÓ AGRAFOJO, Yolanda (2012). «Una reflexión necesaria sobre el plagio en el EEES». [Versión electrónica]. *Revista UPO Innova*, 1: 361-368 Disponible en Internet: <http://www.upo.es/revistas/index.php/upoinnova/article/view/113>.
- REKALDE RODRÍGUEZ, Itziar (2011). «¿Cómo afrontar el trabajo fin de grado? Un problema o una oportunidad para culminar con el desarrollo de las competencias». [Versión electrónica]. *Revista Complutense de Educación*, 22(2). Disponible en Internet: <http://revistas.ucm.es/index.php/RCED/article/view/38488>.
- RIVAS, M.^a Fe et al. (2012). *Taller, Difusión en Abierto: II Jornadas de Acceso Abierto*. [Versión electrónica]. ADDI, Archivo Digital de Docencia e Investigación de la UPV/EHU. Disponible en Internet: <http://hdl.handle.net/10810/8862>.
- XALABARDER PLANTADA, Raquel (2006). «Las licencias Creative Commons: ¿una alternativa al copyright?». [Versión electrónica]. *UOC Papers. Revista sobre la sociedad del conocimiento*, (2). Disponible en Internet: <http://www.uoc.edu/uocpapers/dt/esp/xalabarder.html>.

III

Liburutegi digitalak

Asun Lander

Odei, S.A. ko dokumentazio proiektuen arduraduna
Responsable de proyectos documentales en Odei, S.A.

Laburpena: Liburutegi digitalek, aurrerapen teknologikoak direla eta, informazioa eskuratzeko modua aldatu dute. Hezkuntza eta ondare kultural arloko erakundeak urteak daramatzate liburutegi digitalak antolatzen, funtsak errazago eskuratzeko moduan jartzeko. Liburutegiak zabaltzearekin batera biltzaileak sortu dira: Hispana eta Europeana. Biltzaile horiek informazioa eskuratzeko atariak dira: liburutegi digitalak biltzen dituzte eta informazioa bilatzeko prozesua errazten dute. Biltzaile horietan liburutegi digitalak integratzeko eta dagozkien helburuak bete ahal izateko, ordea, hainbat estandar bete behar dira; hau da, irudiak tratatu eta metadatuak sortu behar dira, eta hori egiteko prozesuak nahiko konplexuak dira.

Resumen: Las bibliotecas digitales están teniendo, gracias a los avances tecnológicos, un gran impacto en el acceso a la información. Instituciones educativas y de patrimonio cultural llevan varios años desarrollando bibliotecas digitales para facilitar el acceso a sus fondos. Esta proliferación de bibliotecas digitales ha dado lugar a los agregadores, Hispana y Europeana, que constituyen un portal de acceso a la información que agrupa múltiples bibliotecas digitales y facilita el proceso de búsqueda de información. Pero el proceso de integración de las bibliotecas digitales en estos agregadores requiere el cumplimiento de unos estándares que supone la realización de procesos, más o menos complejos, de tratamiento de imagen y generación de metadatos que hacen posible el cumplimiento de sus objetivos.

1. SARRERA

Azken urteotan, ikusi dugu hainbat eta hainbat liburutegi digital sortu direla. Edozein erakundek balio historikoko funts bibliografiko edo dokumentala bazuen edo produkzio zientifikoa duten erakundeek, beren liburutegi digitala sortu dute. Horrek aurrerapen handia ekarri du informaziora sarbidea izatearen aldetik. Liburutegi digitalen bitartez, herritar gehienak irits daitezke bestela eskurazinak litzaketan hainbat dokumentutara: inkunableak, eskuizkribuak, prentsa historikoa, ikerketa-lanak... Dokumentu horiek erabiltzailea dagoen tokitik milaka kilometrorra egon daitezke.

Hala ere, liburutegi digitalez hitz egiteko lehen urratsa zera da, zehaztea zertaz ari garen *liburutegi digitalaz* ari garenean; izan ere, termino horrekin batera, antzeko beste batzuk ere ikusiko ditugu, eduki digitaletara sarbidea izatearekin zerikusia dutenak, hala nola liburutegi elektronikoa, liburutegi birtuala edota baita biltegi digitala ere. Denek gauza bera adierazten duten ala ez, kasuz kasu erabaki behar da, batzuk zein besteak erabiltzen baitira.

2. LIBURUTEGI DIGITALAK DEFINIZIOA ETA EZAUGARRIAK

Digital Librarie Initiative-ko webguneko definizioa euskaraz emanda, «*Liburutegi digital kontzeptuak ez ditu soilik adierazten informazioa kudeatzeko metodoen bidez digitalizaturiko erreperitorioak. Hori baino gehiago da: ingurune bat non bildumak, zerbitzuak eta langileak biltzen baitira eta, informazioa eta ezagutza helburu izanik, datuak sortzeko, hedatzeko, erabiltzeko eta gordetzeko zikloa osatzen baitute*».

Ildo horretatik, *i2010: liburutegi digitalak* europar ekimenaren webguneak ere zeina, aurreago ikusiko dugunez, funtsezkoa izan baita liburutegi digitalak garatzeko honela dio: «*Liburutegi digitalak dira: eduki digitalen bilduma antolatua eta jendearen esku jarriak. Aurrez digitalizaturiko edukiak dira (liburuen edo beste dokumentu batzuen kopiak) edo hasiera-hasieratik formatu digitalean sortuak*».

Digital izenondoa alde batera utzita, ikusten dugu liburutegi tradizionalentzat ere balio dutela bi definiziook: espezialistek informazio-zerbitzuak eskaintzeko xedez antolatu eta kudeatutako bildumak dira. Baina izaera digitalak jartzen ditu hain zuzen ere liburutegi tradizionalen gainetik. Liburutegi digitalari esker, liburutegi horretan diren funtsetarako sarbidea du kontsulta egiten duen pertsonak, nonahi direrarik hala pertsona hori nola funtsak berak, desagertu egiten baitira denbora-espaziozko baldintzak; bestalde, liburutegi digitalak dokumentu fisikoen bidez eskaini ezin diren prestazioak eskaintzen ditu.

Liburutegi digital kontzeptuan sakonduz, ikus dezagun zer elementuk osatzen dituzten liburutegiok:

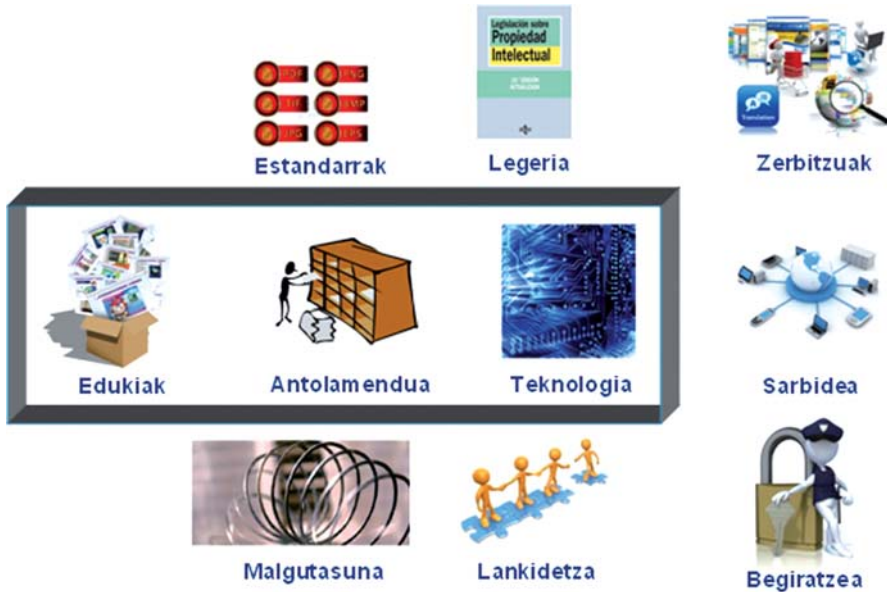
- Edukiak: liburutegi baten osagai nagusia; horrek ematen dio balioa. Zenbat eta handiagoa bolumena, aberastasuna, interesa eta are bilduma gisa duen koherentzia ere, hainbat handiagoa liburutegiaren balioa.
- Antolamendua: edukietarako sarbidea ematen duen osagaia da. Edukiak modu logiko eta koherentean antolatuta badaude, askoz errazago iritsiko gara iritsi nahi dugun horretara.
- Teknologia: nahitaezko osagaia liburutegi digital batean. Aurrerapen teknologikoak, hots, Internet, komunikazioen garapena, bilatzaileak, eta abar: horiei esker sortu eta garatu dira liburutegi digitalak.

Hiru osagaiok dira liburu digital baten gunea; hala ere, liburutegi digitala gartzetarakoan, kontuan hartu behar dira beste osagai batzuk ere, hala nola:

- Estandarrak: liburutegi digital bat planifikatzerakoan, kontuan hartu behar ditugu nazioarteko estandarrak fitxategi-formatu, komunikazio-protokolo eta abarri dagokienez, eta horietara egokitzen saiatu behar dugu. Estandarrei men egiteak izugarri errazten du informazioaren hedapena eta beste liburutegi batzuekiko bateragarritasuna, halako moldez non liburutegi digitala askoz ikusgaiago izango baita.
- Legeria: Ezagutu beharra dago zein araudiren barruan gabiltzan, eta kontuan hartu jabetza intelektulari buruzko legeria eta autore-eskubideak errespetatzea. Ezin da dokumenturik jarri sarean, sarbide irekian, dokumentuon eskubiderik ez badugu.
- Malgutasuna: Sortzen diren sistemek malguak izan behar dute. Bizkor bilakatzen ari den ingurune batean, kontuan hartu behar dugu alderdi hori; izan ere, modua emango digu etengabe gertatzen diren aldaketei egokitzeko, hala edukien nola tresnen bilakaeran gertatzen diren aldaketei, eta baita liburutegi digitalean parte hartzen duen beste edozein alderditan ere.
- Lankidetzak: garrantzitsua da liburutegi digitalak sortzen eta garatzen parte hartzen dutenen arteko lankidetzak: liburuzainak, eduki-sortzaileak, informatikariak..., erabiltzaileen beharretara egokitzen direla ziurtatzeko, teknologiaren garapenari jarraitzeko, eta abar.

Hori guztia, liburutegi digitalari esleitu ohi zaizkion helburuak betetzeko: edukietara sarbidea izatea, erabiltzaileei zerbitzu aurreratuak eskaintzea eta edukiak begiratzea bermatzea.

- Edukietarako sarbidea: liburutegi digitalari esker, edozein baldintzatatik libre irits eta ikus daitezke dokumentuak: dela erabiltzaileen eta dokumentuen arteko distantzia, dela dokumentu bakan jakin batzuek eska ditzaketen babes-baldintza bereziak; eta, gainera, jatorrizko dokumentu fisikoa kontsultatuz lor dezakeguna baino xehetasun eta zehaztasun handiagoz egin dezakegu hori.
- Zerbitzu aurreratuak: liburutegi digitalak, dokumentua kontsultatu eta ikusteko bidea emateaz gainera, beste zerbitzu aurreratuago batzuk eskaini behar ditu: dokumentua erreproduzitzea edo inprimatzea, euskarriaren arabera; bilatzeko eta berreskuratzeko aukera aurreratuak, gaika antolatutako baliabideak izanik; dokumentuak deskargatzea eta alerta-zerbitzuak; zenbait gailuren bidez izatea sarbidea: ordenagailuak, sakelakoak...
- Edukiak begiratzea: liburutegi digitalek ikuspegi bikoitzetik bermatzen dute edukiak begiratzea: jatorrizko dokumentua begiratzea, manipulazio-premiak urritu egiten baitira kopia digitalen bat den unetik, eta objektu fisikoa eta objektu digitala baldintzarik onenetan begiratzea, digitalizazio-prozesu guztietan hartzen baita aintzat edukiok begiratzeko politika.

3. LIBURUTEGI DIGITALEN GARAPENA

Liburutegi digitalen garapena azaltzeko, aipaturiko europar ekinbidez hitz egin behar da: *i2010 : liburutegi digitalak*. Ekinbide hori «Informazioaren Gizartea. i2010 estrategia eta e-Europa ekintza-planak» europar programan sartzen da, zeina «COM 2005» dokumentuan jaso baita. Ekinbideak hiru lehentasun seinaltzen ditu informazio-gizartearen eta komunikabideen europar politikentzat; honako hauek:

- Informazioaren Europar Espazio Bakarra, komunikazio seguruak eta merkeak, eduki aberatsak eta zerbitzu digital zabalak dituenak.
- Berrikuntza babestea eta IKTen ikerkuntzan inbertitzea.
- Informazio Gizarte barneratzailea, kalitate handiko zerbitzu publikoak eskainiko dituenak.

Dokumentu horrek berak, ondorioen atalean, dio Europar Batzordeak eta estatu kideek martxan jarri beharko dituztela hainbat ekinbide lehentasun horiei erantzuna emateko. Horrek ekarri zuen laguntza-programa zabalak martxan jarzea, baliabide digitalak sortzeko eta eraldatzeko eta baliabideok liburutegi digitalean integratzen diren biltegien bitartez hedatzeko eta babesteko.

Espainiaren kasuan, ondarearentzako laguntza-deialdiak dira horiek, 2007an hasi eta 2012ra arte iraun zutenak, baliabide digitalak sortzeko eta eraldatzeko eta baliabideok hedatzeko eta biltegien bidez begiratzeko.

Laguntza-programa horiei esker, liburutegi digital asko sortu eta garatu ziren Espainian. Autonomia-erkidego guztiek, unibertsitateek eta beste erakunde publiko eta pribatu askok sortu dute liburutegi digital bat. Ugaltze horrek agerian jarri zuen, ia ekinbidearen hasieratik, egitasmo edo ekinbide goragoko bat behar zela maila nazionalan, baliabide digitalak sortzeko egitasmoak koordinatuko zituena, baliabideak arrazionalizatzeko eta optimizatzeko aldera.

Hori dela-eta, Europar Batzordeak gomendio bat argitaratu zuen 2006ko abuztuaren 24an, zeinean esaten baitzaie estatu kideei zer estrategia jarraitu behar ditzuten 2010 ekinbidearen helburuak betetzeko.

Gomendio hori honako alderdi hauei dagokie:

- Digitalizazioaz denaz bezainbatean (antolamendua eta finantziarioa), kultura-materialen digitalizazioa gainbegira dezaten eta baliabideen erabilera optimiza dezaten eskala-ekonomiak lortzeko eta hartara ahaleginak bikoiztu ez daitezten, hots, zenbait erakundek eduki berberak digitaliza ez ditzaten, eta baliabideak hobeto erabiltzea lor dadin.
- Material publikoa digitalizatzeari eta linean sarbidean jartzeari dagokionez, material digitalizaturako sarbidea hobetu dezaten eta erabilera susta dezaten.
- Autore-eskubideak direla-eta babestutako materiala digitalizatzeari eta linean sarbidean jartzeari dagokienez, digitalizaziorako eta materialon sarbiderako baldintzak hobetu ditzaten.
- Europeanari dagokionez, Europeana garatzen eta material digitalizatua atari bakar baten bitartez sarbidean jartzen lagun dezaten.
- Kontserbazio digitalari dagokionez, estrategia nazionalak ezar ditzaten epe luzera material digitala kontserbatzeko eta harako sarbidea izateko, eta legerian sar ditzaten kopia anitza eta kultura-material digitala erakunde publikoetan barrena migratzea ahalbideratuko dituzten xedapenak, kontserbazioa xede delarik.

Horren ondorioz, batzaileak sortu ziren. Alegia, baliabide digitalen biltzaileak, liburutegi digitalen lagungarri jarriak, zeinei esker batera kontsulta baitaitezke objektu digitalak eta irits baitaitezke liburutegi askotako dokumentu digitalizatura.

4. BATZAILEAK

Europar Batzordearen gomendio horiez arduratzeko, Kultura Ministerioak Hispana jarri zuen martxan, Liburu, Artxibo eta Liburutegien Zuzendaritza Nagusiak koordinaturik, zeinean autonomia-erkidego guztiek hartzen baitute parte. Hispana Espainian diren digitalizazio-egitasmoak biltzen dituen direktorio bat da; horrez gainera, agregatzaile edo biltzaile bat da, hainbat instituziotako liburutegi digitaletan eskaintzen dituzten objektu digitalak batera kontsultatzeko bidea ematen duten baliabide digitalak biltzen dituena.

Hispanak honako helburu hauek ditu:

- Digitalizazio-proiektuen koordinazioa erraztea eta bikoizketak saihestea.
- Europar Batzordeak 2006ko abuztuaren 24an emandako gomendioei kasu egitea alderdi guztietan.
- Metadatuari buruzko nazioarteko araudia martxan jartzea sustatzea (METS, METSRights, PREMIS, ESE...).
- OAI-PMH biltegiak Espainian hedatzea sustatzea.
- Eskualdeko eta/edo tokiko liburutegi digitalen agregatzailearen eginkizuna hartzea bere gain (EuropeanaLocal).

2006ko martxoan, Hispanak 120.000 objektu digitaletarako sarbidea eskaintzen zuen; 2009ko irailean, milioi bat objektu zeuden eskuragarri; eta 2013ko apirilean, 4.400.000 objektu digital baino gehiago zeuzkan bilduta.

Beste gomendio bat ere jasotzen du Europar Batzordearen dokumentuak: europar liburutegi digitala, Europeana, garatzen laguntzea, Europan banaturiko kultur material digitalerako sarbide komun eleanitza eskain dezan. Alegia, Europeana europar baliabide digitalen biltzaile bihurtzen da. 2008ko azaroaren 20an inauguratu zen, 2 milioi objektu digital baino gehiago zituela, eta gaur egun 19 milioi objektu baino gehiago ditu bilduta.

Europeanak honako helburu hauek ditu:

- Europako liburutegi, artxibo eta museoetan gordetako funtsak digitalizatzea, haietara lineako sarbidea eskaintzea lanean, ikasketetan eta aisialdian erabiliak izateko, eta hurrengo belaunaldientzat gordetzea.
- Ikerkuntzaren emaitzen lineako hedapena zabaltzea, eta sarbidean edukitzea modu iraunkorrean.
- Sarbide komuna Europako kulturara eta zientzia-informaziora.

5. EDUKI DIGITALAK SORTZEA

Baina eduki digitalak biltzaileetan integratzeak zenbait baldintza eta estandar betetzea eskatzen du: irudi-formatuak, informazio-trukerako protokoloak... Horrek guztiak irudiak atzemateko eta tratatzeko teknologia aurreratua izatea eskatzen die digitalizazio-proiektuei, eta informazioa sortzeko eta trukatzeko estandarrik eta protokoloak ezagutzea. Horrek guztiak lan-prozesu zorrotza eskatzen du, eta askotan gertatzen da instituzioek prozesu horren parte bat garatzen duten hornitzaileak izatea lankide.

Baliabide digitalak sortu eta liburutegietan integratzeko prozesuak honako urrats hauek ditu:

1. Funtsak hautatzea.
2. Erregistroak eraztea.
3. Digitalizazioa eta OCR.
4. Kalitate-kontrola.

5. Informazioa antolatzea.
6. Metadatuak sortzea.
7. Eduki digitalak sortzea.
8. OAI-PMH biltegia kargatzea.

5.1. Funtsak hautatzea

Instituzio bakoitzak, bere funtsen ezaugarrien arabera, erabaki behar du zer funts sartuko diren digitalizazio-prozesuan liburutegi digitalaren osagai izateko. Horretarako, proiektua martxan jarri aurretik, zehaztu behar da zer irizpideri jarraituko zaien. Oro har, honako hauek aipa daitezke:

- Edukiaren garrantzia: bilduma osorik hartuta balio nabarmena duten dokumentuak, eta gainera interesgarri direnak gai bati buruz (bidaiak), autore baten obra guztiei buruz (Lope de Vega) edo tipologia dokumental jakin baten aldetik (partiturak); eta prentsa historikoaren kasuan, ahalik eta osatuen dauden egunkari edo aldizkariak aukeratzen saiatu behar da.
- Erabiltzaileen interesa: instituzio bakoitzak badaki, erabiltzaileen aldetik jasotzen dituen kontsulten bitartez, zer funts diren kontsultatuenak eta, beraz, zein diren interesgarrienak erabiltzaileentzat.
- Dokumentua begiratzea: kontserbazio-arazo gehien dituzten dokumentuak digitalizatuta, dokumentuon begiratzea bermatzen dugu, eta aldi berean haien edukira sarbidea izateko eta kontsultatzeko modua ere bai, bertsio digitalizatuaren bitartez.

Oinarrizko irizpide horiez gainera, kontuan hartu behar dira beste zenbait gidalerro ere, hala nola:

- Bikoiztasunak saihestea: ez digitalizatzea beste erakunde batzuek aurrez digitalizatu dituzten eta Webean eskura dauden dokumentuak.
- Autore-eskubideak errespetatzea.
- Aleak hautatzea: titulu baten zenbait ale ditugunean, haien egoera fisikoa aztertu beharko da, erabakitzeke zein dagoen egoerarik onenean (liburuaren egoera orokorra, koadernatze mota, eta abar), horrek kontserbazio-egoerari arriskurik ekarri gabe.

5.2. Erregistroak eraztea

Zein titulu eta zein ale digitalizatuko diren erabaki ondoren, obra horiek katalogo bibliografikoan aurkitu beharko dira, eta marka bat egingo da erregistroan, gero katalogotik eskuratu eta atera ahal izateko.

Une horretan, deskribapen bibliografikoa eta obra horien sailkapena egitea komeni da, ondo zehaztu gabeko informazioa osatzeko, akatsak zuzentzeko, autoritate-sarrerak normalizatzeko, eta abar; bai eta aleari buruzko informazioa berrikusteko ere: alean eskuz idatzitako oharpenik dagoen, orrialde-zenbaketan arazoren bat ote dagoen...

Erregistroak berrikusi eta egin beharreko aldaketak egin ondoren, esportatu egingo dira .mrc ISO 2709 formatuan; .mcr fitxategi horiek MARC21 XML eta DC formatura pasatuko dira metadatu deskribatzaileak sortzeko. Eraldaketa hori erregistroak bihurtzeko programen bitartez egin daitezke; esate baterako, MarcEdit-en bitartez.

5.3. Digitalizazioa eta OCR

Digitalizazio-prozesuan dokumentua manipulatzean, dokumentua ondo gordetzeko baldintzak beteko dira, edozein kalte jasan dezaten saihesteko. Hori dela-eta, erabiliko diren eskanerrek baldintza hauek beteko dituzte:

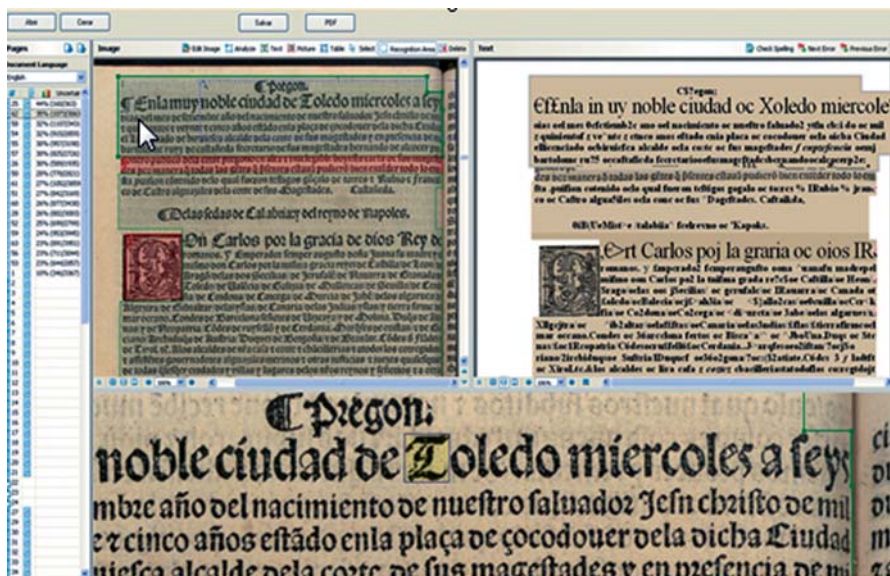
- Zenitalak eta argi hotzekoak izango dira, eta, ahal bada, dokumentua ez da ukituko.

- V erako erretilua izango dute, halako moldez non dokumentuaren josturak eta beste edozein parte behartu edo zanpatu gabe atzemango baita digi-talki.
- DIN A1 arteko formatuak osorik atzemateko bidea emango dute.

Premisa horietatik abiatuta, digitalizazio-prozesua honela egingo da:

- Obra digitalizatuko da eta emaitza TIFF formatuko irudiak izango dira, 300-400 dpi-ko bereizmen optikokoak, grisez edo koloretan, obra nolakoa den. Kontuan hartu behar da izan litezkeela orri tolestueko dokumentuak, eta osorik digitalizatu behar direla.
- Irudia ebakitzea: TIFF irudia bitan ebakitzen da, eta TIFF irudi bat sortzen da orrialdeko. Irudioi TIFF MASTER deritze; horiek izango dira gordeko diren artxiboak, eta jatorrizkoen ahalik eta berdinenak izan beharko dute. Beste irudi guztiak sortzeko oinarria dira, eta bere hartan gordeko dira, ebaki edo manipulatu gabe.
- Irudiak identifikatzea: Irudi bakoitza izen batez identifikatu behar da; izena aldatu egin ohi da, dokumentua nolakoa den, baina, esate baterako, monografien kasuan signaturaren eta orrialde-zenbakiaren bidez identifikatzen dira, gehi kasuan kasuko fitxategi motaren luzapena.
- Irudia tratatu egiten da: hots, garbitu egiten da ilun badago, denboraren poderioz mantxak baditu; eta testua zuzendu eta irudia eskuz ebakitzen da ertz beltzik geratu bada.
- Hedapenerako irudiak sortzea: .jpg irudi bi sortzen dira, bat konprimatua webean hedatzeko, eta bestea, berriz, aurrebistako miniatura.

- OCR (karakterek optikoki ezagutzea) prozesua irudia testu bihurtzeko; ALTO eta PDF fitxategiak sortzen dira, testu ezkutua eta markatzaileak dituztenak. Markatzaileak sortzea dokumentua indexatuta egotearen edo ez egotearen eta tamainaren baitan dago. Indexatuta ez badago, markatzaileek liburuaren parte logikoei erantzuten diete ahal den heinean: koadernatzea, azala, sarrera edo hitzaurrea, irudien aurkibidea, eta abar.

5.4. Informazioa antolatzea

Digitalizaturiko dokumentuak liburutegi digital baten osagai izango den biltegi batean kargatuko dira gero. Horretarako, modu antolatuan entregatu behar dira. Antolamendurako lehen elementua dokumentu mota da: ea eskuz idatzitako dokumentua den, grabatua, prentsa, monografia, eta abar.

Ondoren, karpeta bat sortuko da dokumentu bakoitzeko, eta bertan gordeko dira kasuan kasuko dokumentuaren irudi- eta testu-fitxategi guztiak eta metadatuak. Prentsaren eta aldizkariaren kasua zerbait desberdina da: horrelako argitalpenetan garrantzi handia du dataren eta/edo argitalpen jakin horren zenbakiaren arabera sarbidea izatea.

Argitalpen horientzat, karpeten egitura hierarkikoa sortzen da, honako eskema honen arabera:

- Direktorio bat sortzen da aldizkari edo egunkari bakoitzeko.
- Bigarren mailan, azpidirektorio bat sortzen da argitaraturiko urte bakoitzeko (uuuu).
- Hirugarren mailan, azpidirektorio bat hilabeteko (uuuuhh00).
- Laugarren mailan, azpidirektorio bat eguneko (uuuuhee).
- Azpidirektorio horren barruan, dagozkion irudiak sartuko dira.

Egunkari edo aldizkariaren izena

 uuuu

 uuuuhh00

 uuuuhhee

 0000001.tif

 0000002.tif

 ...

5.5. Kalitate-kontrola

Kalitate-kontrolaren prozesuak erabatekoa izan behar du; hor sartzen dira bai digitalizazio- eta irudi-fitxategiak sortzeko prozesua eta bai markatzaileak eta metadatuak indexatzeko eta sortzeko prozesua

Digitalizazioa: digitalizaturiko irudi guztien eta bakoitzaren kontrola egin behar da begiz, egiaztatzeko irudia osorik dagoela, akatsik gabe ebakita, eta testua zuzen duela. Kontrol horretan, egiaztatu behar da ez dela geratu orrialderik jaso gabe, ordena zuzena dela, eta egiaztatu behar da, halaber, irudiak zuzen izendatuta daudela, liburutegi bakoitzaren jarraibideen arabera.

Indexazioa: OCR prozesuan, zeinak ondoren testuan bilaketak egiteko aukera ematen baitu, errore-marjina egiaztatu behar da, eta gehienetan muga % 20 izaten da; hori baino errore-marjina handiagoko irudiak eskuz egiaztatu behar dira, errore-marjina beti % 20tik beherakoa izan dadin. Tituluen kasuan —eta prentsari dagokionez, titulutxo, azpтитulu eta argitalpenaren izenen kasuan—, jotzen da errore-marjinak % 0 izan behar duela.

Markatzaileak: dokumentuan barrena arin nabigatzeko aukera emango diguten elementuak dira; fase honetan egiaztatu behar da sortutako markatzaileak zuzenak direla, eta nabigazioko errore-indizeak % 0 izan behar du.

5.6. Metadatuak sortzea

Metadatuak objektu digitalekin zerikusia duten informazio multzo bat dira, zeinaren helburua bilduma digitalen deskribapena, bilaketa, erabilera eta kudeaketa erraztea baita. Dokumentu bakoitzari dagokion testuinguru-informazioa zehazteko bidea ematen dute: edukia, objektu digital bakoitzaren aldaketen historiala, emuladoreak eraikitzeko behar diren ekipo fisikoen espezifikazioak, fitxategi bakoitzaren formatuak, erregistro bakoitzerako sarbidea ematen duten programak.

Objektu digitalei liburutegi digitaletan jasotzeko aplikazioak aplikazioak metadatuak edo metadatuaren eskemak honako hauek dira: METS (metadatuaren eskema), PREMIS (kontserbaziorako metadatuak) eta ALTO (objektu digitalizatuak faksimil eran ikusteko eskema). Horien artean, METSak nabarmentzen dira, ez baitira metadatuak zehatz hitz eginez, baizik eta eskema bat non beste metadatuak sartzen baitira.

METS (Metadata Encoding and Transmission Standard): informazioa kodeatzeko eta transmititzeko estandar bat da. Eskema bat da (XML lengoian), objektu digitalen egitura hierarkikoa adierazten duena, objektuak eta haiei dagozkien metadatuak osatzen dituzten artxiboen izenak eta kokalekuak.

METS eskemak honako osagai hauek ditu.

- Burua (MetsHeader).
- Deskribapen-atala (dmdSec).
- Administrazio-atala (admSec).

- Fitxategiak erregistratzeko atala (FileSec).
- Egitura-maparen atala (StructMap).
- Egitura-loturen atala (StructLink).
- Portaeren atala (BehaviorSec).

5.7. Objektu digitala sortzea

Prozesuaren azken emaitza gisa, proiektuaren entregatzekoak sortzen dira. Horiek kanpoko disko gogorretan entregatu behar dira, deskribatu dugun egituraren arabera, eta honako osagai hauek dauzkate:

Irudi bakoitzeko:

- Begiratze-artxiboak: TIFF formatuko eta 400 dpi-ko irudiak, 24 bitekoak koloretan edo 8 bitekoak grisen eskalan, dokumentua nolakoa den.
- Hedapen-artxiboak: TIFF formatuko eta 150 dpi-ko irudiak, 24 bitekoak koloretan edo 8 bitekoak grisen eskalan, dokumentua nolakoa den.
- Miniaturak: JPG formatuko eta 150-300 pixeleko irudiak, 24 bitekoak koloretan edo 8 bitekoak grisen eskalan, dokumentua nolakoa den.
- XML fitxategiak, ALTO formatukoak, OCRren emaitzarekin eta orrialdeko elementu bakoitzaren koordenatuekin.

Obra, liburuki edo zenbaki bakoitzeko:

- PDF formatuko artxibo bat, obrako irudi guztiak dauzkana, karaktereen ezagutza optikoaren (OCR) emaitza txertaturik duela.
- METS/ALTO fitxategi bat, honako hauek elkarrekin lotuko dituen obra bakoitzeko: irudien fitxategiak (TIFF), karaktereen ezagutza optikoarenak (ALTO) eta jabetza intelektualaren aitortpenarentzat METSRights luzapena duten PDFak, eta begiratze-metadatuentzat PREMIS luzapena dutenak.

5.8. OAI-PMH biltegia kargatzea

OAI-PMH protokoloa (Open Archives Initiative-Protocol Metadata Harvesting) interoperabilitaterako lanabes bat da, aplikazioarekin lotuta ez dagoena, eta informazio-trukerako bidea ematen du bilaketak egin daitezten puntu desberdinetatik (zerbitzu-hornitzaile edo agregatzaileetatik) hainbat biltegi elkarrekin lotutan bildutako informazioan.

Protokolo horrek formatu asko onartzen ditu metadatuak adierazteko, baina zera eskatzen du, zerbitzari guztiek erregistro bibliografikoak Dublin Core kalifikatu gabea eta XML lengoia kodetua erabiliz sar ditzatela. Formatu horrez gainera, zerbitzari bakoitzak beste formatu batzuetan ere eskain ditzake erregistroak (esate baterako, MARCen). Erabiltzaile bakoitzak eska dezake zerbitzariak onartzen duen formatuetako edozeinetan eman dakizkion erregistroak.

Asmoa zera da, etorkizunean protokoloa erabiliko duten komunitateek beren formatuak defini ditzatela, eta Dublin Core baino aberatsagoak eta zehatzagoak izan daitezela. Adibidez, eprints artxiboen komunitatea AMF (Academic Metadata Format) izeneko formatu bat ari da lantzen (<http://amf.openlib.org/doc/ebisu.html>), komunikazio zientifikoko prozesuan parte hartzen duten elementu guztiak deskribatzeko gai izango dena: dokumentuak, autoreak, instituzioak eta dokumentuen banaketa-kanalak.

Adibidea

Resultados

Búsqueda efectuada: Cualquier campo: zumalacarrequi

14 Resultados en Europeana

Ordenar por: Título ▲ ▼ Autor ▲ ▼ Procedencia ▲ ▼ Relevancia ▼

Todos ▼ Exportar

1 al 20 de 79 ►► 1 2 3 4

Procedencia

DIALNET OAI Artículos	(19)
Biblioteca Digital Hispánica	(11)
Biblioteca Virtual del Patrimonio Bibliográfico	(8)
Memoria Digital Vasca = Euskal Memoria Digitala	(8)
Biblioteca Digital Real Academia de la Historia	(3)
Biblioteca Navarra Digital	(3)
Biblioteca digital de ciencia y cultura vasca	(3)
Digital.CSIC	(3)
REDIHED	(3)
Liburuklik = Biblioteca Digital Vasca	(2)
[*] Más	
Formatos de metadatos	
oai_dc	(79)
ese	(45)
marc21	(28)
edm	(27)
didi	(19)
met3	(17)
oai_marc	(15)

1. [Vie de Zumalacarrequi, Duc de la Victoire, capitaine-général de l'armée de Charles V \(1845\) - Zaratiegu, Juan Antonio 1804-1869](#) [S.l.] [s.n.], 1845
2. [Vida y hechos de don Tomás Zumalacárrequi - Duque de la Victoria, Conde de Zumalacárrequi y Capitán General... \(1845\) - Zaratiegu, Juan Antonio 1804-1869](#) [S.l.] [s.n.], 1845
3. [Retrato de Tomás De Zumalacarrequi v de Imaz \(entre 1850y1879\) - Gaspar y Maristany, José \(-1879\)](#) [Madrid s.n., entre 1850 y 1879]
4. [Retrato de Tomás De Zumalacarrequi v de Imaz - Jacques, A](#)
5. [El profesor Zumalacárrequi \(1879-1956\) \(1956\)](#) 1956
6. [The Most striking events of a Liverpoolshire's campaign with Zumalacarrequi in Navarre and the Basque Provinces / by... \(1836\)](#) London : John Murray, 1836, 2011-06-09T07:00:25Z, 2011-06-09T07:00:25Z, 2011-06-09
7. [Consideraciones lingüísticas sobre algunos tributos medievales navarro-aragoneses y riojanos \(1979\) - Libano Zumalacárrequi, Ángeles](#) Institución Príncipe de Viana. Gobierno de Navarra, 1979
8. [Historia dialectológica e historia medieval \(1999\) - Libano Zumalacárrequi, Angeles](#) Universidad de Zaragoza. Departamento de Historia Medieval, Ciencias y Técnicas Historiográficas y Estudios Árabes e Islámicos, 1999

Datos de registro

Formato:

[Retrato de Tomás De Zumalacarrregui y de Imaz]

(Biblioteca Digital Hispánica)

Ficha

Descargar XML

```

<?xml version="1.0" encoding="UTF-8" ?>
<oai_dc:dc schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc.xsd">
  <dc:title>[Retrato de Tomás De Zumalacarrregui y de Imaz]</dc:title>
  <dc:creator>Jacques, A.</dc:creator>
  <dc:type>still image</dc:type>
  <dc:type>Dibujos, grabados y fotografías</dc:type>
  <dc:language>spa</dc:language>
  <dc:description>Jacques, A. Litógrafo(1866- ). Pintor y dibujante.o</dc:description>
  <dc:description>Iconografía Hispana</dc:description>
  <dc:subject>Zumalacárrregui, Tomás de (1788-1835)</dc:subject>
  <dc:subject>Militares</dc:subject>
  <dc:identifier>IH_10039-2.tif</dc:identifier>
  <europaana.type>IMAGE</europaana.type>
  <dc:identifier>http://bibliotecadigitalhispanica.bne.es:80/webclient/DeliveryManager?pid=389632&custom_att_2=simple_viewer</dc:identifier>
  <dc:thumbnail>http://bibliotecadigitalhispanica.bne.es/webclient/DeliveryManager?pid=390900</dc:thumbnail>
</oai_dc:dc>

```


6. BIBLIOGRAFIA

- BIBLIOTECA NACIONAL DE ESPAÑA. *Proceso de digitalización en la Biblioteca Nacional de España. Biblioteca Digital Hispánica*. (2011ko urtarrila, 3.0 bertsioa)
- CARRATO MENA, M.ª Antonia. «Hispana y las iniciativas del Ministerio de Cultura». In: *Jornada de difusión de Europeana Local* (Madril, 2010eko azaroaren 17an). http://travesia.mcu.es/portaln/jsps/bitstream/10421/4765/1/Hispana_SGCB.pdf [kontsulta: 2013ko apirilaren 10ean]
- COMUNICACIÓN DE LA COMISIÓN AL CONSEJO, AL PARLAMENTO EUROPEO Y AL COMITÉ ECONÓMICO SOCIAL EUROPEO Y AL COMITÉ DE LAS REGIONES. I2010. *Una sociedad de la información europea para el crecimiento y el empleo*. [COM(2005) 229 amaiera l. Egunkari Ofizialean argitaratu gabea].
- LANDALUCE, Koldo. «La Biblioteca Pública Digital de EE.UU. abre sus puertas». *GARA*, 2013ko apirilaren 15ean.
- PEREZ, Dora. *La biblioteca digital* [linean]. http://www.uoc.edu/web/esp/articles/La_biblioteca_digital.htm [kontsulta: 2013ko apirilaren 18an]
- RAMOS ARTEAGA, Ángel; ARCE, Pedro de. «Procesos de digitalización y metadatos en el proyecto de la BDH». In: *ENCLAVE. Seminario sobre digitalización* (Madril, 2010eko martxoaren 10-11n).
- RECOMENDACIÓN DE LA COMISIÓN DE 24 DE AGOSTO DE 2006 SOBRE LA DIGITALIZACIÓN Y LA ACCESIBILIDAD EN LÍNEA DEL MATERIAL CULTURAL Y LA CONSERVACIÓN DIGITAL. *Euro-par Batasuneko Egunkari Ofiziala*, 2006ko abuztuaren 31n.
- SANTAMARINA, Carolina. *Proyectos de Digitalización Gestión, metadatos y control de calidad*. CSIC, Unidad de Coordinación de Bibliotecas 2011/04/04.

Bibliotecas digitales

Asun Lander

Responsable de proyectos documentales en Odei, S.A.
Odei, S.A.ko dokumentazio proiektuen arduraduna

Resumen: Las bibliotecas digitales están teniendo, gracias a los avances tecnológicos, un gran impacto en el acceso a la información. Instituciones educativas y de patrimonio cultural llevan varios años desarrollando bibliotecas digitales para facilitar el acceso a sus fondos. Esta proliferación de bibliotecas digitales ha dado lugar a los agregadores, Hispana y Europeana, que constituyen un portal de acceso a la información que agrupa múltiples bibliotecas digitales y facilita el proceso de búsqueda de información. Pero el proceso de integración de las bibliotecas digitales en estos agregadores requiere el cumplimiento de unos estándares que supone la realización de procesos, más o menos complejos, de tratamiento de imagen y generación de metadatos que hacen posible el cumplimiento de sus objetivos.

Laburpena: Liburutegi digitek, aurrerapen teknologikoak direla eta, informazioa eskuratzeko modua aldatu dute. Hezkuntza eta ondare kultural arloko erakundeak urteak daramatzate liburutegi digitalak antolatzen, funtsak errazago eskuratzeko moduan jartzeko. Liburutegiak zabaltzearekin batera biltzaileak sortu dira: Hispana eta Europeana. Biltzaile horiek informazioa eskuratzeko atariak dira: liburutegi digitalak biltzen dituzte eta informazioa bilatzeko prozesua errazten dute. Biltzaile horietan liburutegi digitalak integratzeko eta dagozkien helburuak bete ahal izateko, ordea, hainbat estandar bete behar dira; hau da, irudiak tratatu eta metadatuak sortu behar dira, eta hori egiteko prozesuak nahiko konplexuak dira.

1. INTRODUCCIÓN

En los últimos años hemos visto la creación de un gran número de bibliotecas digitales. Cualquier institución con un fondo bibliográfico o documental con un cierto valor histórico o instituciones con producción científica propia han creado una. Esto ha supuesto un gran avance en el acceso a la información. A través de las bibliotecas digitales la mayoría de los ciudadanos pueden acceder a documentos que de otro modo hubiera sido impensable, incunables, manuscritos, prensa histórica, trabajos de investigación... documentos que pueden estar depositados en bibliotecas situadas a miles de kilómetros de distancia del usuario.

No obstante, para hablar de bibliotecas digitales el primer paso es determinar a qué nos referimos exactamente cuando hablamos de *biblioteca digital* pues, junto a este término, veremos usar otros similares también relacionados con el acceso a contenidos digitales como son biblioteca electrónica, biblioteca virtual e incluso repositorio digital. Si se refieren todos a lo mismo, o no, es algo que hay que determinar en cada caso, ya que se usan indistintamente.

2. BIBLIOTECA DIGITAL: DEFINICIÓN Y CARACTERÍSTICAS

Según la Web de Digital Librarie Initiative «*El concepto de biblioteca digital no es únicamente el equivalente de repertorios digitalizados con métodos de gestión de la información. Es más bien, un entorno donde se reúnen colecciones, servicios, y personal que favorece el ciclo completo de la creación, difusión, uso y preservación de los datos, para la información y el conocimiento*».

Ahondando en este aspecto, la Web de la iniciativa europea *i2010 : bibliotecas digitales* y que, como veremos más adelante, ha sido fundamental en el desarrollo de las bibliotecas digitales, dice: «*Las bibliotecas digitales son colecciones organizadas de contenidos digitales puestas a disposición del público. Se trata de contenidos previamente digitalizados (copias de libros u otros documentos) o creados ya desde un principio en un formato digital*».

Prescindiendo del adjetivo digital, vemos que ambas definiciones pueden aplicarse a las bibliotecas tradicionales: se trata de colecciones organizadas y gestionadas por especialistas con el fin de prestar servicios de información. Pero es precisamente su carácter digital lo que las hace sobresalir sobre las bibliotecas tradicionales. La biblioteca digital permite el acceso a sus fondos independientemente de dónde esté la persona que hace la consulta y de dónde estén los fondos, ya que desaparecen los condicionantes del tiempo y del espacio, y añade prestaciones que no es posible ofrecer con los documentos físicos.

Profundizando en el concepto de biblioteca digital, vamos a ver los elementos que forman parte de dichas bibliotecas:

- **Contenidos:** es el principal elemento de una biblioteca y lo que le da valor a la misma. Cuanto mayor sea su volumen, su riqueza, su interés, e incluso su coherencia como colección, mayor será el valor de la biblioteca.
- **Organización:** es el elemento que facilita el acceso a los contenidos. Si estos están organizados de una forma lógica y coherente será mucho más fácil acceder a lo que nos interesa.
- **Tecnología:** elemento imprescindible en la biblioteca digital. Son los avances tecnológicos: Internet, el desarrollo de las comunicaciones, buscadores, etc., los que han hecho posible la creación y el desarrollo de las bibliotecas digitales.

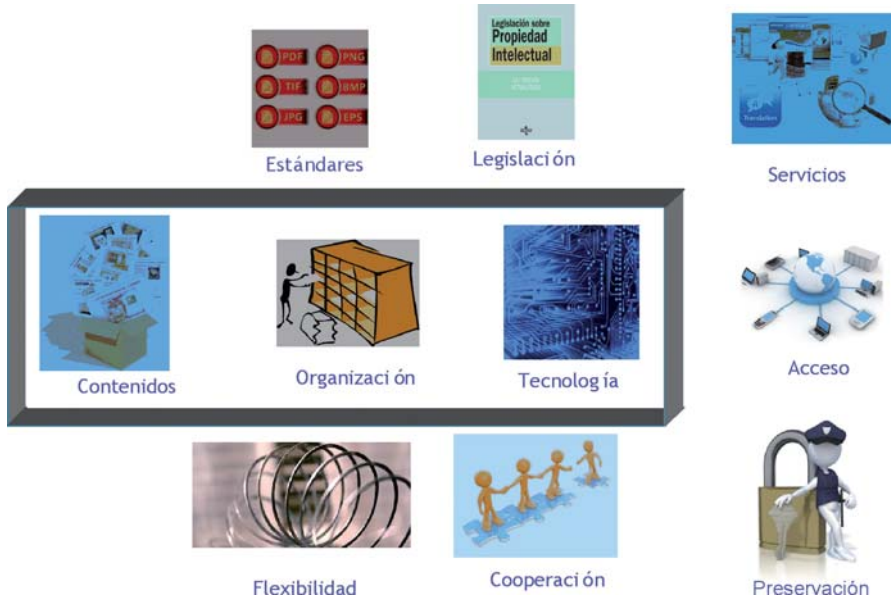
Estos tres elementos constituyen el núcleo de la biblioteca digital, sin embargo, a la hora de desarrollar una biblioteca digital hay que tener en cuenta otros elementos, como son:

- Estándares: en el momento de planificar una biblioteca digital deberemos tener en cuenta los estándares internacionales en formatos de ficheros, protocolos de comunicación... e intentar ceñirnos a ellos. El seguimiento de los estándares facilita enormemente la difusión de la información y la compatibilidad con otras bibliotecas, de forma que la biblioteca digital sea mucho más visible.
- Legislación: hay que conocer el marco normativo en el que nos desenvolvemos y tener en cuenta la legislación sobre propiedad intelectual y el respeto a los derechos de autor. No se puede poner en la red en acceso abierto documentos cuyos derechos no nos pertenecen.
- Flexibilidad: los sistemas que se crean deben de ser flexibles. En un entorno en rápida evolución debemos tener en cuenta este aspecto, ya que permitirá la adaptación a los cambios constantes que se producen, tanto en la evolución de los contenidos como de las herramientas y cualquier otro aspecto que intervenga en la biblioteca digital.
- Cooperación: es importante la cooperación entre los actores que participan en la creación y desarrollo de las bibliotecas digitales: bibliotecarios, creadores de contenidos, informáticos... para asegurar la adaptación a las necesidades de los usuarios, seguir el desarrollo tecnológico, etc.

Todo esto, para cumplir los objetivos que se le presuponen a la biblioteca digital: permitir el acceso a los contenidos, dar servicios avanzados a los usuarios y garantizar la preservación de los contenidos.

- Acceso a los contenidos: la biblioteca digital permite el acceso y la visualización de los documentos independientemente de cualquier condicionante: distancia entre los usuarios y los documento, condiciones especiales de preservación que pueden requerir documentos únicos, y además, nos permite hacerlo con un detalle y una precisión superior a la que podemos conseguir con la consulta del documento físico original.
- Servicios avanzados: la biblioteca digital debe permitir no sólo la consulta y visualización del documento, sino que tiene que prestar otros servicios más avanzados: la reproducción o impresión del documento, en función del soporte; opciones avanzadas de búsquedas y recuperación con recursos organizados temáticamente; descarga de documentos y servicios de alertas; acceso a través de diferentes dispositivos: ordenadores, móviles...
- Preservación de contenidos: las bibliotecas digitales garantizan la preservación de los contenidos desde una doble vertiente: la preservación del documento original, ya que una vez que existe una copia digital las necesidades de manipulación se reducen y se pueden dar las mejores condiciones para la preservación del objeto físico, y la preservación del objeto digital, ya que

en todos los procesos de digitalización se contempla una política de preservación de dichos contenidos.

3. DESARROLLO DE LAS BIBLIOTECAS DIGITALES

Para explicar el desarrollo de las bibliotecas digitales hay que hablar de la iniciativa europea ya mencionada, *i2010 : bibliotecas digitales*. Esta iniciativa se enmarca en el Programa europeo «Sociedad de la información. Estrategia i2010 y planes de acción e-Europa», que se recoge en el documento «COM 2005». Esta iniciativa marca tres prioridades para las políticas europeas de la sociedad de la información y medios de comunicación, que son:

- Espacio Único Europeo de la Información, con comunicaciones seguras y asequibles, contenidos ricos y amplios servicios digitales.
- Refuerzo de la innovación y la inversión en la investigación sobre TICs.
- Sociedad de la información incluyente, que ofrezca servicios públicos de gran calidad.

Este mismo documento, en el apartado de las conclusiones, dice que la Comisión Europea y los Estados miembros deberán poner en marcha actuaciones para dar respuesta a estas prioridades. Esto llevó a poner en marcha amplios programas de ayudas a la creación y transformación de recursos digitales y su difusión y preservación a través de repositorios que se integran en la biblioteca digital.

En el caso de España, se trata de los sucesivos programas por los que se convocan ayudas al patrimonio para la creación y transformación de recursos digitales y su difusión y preservación mediante repositorios, que se inician en 2007 y se mantienen hasta 2012.

Estos programas de ayudas dieron lugar a la creación y desarrollo de gran número de bibliotecas digitales en España. Todas las comunidades autónomas, las universidades y muchas otras instituciones públicas y privadas han creado una biblioteca digital. Esta proliferación puso de manifiesto, casi desde los principios de la iniciativa, la necesidad de un proyecto o iniciativa superior que coordinase, a nivel nacional, los diferentes proyectos de creación de recursos digitales con el fin de racionalizar y optimizar los recursos.

Por ello, la Comisión Europea publicó el 24 de agosto de 2006 una recomendación en la que indica a los estados miembros que estrategias deben seguir para el cumplimiento de los objetivos de la iniciativa i2010.

Estas recomendaciones son referidas a los siguientes aspectos:

- En relación a la digitalización (organización y financiación), para que realice una supervisión de la digitalización de los materiales culturales y trate de optimizar el uso de los recursos para lograr economías de escala y eviten la duplicidad de esfuerzos (que varias instituciones digitalicen los mismos contenidos) y conseguir un mejor aprovechamiento de los recursos.
- En relación a la digitalización y accesibilidad en línea del material de dominio público, para mejorar el acceso al material digitalizado y fomentar su uso.
- En relación a la digitalización y accesibilidad en línea del material protegido por derechos de autor, para mejorar las condiciones de digitalización y accesibilidad de dichos materiales.
- En relación a Europeana, para que contribuyan al desarrollo de Europeana y al acceso del material digitalizado a través de un portal único.
- En relación con la conservación digital, para que establezcan estrategias nacionales para la conservación a largo plazo del material digital y el acceso a él, así como que incluyan en su legislación disposiciones que permitan la copia múltiple y la migración del material cultural digital por las instituciones públicas con fines de conservación.

El resultado de esto fue el nacimiento de los agregadores o recolectores. Se trata de recolectores de recursos digitales puestos a disposición de las bibliotecas digitales y que permiten consultar de forma conjunta los objetos digitales y acceder al documento digitalizado de múltiples bibliotecas.

4. AGREGADORES

Para atender estas recomendaciones de la Comisión Europea, el Ministerio de Cultura puso en marcha Hispana, coordinada por la Dirección General del Libro Archivo y Bibliotecas y en la que participan todas las Comunidades Autónomas.

Hispana es un directorio que recoge los proyectos de digitalización que existen en España y además es un agregador o recolector de recursos digitales que permiten consultar de forma conjunta los objetos digitales aportados por las bibliotecas digitales de diferentes instituciones.

Los objetivos de Hispana son:

- Facilitar la coordinación de los proyectos de digitalización y evitar los duplicados.
- Seguir las recomendaciones de la Comisión Europea de 24 de agosto de 2006 en sus diferentes aspectos.
- Promover la implementación de la normativa internacional en relación con los metadatos (METS, METSRights, PREMIS, ESE...).
- Promover la generalización de los repositorios OAI-PMH en España.
- Hacer el papel de agregador de bibliotecas digitales regionales y/o locales (EuropeanaLocal).

En marzo de 2006 Hispana proporcionaba acceso a unos 120.000 objetos digitales, en septiembre de 2009 el número de objetos accesibles había subido a un millón, y en abril de 2013 recopilaba ya más de 4.400.000 objetos digitales.

Otra de las recomendaciones que recoge el documento de la Comisión Europea de 24 de agosto es contribuir al desarrollo de la biblioteca digital europea, Europeana, como punto de acceso común multilingüe al material cultural digital distribuido en Europa. En decir, Europeana se convierte en el recolector de recursos digitales europeos. Se inauguró el 20 de noviembre de 2008 con más de 2 millones de objetos digitales, actualmente reúne ya más de 19 millones de objetos.

Los objetivos de Europeana son:

- Digitalizar los fondos conservados en las bibliotecas, archivos y museos de Europa, ofrecer acceso a los mismos en línea para trabajo, estudio y ocio, y conservarlos para las generaciones futuras.
- Ampliar la difusión en línea de los resultados de la investigación y mantenerlos disponibles de forma duradera.
- Punto de acceso común a la cultura y la información científica europea.

5. CREACIÓN DE CONTENIDOS DIGITALES

Sin embargo, la integración de los contenidos digitales en los recolectores exige el cumplimiento de unos requisitos y estándares: formatos de imagen, protocolos de intercambio de información... que demanda a los proyectos de digitalización la disponibilidad de tecnología avanzada para la captura y tratamiento de las imágenes y el conocimiento de los estándares y protocolos para la generación y el intercambio de información. Todo ello obliga a un proceso de trabajo riguroso y es bastante frecuente que las instituciones cuenten con la colaboración de proveedores que desarrollan una parte del este proceso.

El proceso de generación de los contenidos digitales para su integración en las bibliotecas incluye los siguientes pasos:

1. Selección de fondos.
2. Extracción de registros.
3. Digitalización y OCR.
4. Control de calidad.
5. Organización de la información.
6. Generación de los metadatos.
7. Creación de los contenidos digitales.
8. Carga en el repositorio OAI-PMH.

5.1. Selección de fondos

Cada institución, en función de las características de sus fondos, debe decidir qué fondos se van a incluir en el proceso de digitalización para formar parte de la biblioteca digital. Para ello, de forma previa a la puesta en marcha del proyecto, se deben establecer cuáles serán los criterios a seguir. Como norma general se pueden citar los siguientes:

- Relevancia del contenido: documentos con un valor significativo en el conjunto de la colección y que además permitan ofrecer documentos de interés relacionados con un tema (viajes), todas las obras de un autor (Lope de Vega) o documentos de una determinada tipología documental (partituras); en el caso de prensa histórica se intentará escoger aquellas cabeceras que estén lo más completas posible.
- Interés de los usuarios: cada institución conoce, a través de consultas que recibe de los usuarios, qué fondos son los más consultados y por tanto los que más interés tienen para los usuarios.
- Preservación del documento: digitalizando los documentos que presentan mayores problemas de conservación garantizamos la preservación de dichos documentos, a la vez que se garantiza la posibilidad de acceso y consulta al contenido de los mismos, a través de su versión digitalizada.

Además de estos criterios básicos, deben tenerse en cuenta también una serie de directrices, como son:

- Evitar duplicidades: no digitalizar documentos que ya lo han sido antes por otras instituciones y están accesibles en la Web.
- Respeto a los derechos de autor.
- Selección de ejemplares: cuando de un mismo título contamos con varios ejemplares habrá que analizar su estado físico para determinar cuál es el que ofrece mejores posibilidades (estado general del libro, tipo de encuadernación, etc.), sin que ello suponga un riesgo para su estado de conservación.

5.2. Extracción de registros

Una vez que se ha decidido qué títulos y qué ejemplares concretos se van a digitalizar, se deberán localizar dichas obras en el catálogo bibliográfico, y se incluirá una marca dentro del registro para poder luego recuperarlos y extraerlos del catálogo.

En este momento es aconsejable hacer una revisión de la descripción bibliográfica y la clasificación de dichas obras para completar información poco precisa, corregir errores, normalizar entradas de autoridad, etc.; así como la revisión de la información relativa al ejemplar, si el ejemplar cuenta con anotaciones manuscritas, si tiene cualquier incidencia en la paginación, etc.

Una vez que los registros han sido revisados y se han realizado las modificaciones oportunas, se hará una exportación de los mismos en formato .mrc ISO 2709. Estos ficheros .mrc se transformarán a MARC21 XML y DC para la generación de los metadatos descriptivos, esta transformación se puede hacer mediante programas de conversión de registros como MarcEdit.

5.3. Digitalización y OCR

La manipulación del documento durante el proceso de digitalización deberá respetar las condiciones necesarias para su correcta conservación, evitando que sufran deterioro alguno. Por ello los escáneres que se utilicen deben cumplir los siguientes requisitos:

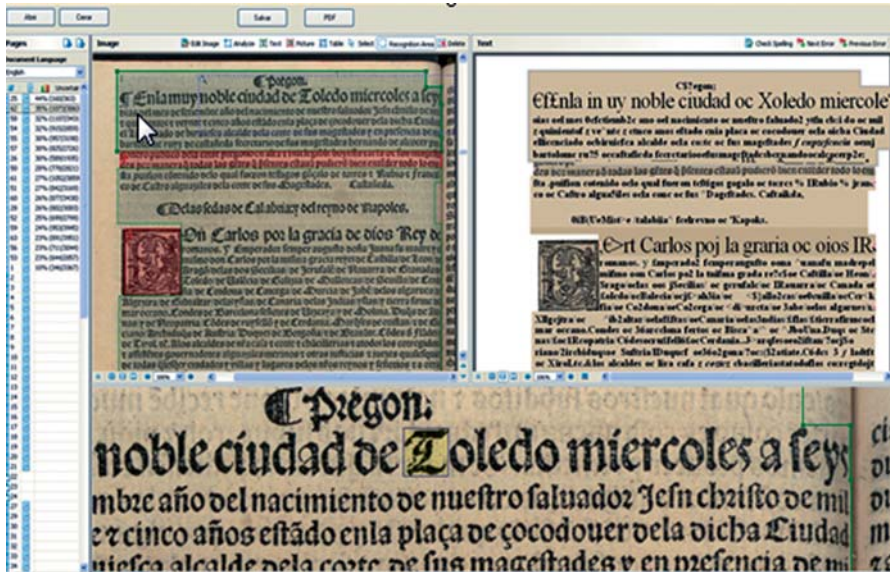
- Serán de tipo cenital y luz fría, evitando en lo posible el contacto con el documento.
- Deberán disponer de bandeja en V, de forma que permitan la captura digital sin forzar ni presionar las encuadernaciones ni otras partes del documento.
- Deberán permitir la captura completa de formatos hasta DIN A1.

Partiendo de estas premisas, el proceso de digitalización se llevará a cabo de la siguiente manera:

- Se digitaliza la obra y el resultado serán imágenes en formato TIFF, con una resolución óptica de 300-400 dpi, en gris o en color, según el tipo de obra. Hay que tener en cuenta que puede haber documentos que tengan hojas plegadas y es necesario digitalizarlas completas.
- Recorte de la imagen: la imagen TIFF se recorta en dos y se genera una imagen TIFF por página. Estas imágenes, denominadas TIFF MASTER, serán el archivo para preservación y deberán ser lo más fiel posible a los originales. Son la base para generar el resto de las imágenes por lo que se conservarán tal cual, sin recortar ni manipular.
- Identificación de las imágenes: cada imagen debe identificarse mediante un nombre, éste suele variar en función del tipo del documento pero, por ejemplo, en el caso de las monografías se identifican con la signatura y el número de página más la extensión del tipo de fichero de que se trate.
- Esta imagen se somete a tratamiento por el cual se hace una limpieza de la imagen si está oscurecida, si tiene manchas provocadas por el paso del tiempo, y se hace un enderezamiento del texto y un recorte manual si quedan márgenes negros.
- Generación de imágenes para la difusión: se generan dos imágenes .jpg, una comprimida para difusión Web y la miniatura para la previsualización.
- Proceso de OCR (Reconocimiento óptico de Caracteres) para convertir la imagen a texto y se generan los ficheros ALTO y PDF con texto oculto y marcadores. La generación de marcadores está condicionada por el hecho

de que el documento tenga índice o no, así como por su tamaño. En el caso de que carezca de índice, los marcadores tratan de responder a las partes lógicas del libro: encuadernación, portada, introducción o prólogo, índice de ilustraciones, etc.

5.4. Organización de la información

Los documentos digitalizados están destinados a cargarse en un repositorio que formará parte de una biblioteca digital. Para ello deben entregarse de una forma organizada. El primer elemento de organización es el tipo documental, si se trata de un documento manuscrito, de un grabado, de prensa, monografías, etc.

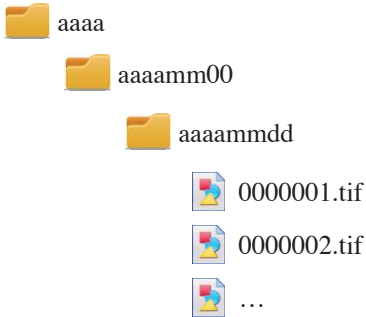
A continuación se creará una carpeta por cada documento que contendrá todos los ficheros de imagen, de texto y metadatos del documento en cuestión. El caso de la prensa y las publicaciones periódicas es un poco diferente, en este tipo de publicaciones cobra gran importancia el acceso por fecha y/o número de la publicación.

Para estas publicaciones se crea una estructura jerárquica de carpetas con el siguiente esquema:

- Se creará un directorio por cada cabecera (título de la publicación).
- En segundo nivel se creará un subdirectorío para cada año publicado (aaaa).
- En tercer nivel se creará un subdirectorío por mes (aaaamm00).

- En cuarto nivel se creará un subdirectorio por día (aaaammdd).
- Dentro de este subdirectorio se incluirán las imágenes correspondientes.

Titulo_publicacion o cabecera

5.5. Control de calidad

El proceso de control de calidad debe ser exhaustivo y se refiere tanto al proceso de digitalización y generación de los diferentes ficheros de imagen, como al proceso de indexación y de generación de marcadores y metadatos.

Digitalización: es necesario realizar un control visual de todas y cada una de las imágenes digitalizadas para comprobar que la imagen está completa, perfectamente recortada y con el texto enderezado. En este control hay que comprobar que no se han omitido páginas y que la ordenación es correcta, y hay que verificar también que el nombrado de las imágenes es correcto, según las pautas de cada biblioteca.

Indexación: durante el proceso de OCR, que posteriormente permite realizar búsquedas sobre el texto, hay que verificar el margen de error, y normalmente el límite suele estar en el 20%, todas aquellas imágenes que dan un margen mayor de error se deben verificar de forma manual para que el índice de error sea siempre inferior al 20%. En el caso de los títulos, y para la prensa, titulillos, subtítulos y cabeceras, se considera que el margen de error deber ser 0%.

Marcadores: son los elementos que posteriormente nos permiten navegar por el documento de forma ágil, en estos elementos se debe verificar que los marcadores creados son los correctos y el índice de error en la navegación debe ser 0%.

5.6. Generación de metadatos

Los metadatos son el conjunto de informaciones relacionadas con los objetos digitales cuyo objetivo es facilitar la descripción, búsqueda, uso y gestión de las colecciones digitales. Permiten especificar la información contextual asociada

a cada documento: su contenido, el historial de modificaciones de cada objeto digital, las especificaciones de los equipos físicos necesarios para la construcción de emuladores, los formatos de cada fichero, por programas que permitirán acceder a cada registro.

Los metadatos o esquemas de metadatos aplicables a los objetos digitales para su incorporación a las bibliotecas digitales son los METS (esquema de metadatos), Dublin Core (metadatos para la descripción de recursos electrónicos), PREMIS (metadatos de conservación) y ALTO (esquema para la visualización facsimilar de los objetos digitalizados). De todos estos destacan los METS, ya que no son propiamente metadatos sino un esquema en el que tienen cabida el resto de metadatos.

METS (Metadata Encoding and Transmission Standard): es un estándar para la codificación y transmisión de información. Se trata de un esquema (en XML) que expresa la estructura jerárquica de los objetos digitales, los nombres y las ubicaciones de los archivos que componen los objetos y los metadatos asociados.

El esquema METS se compone de los siguientes elementos.

- La Cabecera (MetsHeader).
- La sección descriptiva (dmdSec).
- La sección administrativa (admSec).
- La sección de registro de ficheros (FileSec).
- La sección de mapa estructural (StructMap).
- La sección de enlaces estructurales (StructLink).
- La sección de comportamientos (BehaviorSec).

5.7. Generación del objeto digital

Como resultado final del proceso se generan los entregables del proyecto. Éstos se deben entregar en discos duros externos, según la estructura descrita anteriormente, y contienen:

Por cada imagen:

- Archivos de preservación: imágenes en formato TIFF a 400 dpis, de 24 bits a color o 8 bits en escala de grises, según el tipo de documento.
- Archivos de difusión: imágenes en formato JPG a 150 dpis, de 24 bits a color o 8 bits en escala de grises, según el tipo de documento.
- Miniaturas: imágenes en formato JPG, de 150-200 pixels, de 24 bits a color o 8 bits en escala de grises, según el tipo de documento.
- Ficheros XML de formato ALTO con el resultado del OCR y las coordenadas de cada uno de los elementos de la página.

Por cada obra, volumen o número:

- Un archivo de formato PDF que contenga todas las imágenes de todas las páginas de la misma, con el resultado del reconocimiento óptico de caracteres (OCR) incrustado.

- Un fichero METS/ALTO, que relacionará por cada obra los ficheros de imágenes (TIFF), de reconocimiento óptico de caracteres (ALTO) y PDF con la extensión METSRights para la declaración de derechos de propiedad intelectual y con la extensión PREMIS para los metadatos de preservación.

5.8. Carga en el repositorio AOI-PHM

El protocolo OAI-PMH (Open Archives Initiative-Protocol Metadata Harvesting) es una herramienta de interoperabilidad independiente de la aplicación, que permite realizar el intercambio de información para que desde puntos distintos (proveedores de servicio o agregadores) se puedan hacer búsquedas que abarquen la información recopilada en distintos repositorios asociados (proveedores de datos o bibliotecas digitales).

Este protocolo soporta múltiples formatos para expresar los metadatos, no obstante requiere que todos los servidores incluyan los registros bibliográficos utilizando Dublin Core no calificado, codificado en XML. Además de éste formato, cada servidor puede ofrecer los registros en otros formatos adicionales (MARC por ejemplo). Cada usuario puede pedir que los registros se le sirvan en cualquiera de los formatos soportados por el servidor.

La idea es que en el futuro las diferentes comunidades que utilicen el protocolo definan sus propios formatos, que sean más ricos y más precisos que el Dublin Core. Por ejemplo, la comunidad de archivos de eprints está trabajando en un formato denominado AMF (Academic Metadata Format) <http://amf.openlib.org/doc/ebisu.html> que sea capaz de describir todos los elementos que intervienen en el proceso de comunicación científica: documentos, autores, instituciones y canales de distribución de documentos.

Ejemplo

Resultados

Búsqueda efectuada: Cualquier campo: zumalacarregui

14 Resultados en Europeana

Ordenar por: Título ▲ ▼ Autor ▲ ▼ Procedencia ▲ ▼ Relevancia ▼

Todos ▼ Exportar

1 al 20 de 79 ▶▶ | 1 2 3 4

Procedencia
DIALNET OAI Artículos (19)
Biblioteca Digital Hispánica (11)
Biblioteca Virtual del Patrimonio Bibliográfico (8)
Memoria Digital Vasca = Euskal Memoria Digitala (8)
Biblioteca Digital Real Academia de la Historia (3)
Biblioteca Navarra Digital (3)
Biblioteca digital de ciencia y cultura vasca (2)
Digital.CNIC (2)
REDIHED (2)
Libros@ik = Biblioteca Digital Vasca (2)
[+] Más
Formatos de metadatos
oai_dc (78)
ese (45)
marc21 (28)
edm (27)
didi (19)
metis (17)
oai_marco (15)

1. [Vie de Zumalacarregui, Duc de la Victoire, capitaine-général de l'armée de Charles V \(1845\) - Zaratiegu, Juan Antonio 1804-1869 \[S.l.\] \[s.n.\], 1845](#)
2. [Vida y hechos de don Tomás Zumalacárregui : Duque de la Victoria, Conde de Zumalacárregui y Capitán General ... \(1845\) - Zaratiegu, Juan Antonio 1804-1869 \[S.l.\] \[s.n.\], 1845](#)
3. [\[Retrato de Tomás De Zumalacárregui y de Imaz\] \(entre 1850y1879\) - Gaspar y Maristany, José \(-1879\) \[Madrid s.n., entre 1850 y 1879\]](#)
4. [\[Retrato de Tomás De Zumalacárregui y de Imaz\] - Jacques, A](#)
5. [El profesor Zumalacárregui \(1879-1956\) \(1956\) 1956](#)
6. [The Most striking events of a twelvemonth's campaign with Zumalacárregui in Navarre and the Basque Provinces / by ... \(1836\) London : John Murray, 1836, 2011-06-09T07:00:25Z, 2011-06-09T07:00:25Z, 2011-06-09](#)
7. [Consideraciones lingüísticas sobre algunos tributos medievales navarro-aragoneses y riojanos \(1979\) - Libano Zumalacárregui, Ángeles Institución Príncipe de Viana. Gobierno de Navarra, 1979](#)
8. [Filología, dialectología e historia medieval \(1999\) - Libano Zumalacárregui, Angeles Universidad de Zaragoza. Departamento de Historia Medieval, Ciencias y Técnicas Historiográficas y Estudios Árabes e Islámicos, 1999](#)

Datos de registro

Formato: Ficha ▼ Aplicar Exportar

[Retrato de Tomás De Zumalacarregui y de Imaz]

[Biblioteca Digital Hispánica]

Ficha oai_dc ese marc21 primo

Descargar XML

```

<?xml version="1.0" encoding="UTF-8" ?>
<oai_dc:dc schemaLocation="http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc/ http://www.openarchives.org/OAI/2.0/oai_dc.xsd">
  <dc:title>[Retrato de Tomás De Zumalacarregui y de Imaz]</dc:title>
  <dc:creator>Jacques, A</dc:creator>
  <dc:type>still image</dc:type>
  <dc:type>Dibujos, grabados y fotografías</dc:type>
  <dc:language>spa</dc:language>
  <dc:description>Jacques, A. Litógrafo(1866- ). Pintor y dibujante.o</dc:description>
  <dc:description>Iconografía Hispana</dc:description>
  <dc:subject>Zumalacárregui, Tomás de (1788-1835)</dc:subject>
  <dc:subject>Militares</dc:subject>
  <dc:identifier>IH_10039-2.tif</dc:identifier>
  <dc:identifier>IMAGE</dc:identifier>
  <dc:identifier>http://bibliotecadigitalhispanica.bne.es:80/webclient/DeliveryManager?pid=389632&custom_att_2=simple_viewer</dc:identifier>
  <dc:thumbnail>http://bibliotecadigitalhispanica.bne.es/webclient/DeliveryManager?pid=390900</dc:thumbnail>
</oai_dc:dc>

```


6. BIBLIOGRAFÍA

- BIBLIOTECA NACIONAL DE ESPAÑA. *Proceso de digitalización en la Biblioteca Nacional de España. Biblioteca Digital Hispánica*. (Enero de 2011, Versión 3.0)
- CARRATO MENA, M.ª Antonia. «Hispana y las iniciativas del Ministerio de Cultura». En: *Jornada de difusión de Europeana Local* (Madrid, 17 noviembre 2010) http://travesia.mcu.es/portaInb/jspui/bitstream/10421/4765/1/Hispana_SGCB.pdf [consulta: 10 abril 2013]
- COMUNICACIÓN DE LA COMISIÓN AL CONSEJO, AL PARLAMENTO EUROPEO Y AL COMITÉ ECONÓMICO SOCIAL EUROPEO Y AL COMITÉ DE LAS REGIONES. I2010. *Una sociedad de la información europea para el crecimiento y el empleo*. [COM(2005) 229 final. No publicada en el Diario Oficial].
- LANDALUCE, Koldo. «La Biblioteca Pública Digital de EEUU abre sus puertas». *GARA*, 15 abril 2013.
- PEREZ, Dora. *La biblioteca digital* [en línea]. http://www.uoc.edu/web/esp/articles/La_biblioteca_digital.htm [consulta: 18 abril 2013]

- RAMOS ARTEAGA, Ángel; ARCE, Pedro de. «Procesos de digitalización y metadatos en el proyecto de la BDH». En: *ENCLAVE. Seminario sobre digitalización* (Madrid, 10-11 Marzo 2010).
- RECOMENDACIÓN DE LA COMISIÓN DE 24 DE AGOSTO DE 2006 SOBRE LA DIGITALIZACIÓN Y LA ACCESIBILIDAD EN LÍNEA DEL MATERIAL CULTURAL Y LA CONSERVACIÓN DIGITAL. *Diario Oficial de la Unión Europea*, 31 de agosto de 2006.
- SANTAMARINA, Carolina. *Proyectos de Digitalización Gestión, metadatos y control de calidad*. CSIC, Unidad de Coordinación de Bibliotecas 04/04/2011.

IV

Dokumentazioa Hego Euskal Herriko goi mailako irakaskuntzan, UPV/EHUtik abiatuta

Teresa Agirreazaldegi

Kazetaritza Saileko irakaslea, UPV/EHU

Profesora del Departamento de Periodismo, UPV/EHU

Laburpena: Hego Euskal Herrian ez dago ikasketa edota diploma espezifikorik Dokumentazioan. Horrela bada ere, goi mailako irakaskuntza zentroetan ezagutza esparru hori hiru modutan txertatzen da. Lehenengo eta behin, titulazioetan ematen diren irakaskaietan aurkituko dugu. Lizentziaturei eta graduari dagokienez, oso presentzia txikia du, Komunikazio alorreko ikasketetan salbu; doktoregoko programetan, ordea, pisu nabarmenagoa hartzen du. Bigarren bidea, unibertsitateko bibliotekak ikasle zein irakasleentzat eskaintzen dituzten ikastaroak dira. Hirugarren eta azken bidea irakasleak prestatzeko egiturak dira, informazio-teknologien ingurukoak batik bat.

Resumen: En el País Vasco Sur no existen estudios o diplomas específicos en Documentación. A pesar de ello, esta área de conocimiento se integra de tres maneras en la enseñanza superior del País Vasco Sur. Por un lado, la encontraremos como asignatura de las titulaciones ofrecidas. En lo que se refiere a las licenciaturas y grados, su presencia es escasa, salvo en los estudios de Comunicación; en los programas de doctorado, sin embargo, tiene un peso mayor. El segundo modo de presencia son los cursos que ofrecen las bibliotecas a profesores y alumnos. El tercero y último modo se da en las estructuras para la formación del profesorado, especialmente en las referidas a tecnologías de la información.

SARRERA

Lan honen sorrera Baionan emandako hitzaldi bat da: «ARPIST 2013. Biltzar transpirinotarra. Ikerketarako dokumentazio-tresna eta zerbitzu numeriko edota digitalak. Akitania eta Euskal Herriko lan ildoen trukaketa» ekinbidearen harrera hitzaldia, hain zuzen. Ricardo Etxepare IKER¹-eko zuzendariak egin zidan gon-

---

¹ IKER-UMR5478 (CNRS, Bordeaux 3, UPPA) eta ARPIST sareak UPPAekin elkarlanean eskainiriko dokumentazioari buruzko zabalkunde eguna. IKER ikerketa gunea euskarari eta euskal testuei buruzko ikerketa gunea bat da, eta CNRSko Michel de Montaigne-Bordele 3-ko eta Errobi eta Aturri aldeko Herrietako Unibertsitateko (UPPA) ikerlari eta irakasleek osatzen dute. IKER UMR izaera duen goi mailako ikerketa gunea da.

bita IKER-ek, CNRSko ikerketa guneak, eta Akitaniako ARPIST² dokumentazio sareak elkarrekin antolatu zuten mintegian parte hartzeko. Mintegi horren helburua Euskal Herrian eta Akitanian dauden dokumentazio zerbitzuen arteko ezagutza eta lankidetzaren bultzatzea zen³.

1. GOI MAILAKO IRAKASKUNTZA HEGO EUSKAL HERRIAN

Goi mailako irakaskuntzan eskaintza zabala dugu Hego Euskal Herrian, bi erkidego autonomoetan (2.825.522 biztanle) bost unibertsitate baitaude: bi unibertsitate publiko —Euskal Herriko Unibertsitatea eta Nafarroako Unibertsitate Publikoa— eta hiru unibertsitate pribatu —Nafarroako Unibertsitatea, Deustuko Unibertsitatea eta Mondragon Unibertsitatea—. Horrez gain, hainbat ikerketa zentro daude, gehienak unibertsitateei lotuak.

Unibertsitateak

publikoak

pribatuak

1go irudia

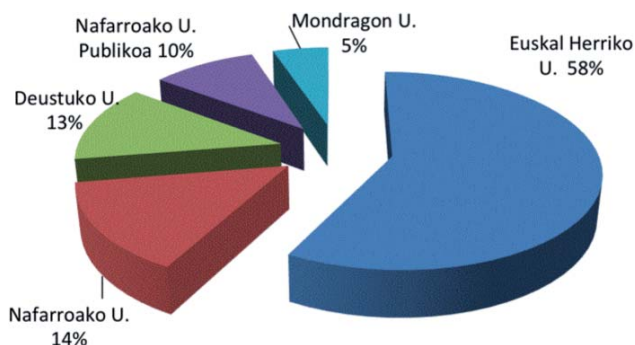
Hego Euskal Herriko Unibertsitateak

² Akitania eskualdeko delegazioaren dokumentazio sareak (ARPIST) CNRSn, unibertsitatean eta bestelako eskola handi zein EPSTetan ari diren dokumentalistak biltzen ditu. 2003tik, ARPIST sareak lagundurik, DR15-CNRSren lan tresna eta gaitasun teknologikoen misioak eskualdean espazio bat eskaintzen du informazio zientifiko eta teknikoko profesionalak elkarrekin truka ditzaten beren gaitasunak.

³ Hitzaldia prestatzeko ezinbestekoa egin zait Hego Euskal Herriko unibertsitate guztietatik jasotutako informazioa, eta haietako liburuzain, komunikatzaile eta lagundu didaten pertsona guztiei eskerak eman nahi dizkiet.

Guztira, 77.875 ikasle, 11.247 irakasle eta milaka langile ari dira horietan. Ikasle gehienak bertakoak badira ere, badaude beste hainbat lurraldetatik etorriak: Ipar Euskal Herritik, Estatu espainiarretik, Europako beste herrialde batzuetatik (Erasmus sarearen bidez, adibidez), Latinoamerikatik, etab.

2013an, 45.035 ikasle, 5.676 irakasle eta 1.874 langilerekin, UPV/EHU Euskal Herriko Unibertsitatea da Euskal Herriko Unibertsitate handiena, eta bigarrenak baino lau bider ikasle gehiago ditu.

2. irudia

Ikasleen banaketa Hego Euskal Herriko unibertsitateetan

Unibertsitateak datuetan

	UPV/EHU	UNIBERTSITATEA	UPNA	DEUSTO	UNIBERTSITATEA
IKASLEAK	45.035	11.362	9.967	7.500	4.011
IRAKASLEAK	5.676	906	2.345	930	309
GRADUAK	67 (85)	43	19	18	12
MASTERRAK	105	37	40	27	13
DOKTOREGOAK	71	21	7	20	3

3. irudia

Hego Euskal Herriko unibertsitateak datuetan: ikasleak, irakasleak eta diplomak

Bestalde, esan beharra dago Hego Euskal Herriko unibertsitate guztiak buru-belarri ari direla Europatik etorri den Boloniako modelo ezartzen. UPV/EHUko Gizarte eta Zientzietako Fakultatean, adibidez, lizentziatura zaharren azken urtea izan da 2013a; izan ere, laugarren maila soilik eman da. Beraz, 2013-2014an Gradu izena duten ikasketa berriak baino ez dira emango.

Euskal Herriko Unibertsitateak 67 gradu eskaini ditu 2013an (85 gradu errepikatu egin dira campus guztiak kontuan hartuz gero), 105 master eta 71 doktorego.

2. DOKUMENTAZIO IKASKETAK

Zentro eta tituluen oparotasunaren ondoan, Dokumentazioari buruzko ikasketen egoera guztiz kontrakoa da. Lehenengo eta behin, ez Nafarroan ezta Euskal Autonomia Erkidegoan ere ez dago goi mailako ikasketarik dokumentazioko, biblioteketako edota artxiboetako adituak prestatzeko. Beraz, ez dago urtero-urtero dozenaka edota ehunka diplomatu berri Euskal Herriko dokumentazio zentro, liburutegi, administrazio, enpresa edota irakaskuntza zentroetan arituko denik. Ez dago ikasketarik eta, ondorioz, ezta ikerketa lanak egiteko ikertzailerik, ezta irakaslerik ere. Irakaskuntza eta ikerketa lanak ezinbestekoak dira, ordea, Dokumentazioaren corpus teorikoa indartzeko, eta, modu zuzenean edota zeharkakoan, administrazio, enpresa edota ikasketa zentroetako eguneroko jarduna hobetzeko.

Hiru bakarrik izan dira arlo honetan Hego Euskal Herrian eskaini izan diren diplomak. Euskal Herriko Unibertsitateko Historia Fakultatean, *Bibliotekonomia eta Dokumentazioaren* master bat izan zen 1990etik 1992ra; eta, fakultate berean, *Informazioaren kudeaketaren* masterra eskaini zuten 2001etik 2005era, zeinak Bibliotekonomia, Artxibistika eta Dokumentazioa hartzen zituen.

Deustuko Unibertsitateko Filosofiako eta Letretako Fakultateak espezializatorako diploma bat eskaini zuen 1991tik 2010era arte: Ondare Historikoen, Artxi-boen, Liburutegien eta Museoen Dokumentazioa eta Kudeaketa.

Estatu espainiarrean ugaria da Dokumentazio alorreko ikasketen eskaintza, eta diplomatik, lizentziaturak, graduak eta graduondokoak topa daitezke Bartzelonan, Madrilan, Salamancan, Granadan, Murtzian... Eskaera handia izan zen 2000. urtera arte; geroztik, krisi batean murgilduta daude ikasketak, eta ikasleak asko gutxitu dira. Neurri batean, Dokumentazioak ikusgarritasun arazoak dauzka Espainian, eta ez du jakin teknologien bultzakada aprobetxatzen ahalik eta eremu gehienetara hedatzeko. Gabezia horrengatik, informazioaren kudeaketan sortzen ari diren esparru berriak beste profesional batzuek betetzen dihardute.

Gurean, Dokumentazio alorreko profesional gazteenek Euskal Herritik kanpo egin dituzte ikasketa espezifikokoak. Helduenak beste ikasketa batzuetako goi mailako diplomadunak dira, ordea, eta ikastaroak eginez eta lanean bertan trebatu dira Dokumentazioan.

2009an egin genuen ikerketa baten arabera⁴, Euskal Herriko dokumentazio zerbitzuetan lan egiten duten profesionalen %75ek unibertsitate ikasketak dituzte, eta ikasketa horietatik %10 graduondokoak dira, %54 lizentziaturak eta %11 diplomaturak. Ikasketa espezifikoei erreparatuta, %56 graduondokoak dira, %11 lizentziaturak eta %36 diplomaturak.

Hego Euskal Herrian Dokumentazioaren alorreko ikasketa espezifikorik ez dagoenez, goi mailako irakaskuntzan Dokumentazioak zer presentzia duen aztertzeko, atalka ibili beharko dugu non dagoen eta nola zabaltzen ari den jakiteko.

3. DOKUMENTAZIOA IRAKASGAIA GRADUETAN

3.1. Dokumentazioa Informazio eta Komunikazio Zientzietako fakultateetan

UPV/EHU Euskal Herriko Unibertsitatean

Dokumentazioa irakasgaiak oso ibilbide luzea du Informazio eta Komunikazio Zientzietako fakultateetan. Hala, 1977an, Leioako campusa martxan jarri zenean, jada agertzen zen ikasketa planetan. Hasieran, karrerako azken urtean ematen zen irakasgaia, hau da, 5. mailan; gero, 1990etik aurrera, gazteleraz irakasteaz gain, euskaraz ematen ere hasi zen. 1991tik, plan berria martxan jarri zenetik, lizentziaturak lau urtera mugatu ziren. Izena moldatuta, *Dokumentazio informatiboa* enborreko irakasgai bihurtu zen, 2. mailakoa, Kazetaritza, Ikus-entzunezko eta Publizitate eta Harreman Publikoetako ikasketetan.

Hamarkada bat geroago, Kazetaritzako lizentziaturan hautazko irakasgai espezifikoa ere eskaintzen hasi ziren 4. mailan: *Dokumentazioa komunikabideetan*. Otsailetik maiatzera ematen zen irakasgaia, astean hiru ordu teoriko zein praktikotan, eta, urte batzuk salbu, beti euskaraz.

2010ean, Boloniako Plan berriak ezartzen hasi ziren UPV/EHUko Informazio eta Komunikazio Zientzietako Fakultatean. 2013-2014ko ikasturtean lehen aldiz emango da laugarren maila, titulu berriak guztiz ezarrita eta aurreko lizentziaturako kursoak desagertuta. Beraz, 2014an Boloniako plangintzari lotutako lehen promozioa irtengo da. Prozesu horretan, lizentziaturak gradu bilakatu dira. Irakasgaiak *Dokumentazio informatiboa* izena utzi eta *Dokumentazio iturrien kudeaketa*⁵ izena hartu du. Bigarren mailan mantendu dute, enborrekoa da, eta beti ere Kazetaritza, Ikus-entzunezko eta Publizitate eta Harreman Publikoetako graduatan ematen da, euskarazko eta gaztelerazko taldeetan.

Irakasgaiak 6 ETCS kreditu ditu, hau da, lau ordu teoriko eta praktikoa astean, bigarren lauhilekoan. Boloniako Planarekin, irakasgaiak ikaslearen lanean jarri du

---

⁴ Agirreazaldegui, T.; Camacho, I. (ed.). *Dokumentazio zerbitzuak Euskal Herriko komunikabideetan*. Leioa: Euskal Herriko Unibertsitatea, 2009. 19-40 orr.

⁵ *Dokumentazio iturrien kudeaketa* irakasgaiaren egitaraua UPV/EHUko webgunean <<http://tinyurl.com/q96zym6>>

indarra, praktikek hartu dute lehentasuna. Alde horretatik, nahiz eta Euskal Herriko Unibertsitateko Komunikazio ikasketetan ikasle taldeak handiak izan —sari 70-100 lagunekoak—, talde txikietan eskaintzen dira praktikak —hogeita bost lagun gela multimedietan eta hamabost lagun irrati edota telebistako laborategietan—. Boloniarekin, irakasgaiaren helburuak ikasleek lortu behar dituzten kompetenzien bidez azaltzen dira. Eta hona hemen azken berrikuntza izango dena: gradua lortzeko, ikasleek amaierako lan bat egin eta epaimahai baten aurrean defenditu beharko dute.

Informazioa eta dokumentazioa eskuratzeko eta lantzeko oinarritzko trebakuntza eskaini da hasieratik aipaturiko irakasgaietan, gaur egun *alfabetatze informazionala* deritzon horren barruan; halaber, komunikazio iturri espezializatuak erabiltzen ere irakatsi da, komunikazioaren alorreko lanbideetan dokumentazioak duen bitartekaritza funtzioa kontuan hartuta. Zoritxarrez, plan berriarekin desagertu egin da Kazetaritzako lizentziaturako 4. mailan eskaintzen zen *Dokumentazioa komunikabideetan* hautazko irakasgai espezializatua; 2013an eman da, beraz, azken aldiz.

Mondragon Unibertsitatean

Mondragon Unibertsitatean, Ikus-entzunezko Komunikazioa graduan, *Kompetentzia digitalak eta informaziozkoak*⁶ irakasgaia eskaintzen dute, 1. mailan. Oinarritzko prestakuntzaren barruan dago, eta 6 ECTS kreditu ditu. Egitarauan, alfabetatze digitala, informazio iturrien kontsulta eta kudeaketa, informazio kompetentziak eta kompetentzia digitalak, eta abar agertzen dira, baina inon ez da aipatzen *Dokumentazio* hitza.

Nafarroako Unibertsitatean

Kazetaritza graduan soilik irakasten da Dokumentazioa Nafarroako Unibertsitatean; hala, bada, Ikus-entzunezko edota Publizitate eta Harreman Publikoak graduetan ez da eskaintzen: *Kazetaritzako dokumentazioa*⁷ irakasgaia 2. kurtsoan irakasten dute, bigarren seihilekoan. Egitarauan honela deskribatzen da irakasgaia: «Komunikabideetako Dokumentazioaren oinarri teoriko eta elementu praktikoen sarrera da». Eta, batik bat, Interneteko kazetaritzako ikerketa tresnak ikasteko bali du. 3 ECTS kredituko irakasgaia da, hau da, ikasleak 75 orduko lana izango du (klaseak, lanak, irakurketak...). Irakaslea ziberkazetaritza eta konbergentzia teknologiako gaietan aditu ezaguna da, eta irakasgaiaren praktikak bi liburuzainek ematen dituzte⁸.

⁶ *Kompetentzia digitalak eta informaziozkoak* <http://tinyurl.com/pb4vuns>

⁷ *Kazetaritzako dokumentazioa* <http://tinyurl.com/p2yehuv>

⁸ Liburuzainen parte hartze zuzena irakasgaiaren alor praktikoa, beste hainbat irakasgai eta diplomatan errepikatzen da Nafarroako Unibertsitatean. Baita Nafarroako Unibertsitate Publikoan ere, Zuzenbidean edota Osasun ikasketetan, adibidez.

3.2. Dokumentazioa irakasgaia beste gradu batzuetan

Nahiz eta *Dokumentazio* izena ez erabili, ezagutza esparru horrekin lotura zuzena duten beste irakasgai batzuk sakabanatuta daude hainbat titulaziotan; alde teknologikoa lantzen duten ataletan, adibidez. Horien artean, bat aipatuko dugu: *Information Management*, Deustuko Unibertsitatean ematen den irakasgaia, zeina Hizkuntza Modernoak, Hizkuntza Modernoak eta Kudeaketa, Giza Zientziak eta Euskal Filologia graduetan eskaintzen den.

Hizkuntza Modernoak eta Kudeaketa graduan, honela aurkezten dute irakasgaia: «Hau da informatika alorreko hirugarren eta azken irakasgaia, eta informazioaren eskuratze eta kudeaketa eraginkorrerako Giza Zientzietako alorretan erabilitako tresnak, langaiak eta teknikak lantzen ditu, baita katalogo bibliografiko, artxibo edota sareko beste errekurtso digitalen kontsulta eta berrerabilera ere». Lau ikasgaik osatzen dute egitaraua: 1) Informazioaren kudeaketa, 2) Datuak eta metadatuak, 3) Marka-orriak eta 4) Batzaileak.

4. DOKUMENTAZIOA MASTERREKO IKASKETETAN

Dokumentazioaren irakaskuntza nahiko ohikoa da graduondokoetan. Helburuak hauexek izaten dira: iturri dokumentalak ezagutaraztea, ikerkuntzan eta graduondoko memoriak egiterakoan ezinbesteko bibliografiak eta aipua osatzen erakustea, eta horretarako dauden programa informatikoak zabaltzea.

Mondragon Unibertsitatean, 2010etik *Informazio-kompetentziak: informazio zientifikoa eta bibliografia-kudeaketa* irakasgaia eskaintzen dute, bi master ofizial hauetan: Hezkuntza testuinguru multikultural eta eleaniztunetan (Ekomu)⁹ eta Hezkuntza erakundeetako berrikuntza didaktiko metodologikoko proiektuen garapena eta kudeaketa (Berrimet)¹⁰, 5 ECTS krediturekin.

Lerro beretik, Euskal Herriko Unibertsitateko Gizarte Komunikazioa unibertsitate masterrean *Iturri dokumentalak eta ikerketarako erreferentzia-teknikak* eskaintzen da. *Memoria egiteko lantegia*¹¹ irakasgaia proposatzen dute, 4,5 ECTS kredituko. Bestalde, *Self media, web 2.0 eta memoria digitalaren kudeaketa*¹² 3 ECTS kredituko irakasgaian komunikabideetako dokumentu ekoizpena kontsultatzeko tresnak eta biltegiak aztertzen dira, bai eta dokumentazio informatiboaren ikerketa lanak ere.

⁹ Hezkuntza testuinguru multikultural eta eleaniztunetan (Ekomu) <http://tinyurl.com/q9v3lm8>

¹⁰ Hezkuntza erakundeetako berrikuntza didaktiko metodologikoko proiektuen garapena eta kudeaketa (Berrimet) <http://www.mondragon.edu/eu/ikasketak/masterra/berrimet/>

¹¹ *Ikerketarako erreferentzia-zeko iturri dokumental eta teknikoak. Memoria egiteko lantegia* <http://tinyurl.com/l73ms6y>

¹² *Self media, web 2.0 eta memoria digitalaren kudeaketa* <http://tinyurl.com/k2oyx9x>

5. DOKUMENTAZIOA ZEHARKAKO HEZKUNTZA KONPETENTZIETAN

Unibertsitate Espainiarren Errektoreen Konferentziak (CRUE) bultzatuta, Europako goi mailako hezkuntza esparruan ahaleginak egiten ari dira gehien eskatzen diren konpetentzietan kreditazio sistemak eskaintzeko. Halaber, CertiUni¹³ egitasmoak, Alfin (alfabetatze informazionala) eta CI2 konpetentzia informatiboa eta informazioena biltzeko.

Nafarroako unibertsitateetan, publikoan zein pribatuan, ohikoa da liburuzainak arduratzea irakasgaien alde espezifikoz. Halaber, liburuzain tematikoak eta gai-nontzekoak desberdinu egiten dira Nafarroako Unibertsitatean; lehenengo taldean 17 eta bigarrenen 25 zeuden 2012an¹⁴.

Mondragon Unibertsitateko Goi Eskola Politeknikoan, konpetentzia informati-koak, dokumentalak eta ikaskuntzako metodologiakoak curriculumean txertatzeko modelo bat ari dira inplementatzen duela lau urtetik, hango bibliotekaren parte har-tzearekin.

Prestakuntza zeharkako konpetentzietan izena du irakasgaiak. Modeloa adostu ondoren, irakasleek irakasgai metodologikoetan landuko dituzte aipatu-tako konpetentziak, baita ikasleek urtero egin behar duten lanean ere (*Proiektuetan oinarritutako metodologia eta arazoetan oinarritutako ikaskuntza*). Maila guztietan eskaintzen da irakasgai hori, lehenengotik laugarrenera, sei hilabete ba-koitzean, hamabi orduko klaseak (horri gehitu behar zaio ikaslearen lana, klase orduen bikoitza dena).

Mondragon Unibertsitateko Humanitate eta Hezkuntza Zientzietako Fakultatean ere saiatzen ari dira zeharkako konpetentzien irakaskuntza ezartzen titulazio osoan.

6. BIBLIOTEKEK ESKAINTZEN DUTEN PRESTAKUNTZA

Hego Euskal Herriko unibertsitateetako bibliotekak ahalegin handia egiten ari dira azken urteetan prestakuntza eskaintzeko. Ikastaroak ematen dituzte gradu-etan, batik bat, lehenengo mailan, baina baita doktorego eta master diplometan ere, kasu horietan ikerkuntzara bideratuta sarri. Irakasleentzako ikastaroak ere izaten dira¹⁵.

Hona hemen 2012an UPV/EHUko liburutegiak eskaini zituen kurtsoak:

---

¹³ <http://www.alfared.org/>

¹⁴ Serrano-Vicente, Rocío; Iturbide-Tellechea, M.ª Arántzazu. «Resultados de la formación de las CI2 en la Universidad de Navarra. Un enfoque gradual». *Jornadas CRAI* (10, 2012, Logroño). <http://www.slideshare.net/unavbiblioteca/competencias-informacionales-crailogroo2012>

¹⁵ Euskal Herriko Unibertsitateko liburutegiak eskaintzen duen prestakuntza soilik jarri dugu hemen. Gainerako liburutegiek eskaintzen dutena sarean kontsulta daiteke. Nafarroako Unibertsitateko liburutegiak 2012an eskainitako prestakuntza kontsultatzeko: <http://www.unav.es/biblioteca/presentacion/memoria.html>

Lehen mailako ikasleentzako ikastaroak

- Bibliotekarako sarrerako ikastaroa. Saio bakoitzak praktika espezifiko bat du, ikasleen karreraren arabera.
- OPAC: OPACen bitartez egindako bilaketak eta zerbitzuak.
- Nola aipatu eta osatu bibliografia bat.
- Zer dira eta zertarako balio dute bibliografia kudeatzaileak.
- Datu baseak (CSIC, Dialnet...). Saio bakoitzak praktika espezifiko bat du, ikasleen karreraren arabera.
- Bibliotekako webgunea, baliabide elektronikoak, datu baseak.

Ikasle aurreratuagoentzako ikastaroak

Hirugarren eta laugarren mailako ikasleentzat, baita graduondokoa egiten dutenentzat ere. Ikastaro guztiek praktika saio bana dute.

- Bibliotekako zerbitzuen aurkezpen orokorra, irakaskuntza eta ikerkuntzarako euskarri modura.
- Baliabide elektronikoak eta Millennium.
- Bibliografia kudeatzaileak: Refworks.
- Berariazko datu baseak.
- ADDI, UPV/EHUko biltegi instituzionala.
- Encore.
- Hemerotekako datu baseak.
- Informazio kompetentziak graduondokoentzat.
- Scifinder.
- Eskola liburutegiak (Irakasle Eskolako ikasleentzat).
- Erdi Aroko eskuizkribuak eta faksimileak.

Irakasleentzako ikastaroak

- ADDI, UPV/EHUko biltegi instituzionala.
- Bibliografia kudeatzaileak: Refworks.
- Baliabide elektronikoak eta Millennium.
- ADDIri buruzko lantegia, 2012ko Open Access Week-en barruan.
- Ikerkuntzaren ebaluazioa (irakasle zein ikerlarientzat).

7. IRAKASLEENTZAKO PRESTAKUNTZA

Irakaskuntzarako plataformek, kudeaketa digitalak eta beste hainbat berrikuntza teknologikok lehen lerroan jarri dute irakasleen trebakuntza eta gaurkotze beharra (baita, noski, gainontzeko langileena ere). Unibertsitateetan ugaritu egin dira prestakuntza zerbitzuak. Euskal Herriko Unibertsitateak irakasleentzako lau prestakuntza programa ditu: Ehundu, Eragin, Behatu eta Fopu.

Ehundu: Honen bidez, diru laguntza ematen zaie zentroei graduen antolakuntzari begira, koordinatzaileen trebakuntzarako. (UPV/EHUko gradu berrien curri-

culum garapenerako konpromiso dokumentua sinatzeko deialdia, 2013ko Ehundu programa —hirugarren edizioa—).

Eragin: Irakasleak irakaskuntzarako metodologia aktiboetan prestatzeko programa da; irakasle bakoitzak eskatu behar du laguntza, eta metodologia berriak ikasteko da. 2012an, 71 irakaslek hartu zuten parte.

Behatu: Ikasketa berrikuntzarako mugikortasun deialdiak, metodologiak ikasteko asmoz, beste unibertsitate batzuetara joateko diru laguntzak ematen ditu. 2012an, 18 irakaslek hartu zuten parte.

Fopu: Bost trebakuntza arlotan eskaintzen dira ikastaroak: 1) Irakaskuntza-ikaskuntza prozesuak, 2) IKT, 3) Ikerkuntza, 4) Norberaren garapena eta 5) Kompetentzia linguistikoak. 2012an, 21 ikastaro eskaini ziren. 2011n, bigarren seihila-betekoan, 13 ikastaro eman ziren, eta 284 pertsona kreditatu ziren.

8. LIBURUZAINEN PRESTAKUNTZA

Gaur egungo egoera aldakorrean, liburuzainek ere behar-beharrezkoa dute prestakuntza, beren alorreko lanak modu egokian aurrera ateratzeko. Zerbitzu guztietan ematen da prestatzeko aukera, lanbide elkarteek antolatzen dituzten ikastaroen bidez edota jardunaldi edo kongresuen bidez¹⁶.

9. ONDORIOAK

Hego Euskal Herriko unibertsitateetan Dokumentazioa izena duen diplomarik ez dago, eta arlo horretako irakasgai espezifikoak ere bakanak dira. Edukiak, ordea, curriculumaren barruan, zabaltzen ari dira kompetentzia metodologiko eta teknikoetan, eta curriculumetik kanpo, berriz, bibliotekek edota unibertsitateko beste atal batzuek ikasleei zein irakasleei ematen dieten prestakuntzan.

---

¹⁶ Sanz-Santacruz, V.; Serrano-Vicente, R.; Iturbide-Tellechea, M.A. (2013). «La estancia en bibliotecas extranjeras como instrumento de formación bibliotecaria: la experiencia de la Universidad de Navarra (2003-2010)». *Revista Española de Documentación Científica*, 36(1):en001. doi: <http://dx.doi.org/10.3989/redc.2013.1.896>

Xenpelar Dokumentazio Zentroa (XDZ): Bertsolaritzaren Sare Dokumentala

Nere Erkiaga Laka

Xenpelar Dokumentazio Zentroko koordinatzailea
Coordinadora del Centro de Documentación Xenpelar

Laburpena: Bertsolaritza berezko kultur sorkuntza du euskal kulturak eta bertsoaz gozatzeko hainbat hedapen tresna erabiltzen dira. Eguneroko gozamenaz gain, bertsolaritza bera ere bada informazio iturri garrantzitsua, bai bere barneko tekniken inguruko ikerketetarako bai eta gizarte mailako dinamika eta edukien inguruko lanetarako ere.

1991n sortu zuen Bertsozale Elkarteak Xenpelar Dokumentazio Zentroa (XDZ), bertsolaritzaren ondarea bildu, antolatu eta gizarteratuz, maila guztietako ikerkuntza bultzatzeko helburuarekin. Bertsozale Elkartearen sailtako eta herrialdeetako egitasmoei esker eta elkartearen inguruko bertsozaleen bidez osatzen da urtez urte Xenpelar Dokumentazio Zentroak bildu eta eskaintzen duen ondarea.

Bertsolaritzaren Datu-Basearen (BDB) bidez eskaintzen da Interneten Xenpelar Dokumentazio Zentroan bildutako informazioa eta hango eduki digitalak, eta horrez gain, bertsolaritzaren inguruko beste hainbat webgune eta egitasmo digitalen dokumentazio zerbitzua ere eskaintzen du.

Resumen: El bersolarismo es una creación cultural propia de la cultura vasca, y se utilizan diversos medios de difusión para su disfrute. Pero el bersolarismo no es solo disfrute, es también una importante fuente de información, tanto para la investigación de sus técnicas internas, como para el estudio de las dinámicas y contenidos sociales.

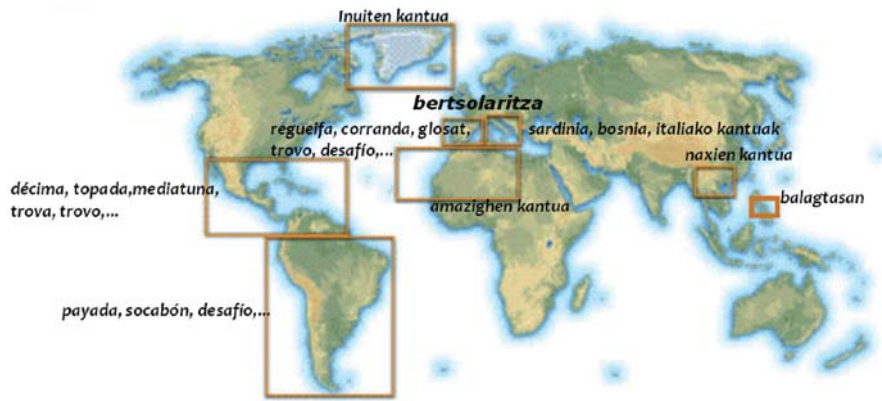
El Centro de Documentación Xenpelar fue creado en 1991 por la Asociación de Amigos del Bersolarismo, con el objetivo de promover la investigación en todos los niveles, mediante la recopilación, organización y difusión del patrimonio del bersolarismo. Ese patrimonio se recopila y se ofrece en el Centro de Documentación Xenpelar gracias a los proyectos llevados a cabo por los departamentos de la Asociación y a los amigos del bersolarismo de su entorno.

A la información recogida en el Centro de Documentación Xenpelar se puede acceder mediante la Base de Datos del Bersolarismo (BDB). En esa base de datos, además, se pueden consultar diversas páginas web y documentación sobre varios proyectos digitales.

1. BERTSOLARITZARI BURUZ

Hitz soilean oinarritzen den jendaurreko jarduna da bertsolaritza: espazio publikoan kokatzen da, kalean, eta lagunartea edo giro informala du berezko. Ahozko jardun osoa da: hitz hutsez bereganatzen du publikoaren arreta osoa.

Kultura gehienek izan dute berezko kantu inprobisatua, idatzizko kultura zabaldu ahala galduz joan den arren. Oraindik ere kantu inprobisatu asko mantentzen dira munduan zehar, baina bertsolaritza bereziki egokitu da garai berrietara eta bere inguruan autoantolatutako mugimendu oso bat sortu da.

Gaur egun ezagutzen dugun bat-bateko bertsolaritzaren laginik zaharrena XIX. mende hasierakoa bada ere, bertsolaritzari buruzko lehen aipamenak XV. mendekoak dira: garai horietan profazadoreak (plazaz plaza eta herriz herri ibiltzen ziren emakume abeslariak) eta erostagileak (gudu-kantua eta eresiak egiten zituzten kantariak) izango dira, hiletariekin batera, ahozkotasunaren enbaxadore nagusiak.

XIX. mendean bertsolaritzaren loraldi bat izan zen Anton Abadiak antolatutako Lore Jokoei esker, baina bat-bateko bertsolaritzaren ohiko adieraztokia sagardotegi, taberna eta ostatuak izaten jarraitzen zuten. 1935ean, bertsolaritzari beste status bat eman nahian, lehenengo Txapelketa Nagusia sortu zen (Bertsolari Gudia). Txapelketak, ordura arteko bertsolaritzan ematen ziren gauza asko aldatu eta egun ezagutzen dugun bertsolaritzaren ezaugarri asko sortu zituen. 1936ko guda eta ondorengo diktadurak bertsolaritza Hego Euskal Herrian isildu egin zuen denbora luzez eta 1960tik aurrera, txapelketetatik aparte, bertsolaritza errepresio sozialaren aurkako aldarrikapen bide bihurtuko da.

Hegoaldeko diktadura bukatuta, indar handiz birsortu zen bertsolaritza, base-ritik hirirako saltoa eginez. Xabier Amurizak bertsoak nola egin erakusteko liburuak argitaratu ziren («Hitzaren kirol nazionala» eta «Hiztegi errimatua») eta bertso-eskolak sortu ziren Euskal Herri osoan zehar, bertsolaritzaren ezagutza txoko eta pertsona ugariengana zabalduaz. Bertsolaritza gero eta gazteago eta urbanoago bihurtu da.

2. BERTSOLARITZAREN DOKUMENTAZIOA, INFORMAZIO ITURRI

Bat-batekotik idatzira, aipatzekoa da bertsolaritzak historiaren kronika egiteko hartzen duen lekua. Bertsolaritza gizarteari erabat loturik dagoen fenomeno da eta bere izaera sarritan aldarrikapen eta kronika egilea da. Historian zehar ere, bertsoa berrikuntza, gertakizun eta aldaketa oro espikatzen ahalegintzen zen.

Ezaugarri honek egiten du bertsolaritzaren dokumentazioa informazio-iturri garrantzitsu, bai ikertzaileentzat bai kazetariarentzat ere.

2.1. Bertsolaritzaren dokumentazioa interneten

Hainbat webgune daude bertsolaritzari buruzko informazioa eskaintzen dutenak Interneten, bakoitza bere funtzioarekin. Hauek dira Bertsozale Elkarteak beste eragile batzuen lankidetzarekin garatutako baliabideak:

— *Bertsozale.com* [www.bertsozale.com]

Bertsozale Elkartearen webgune nagusia da, albiste, bertsolaritzari buruzko informazio orokorra, agenda, hemeroteka, grabatutako azken saioak, eta gaiari buruzko beste webguneetarako sarrera nagusia da.

— *Bertsoa.com* [www.bertsoa.com]

Bertsolaritzaren Internet telebista da. Bertsolaritzaren inguruko berriak ere argitaratzen ditu.

— *Hitzetik Hortzera* [www.nahieran.com]

Telebista programako saio guztiak Interneten ikus daitezke, *Nahieran* atarian.

- *Bertso-eskola Digitala* [www.bertso-eskolak.com]
Bertsotan egiteko baliabideak eskaintzen dituen webgunea: bertso-eskolen datuak, herri bakoitzean bertsolaritzak duen egoera, bertsotan egiteko arbel digitala...
- *Bertsolaritzaren Datu-Basea* [bdb.bertsozale.com]
Xenpelar Dokumentazio Zentroaren katalogoa da, bertsolaritzaren dokumentazio zentroa. Aurreko webgune guztientzako zerbitzuak eskaintzen ditu (agenda, hemeroteca, artxiboa, argazkiak, grabazioak...) eta, era berean, beraiek sortutako dokumentazio berria ere berak gordetzen du.

2.2. BDB: Bertsolaritzaren Datu-Basea interneten

Bertsolaritzaren Datu-Basea Xenpelar Dokumentazio Zentroaren katalogoa da. Bertsolaritzaren inguruan jasotako informazio eta dokumentazioaren berri ematen du, mota ezberdinetako datuen arteko nabigazioa erraztuz.

Biografia, doinu eta bestelako informazio asko aurkitu daiteke bertan, eta dokumentuei dagokionez, grabazio, bertso-paper, artikulua edo liburu ugari irakurri edo entzun daitezke. Hala ere, liburutegietako katalogo baten zerbitzua eskaintzen du, baina kasu honetan liburuak bakarrik ez ezik, hainbat dokumentu motarekin: bertso-paperak, bat-bateko bertsoak.

1. *Agenda*: hilabeteko epean Euskal Herri osoan zehar izango diren mota guztietako saioen berri aurkitu daiteke. Antolatzaileei, beraiek antolatutako saioaren berri zabaltzeko aukera eskaintzen zaie.
2. *Biografiak*: Bertsolaritzan aritu edo ari direnen biografia-fitxak. 400 landutako biografia publikatu dira, beste 1.000 fitxa ditugu datuak eguneratu eta publikatzeko.
3. *Aldizkako Ekitaldiak*: Historian zehar gaurdaino izan diren txapelketa, lehiaketa eta sariketen berri jasotzen da. 1.600 ekitaldiren berri jaso da.
4. *Doinuak*: Joanito Dorrosorok egindako lana du oinarri, eta orain berrituta eta sortzaile eta bertsoei lotuta eskaini da. Etorkizunean, doinu bera erabili duten bertsoak entzuteko aukera izango da. 3.041 doinu guztira.
5. *Bat-bateko bertsoak*: Aurretik argitaratutako 7.400 bat-bateko bertsoen bilduma publikatu da interneten, bakoitza berari dagokion transkripzio, saio, bertsolari eta doinu-fitxarekin lotuta. 2.500 mp3 fitxategi lotu zaizkie, bertsoak entzuteko aukera izateko. Grabazioen digitalizazioa aurreratu ahala, asko entzuteko moduan izango dira.
6. *Idatzizko bertsoak*: garai eta mota guztietako bertso-paperak, 3.000 fitxa eta irudi.

7. *Grabazioen katalogoa*: 15.800 fitxa, Xenpelarren formatu eta euskarri guztietan bildutako grabazioen berri emanez. Saioaren ezaugarrien araberako edo izenburuko bilatzeko aukera dago.
8. *Prentsa artikulua*: 2010. urtetik gerora prentsan (paperean eta digitalean) bertsoaritzaren inguruan argitaratutako albisteak.
9. *Liburutegi digitala*: Interneten libre publikatu daitezkeen liburu eta artikuluen bilduma.
10. *Bertso-eskolen informazioa*: Euskal Herri guztian zehar dauden bertso-eskolen berri eskaintzen da, bakoitzaren ezagutza sustatu eta harremanak errazteko.
11. *Bertsolaritzaren mapa*: Herri, bailara edo auzo bakoitzean bertsoaritzak duen egoeraren berri ematen duen mapa dinamikoa.

Pertsona baten edo herri baten inguruan bildutako informazio eta dokumentazio guztia ikus daiteke Bertsoaritzaren Datu-Basearen bidez. Pertsonaren ibilbideari buruz informazio osoago bat eskaintzen da; eta herri, auzo edo herrialdeen kasuan, bertsoaritzak leku horretan izan duen edo duen egoeraren argazki oso bat eskaintzen du. Hemen, esate baterako, Bilboko adibidea:

Bertso-eskola
DIGITALA

bertsozale
elkartea

[Hakurzak](#) | [eu](#) | [es](#) | [fr](#) | [en](#)

GURI BURUZ
ARBEL DIGITALA »
BERTSO-ESKOLEN MAPA
BERTSOLARITZAREN MAPA
TRESNAK »

BILBO

Info.

Bertso-eskolak

Ikastetxeak

Aurreko urteko (2012) bertso-saioak

Biografiak

Grabazioak

Bat-bateko bertsoaldiak

Doinuak

Bilbo

Bilbo < Bilboaldea < Bizkaia < Euskal Herria

Mapa | Satelita

© 2012 Google - Eraklona bilboaldea - Eman mapako errore baten berri

- Bertso-eskolak: 1
- Ikastetxeak: 25
- Aurreko urteko (2012) bertso-saioak: 44
- Biografiak: 39
- Grabazioak: 359
- Bat-bateko bertsoaldiak: 399
- Doinuak: 2

Informazio gehiago:

Bilbo(r) buruzko artikulua Wikipedia

Bilakaeraren berri ematen duen atala:

3. BDBREN ATZEAN, BERTSOZALE ELKARTEAREN XENPELAR DOKUMENTAZIO ZENTROA

1991n sortu zuen Bertsozale Elkarteak Xenpelar Dokumentazio Zentroa, bertsolaritzaren ondarea bildu, antolatu eta gizarteratuz, maila guztietako ikerkuntza bultzatzeko helburuarekin.

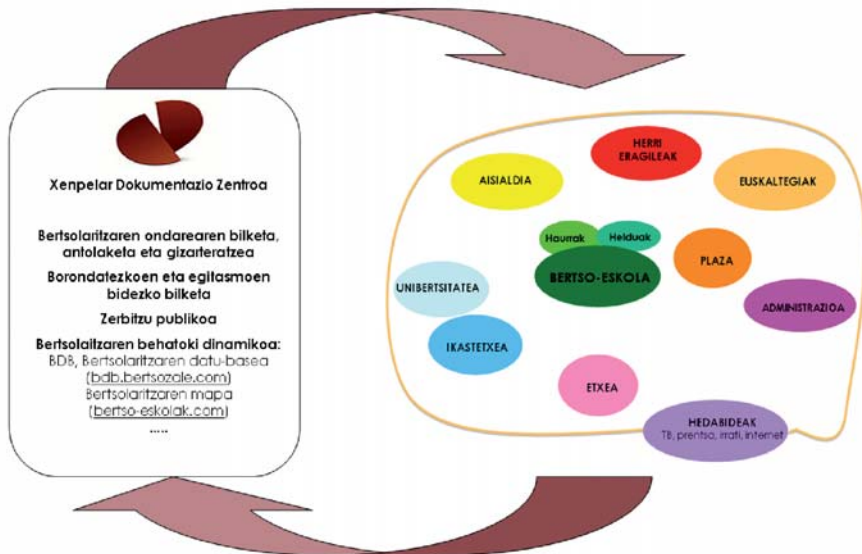
Lau urte lehenago sortu zen ofizialki Bertsozale Elkarteak, 1987. urtean, bertsolaritza zaindu, sustatu, ikertu, eta haren transmisioa eta etorkizuna bermatzeko asmoz. Bertsolaritzak bere mugimendua antolatzeko erakutsitako gaitasuna, beste kultur jardunetan nekez aurkituko da zoritxarrez: bertsolaritza gai izan da mugimenduaren eragile ezberdinak (bertsolariak, bertsozale, gai-jartzaile, antolatzaileak) elkarte baten inguruan biltzeko, jardun horri bultzada emateko helburuaz. Sortzaileen artean ere, bertsolariek egin dutena beste alor askotan ez da ikusi: sortzaileak elkarteak, helburu kolektiboak begira proiektu iraunkor batean elkarlanean aritzeko. Ezaugarri hauek guztiak kontutan hartuta, elkartearen estatutuetan bertan ikusi zen bertsolaritzaren artxibo baten beharra eta 1989. urtean eman ziren artxiboa sortzeko lehen aukerak.

Hasiera errazik ez zuen izan, Eusko Jaurlaritzaren laguntzarekin dokumentazio egitasmoa egiteko beka-deialdia zabaldu zen arren, epaimahaiak beka aurrera

ez eramatea erabaki baitzuen, bertsolaritzaren artxiboa Euskal Liburutegi Nazionalaren barruan egongo zen egitasmoa zelako. Egoera ikusirik, Bertsozale Elkarreak bere kabuz jarri zuen martxan garai hartan Bertsolaritzaren Artxiboa zeritzona eta aurrerantzean Xenpelar Dokumentazio Zentroa izango zena. Kutxak utzitako lokaletan egon zen urte luzez, eta 90. hamarkadaren amaieran jaso zuen erakunde publikoen laguntza, Gipuzkoako Foru Aldundiari esker. 2007tik aurrera, Gipuzkoako Foru Aldundiak eta Kutxak laguntzen dute ekonomikoki egitasmo hau; eta bilketa eta antolaketa mailan Bertsozale Elkarrea eta bertsozaleen ekarpenarekin osatzen da.

3.1. Ondare-bilketa, bertsolaritzaren herri-bilketari esker osatutako altxorra

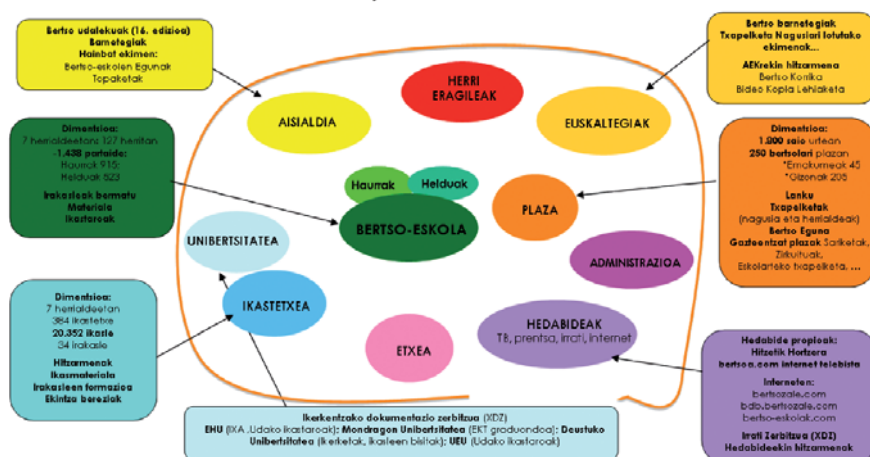
Xenpelar Dokumentazio Zentroaren berezitasun nagusia sorrera horren ondorioz antolatutako bilketa-sistema bera da: Bertsozale Elkarreak herrialdez herrialde dituen hainbat egitasmoren bidez elikatzen da hein handi batean; eta beste hein handi batean, bertsozale eta bertso-eskolek egindako dohaintzekin: grabazioak, saio eta sariketei buruzko informazioa, kartelak, argazkiak, bertso-paperak, dokumentuak, liburuak, artikulak... elkarte eta norbanakoen aleekin bilduma kolektibo hau osatu da azken 20 urteotan.

Bertsolaritzaren ekosistema oso dinamikoa eta zabala da. Urtean 1.600 bertso-saiotik gora eskaintzen dira, eta inprobisatzaileen ugaritasunak ere adierazten du mugimendu honen indarra: bat-bateko bertsolariak 200dik gora dira, gehienak gazteak,

eta bertso-eskoletan 700 partaidetik gora trebatzen dira. Zaleei dagokienez, euskal hiztunetan %65ek bertsoazaleztat du bere burua, 2006ko Bertsoazaletasunaren Azterketa Soziologikoaren arabera; eta telebistan, *Hitzetik Hortzera* programa astero 35.000/40.000 lagunek ikusten dute ETB1ean, eta ETB3an 20.000/25.000 ikuslek.

Hona hemen bertsoaren inguruan saretu den ekosistema osoaren argazkia. Mugimendu honek guztiak sortutako eta bildutako dokumentazioa da biltzen dena:

3.2. Xenpelar Dokumentazio Zentroaren bilketaren dimentsioa

1991tik hasita, hainbat dokumentu jaso eta antolatu dira dokumentazio zentroan. Eguneroko bertsoaritzaren ondare bilketa egitea jarri zen helburu, eta urtero-urtero handitzen doan ondarea da Xenpelar Dokumentazio Zentroarena.

Orain arte jasotako bildumaren argazkia hau da:

Bilduma dokumentalaren dimentsioa

Biografia fitxak	3.400 pertsonen inguruko informazio-fitxak
Doinutegian	3.080 fitxa doinuen partitura, midi fitxategia eta ezaugarriei buruzko datuekin.
Saioak	29.500 informazio fitxa, 1958tik gaur egunera arteko bertso saioekin.
Entitate eta elkarteak	4.100 informazio fitxa inguru, antolatzaile, bertso-eskola, babesle eta bertsoaritzaren inguruko entitateen datuekin.
Aldizkako Ekitaldiak	1.800 fitxa bertsoaritzaren inguruan 1958tik aurrera antolatu diren txapelketa, lehiaketa, sariketa eta bestelako ekitaldiei buruzko informazioarekin.

Grabazioak	14.200 bideo eta audio grabazio, hainbat formatutan (bobina, Betacam, DVC-PRO, DAT, VHS, MiniDV, Super8, kaseteak, minidiskak...).
Audio analogikoak	4.500 grabazio audio analogikoan, 1960tik aurrerako saioak: — 4.385 grabazio kasetetan. — 135 grabazio bobinetan. — ...
Audio digitalak	3.600 grabazio audio digitalean, 1961etik aurrerako saioak: — 3.069 grabazio disko gogorrean (<i>1.105 + 1.964 kopia digitalizatuak</i>). — 1.964 grabazio cd audioetan. — 28 grabazio dvd audioetan. — 381 grabazio minidisketan. — ...
Bideo analogikoak	2.600 grabazio bideo analogikoan, 1981etik aurrerako saioak: — 1.329 grabazio Betacam zintetan. — 1.245 grabazio VHSan. — 35 grabazio 8 mm zintetan. — 16 grabazio U-matic zintetan. — 4 grabazio super8 bobinetan.
Bideo digitalak	3.500 grabazio bideo digitalean, 1981etik aurrerako saioak: — 1.156 grabazio disko gogorrean. — 1.443 grabazio DVCPRO zintetan. — 411 grabazio DVD bideoan. — 286 grabazio MiniDV zintetan. — 78 grabazio DAT zintetan. — 36 grabazio Betacam digitalean. — 4 grabazio DVCAM zintetan. — ...
Bertsoak	24.500 bertsoaldi eta bertso-sortaz osatutako katalogoa, XIX. mendetik aurrerakoak.
Bat-bateko bertsoak	20.547 bertsoaldi katalogatuta, 1962tik aurrerako saioetatik: — 11.825 transkripziodun bertsoaldi. — 10.303 bertsoaldi txapelketetatik jasoak. — 2.676 bertsoaldi gai-buruarekin (thesaurusa). — ...
Idatzizko bertsoak	3.962 bertso-sorta katalogatuta, 1870 hamarkadatik aurrerakoak: — 3320 prentsatik jasotako bertsoak (1998tik aurrerakoak). — 595 dokumentudun bertso-sorta. — 322 eskuizkribatutako bertso-sorta. — 223 transkripziodun bertso-sorta. — 54 bertso-paper. — ...

Argazkiak	8.900 katalogo-fitxa, argazki eta argazki-albumen deskribapenarekin, mota guztietako euskarrietan: — 3. 814 paperean dauden argazki-albumak. — 3.403 digitalean dauden argazki-albumak. — 1.742 negatiboetan dauden argazki-albumak. — 366 diapositibetan dauden argazki-albumak. — ...
Prentsa	38.300 prentsa artikulua, 1998tik aurrera egunkari, aldizkari, herri aldizkari eta webguneetatik jasotako albisteekin.
Biblioteka	4.900 katalogo fitxa, edozein euskarritan argitaratutako dokumentu, liburu eta artikuluen informazioarekin.
Kartelak	4.000 katalogo fitxa, kartel, pankarta eta eskuorrirei buruzko informazioarekin.
Artxiboa	5.700 katalogo fitxa ditugu, Bertsozale Elkartek sortutako dokumentazioa, eta elkartetik kanpoko pertsona eta elkarteek dohaintzan emandako artxiboetako informazioarekin.

Bilduma digitalaren dimentsioa

Grabazioak	5.000 grabazio-karpeta inguru.
Bat-bateko bertsoaldiak	78.000 fitxategi inguru (wav eta mp3 formatuetan).
Idatzizko bertso-sorten dokumentuak	3.800 fitxategi inguru (pdf eta tif formatuetan).
Argazkiak	143.000 fitxategi inguru, argazki original edo digitalizatuekin (tif eta jpg formatuak).
Prentsa	37.000 fitxategi inguru, digitalizatutako edo internetetik jasotako dokumentuekin.
Biblioteka	100 fitxategi inguru, pdf formatuan.
Artxibatutako TB	33 TB inguru (disco gogor eta seguritate zinten bidez).
Zerbitzariko TB	3 TB.

Urteko hazkundearen dimentsioa

Grabazioak	668 grabazio bataz beste, 20.000 fitxategi ingurutan (wav, mp3, mov, flv...): — % 50 bideoa. — % 50 audioa.
------------	---

Bat-bateko eta idatzizko bertsoaldiak	500 bertso-sorta eta bertsoaldi inguru. 200 bat-bateko bertsoaldi katalogazio osoarekin: transkripzio arautua, bertso-gaiburu bidezko edukien analisia eta dagokion mp3 editatutako audio fitxategiarekin.
Prentsa	925 artikulu-fitxa inguru, dagokion pdf edo digitalizatutako fitxategiarekin.
Argazkiak	250 argazki-bilduma edo bakarkako argazkien fitxa.
Saioak	1750 saio-fitxa inguru.
Aldizkako Ekitaldiak	90 txapelketa, sariketa, lehiaketa edo bestelako ekitaldien inguruko fitxa.
Urtero jasotzen diren TB	10 TB inguru.

4. DOKUMENTAZIO GUZTIA INTERNETEN?

Gaur egun informazio behar guztiak Internet bidez asetzera ohituta gauden arren, bada gai bat ikertzaile edo kazetariak batez ere kontutan hartu beharrekoa: dokumentazio egitasmoak Interneten publikatzeak baliabide asko eskatzen ditu. Interneten ez egoteak ez du esan nahi ez dagoenik, horretarako baliabiderik edo aukerarik ez dela egon baino. Internet eta egoera errealaren arteko amildegia gero eta handiagoa da baliabide publiko murrizak dituzten egitasmoetan eta herrialdeetan.

Bertsolaritzaren dokumentazio guztia ez dago Interneten, batetik, bolumen handiegia delako dena Interneten jarri ahal izateko; eta bestetik, oraindik 1997ko programa dokumentalekin garatutako datu-baseak ditugulako BDB sistemara ego-

kitu gabe. BDB sistema garatzea 5 urteko lana izan da eta 300.000 euroko inbertsioa Bertsozale Elkartearentzat. Erakundeetatik zati handiena ordaindu ahal izateko diru-laguntzak jaso dituen arren, ahalegin handia izan da kultur elkarte baten-tzat, eta etorkizunean garatzen jarraitzeko baliabideak urritu egin dira.

Eta bertsolaritzaren dokumentazioa ez dago egoera okerrean, euskarazko beste kultur sorkuntzekin alderatuz: norbaitek ezagutzen al du euskal kultur sorkuntzen inguruko dokumentazio egitasmo egonkorrik?

VI

Open Data Euskadi: datuetan oinarritutako kazetaritza

Imanol Argüeso Epelde

Eusko Jaurlaritzako web kudeatzaile
Gestor web, Gobierno Vasco

Laburpena: Aurkezpenean Open Data mugimendua zer den azalduko dugu eta, zehatzago, Eusko Jaurlaritzak burututako Open Data Euskadi proiektua. Adibide praktikoko batzuk jarriko ditugu ere Open Data Euskadiko datuetatik abiatutako kazetaritza nola egin daitekeen erakutsiz.

Resumen: Open Data Euskadi: periodismo basado en datos. En la presentación explicaremos en qué consiste el movimiento Open Data, y analizaremos con detalle el proyecto Open Data Euskadi, llevado a cabo por el Gobierno Vasco. También expondremos algunos casos prácticos, para enseñar cómo podemos hacer periodismo basándonos en los datos de Open Data Euskadi.

1. ZER DA OPEN DATA?

Datu jakin batzuk edozein pertsonarentzat doan eskuragarri egon behar dutela sustatzen duen filosofia da Open Data, inolako murrizketarik gabe copyrightari, patenteari edo beste kontrol-sistemaren bati dagokionez (iturria: Wikipedia).

Esklusiboki ez bada ere, Open Dataren kontzeptua oso lotuta dago Administrazio Publikoarekin, hainbat arrazoi tarteko:

- Administrazioak datu ugari ditu bere esku, haietako asko balio eta interes sozial eta ekonomiko handikoak.
- Datuen izaera publikoa, horrek are gehiago behartzen baitu datu horiek herritarren esku jartzera herritarrek inolako murrizketarik gabe erabil ditzaten.

Administrazio Publikoek Open Data filosofiari jarraituz libratutako datuak hirugarrenek erabiltzekoak dira, *zerbitzuak eta eratorritako produktuak sortzeko*. Horrenbestez, datuen ondorengo tratamendua eta berrerabilera (4. atala) errazteko moduan libratu behar dira datu horiek.

2. OPEN DATA EKIMENEN HELBURUAK

Datu publikoak irekitzeko ekimenenak honako helburu hauek dituzte nagusiki:

- *Balioa eta aberastasuna sortzea*: Enpresek eta profesionalek eratorritako produktuak lortuta merkataritza-helburuekin.

- *Administrazio Publikoan gardentasuna sustatzea*: Datuak berrerabiltzea ahalbideratuta kudeaketa publikoa aztertzeko eta ebaluatzeko.
- *Administrazioen arteko elkarrengarritasuna sustatzea*: Administrazio guztien datuak erabiltzen dituzten zerbitzuen sorrera erraztuz, arlo bakoitzean zein erakunde den eskuduna alde batera utzita.
- *Datu publikoen barne-antolamendua*: Datuen dokumentazioan eta sailkapenean efizientzia sustatuta.

3. NORI ZUZENDUA DA?

Open Data ekimenetan identifikatzen diren berrerabiltzaileen kolektibo nagusiak honako hauek dira:

- *Merkataritza-berrerabiltzaileak*: Datuetatik eratorritako produktuak merkataritza-helburuekin lortzen dituzten enpresa eta profesionalak.
- *Kazetariak eta gardentasunaren ekintzaileak*: Kudeaketa publikoa aztertzeko eta ebaluatzeko interesa duten kazetari eta herritarrak.
- *Ikertzaileak*: Azterlanak eta ikerketak egiteko datu publikoak behar dituzten ikertzaileak.
- *Beste administrazio batzuk*: Herritarrei zerbitzu hobea eskaintzeko beste administrazio batzuen datuak behar dituzten administrazio publikoak, arlo bakoitzean eskudun zein den alde batera utzita.
- *Herritarrak oro har*: Datu publikoak helburu pertsonalekin berrerabiltzeko interesa duen edozein pertsona.

4. NOLA ARGITARATU BEHAR DIRA DATUAK?

Datuak irekitzeko ekimen publikoek libratu-rikoko datuak negozio-sorrera eta gardentasunaren sustapena bultzatzen, ezinbestekoa da administrazioek beren datuen gutxienezko eskakizun batzuk betez argitaratu ditazatela:

- *Formatu berrerabilgarriak* erabiltzea: Interneten informazioa erakusteko oso zabalduta dauden hainbat formatu — hala nola *html*, *pdf*, *doc* (Word) edo *odt* (OpenDocument) formatuek — ez dute datuen berrerabilera errazten, datuen deskarga edo datuetarako sarbidea eta ondorengo eguneratzea zailtzen baitute. Formatu berrerabilgarrien bidez izan behar dute eskuragarriak datuak, betiere datu horien izaera kontuan izanda:
  - Kalkulu-orriak (*xls*, *ods*), *csv*, *xml*, eta abar.
  - APIak.
  - Linked Data formatuak: adosturiko eskema eta bokabularioetan oinarriturikoak.

- *Formatu ireki eta estandarrek* erabiltzea: Datuak formatu ez-propietarioan eskaini behar dira gutxienez, indarrean dagoen legeria betetzeko.
- *Erabilera-baldintza irekiak eta ez-murritztaileak* aitortzea: Datuen izaerak lizentzia eskatzen duenean, datuen banaketa eta erabilera ahalbidetu behar du lizentzia horrek, baita merkataritza-helburuetarako ere. Creative Commons lizentziak oso erabiliak dira Open Data atari publikoetan eta eskakizun horiek betetzen dituzte.
- *Datu kalitatezkoak eta eguneratuak*: Datuen kalitatea ziurtatzea, datuen eguneratzea bermatuta eta komunikazio-kanal bat eskainiz berrerabiltzaileen kolektiboentzat, gorabeherak eta datu konplexuenei buruzko zalantzak ebazteko.
- *Datu eskuragarriak web helbide iraunkorretatik*: Datuen helburua zerbitzuak eta eratorritako produktuak sortzea denez, web helbide berean egon behar dute eskuragarri betiere, haien iraunkortasuna bermatuta. Eskakizun hau aplikazio informatikoen sorrerara bideratuta dago nagusiki.
- *Datu-katalogo egituratua eskaintzea*: Open Data atari guztiek gaien, formatuen, datu moten, eta abarren arabera ordenatu eta sailkatutako katalogoa eskaini behar dute, berrerabiltzaileei sarbidea errazteko.

5. OPEN DATA EUSKADI

Eusko Jaurlaritzak bere esku dituen datuak modu berrerabilgarrian erakusteko duen konpromisoaren emaitza da Open Data Euskadi, hirugarrenek haietatik eratorritako zerbitzuak sor ditzaten.

Horren ondorioz, erakutsitako datuen multzoak jabetza-lizentzien pean eskaintzen dira, datuen birbanaketa, berrerabilera eta aprobetxamendua ahalbidetuta, baita merkataritza-helburuekin ere.

Hori guztia atari batean gauzatzen da (<http://opendata.euskadi.net>), formatu berrerabilgarrien Eusko Jaurlaritzaren datu guztietara sartzeko atea den atarian, alegia. Datuetarako sarrera-atea baino ez da atari hori, datuen arduradun bakoitzaren azpiegituran biltegitratuta baitaude datuak, dagokion Administrazio Publikoaren barruan betiere.

OPEN DATA EUSKADI

euskadi.net

Kontaktua | Laguntza | Mapa | Erabilerraztasuna | Egolza elektronikoa

Zer da Open Data | Datu-katalogoa | Datuak nola erabili | Ideiak eta adibideak | Komunitatea

Hasiara

asmatu & eraiki
Eusko Jaurlaritza
datu publikoen eskutik

Datu nabarmenduak

- Euskal Autonomia Erkidegoan indarrean dauden eta aplikagarriak diren lege eta arauak
API
- Beste Euskal Administrazio Publikoetako Enplegu Publikorako Eskaintza (EPE)
RSS **API**
- Autonomia Estatutuan aitorritako eskumenak eta Autonomia Erkidegorako transferentziak
API

→ Ikus datuen bilatzailea

Zer da Open Data Euskadi?

Eusko Jaurlaritza datu publikoak formatu berrerrabiltzeari jasotzeko aukera ematen duen ataria da. Hauek dira bere helburu nagusiak:

- Balioa eta aberastasuna sortzea**
Hirugarren sektoreko eratorritako produktuak lortuz.
- Gardentasuna sortzea**
Kudeaketa publikoa aztertze eta ebaluatze datuak berrerrabiltz.
- Administrazioen arteko lankidetzaren bultzatzea**
Administrazioen datuak erabiltzen dituzten zerbitzuak sortuz.

→ Informazio gehiago Open Data Euskadiri buruz

Datuak nola erabili?

Nola aurkitzen dira datuak?
Zer egin duteke haiek?
Zer erabilera-lerantzio ote?

Zure zalantzak argituko ditugu.

→ Informazio gehiago datuen erabilerari buruz

Erabilera-adibide bat

Eguraldia iragartzeko widget-a

→ Ikus datuen erabilerari buruzko ideiak eta adibideak

Ikusiena

Bilatuena datu katalogoan

2913ko Euskadiko lan egutegia

XLS (90 Kb) CSV (32 Kb)
XML (112 Kb) YCS (50 Kb)

GAIK

- Ingurumena
- Turismoa
- Meteorologia (Euskalmet)
- Geografia

BILATUENA

aurrekontuak eguraldia
elkarreak garraioa
hauteskundeak itzulpen memoriak
kontratazioak laguntzak
lan egutegia ortofotoa trafikoa

→ Lege informazioa

Eusko Jaurlaritza 2010 - Gobierno Vasco

5.1. Historia

2007. urtearen amaiera aldera, Espainiako Parlamentuak 2003/98/EE Europako Zuzentaraua bere legedira ekarrita Sektore publikoaren informazioa berrera-biltzeari buruzko 37/2007 Legea onartzen zuen aldi berean ia, Gobernu Irekiaren ekintzaile batzuk bildu egin ziren Datu Publikoen Irekitzearen printzipioak idazteko (*Open Government Data Principles*). Manifestu horren arabera, honelakoak behar dute izan datu publikoek:

- Osoak.
- Primarioak.
- Eguneratuak.
- Eskuragarriak.
- Prozesagarriak.
- Ez-diskriminatzaileak.
- Ez-propietarioak.
- Libreak.

2009an, *Estatu Batuetako* Presidentziara iritsi zen Barack Obama. Haren lehenengo neurrietako bat *data.gov* (<http://www.data.gov>) irekitzea izan zen, 2009ko maiatzaren 21ean inauguraturiko Estatu Batuetako administrazioaren datu-ataria. Tokian tokiko zenbait esperientzia aitzindariren ondoren (aipatzekoa da horien artean Columbiako Barrutiarena), eskala handian gauzatu ziren azkenik Datu Publiko Irekien 8 printzipioak.

Urte horretan bertan, *data.gov.uk* (<http://data.gov.uk>) argitaratu zuen *Erresuma Batuak*, datu irekien Erresuma Batuko ataria. Urte bereko abenduaren 29an, akordioa lortu zuen Eusko Jaurlaritzaren Kontseiluak, eta bere datu publikoen irekitze-proiektuaren hasiera agindu zuen horren arabera. Akordio horri jarraituz, bere esku dauden datuak benetan irekitzeko *konpromisoa hartu zuen Eusko Jaurlaritzak*, pribatutasun-, segurtasun- edo jabetza-murrizketarik ez duten datu guztiak hartuta datu publikotzat.

37/2007 Legeak bereziki sektore publikoaren informazioaren berrerabilerak garapen ekonomikorako duen interesa aztertzen badu ere, Eusko Jaurlaritzak, ikuspegi zabalagoarekin, *Gobernu Irekirantz* bideraturiko esparruan planteatzen du informazio publikorako sarbide-askatasuna, gardentasunaren, parte-hartzearen, zerbitzuaren eta efizientziaren balioak jokoan jarrita.

2010eko apirilaren 7an inauguratu zen *OPEN DATA EUSKADI*. Une hartan, Espainiako datu irekien lehen atari gisa eta munduko anglosaxoia ez zen lehenengoetako atari gisa sortu zen. <http://opendata.euskadi.net> helbidea du. Atariak sarbide bakarra eskaintzen die berrerabileran interesa duten pertsona eta enpresei. Euskal administrazio publikoaren instantzia guztiek libratuak datu multzoak gehitzen jarduten du. Horrenbestez, Eusko Jaurlaritza osoa inplikatzeko duen zehar-kako zerbitzua da, eta, zerbitzua denez, Jaurlaritzaren ekintza esanguratsuen zerendan ageri da.

5.2. Open Data Euskadiren datuen katalogoa

Open Data Euskadiren datuen katalogoak Euskal Administrazio Autonomoaren hainbat departamentu eta erakunde publikori dagozkion 2000tik gora datu-multzo ditu 2013ko apirilaren 22an.

Datu garrantzitsuenen artean, honako hauek nabarmendu behar dira:

- Laguntza eta diru-laguntzak eta gainerako administrazio-prozedurak.
- Administrazio-kontratazioak.

- EUSTATEk argitaraturiko estatistikak.
- Lurralde-antolamenduko datu geografikoak (ortoargazkiak, hegaldiak, eta abar).
- Biodibertsitateari buruzko datu geografikoak.
- Datu meteorologikoak.
- Trafiko-gorabeherak.
- Euskadiko garraio publikoa: ordutegiak, geltokiak, denbora, kostuak eta bi-dea planifikatzeko beste datu batzuk.
- Euskadiko kultura-jarduera eta -ekitaldien agenda (Kulturklik).
- Emisio eta iturri kutsagarrien euskal erregistroa.
- Elkartea eta fundazioen erregistroak.
- Euskadiko hauteskunde-emaitzak.
- Euskadiko hilkortasun-tasaren atlasa.
- Eusko Jaurlaritzaren langileei buruzko datuak (soldatak eta goi-karguen kopurua, Lanpostu Zerrenda, eta abar)
- Kokagune sanitarioak: farmaziak, ospitaleak, osasun-zentroak, eskualde sanitarioak, eta abar.
- Euskadiren baliabide turistikoak: ostatu-etxeak, jatetxeak, museoak, kultura-ondareak, eta abar.
- Enplegu publikoa.

The screenshot shows the 'OPEN DATA EUSKADI' website. At the top, there are navigation links for 'Kontaktua', 'Laguntza', 'Mapa', 'Erabilerraztasuna', and 'Egotza elektronikoa'. Below this is a menu with 'Zer da Open Data', 'Datu-katalogoa', 'Datuak nola erabili', 'Ideiak eta adibideak', and 'Komunitatea'. The main content area is titled 'Datu-bilatzailea' and features a search bar with the text 'Testua idatzi:' and a 'Bilatu' button. Below the search bar are three filters: 'Gaieren arabera bilatu', 'Datu-motaren arabera bilatu', and 'Datu-formatuaren arabera bilatu'. A 'Bilaketa batera harpidetu' link with an RSS icon is also present. The section 'Katalogoan dauden datuak' includes a search icon and the text 'Datu guztiak ikusi | Publikatutako azken datuak'. At the bottom, there is a 'BILATUENA' section with various category buttons: 'lan egutegia', 'eguraldia', 'hauteskundeak', 'itzulpen memoriak', 'kontratazioak', 'laguntzak', 'ortofotoa', 'trafikoa', 'enplegua', 'moveuskadi', 'kulturklik', 'aurrekontuak', 'elkartek', 'fundazioak', and 'etxebide'. The footer contains 'Lege informazioa' and 'Eusko Jaurlaritza 2010 - Gobierno Vasco'.

- Lan-egutegiak.
- EAeko aurrekontuak.
- Administrazioaren izapideen zerrendak.
- LUR: Entziklopedia tematikoa eta Hiztegi Entziklopedikoa.
- IVAPeko itzulpen-memoriak.
- Etxebideren etxebizitza-sustapenak: erosketa eta alokairua.
- Euskadi.net-en eta Irekiaren berriak eta prentsa-oharrak.
- Frankismoaren hobi komunak eta desagertuak.
- Datu juridikoak: araudiak eta legeak, eskumenak.
- Euskadiko erakunde publiko eta kargu publikoak.

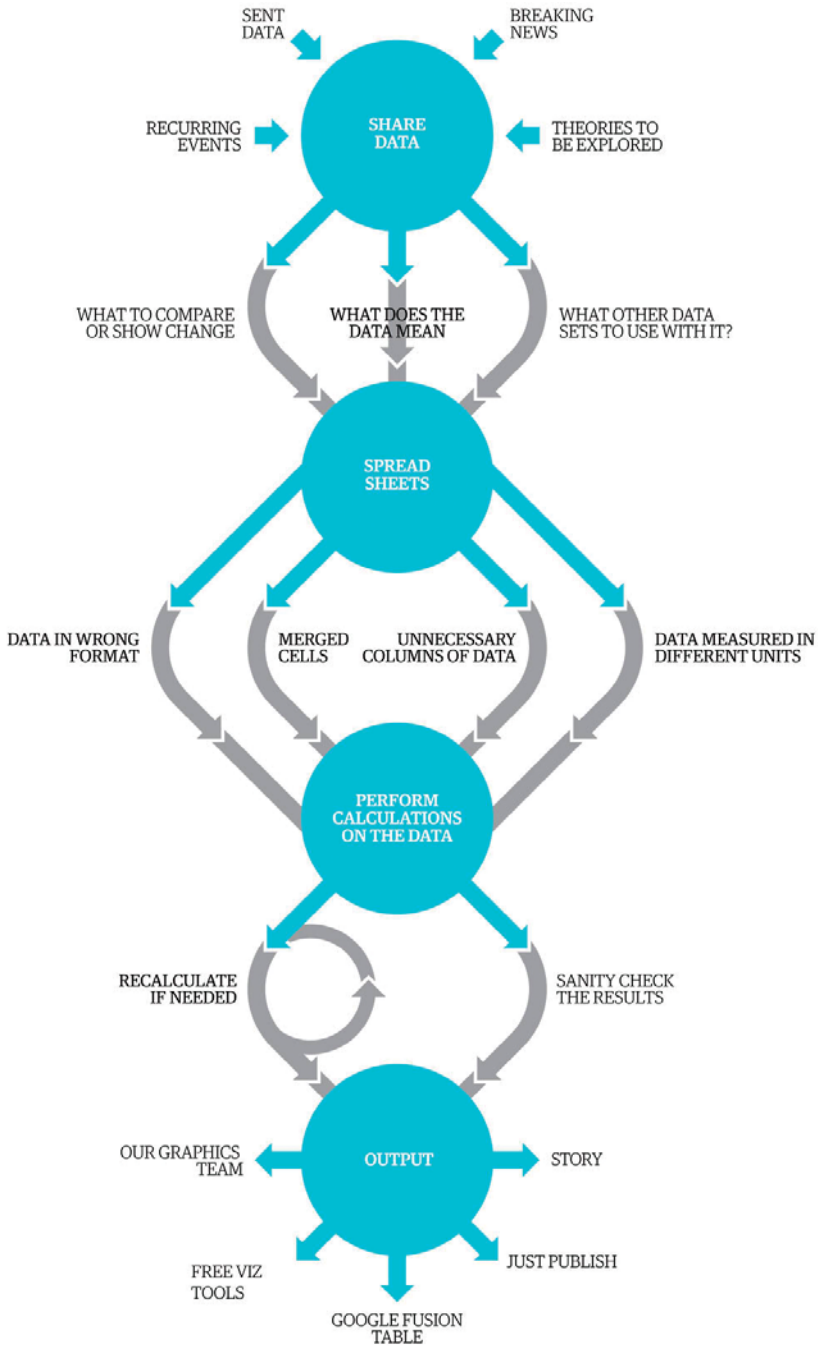
6. DATU-KAZETARITZA

Kazetariena da, aplikazio informatikoak sortzearekin loturiko profesionalen kolektiboarekin batera, datu publikoak libratzeaz onura handiena izan dezakeen kolektiboetako bat.

Open Data atariak profesionalen azken kolektibo horren eskueran jartzen dute lehengai baliotsu bat administrazio publikoetatik datozen datuak aztertzeko. Horrela, modu objektiboagoan ebalua dezakete kazetariak erakunde publikoen lana. Aldi berean, Administrazio Publikoek datu publikoen kantitate horren handia daukatenez, oso kontuan hartzeko informazio-iturria dira datu horiek gizarteari informazioa emateko garaian.

The Guardian egunkariak 2011. urtean aurkeztu zuen «*Datu-kazetaritzaren lan-fluxua*» (Data journalism workflow), eta han azaltzen dute datuak tratatzeko prozedura emaitza bere komunikabidean argitaratu aurretik.

- Lehen urrats batean, datuak aurkitzen dituzte edo *iturri askotatik* jasotzen dituzte. Open Data atari bat izan daitezke iturri horiek, edo kazetari batek eginiko ikerketa bat, gertakari edo gertaera bat, eta abar.
- Ondoren, datu horiekin zer burutu dezaketen galdetzen diote beren buruari eta beharrezkoa ote den bestelako datuekin nahastea. *Kalkulu-orrietan* lortu behar dira datuak eta sarritan garbiketa-, elkarketa- eta banaketa-lana eskatzen dute orriek, baita datuak manipulatzeko beste eragiketa asko ere.
- Aurreko urratsak betetakoan, *kalkuluekin* has gaitzke, eta haiek erakutsiko digute azkenean istorio interesgarri bat dugun edo ez.
- Azkenik, gure lanaren «*irteera*» lortuko dugu, eta bistaratze bat, grafiko bat, istorio bat, iritzi-artikulu bat, eta abar, izan ahalko da.

7. ONDORIOA

Datu publikoen irekitze-mugimenduak aldatzeko eskatzen die administrazio publikoei herritarrekin harremanak izateko duten eran. Orain arte, kolektibo pasibo bat ziren herritarrak, administrazioak ematen zion informazioa kontsumitzera mugatzen zena.

Orain, aldiz, Administrazioa ulertzen hasia da «biluztu» egin behar dela herritarren aurrean. Alde batetik, gizarteari eskaini behar dizkio datu publikoak, gizartearenak baitira, eta, bestetik, berrerabiltzerakoan haietan oinarrituriko emaitza biderkatu egiten dugulako.

Honaino agintari publikoei betetzeko egindako eskakizunak, arian-arian egin behar baitute beren datuak zabaltzearen eta datuen kalitatea hobetzearen alde. Dena den, datu horietatik probetxua atera behar duten berrerabiltzaileen kolektibo jakin batzuentzako aukera da Open Data, horrela administrazioei eskatzen zaien ahalegina justifikatuta. Open Data ekimenak beren jatorrizko helburuetarako baliagarriak ez badira, indarra gal dezakete eta ekimen horietara baliabide publikorik ez da bideratuko, herritarrek erabiltzen ez dituztelako, hain zuzen ere.

Open Data Euskadi: periodismo basado en datos

Imanol Argüeso Epelde
Gestor web, Gobierno Vasco
Eusko Jaurlaritzako web kudeatzaile

Resumen: Open Data Euskadi: periodismo basado en datos. En la presentación explicaremos en qué consiste el movimiento Open Data, y analizaremos con detalle el proyecto Open Data Euskadi, llevado a cabo por el Gobierno Vasco. También expondremos algunos casos prácticos, para enseñar cómo podemos hacer periodismo basándonos en los datos de Open Data Euskadi.

Laburpena: Aurkezpenean Open Data mugimendua zer den azalduko dugu eta zehatzago Eusko Jaurlaritzak burututako Open Data Euskadi proiektua. Adibide praktikoa batzuk jarriko ditugu ere Open Data Euskadiko datuetatik abiatutako kazetaritza nola egin daitekeen erakutsiz.

1. QUÉ ES OPEN DATA

Open Data es una filosofía que promueve que determinados datos deben estar disponibles gratuitamente para cualquier persona, sin restricción alguna en cuanto a copyright, patente u otro sistema de control (fuente: wikipedia).

Aunque no de manera exclusiva, el concepto de Open Data está muy ligado a la Administración Pública por varias razones:

- La Administración tiene en su poder gran cantidad de datos, muchos de ellos de gran valor e interés social y económico.
- La naturaleza pública de los datos, que obliga aún más si cabe a ponerlos a disposición de la ciudadanía para que ésta los utilice sin restricción alguna.

Los datos liberados por las Administraciones Públicas bajo la filosofía Open Data están destinados a ser reutilizados por terceros para la *creación de servicios y productos derivados*. Por lo tanto, los datos deben liberarse de forma que faciliten su posterior tratamiento y reutilización (apartado 4).

2. OBJETIVOS DE LAS INICIATIVAS OPEN DATA

Las iniciativas de apertura de datos públicos persiguen principalmente los siguientes objetivos:

- *Generar valor y riqueza*: Obteniendo productos derivados por parte de empresas y profesionales con fines comerciales.
- *Promover la transparencia en la Administración Pública*: Permitiendo la reutilización de los datos para analizar y evaluar la gestión pública.
- *Promover la interoperabilidad entre las administraciones*: Facilitando la creación de servicios que utilicen datos de diferentes administraciones, independientemente de qué entidad sea competente en cada materia.
- *Ordenación interna de los datos públicos*: Promoviendo la eficiencia en la documentación y clasificación de datos.

3. A QUIÉN VA DIRIGIDO

Los principales colectivos de reutilizadores que se identifican en las iniciativas Open Data son:

- *Reutilizadores comerciales*: Empresas y profesionales que obtienen productos derivados de los datos con fines comerciales.
- *Periodistas y activistas de la transparencia*: Periodistas y ciudadanía interesada en analizar y evaluar la gestión pública.
- *Investigadores*: Investigadores que requieren de datos públicos para realizar estudios e investigaciones.
- *Otras administraciones*: Administraciones públicas que necesitan datos de otras administraciones para ofrecer un mejor servicio a la ciudadanía, independientemente de cuál de ellas sea competente en cada materia.
- *Ciudadanía en general*: Cualquier persona interesada en reutilizar datos públicos con fines personales.

4. CÓMO DEBEN PUBLICARSE LOS DATOS

Para que los datos liberados por las iniciativas públicas de apertura de datos puedan contribuir a la generación de negocio y al fomento de la transparencia, es imprescindible que las administraciones publiquen sus datos cumpliendo un mínimo de requisitos:

- *Utilizar formatos reutilizables*: Formatos muy extendidos para mostrar información en Internet como *html*, *pdf*, *doc* (Word) u *odt* (OpenDocument) no facilitan la reutilización de datos ya que dificultan su descarga o acceso y su posterior actualización. Los datos deben ser accesibles mediante formatos reutilizables, siempre teniendo en cuenta la naturaleza de los mismos:
  - Hojas de cálculo (*xls*, *ods*), *csv*, *xml*, etc.
  - APIs.

- Formatos Lined Data: basados en esquemas y vocabularios consensuados.
- Utilizar *formatos abiertos y estándares*: Los datos deben ofrecerse como mínimo en un formato no propietario en cumplimiento de la legalidad vigente.
- Declarar *condiciones de uso abiertas y no restrictivas*: Cuando la naturaleza de los datos requiera licencia, ésta debe permitir la distribución y uso de los datos incluso para fines comerciales. Las licencias Creative Commons son muy utilizadas en los portales públicos Open Data y cumplen con estos requerimientos.
- Datos de *calidad y actualizados*: Asegurar la calidad de los datos, garantizando su actualización y ofreciendo un canal de comunicación para los colectivos de reutilizadores, con el objetivo de resolver sus incidencias y dudas sobre los datos más complejos.
- Datos accesibles desde *direcciones web persistentes*: Puesto que el destino de los datos es la creación de servicios y productos derivados, es necesario que los mismos se encuentren accesibles siempre en la misma dirección web, garantizando su persistencia. Este requisito se orienta principalmente a la creación de aplicaciones informáticas.
- Ofrecer un *catálogo de datos estructurado*: Todos los portales Open Data deben ofrecer un catálogo de datos ordenado y clasificado por temas, formatos, tipos de datos, etc. para facilitar el acceso a los reutilizadores.

5. OPEN DATA EUSKADI

Open Data Euskadi es el resultado del compromiso del Gobierno Vasco a exponer los datos públicos que obran en su poder de forma reutilizable, con el fin de que terceros puedan crear servicios derivados de los mismos.

Como consecuencia, los conjuntos de datos expuestos se ofrecen bajo licencias de propiedad abiertas, que permiten su redistribución, reutilización y aprovechamiento incluso con fines comerciales.

Todo esto se materializa en un portal (<http://opendata.euskadi.net>) que constituye la puerta de acceso a todos los datos públicos del Gobierno vasco en formato reutilizable. Este portal no es más que una puerta de entrada a los datos, ya que los datos se encuentran almacenados en la infraestructura de cada responsable de los mismos, dentro de la Administración Pública correspondiente.

OPEN DATA EUSKADI

euskadi.net

Kontaktua Laguntza Mapa Erabilerraztasuna Egoitza elektronikoa

Zer da Open Data Datu-katalogoa Datuak nola erabili Ideiak eta adibideak Komunitatea

Hasiera

Datu nabarmenduak

- Euskal Autonomia Erkidegoan indarrean dauden eta aplikagarriak diren lege eta arauak
API
- Beste Euskal Administrazio Publikoetako Enplegu Publikorako Eskaintza (EPE)
RSS **API**
- Autonomia Estatutuan aitortutako eskumenak eta Autonomia Erkidegorako transferentziak
API

→ Ikus datuen bilatzailea

Zer da Open Data Euskadi?

Eusko Jaurlaritzaren datu publikoak formatu berrerrabiltzarian jasotzeko aukera ematen duen ataria da. Hauek dira bere helburu nagusiak:

- Balioa eta aberastasuna sortzea**
Hirugarrenetik datuetatik erarotitako produktuak lortuz.
- Gardentasuna sortzea**
Kudeaketa publikoa aztertzeko eta ebaluatzeko datuak berrerabiltz.
- Administrazioen arteko lankidetzak bultzatzea**
Administrazioen datuak erabiltzen dituzten zerbitzuak sortuz.

→ Informazio gehiago Open Data Euskadiri buruz

Datuak nola erabili?

Nola aurkitzen dira datuak?
Zer egin daterke hainekin?
Zer erabilera-izentzia dute?

Zure zalantzak argituko ditugu.

→ Informazio gehiago datuen erabilerrari buruz

Erabilera-adibide bat

Eguraldia iragartzeko widget-a

→ Ikus datuen erabilerrari buruzko ideiak eta adibideak.

Ikusiera

Bisitatuena datu katalogoan

2013ko Euskadiko lan egutegia

XLS (90 Kb) CSV (32 Kb)
XML (112 Kb) TGS (50 Kb)

GAIAK

- Ingurumena
- Turismoa
- Meteorologia (Euskalmet)
- Geografia

BILATUENA

aurrekontuak eguraldia
elkarteak garraioa
hauteskundeak itzulpen memoriak
kontratazioak laguntzak
lan egutegia ortofotoa trafikoa

Lege Informatzioa Eusko Jaurlaritza 2010 - Gobierno Vasco

5.1. Historia

A finales de 2007, prácticamente al mismo tiempo que el Parlamento español, en transposición de la Directiva europea 2003/98/CE, aprobaba la Ley 37/2007 de reutilización de la información del sector público, un grupo de activistas del Gobierno.

Abierto se reunieron para redactar los principios de la Apertura de Datos Públicos (Open Government Data Principles). En este manifiesto se dice que los datos públicos deben ser:

- Completos.
- Primarios.
- Actualizados.
- Accesibles.
- Procesables.
- No discriminatorios.
- No propietarios.
- Libres.

En 2009, Barack Obama llega a la Presidencia de los *Estados Unidos*. Una de sus primeras medidas es abrir *data.gov* (<http://www.data.gov>), el portal de datos abiertos de la administración estadounidense que se inaugura el 21 de mayo de 2009. Tras algunas experiencias locales pioneras, entre las que hay que destacar la del Distrito de Columbia, por fin se materializan a gran escala los 8 principios de los Datos Públicos Abiertos.

Ese mismo año, el *Reino Unido* publica *data.gov.uk* (<http://data.gov.uk>), el portal de datos abiertos del Reino Unido. El 29 de diciembre de ese mismo año, el Consejo del Gobierno Vasco alcanza un acuerdo por el que se ordena el inicio del proyecto de apertura de sus datos públicos. En virtud de este acuerdo, el *Gobierno Vasco se compromete* a una efectiva apertura de los datos públicos que obran en su poder, entendiendo como públicos todos aquellos datos no sujetos a restricciones de privacidad, seguridad o propiedad.

Si bien la Ley 37/2007 atiende principalmente al interés que la reutilización de la información del sector público tiene para el desarrollo económico, el Gobierno Vasco, con óptica más amplia, se plantea la libertad de acceso a la información pública en el marco de una orientación hacia el *Gobierno Abierto*, poniendo en juego los valores de transparencia, participación, servicio y eficiencia.

El 7 de abril de 2010 se inaugura *OPEN DATA EUSKADI*. En aquel momento nace como primer portal de datos abiertos de España y uno de los primeros no anglosajones del mundo. Su dirección es <http://opendata.euskadi.net>. El portal ofrece una entrada única a las personas y empresas con interés en la reutilización. Actúa como agregador de conjuntos de datos liberados por las distintas instancias de la administración pública vasca. Es por tanto un servicio transversal que implica al conjunto del Gobierno Vasco y, como tal, figura en la lista de acciones significativas del Gobierno.

5.2. Catálogo de datos de Open Data Euskadi

El catálogo de datos de Open Data Euskadi cuenta a 22 de abril de 2013 con más de 2000 conjuntos de datos pertenecientes a diferentes departamentos y entes públicos de la Administración Autónoma Vasca.

Dentro de los datos más significativos, cabe destacar:

- Ayudas y Subvenciones y demás procedimientos administrativos.
- Contrataciones Administrativas.

- Estadísticas publicadas por el EUSTAT.
- Datos geográficos de Ordenación Territorial (Ortofotos, Vuelos, etc.).
- Datos geográficos sobre Biodiversidad.
- Datos meteorológicos.
- Incidencias de tráfico.
- Transporte público de Euskadi: horarios, paradas, tiempo, coste y otros datos para planificar rutas.
- Agenda de actividades y eventos culturales de Euskadi (Kulturklik).
- Registro vasco de emisiones y fuentes contaminantes.
- Registros de Asociaciones y Fundaciones.
- Resultados electorales en Euskadi.
- Atlas de la Mortalidad de Euskadi.
- Datos sobre Personal del Gobierno Vasco (sueldos y n.º altos cargos, relación puestos de trabajo, etc.).
- Localizaciones sanitarias: Farmacias, Hospitales, Centros de Salud, Comarcas sanitarias, etc.
- Recursos Turísticos de Euskadi: alojamientos, restaurantes, museos, patrimonio cultural, etc.
- Empleo público.

The screenshot shows the 'OPEN DATA EUSKADI' website. At the top, there are language options (es, en) and navigation links (Kontaktua, Laguntza, Mapa, Erabilerraztasuna, Egotza elektronikoa). Below this is a main navigation bar with tabs: 'Zer da Open Data', 'Datu-katalogoa', 'Datuak nola erabili', 'Ideiak eta adibideak', and 'Komunitatea'. The 'Datu-katalogoa' tab is active.

The main content area is titled 'Datu-bilatzailea' (Data Searcher). It has two tabs: 'Datuak bilatu' (Search data) and 'Estatistikak bilatu' (Search statistics). Under 'Datuak bilatu', there is a search input field with the placeholder 'Testua idatzi:' and a 'Bilatu' button. Below the search field are three filters: 'Gaiaren arabera bilatu', 'Datu-motaren arabera bilatu', and 'Datu-formatuaren arabera bilatu'. A 'Bilaketa batera harpidetu' button with an RSS icon is also present.

Below the search area is a section titled 'Katalogoan dauden datuak' (Data in the catalog). It includes a search icon and the text 'Datu guztiak ikusi | Publikatutako azken datuak'. Below this is a 'BILATUENA' (SEARCHING) section with a grid of data categories: lan egutegia, eguraldia, hauteskundeak, itzulpen memoriak, kontratazioak, laguntzak, ortofotoa, trafikoa, enplegua, moveuskadi, kulturklik, aurrekontuak, elkarteak, fundazioak, etxebide.

At the bottom, there is a footer with 'Lege informazioa' and 'Eusko Jaurlaritzaren 2010 - Gobierno Vasco'.

- Calendarios laborales.
- Presupuestos de la CAE.
- Listados de trámites de la Administración.
- LUR: Enciclopedia temática y Diccionario Enciclopédico.
- Memorias de Traducción IVAP.
- Promociones de Vivienda de Etxebide: compra y alquiler.
- Noticias y notas de prensa de euskadi.net y de Irekia.
- Fosas Comunes y desaparecidos del Franquismo.
- Datos jurídicos: normativa y leyes, competencias.
- Entidades públicas y cargos públicos de Euskadi.

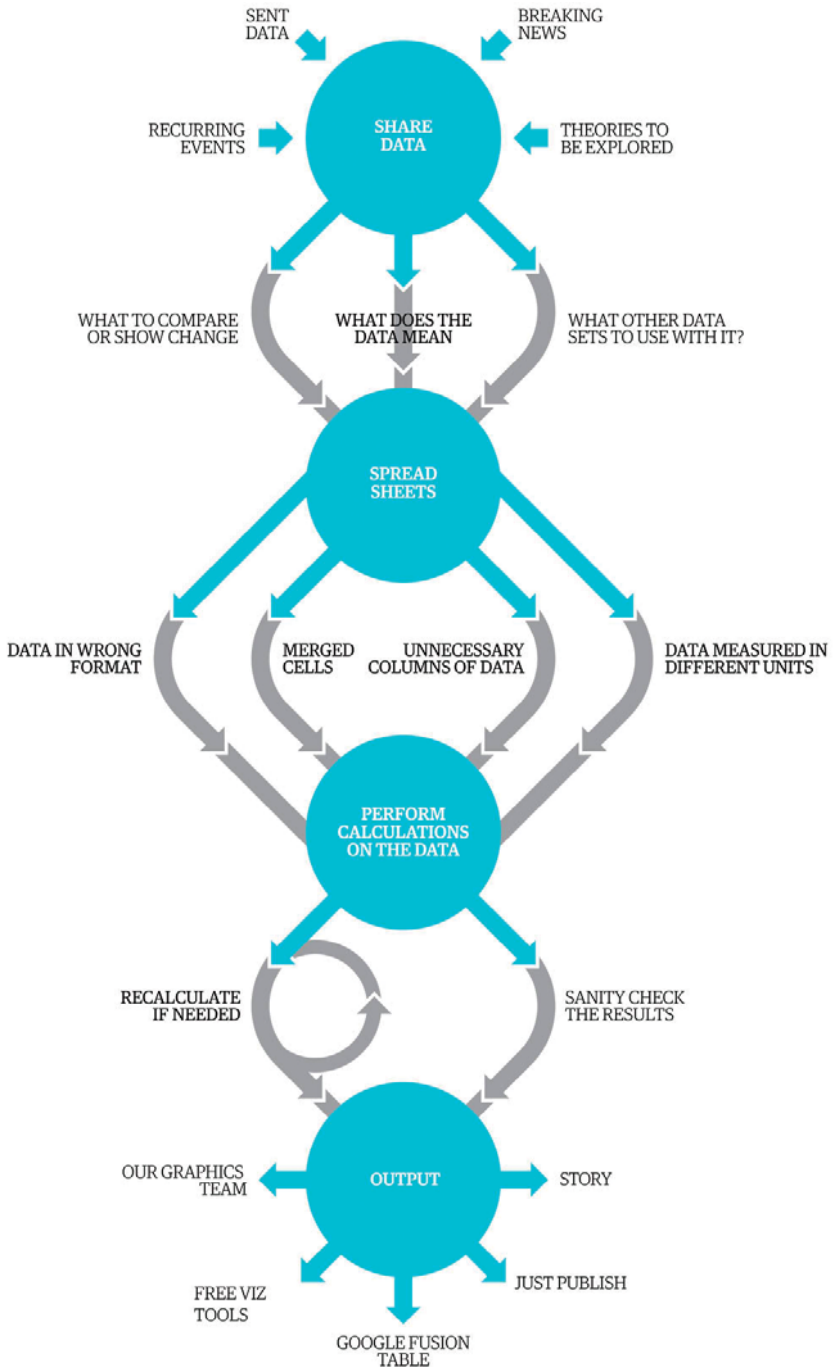
6. PERIODISMO DE DATOS

Uno de los colectivos que más puede beneficiarse de la liberación de datos públicos, junto con el de los profesionales vinculados a la generación de aplicaciones informáticas, es el de los periodistas.

Los portales Open Data ponen a disposición de este último colectivo de profesionales una valiosa materia prima para analizar los datos provenientes de las administraciones públicas. De esta forma, los periodistas pueden evaluar el trabajo de los entes públicos de forma más objetiva. Al mismo tiempo, las Administraciones Públicas cuentan con tal cantidad de datos en su poder que éstos son una fuente muy a tener en cuenta a la hora de informar a la sociedad.

The Guardian presentó el año 2011 el «*flujo de trabajo del Periodismo de Datos*» (Data journalism workflow) donde se explica el proceso de tratamiento de los datos antes de publicar el resultado en su medio de comunicación.

- En un primer paso, localizan los datos o los reciben de una *gran variedad de fuentes*. Estas fuentes pueden ser un portal Open Data, una investigación realizada por un periodista, un acontecimiento o suceso, etc.
- A continuación se preguntan qué pueden llevar a cabo con esos datos y si es necesario mezclarlos con otros diferentes. Los datos deben obtenerse en *hojas de cálculo* y frecuentemente éstas requieren de una labor de limpieza, unión, división y otras muchas operaciones de manipulación de los datos.
- Una vez que hemos completado los pasos anteriores podemos comenzar con los *cálculos* que nos mostrarán finalmente si tenemos una historia de interés o no.
- Finalmente obtendremos la «*salida*» de nuestro trabajo, que puede ser una visualización, un gráfico, una historia, un artículo de opinión, etc.

7. CONCLUSIÓN

El movimiento de apertura de datos públicos exige a las administraciones públicas un cambio en su forma de relacionarse con la ciudadanía. Hasta ahora la ciudadanía era un colectivo pasivo que se limitaba a consumir la información que la administración le suministraba.

Ahora la Administración va entendiendo que está obligada a «desnudarse» ante la ciudadanía. Debe ofrecer los datos públicos a la sociedad, por un lado, porque le pertenecen a ella, y por otro, porque al reutilizarlos multiplicamos el resultado obtenido a partir de los mismos.

Hasta aquí las exigencias a las autoridades públicas, que deben apostar por abrir sus datos progresivamente e ir mejorando la calidad de los mismos. Sin embargo, Open Data representa una oportunidad para determinados colectivos de reutilizadores que deben sacar provecho de los mismos, y justificar así el esfuerzo que se le exige a las administraciones. Si las iniciativas Open Data no sirven a sus objetivos originales corremos el riesgo de que vayan perdiendo fuerza y no se destinen recursos públicos a las mismas, sencillamente porque la ciudadanía no las utiliza.

VII

Datuetatik ezagutzara. Web orrietan nabigatzean sortutako datuak abiapuntu

Olatz Arbelaitz Gallego

Konputagailuen Arkitektura eta Teknologia Saileko irakaslea,
ALDAPA ikerkuntza taldea, UPV/EHU

Profesora del Departamento de Arquitectura y Tecnología de computadores,
grupo de investigación ALDAPA, UPV/EHU

Laburpena: Teknologia berriak direla medio informazio asko metatzen da gaur egun eta, gainera, gehiena euskarri magnetikoan. Askotan, informazio hori kontzienteki gordetzen da eta beste hainbatetan, berriz, gure ekintzen albo ondorio gisa. Metatutako informazio hori guztia, zergatik ez erabili datuetan bertan ez dagoen ezagutza sortzeko? Hauxe da datu-meataritza eta ikasketa automatikoko tekniken helburua. Webguneetan nabigatzen dugunean uzten dugun aztarna izan liteke datu-meataritzak zukua atera diezaiokeen datu multzoetako bat. Lortutako ezagutza baliabideak egokitzeko edo webgunea pertsonalizatzeko, gomendio-sistemarako edo zerbitzu-emaileari beraren webgunean nabigatzen duten erabiltzaile moten berri emateko erabil liteke. Txosten honetan prozesu hori nola egin daitekeen azaltzen da.

Resumen: De los datos al conocimiento. Los datos creados al navegar en páginas web como punto de partida. Debido a las nuevas tecnologías, hoy en día se almacena mucha información, la mayoría en soporte magnético. Muchas veces, esa información se recoge conscientemente, pero otras muchas veces se guarda debido a los efectos colaterales de nuestras acciones. ¿Por qué no utilizar toda esa información acumulada para crear conocimientos que no existen en los datos en sí? Ese es el objetivo de la minería de datos y de las técnicas de aprendizaje automático. La minería de datos se puede nutrir, por ejemplo, de los rastros que dejamos cuando navegamos por las páginas web. El conocimiento obtenido se puede utilizar, entre otras cosas, para adecuar los recursos, para mejorar los sistemas de recomendaciones y para dar a conocer al que ofrece los servicios los tipos de usuario que navegan por su sitio web. En este informe se dará cuenta de cómo se puede realizar ese proceso.

1. SARRERA

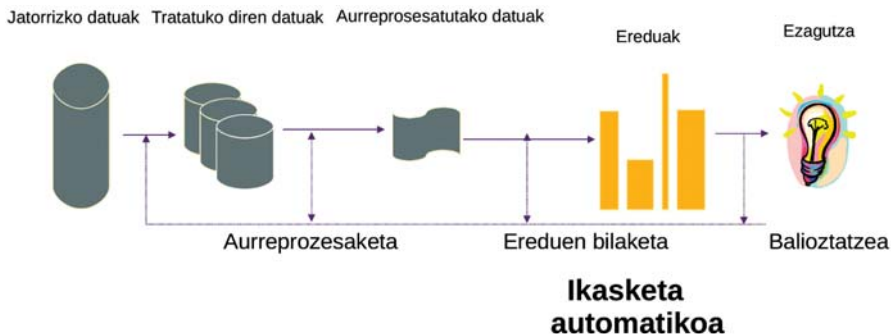
Digitalizazio garaiaz geroztik informazio asko pilatzen da gure inguruan eta, gainera, teknologia berriei esker informazio hori ugaritzeaz gain, edonorentzat atzigarriago bihurtu da. Informazio/Teknologia konbinaketak eskaintzen dizkigun

aukerak zabalak dira. Oinarritzakoak datuak eskuratzea, estatistikak ateratzea, bilaketa anitzak modu errazean egitea, datuak erlazionatzea, historiaren parte gisa gordetzea, eta abar izan litezke baina badaude urrunago doazen aukerak; informazio hori datuetan ez dagoen ezagutza ateratzeko erabil liteke. Horretarako, beharrezkoa izango da datu-meatzaritza prozesu bat aurrera eramatea eta tartean datuetatik ezagutza ateratzea ahalbidetzen diguten ikasketa automatikoko teknikak erabiltzea. Ezagutza horrek erabilera anitz izan ditzake baina beti ere lagungarria izango da.

Bestalde, dokumentazioa kontzienteki eta intentzio osoz gordetako informazioz osatua egotea da ohikoena baina gaur egun, eta berriz ere teknologia berriei esker, guk burututako ekintza asko automatikoki dokumentatzen dira. Hau da, automatikoki, erabiltzaileok oso kontziente izan gabe, informazio ugari metatzen da gaur egun. Horren adibide izan litezke txartel elektronikorekin egiten ditugun eragiketei buruzko informazioa edo web orrietan nabigatzean egindako mugimenduen aztarna. Nahita gordetako informazioarekin gertatzen den moduan, informazio hori ere erabilgarria izango da datu-meatzaritza prozesu baten ondoren ezagutza lortzeko, eta lortutako ezagutza erabili ahal izango da baliabideak erabiltzaileari egokitzeko zein zerbitzu-emaileari haren helburuetarako erabilgarri izango den informazioa helarazteko. Txosten honetan, datu-meatzaritza prozesua eta ikasketa automatikoko teknikak ezaugarri orokorrak azalduko dira lehenengo, eta, ondoren, web ingurune batean metatutako datuetatik abiatu eta ezagutza lortzerainoko prozesua deskribatuko da.

1.1. Datu-meatzaritza prozesua

Datu-meatzaritzako prozesu batek beharrezko ditu hainbat urrats datu gordinetatik abiatu eta ezagutzaraino iristen den arte (ikus 1. irudia). Lehenik eta behin tratatuko diren datuak aukeratu behar dira, gerta bailiteke jatorrizko datuak gehiegi izatea, haietako batzuk baliagarri ez izatea, edo klase desberdinetako adibide ko-

1. irudia

Datu-meatzaritza prozesu osoa deskribatzen duen eskema

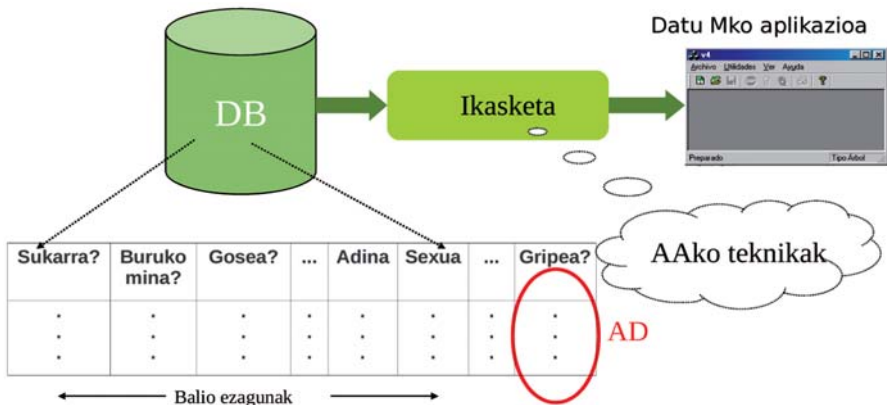
purua oso desorekatua egotea. Tratutuko diren datuak aukeratzeko, laginketa erabiltzen da. Hurrengo urratsa datuak aurreprozesatu, informazioa gehitzen duten aldagaiak edo datuen partea aukeratu eta ikasketa automatikoko tresnenezako egoki diren modu eta formatuan prestatzea izango da.

Datuak prest izanik ebatzi beharreko problemarentzat egoki den ikasketa automatikoko algoritmoa aukeratu eta hura erabiliz, ezagutza emango digun eredu sortzea izango da hurrengo urratsa. Eredu hau balioztatu egin beharko da azkenik bertatik ateratako ezagutza fidagarria izan dadin. Datu-meatzaritza prozesuak hainbatetan berrelidadura eskatzen du. Hau da, posible da lortutako lehenengo eredu balioztatzerakoan akatsak detektatzea eta berriro atzera buelta egin behar izatea datuak egokitu edo/eta ikasketa automatikoko algoritmoa edo parametroak aldatu eta eredu berria lortzeko.

1.2. Ikasketa automatikoa

Ikasketa automatikoko teknikak adimen artifizialeko teknikak dira, datu-ba-seetatik ezagutza erabilgarria lortzea helburu dutenak. Hau da, datu-basean galdera soilak eginez lortu ezin den informazioa lortzea helburu dutenak, oro har, estrategikoki garrantzitsua den informazioa.

Teknika hauen oinarria batez ere estatistika da; honako ideia hau, hain zuzen ere: «probableena, lehenago ala beranduago, beti gertatu egin ohi da». Haien erabilera berriz, esparru anitzetan zabaldu da. Medikuntzan, adibidez, diagnosirako laguntza tresna gisa erabili izan dira, eta farmaziako laguntzaile gisa botika egokienak aukeratzeko. Oso ohikoa den beste aplikazio arlo bat irudiak oinarri gisa hartuz patroien errekonozimendu automatikoa egitea da (*pattern recognition*); objektuak, aurpegiak, hatz-markak, edukiak eta testuak ala karaktereak izan daitezke

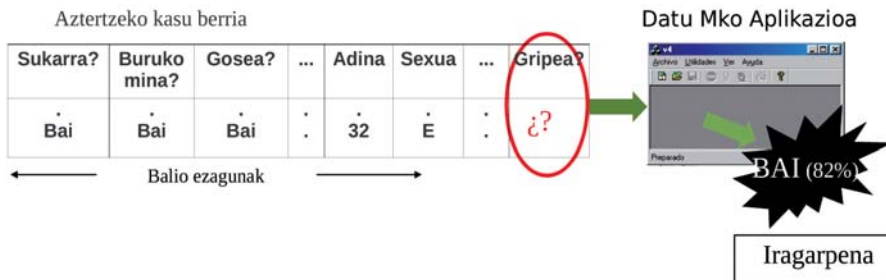
2. irudia

Ikasketa-prozesua: diagnosa medikuntzan

adibide zabalduenetako batzuk. Meteorologian ere eguraldia iragartzeko zein klima-aldaketa aztertzeko ohikoa da horrelako tekniken erabilera. Gaur egun hainbeste kezka sortzen dizkigun finantzen munduan ere erabili izan dira iruzurra detektatzeko edo maileguen arrisku-maila iragartzeko, adibidez. Dokumentazioarekin lotuta dagoen alorretako bat testu-meatzaritza (*text mining*) izan daiteke. Honetan, ikasketa automatikoko teknikak erabiltzen dira helburu desberdinekin, adibidez: dokumentuak sailkatzea, sentimenduen analisisa, testuak laburtzea. Azken adibide gisa, azken urteetan zabaldutako web-meatzaritza [1,2] aipa liteke: ikasketa automatikoko teknikak erabiltzen dira web ingurunean dauden eta sortzen diren datuetatik ezagutza lortzeko. Azken kasu honetan hainbat motatako ezagutza lor liteke: edukien ingurukoa eta erabiltzaileen ezaugarrien ingurukoak, adibidez.

Ikasketa automatikoko teknikak bi urrats nagusi dituzte: ikasketa-prozesua eta esplotazio prozesua. Ikasketa-prozesuan, datu-basetik abiatu eta ikasketa automatikoko teknikak aplikatuz ereduak sortzen dira. Ikasketa automatikoko teknikak sarrerako aldagaien eta Aldagai Dependente (AD) izeneko aldagai berezi baten arteko erlazioak bilatzen dituzte eta erlazio horiek sortutako ereduetan islatu. Kasu askotan datu-meatzaritzako aplikazioak sortuz. 2. irudian medikuntzan gripea diagnostikatzeko ikasketa automatikoko aplikazio baten ikasketa-prozesuaren eskema ikus daiteke. Abiapuntua medikuak pazienteak artatzerakoan egindako neurketak eta haien historia, aldagai-multzoa hain zuzen ere, eta haien diagnosia, aldagai dependentea, dituen datu-basea da eta ikasketa-prozesuaren ondoren, paziente berrien diagnosian lagunduko duen datu-meatzaritzako aplikazioa dugu. Aplikazio honek barnean edukiko ditu ikasketa automatikoko prozesuaren ondoren sortutako ereduak.

Sortutako datu-meatzaritzako aplikazioa etorkizunean erabiliko du medikuak paziente berriak artatzean egindako neurketatan eta haien historian oinarrituta, diagnosia egiten lagun diezaion. Esplotazio prozesuaren adibidea 3. irudian ikus daiteke. Paziante berriaren esplorazioa egin ondoren, lortutako datuak datu-meatzaritzako aplikazioari sarrera gisa eman, eta honek, emaitza gisa, pazienteak gaxorik egoteko duen probabilitatea itzuliko du. Erantzun hau, noski, medikuaren esperientziarekin konbinatu beharko da azken erabakia hartzeko.

3. irudia

Esplotazio prozesua: diagnosia medikuntzan

Ikasketa automatikoko tekniken artean bi mota nagusi bereizten dira: gainbegiratutakoa eta gainbegiratu gabekoa. Gainbegiratutako ikasketan aurrez ezagutzen da eredia eraikitzeko erabiltzen diren adibideak zein klasetakoak diren, eta helburua da objektu edo fenomeno fisiko bati aurrez definitutako kategoria edo klaseen artean bat esleitzea. Ereduen konplexutasuna problemaren zailtasunaren arabera izango da. Gainbegiratu gabeko ikasketako problemetan, aldiz, ez da aurrez ezagutzen eredia eraikitzeko erabiltzen diren adibideak zein klasetakoak diren, eta helburua da egitura edo klase «naturalen» bilaketa. Gainbegiratu gabeko tekniken artean nagusia *clusteringa* edo taldekatzea da, eta helburua du taldeak topatzea talde berean dauden kasuak haien artean antzekoak izanik eta beste taldeetakoen aldean, aldiz, ahalik eta desberdinen. Mota honetako algoritmoetan beharrezkoa da antzekotasun edo desberdintasun neurri bat kasuak konparatu ahal izateko.

2. ADIBIDE BAT: BIDASOA TURISMO WEBGUNEA

Sarreran aipatu den moduan esparru askotan gerta daiteke interesgarri datu-meatzaritzaz prozesu bat ezagutza lortzeko bide gisa; web ingurune baten erabilera ere horietako bat da. Testuinguru honetan bi motatako datuak erabili ahal izango ditugu: orriek eta bertako testuek osatutako multzoa, alde batetik, eta erabiltzaileek webean nabigatzean uzten duten aztarna, bestetik. Adibide gisa, Bidasoa Turismo webgunean (ikus 4. irudia) egindako datu-meatzaritzaz prozesua deskribatuko da. Bertako turismo bulegoko kideek 10 hilabeteko erabilera datuak helarazi zizkiguten eta Aldapa ikerkuntza taldean datu horiez gain webaren edukia, auto-

The screenshot shows the homepage of the Bidasoa Turismo website. At the top, there is a navigation menu with links for 'Euskalterm', 'Elhuyar', 'Labayru', 'Zehazki', 'ZT Hitzegia', 'Telekomunikazioak', 'Danobat', 'Batua', 'OEH', 'UZEI sin.', and 'ITZI'. Below the navigation is a search bar and a language selector (Español - Français - English - Web maps). The main header features the 'HONDARRIBIA-IRUN Turismoa' logo and a search bar. A large banner image shows a landscape with the text 'denetik asko da' and 'BIDASOA'. Below the banner, there are several sections: 'Agenda' with a list of events, 'Aipagarriak' (Highlights) with sub-sections like 'Jaiak Tradisionak', 'Sukaldaritza Berritasunak', 'Hotak', and 'Airetik Euskal Kostaldak', and 'Gure eskaintzak' (Our offers) with sub-sections like 'Aukera antz itxasoa' and 'Txinguti GPS-an'. The website is in Spanish.

4. irudia

Bidasoa Turismo webgunearen lehen orriaren irudia

matikoki eskuratutakoa, erabili genuen ikasketa automatikoko prozesu bat aurrera eramateko.

Datu horiek abiapuntu, ikasketa-prozesu bat baino gehiago da posible baina esan liteke testuingurua gainbegiratu gabeko ikasketarena dela; ez baikeuen aurrez ezagutzen erabiltzaileen profilik ez eta webgunearen gaikako egitura.

Lehenik eta behin, erabilera datuetatik abiatuz, hau da, web zerbitzarian meta-tutako log fitxategietatik, erabiltzaileen nabigazio profilak eraiki genituen. Horrez gain, testu-meatzaritzako teknikak erabiliz, webgunearen gaikako egitura lortu genuen eta azkenik, aurreko biak konbinatuz, erabiltzaileen interesen profilak ezagutzera lortu genuen. Lortutako ezagutza guztia Bidasoa Turismoko arduradunentzat oso interesgarri suertatu zen, bilera batean adierazi zigitenez.

2.1. Nabigazio profilak

Abiapuntua web zerbitzariko log fitxategiak dira, zeinetan erabiltzaileek zerbitzariari egiten dioten orri eskaera orori buruzko informazioa metatzen den. Hau da, erabiltzaileak egiten duen klik bakoitzeko informazioa metatzen da bertan. 5. irudian ikus liteke log fitxategi hauetako baten adibidea, non erabiltzailearen IP helbidea, atzipeneko data eta ordua, atzitutako orria eta kode bat (zuzena ala errorea den adierazten duena) ageri diren.

```
66.249.71.104 [09/Jan/2012:04:04:01 +0100] "GET /index.php?option=com_content&view=ar" 500
213.190.9.153 [09/Jan/2012:04:04:02 +0100] "GET /templates/pie_abajo_v2/error500.php HTTP/1.1" 403
194.30.43.2 [09/Jan/2012:10:35:59 +0100] "GET /templates/pie_abajo_v2/images/bienvenida_es.jpg" 200
82.130.196.242 [09/Jan/2012:10:20:39 +0100] "GET /plugins/content/loaded/41_Get_Flash_Player.jpg" 200
158.227.96.228 [09/Jan/2012:10:35:59 +0100] "GET /templates/pie_abajo_v2/video/bienvenida_es.avi" 200
66.249.71.104 [09/Jan/2012:04:57:01 +0100] "GET /index.php?view=details&id=S01DAG&lang=en" 200
157.55.16.87 - - [09/Jan/2012:04:58:18 +0100] "GET /index.php?&view=details&el_mcal_month=12" 200
```

5. irudia

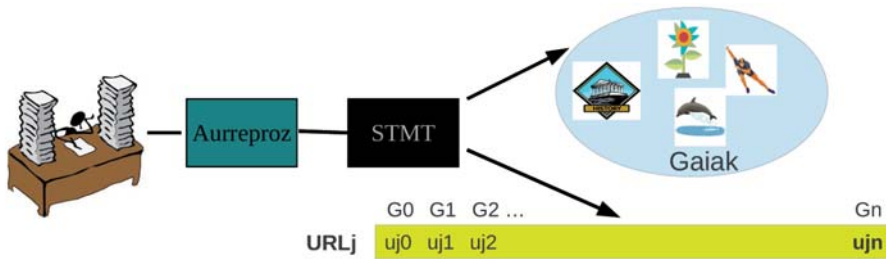
Log fitxategiaren adibide bat

Log fitxategiak aurreprozesatzea da lehen urratsa. Eskaera okerrak eta erabiltzaile klikei ez dagozkienak ezabatzea dugu lehenengo urratsa eta ondoren, erabiltzaileak eta erabiltzaile-saioak identifikatu beharko dira [3,4]. Erabiltzaile-saioa erabiltzaile batek webgunean zehar nabigatzen duenean bistatzen dituen orriez dago osatuta. Hau da, URL helbide sekuentzia gisa adierazten dugu. Lortutako datu-basea beraz, erabiltzaile-saio multzoa izango da. Hurrengo urratsa izango da ikasketa automatikoko teknikak erabiltzea erabiltzaileen nabigazio profilak topatzeko. Lan hau bi urratsetan egingo da. Lehenengoan PAM (*Partitioning Around Medoids*) [5] algoritmoa eta *edit distance* [6] izeneko distantzia erabiliz antzeko nabigazio ezaugarriak dituzten erabiltzaile-saioak batuko dira multzotan. Bigarren urratsean, aldiz, multzo bakoitzerako profil bana eraikiko da; multzo bakoitzean ohikoen diren URL sekuentziez osatutakoa, hain zuzen ere. Horretarako SPADE (*Sequential Pattern Discovery using Equivalence classes*) [7] ohiko diren sekuen-

izango da lehenago bertan pilatzen diren dokumentuen gaikako egitura lortzea. Azkenaldian eredu estatistiko andana garatu da dokumentu multzo handien gaikako egitura lortzeko [9]. Lan honetan erabili dugu *Latent Dirichlet Allocation* (LDA) [10] oinarritzen den eta *Topic Modeling* izenez deritzon eredu. Eredu honek terminoen maiztasunetan oinarrituz dokumentu-multzo batean ageri den gaikako egitura topatzen du. *Stanford Topic Modeling Toolbox* (STMT) [11] izeneko tresna erabili dugu hain zuzen ere Bidasoa Turismoren webguneko dokumentuetan ezkatuta dauden gaien egiturari buruzko informazioa lortzeko.

STMT tresnak sarrera gisa webguneko URL bakoitzeko fitxategiaren testu edukia hartu eta irteera gisa lortutakoa zera da: gai zerrenda bat, hitz gakoen bidez adierazia eta URL helbide bakoitzak gai horietako bakoitzarekin duen afinitatea (URL-gai probabilitate-bektorea). 7. irudian ageri da prozesu honen eskema.

7. irudia

Webguneko baten gaikako egitura lortzea STMT tresna erabiliz

Bidasoa Turismo webgunearen kasuan, 10 gai nagusi identifikatu dira eta emaitzak ulerterrazagoak egiteko, gaiak eskuz izendatu ditugu izenak erabakitzeke gai bakoitzari esleitutako hitz-gakoan esanahia oinarri gisa hartuz. Sistemak itzulitako gaikako egitura 8. irudian ageri da. Hitz gakoak ingelesez ageri dira, tresna estandarrek erabili ahal izateko, webgunearen ingelesezko bertsioarekin lan egin dugulako, baina lan hau berdin egin daiteke beste edozein hizkuntzatan. Lortutako gaikako egitura Bidasoa Turismoko arduradunekin eztabaidatu dugu eta haiei ere egokia iruditu zaie. Nolanahi ere erabiltzaileen interes profilak lortzerakoan, ostatuari dagozkionak, AC eta AH, bazterrean utzi ditugu, interesa baino gehiago beharra adierazten dutelakoan.

Informazio berri hau izanik, URL-gai bektorea erabil dezakegu URL bakoitza gai batekin erlazionatzeko, eta ondorioz, lehen URL sekuentzia moduan adierazita genituen erabiltzaile saioak gaiekin duten afinitatearen arabera adieraz daitezke orain. Hau da, datu-base berri bat izango dugu, non saio bakoitza bektore baten bidez adieraziko den, zeinak gai bakoitzarekin duen afinitatea adierazten baitu.

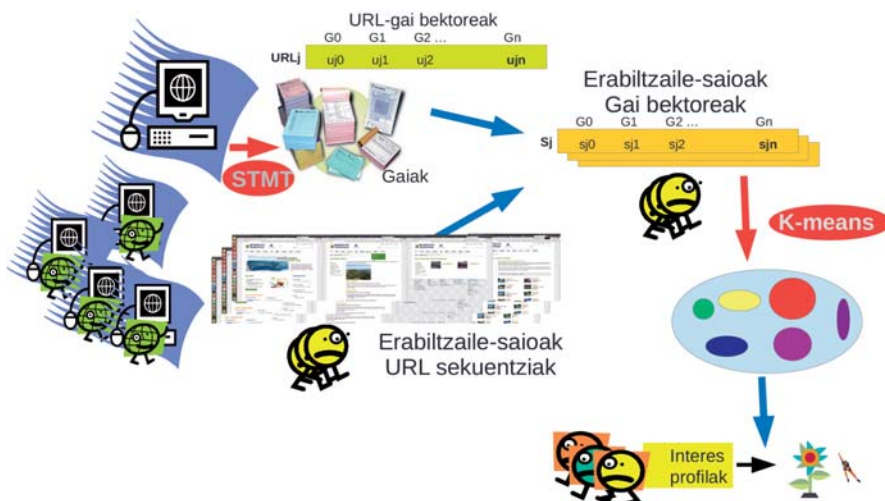
Datu-base berri honetatik, ikasketa aumatikoko algoritmoen bidez lortu ahal izango ditugu erabiltzaileen interes profilak. Horretarako, *K-Means* [12] taldekatze algoritmoa eta *Hellinger* distantzia [13], testu konparaketan erabili ohi den distantzia bat, erabiliz antzeko interesak dituzten erabiltzaileak multzo berean batuko dira. Eta ondoren multzo bakoitzean bildutako URL-gai bektoreak aztertuz bertako

Etiketak	Hitz gakoen zerrenda
itsasoa eta kirola (SS)	sea, surf, boat, sport, marina, kayak, canoe...
ostatua Kanpina (AC)	accomodation, pilgrim, camp, hostel, youth, guesthouse, holiday...
ostatua hotela (AH)	room, countryside, obispo, goikoerota, jauregui, martindozenea ...
ekitaldiak (Ev)	events, festival, music, exhibition, theater, film, history, popular...
tradizioa (Tr)	tradition, marcial, typical, basque, celebration, cuisine, guadalupe...
kultura (CI)	culture, organization, visitor, amaia, artist, exhibition...
natura (Na)	bay, mountain, river, rout, path, beach, region, nature...
gastronomia(Cu)	cuisine, restaurant, zuloaga, tradition, gourmet, ciderhouse, bar, eat...
kirolak (Sp)	sport, pelota, tennis, ride, golf, fronton...
monumentu historikoak (HM)	roman, century, building, church, chapel, castle, museum...

8. irudia

Bidasoa Turismo webgunearen gaikako egitura

erabiltzaileen interes profila lortuko dugu. Lehenengo hurbilpen honetan gai bakarra multzoko; afinitate handiena duena, hain zuzen ere. Interes profilak lortzeko prozesu osoa 9. irudian laburbiltzen da. Bertan ikus liteke, abiapuntua web orrien edukia eta web zerbitzarietan metatutako logak izanik, datu-meatzaritzza prozesu bati esker erabiltzaileen interes profilak lor daitezkeela.

9. irudia

Interes profilak lortzeko prozesu osoaren eskema

2.3. Interes profilek emandako ezagutza

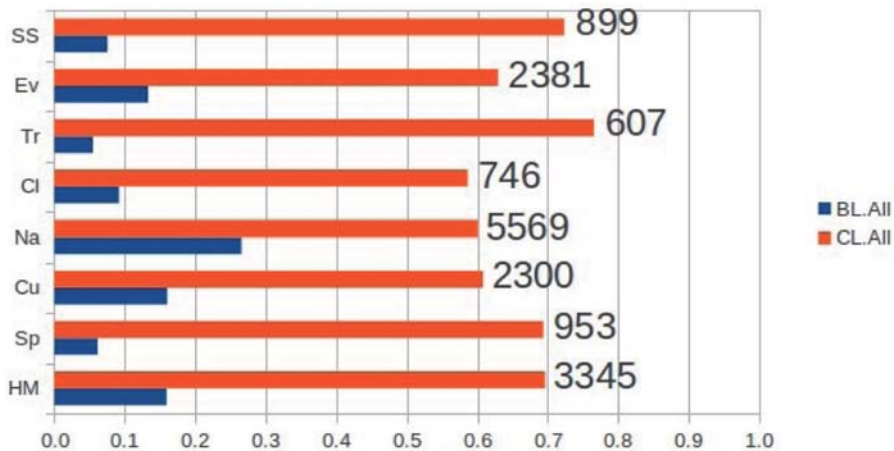
2.3.1. Profil globalak

Lortutako interes profilek webgunearen administratzaileei ekar diezaikeen onura ebaluatzeko ondoko balioak konparatu dira: datu-base osoko erabiltzaileen gaiekiko afinitateak kalkulatu dira alde batetik eta *clusteringa* eta profilak lortzeko prozesuaren ondoren lortutako afinitate mailak bestetik. Lehenengo kasurako gai bakoitzaren afinitate maila datu-baseko saio guztiak kontuan izanda kalkulatu da. Bigarreneko, aldiz, gai jakin horrekin etiketatutako taldeetako erabiltzaileak soilik hartu dira kontuan. Interes profilak lortu ondoren, gai batekin etiketatutako *clusterr*entzat hau uste izan dugu: *cluster* horretan bildu diren erabiltzaile guztiek interesa dutela gai horretan eta afinitate maila *clusterr*entzat lortu den berdina dela.

10. irudian ageri dira, interes profilak topatzeko erabili ditugun 8 gaietarako, bi aukerakin lortutako afinitate mailak (datu-base osoa BL.ALL eta profilak lortu ondoren CL.ALL). Y ardatzean 8 gai nagusiak ageri dira eta afinitate mailak, berriaz, X ardatzean. Profiletan oinarritzen den aukerarako, informazio gehigarri gisa interes handiena gai horretan duten saio kopurua ageri da.

10. irudiak argi uzten du, datu-base osoa kontuan hartzen badugu, lortzen diren afinitate mailak oso baxuak direla (altuena % 25aren ingurukoa da) eta, beraz, ez ginatekeela gai izango esateko erabiltzaileen interesak zein gairen ingurukoak diren. Profilen balioak erabiltzen baditugu, ordea, afinitate mailak izugarri hazten dira. Adibidez, bada 607 saio biltzen dituen talde bat tradizioarekin (Tr) ia % 80ko afinitatea duena, edo, beste muturra aztertuz gero, 5.569 saioko multzoa naturarekin (Na) duen afinitatea % 60koa dena.

Konparaketa honek nabarmen egiten du interes profilak bilatzeak onura dakarrela, hau da, haiei esker gai konkretuetan interes handia duten erabiltzaile mul-

10. irudia

Afinitate mailen konparaketa: datu-base osoa vs. lortutako profilak

tzokak topatzeko gai garena. Lorpen hau etorkizuneko pertsonalizazio eta marketin estrategietan erabili ahal izango da.

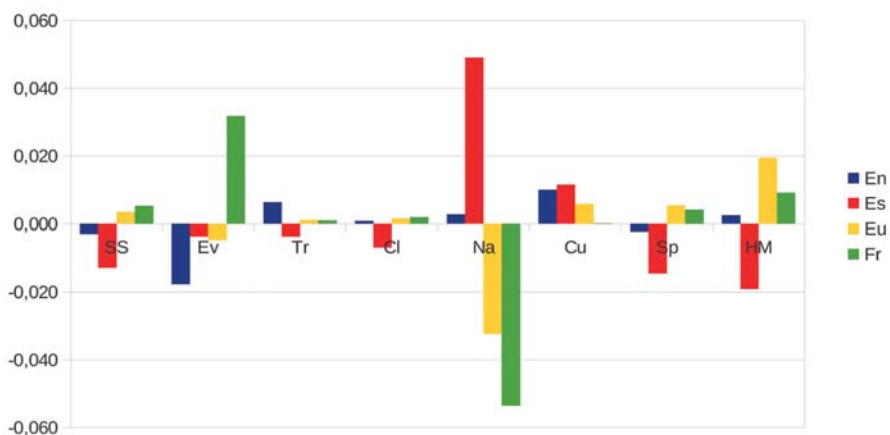
2.3.2. Jatorriaren arabeko profilak

Bidasoa Turismo webgunea 4 hizkuntzatan atzi daitezke: euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez eta ingelesez. Atzipenerako erabilitako hizkuntza jatorriaren araberakoa izango da, denek baitugu ohitura gure ama hizkuntzan nabigatzeko. Beraz, atzipen hizkuntzaz baliatu ahal izango gara jatorri desberdinetako erabiltzaileei buruzko informazioa eskuratzeko eta, ondorioz, jatorri desberdineko erabiltzaileen ezaugarrien berri izateko. Informazio hau oso baliagarria izango da zerbitzu emailearentzat.

Helburu horrekin web zerbitzaritik eskuratutako log datu-basea erabiltzaileak webgunea atzitzeko erabilitako hizkuntzaren araberako 4 zati desberdinetan banatu da eta, aurreko atalean deskribatutako modu berean, hizkuntza bakoitzeko erabiltzaileentzat interes profilak lortu dira.

Lortutako profilei esker jakin ahal izango dugu ba ote dagoen jatorri berdineko erabiltzaileen artean patroi komunik, eta gainera, patroi hauek beste jatorri batzuetako erabiltzaileen patroiekin eta patroi globalekin konparatu eta diferentziak topatzeko aukera ere izango dugu. Jatorri bakoitzeko erabiltzaileentzat egitura argia topatuz gero, lortutako ezagutzak bi aplikazio alor garrantzitsu edukiko lituzke: alde batetik, erabiltzaileen jatorriaren araberako adaptazio desberdinak proposatu ahal izango lirateke, eta, beste aldetik, zerbitzu emaileari informazio garrantzitsua emango lioke etorkizuneko marketin kanpaina edo webaren diseinu berrietan aplikatu ahal izateko.

11. irudiak erakusten ditu datu-base osoarekin lortutako profilak eta hizkuntzaka lortutako profilaren arteko konparaketa. Balioak lortzeko 10. irudian ageri diren bi balioak, afinitate maila eta saio kopurua, bakar batean konbinatu dira.

11. irudia

Hizkuntza bakoitzeko profilak profil globalekin duen aldea

11. iruditik atera dezakegun lehenengo ondorioa da, interesei dagokienez, jatorri desberdineko erabiltzaileen artean desberdintasunak badaudela. Irudiaren arabera, Ingelesez nabigatzen duten erabiltzaileak (En) ez daude oso urrun profil globaletik baina, antza denez, haiek baino interes handiagoa adierazten dute gastronomia (Cu) eta tradizio (Tr) gaietan eta interes gutxiago, aldiz, ekitaldietan (Ev). Turista espainiarrak, aldiz, profil orokorretik aldenduago daudela dirudi; natura (Na) gaien izugarritzko interesa dutela dirudi, gastronomia (Cu) ahaztu gabe, noski, eta gainerako gai guztietan interes maila txikiagoa nabarmentzen zaie. Turista euskaldunen kasuan interesgune nagusia monumentu historikoak (HM) eta itsaso eta kirol (SS and Sp) gaietan ageri da. Turista hauek, antza denez, gutxi erabiltzen dute webgunea naturarekin lotutako gauzen berri izateko. Azkenik, turista frantsesek nabarmenki ekitaldiak (Ev) dituzte gustuko, gainerakoetan interes baxuagoa adierazten dute eta bereziki txikia naturan (Na).

Automatikoki lortutako ondorio hauetako batzuk bat etorri dira Bidasoa Turismo arduradunen intuizioarekin eta besteak, berriz, oso interesgarri iruditu zaizkie etorkizunean hartuko diren erabakietan kontuan hartzeko.

3. ONDORIOAK

Txosten honetan azaldu denez, datu-meatzaritzza eta ikasketa automatikoa erabiliz, metatutako dokumentuetatik ezagutza lor daiteke era automatikoan. Beraz, teknika hauek erabilgarri izango dira dokumentazioaren esparruan metatutako dokumentu guztiei etekin handiagoa ateratzeko.

Teknika hauen ezaugarri eta aukera orokorrez hitz egiteaz gain, txosten honetan datu-meatzaritzza prozesuaren adibide konkretu bat deskribatu da: Bidasoa Turismo webguneari aplikatutako datu-meatzaritzza prozesua, hain zuzen ere. Webgunearen edukitik eta erabiltzaileek nabigatzean utzitako arrastotik abiatuz, datu-meatzaritzza prozesuari esker hainbat lorpen egin dira: erabiltzaileen nabigazioa aurreikusi da, webgunearen egitura semantikoa ondorioztatu da, interes konkretuak dituzten erabiltzaile multzoak identifikatu dira eta hizkuntza bakoitzean aritzen diren erabiltzaileen interesak desberdinak direla jakin ahal izan da. Ezagutza honi esker aukera izango dugu webgunea erabiltzaile berriei egokitzeo haien nabigazioa errazagoa izan dadin, etorkizuneko diseinuetan hizkuntza kontuan hartzeko, marketin kanpainetan eraginkoragoak izateko, eta abar.

4. BIBLIOGRAFIA

1. MOBASHER, B.: «12 Web Usage Mining. In Encyclopedia of Data Warehousing and Data Mining Idea Group Publishing». LIU, B. (ed.). *Springer Berlin Heidelberg*, pp. 449-483 (2006).
2. SRIVASTAVA, T.; DESIKAN, P.; KUMAR, V.: «Web Mining: Concepts, Applications and Research Directions». In *Foundations and Advances in Data Mining*, pp. 275-307 (2005).

3. COOLEY, R.; MOBASHER, B.; SRIVASTAVA, J.: «Data Preparation for Mining World Wide Web Browsing Patterns». In *Knowledge and Information System*, pp. 5-32 (2009).
4. HE, D.; GÖKER, A.: «Detecting session boundaries from Web user logs». In *Proceedings of the 22nd Annual Colloquium on Information Retrieval Research* (2000).
5. KAUFMAN, L.; ROUSSEEUW, P.J.: *Finding Groups in Data: An Introduction to Cluster Analysis*. 9th edn. Wiley-Interscience (March 1990).
6. GUSFIELD, D.: *Algorithms on Strings, Trees, and Sequences: Computer Science and Computational Biology*. Cambridge University Press (1997).
7. ZAKI, M.J.: «Spade: An efficient algorithm for mining frequent sequences». *Machine Learning* 42(1/2) 31-60 (2001).
8. DASARATHY, S.: *Nearest neighbor (NN) norms : NN pattern classification techniques*. IEEE Computer Society Press (1991).
9. BLEI, D.M. *Introduction to Probabilistic Topic Models*. Communications of the ACM (2011).
10. BLEI, D.M.; NG, A.Y.; JORDAN, M.I.: «Latent Dirichlet allocation». *Journal of Machine Learning Research*, vol. 3, pp. 993-1022 (2003).
11. STANFORD TOPIC MODELING TOOLBOX. <http://nlp.stanford.edu/software/tmt/tmt-0.2/>
12. LLOYD, S.P.: «Least squares quantization in PCM. Technical Note, Bell Laboratories». In *IEEE Transactions on Information Theory*, vol. 28, pp. 129-137 (1982).
13. DEZA, E. & DEZA, M.M. *Dictionary of distances*. Amsterdam: Elsevier (2006).

VIII

Aldaketa garaiok baliatzearen apologia

Lander Arbelaitz

Argia.com atariko erredaktore-burua

Redactor jefe de Argia.com

Laburpena: Teknologiaren aurrerapenak aldaketa sakona ekarri du kazetari-tzara. Aldaketa garai guztietan gertatzen den bezala, aldaketa sakonekoa bada, askok beren hegemonia edo ordura arteko status-a arriskuan ikusten dute, batez ere, aurreko eskemekin gauzak ongi zihoazkien horiek (izan kazetariak era indibidual-lean edo medioak panorama orokorrangoan). Egoera hauetan aukera berriak sortzen dira, perspektiba eta horizonte berriak irekitzen dira parez pare gure aurrean. Nola jokatu horren aurrean? Ezinbestekoa da egoeraren analisisan asmatu eta ongi pentsatzea tiroak nondik joango diren aurrerantzean. Argi eduki behar dugu zer egin behar dugun gertatzen ari den aldaketa hori gure alde baliatzeko. Azken finean, muturren aurrean jartzen zaizkigun aukera horiek baliatzearen apologia izango da hitzaldia.

Resumen: Apología de cómo servirse de una época de cambios. Los avances tecnológicos han traído un profundo cambio al periodismo. Como siempre ocurre en épocas de cambio, si el cambio es en profundidad, muchos ven en peligro su hegemonía o el estatus que hasta ese momento tenían, sobre todo, a los que con los esquemas anteriores les iban bien las cosas (tanto periodistas individuales como medios en el panorama general). En estas situaciones surgen nuevas oportunidades, se abren de par en par ante nosotros nuevos horizontes y perspectivas. ¿Cómo actuar ante ello? Es necesario acertar en el análisis y pensar bien por donde irán los tiros en adelante. Tenemos que tener claro qué debemos hacer para poner de nuestro lado el cambio que se está produciendo. En definitiva, la ponencia será una apología para aprovechar esas oportunidades que tenemos delante de nosotros.

1. SARRERA

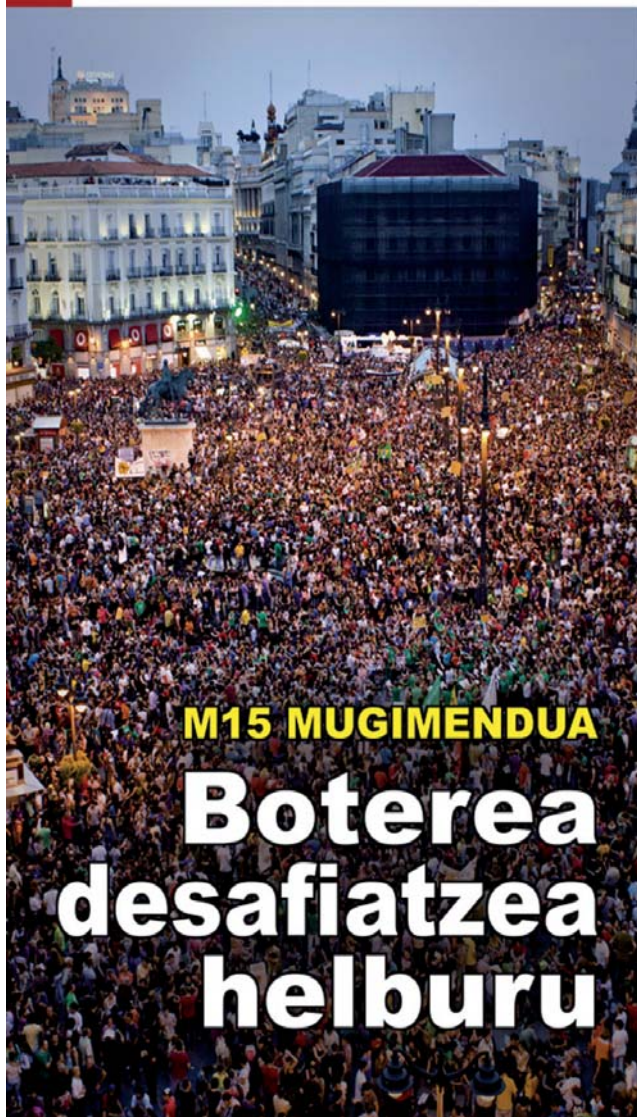
*Teknologiak eta Internetek gauza askoren birplanteamendua ekarri dute, adibide garbi batzuk aipatzearen, harremanetarako bide berriak ireki dira sare sozia-
lekin, argazkilaritza analogikoa ia desagertu da, edo hedabideetan ere Interneten sarrerak planteamenduak aldatzea ekarri du, bai informazioa jorratzeko orduan eta baita finantziazioaren esparruan ere. Ni kazetaritzan, eta zehatzago hedabide batean, ARGIAN, zentratuko naiz eta iruditzen zait hemen zaudeten entzuleontzat sareak ekarri duen aldaketaren teorizazioa baino, interesgarriagoa izango dela*

argia.com

argia

2012ko maiatzaren 20a | LXXV. urtea | 2.323 zenbakia | 3,70 euro

M15 MUGIMENDUA

Boterea desafiatzea helburu

Hala Bedi

Irrati beteranoa euskara hutsezko emisioa sortzeko kanpainan

Frankismoko krimenak

Erantzuleak Argentinako epaitegietara eraman nahi dituzte

Éric Guéret

La Mort est dans le Pré dokumentalaren egilea

«Laborantza intentsiboak gosetera eraman du mundua»

lhesi

Euskal Herriko itsas labarretan hiru txango

Eskola Txikien Festa

Nola antolatu ospakizun bat ingurumena zainduz

praktikan ARGIAk zer egiten duen azaltzea, eta aurrera begira ditugun intentzioez mintzatzea.

Neure burua kokatzearen entzuleen aurrean, *nire biografia laburra*. Kazetaritza ikasi nuen Leioan, ikasketekin batera medio baterako edo besterako kolaborazio txikiak egiten, azken urtea Danimarkako Kazetaritza Eskolan egin nuen, eta ikasketak bukatzearekin batera Argian hasi nintzen lanean. Webgunerako bideoak eta multimedia elementuak egiten ibili naiz gehienbat, nahiz eta papererako erreportaje batzuk idazten ditudan, eta horrez gain, zortea izan dut kazetaritza lana egitera Ipar Irlandara, Eskoziara eta Hegoafrikara bidali nindutelako. Orain bi urte eta erditik, webgunearen arduraduna naiz.

Amaieran, neure esperientzia pertsonaletik abiatuta, unibertsitatean zaudeten ikasleoi ere aholku batzuk emateko aprobe txatu nahi nuke EHUK eman didan aukera hau, bere garaian, ni ikasle nintzenean, asko estimatu baintuen jada lanean ari ziren zenbait kazetarik eman zizkiguten aholku bakanak, eta zuek ere ikus dezazuen praktikan hor zuen artean zaudeten etorkizuneko kazetariok, zeuen buruak ongi prestatu eta borrokatuz gero posible dela buruan duzuen kazetaritza lana lortzea.

Askotan aldaketa garaiak une gogorak izaten dira, askori ordura arte erabiltzen zituen *eskemak zahar* geratzen zaizkiolako, eta zenbaitek aldaketa horien aurkako jarrera hartzen dute. Bizitzako legea dela esan genezake. Aldaketa garaietan aukera berriak irekitzen dira dena den, eta *hauek baliatzea da gakoa*.

Internetek komunikazioa aldatu du, baina ezin da aldaketari buruz hitz egin azken urte gutxiotako zerbait balitz bezala, *Internet lehendik baitator*. Argiak, erreferentzia bat izan dezazuen, Interneteko saltoa 1997an eman zuen, duela 15 urte, beraz, eta eduki guztiak doan jartzeko hautua egin zuen hasieratik.

Dena den, informazio pare bat ematearren, entzuleak jakin behar du ARGIA 1919an sortu zela, eta Zeruko Argia izenpean euskarazko kazetaritzaren oinarriak jartzea egokitu zitzaiola unean uneko beste hedabide gutxi batzuekin batera, ARGIAren ibilbidea mantxeta honekin eta filosofia honekin 1980an, eta, lehen esan dudana bezala, webgunea 1997an sortu zen.

2. WEBGUNEAREN GARAPENA ETAPATAN AZALDUTA

Interneten aroa, beraz, aspaldi hasi zen, guretzat orain dela 15 urte. Egoera aldatuz doa eta ezin gara aldaketaren aro honetan bat-batean kokatu, ordutik baikoaz egoerara moldatzen.

7 puntutan:

1. *1995ean Internet izeneko zerbait zetorrela jakin zen*. Argian ordenagailu batean ikusi zuten eta «mundu mailako kiosko bat» iruditu zitzaieला kontatzen dute Pello Zubiriak eta enparauek, eta noski, Argiak behar zuela hor, baita euskarak ere. 1997an webgunea sortu zuten eta webgunea elikatzeke astekaria zintzilikatzen hasi ziren astero-astero, zuzenean eta doan. Denbo-

Untitled Document - Mozilla Firefox

File Edit View Go Bookmarks Tools Help

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrador/Esitorio/ARGIA_OLD/argia.old/ht

Language Tools

ONGI ETORRI
ARGIAren WEB gunera

Egizu harpidetza ORAIN!
eta trukean...

ARGIAK azken 33 urteotan argitaratu
elkarrizketak CD-Rom batean

omaiats hauen ametzagainak sortu dituzte
grafikagintza komunikazioa
www.antza.com
www.waldir.com software ingeniaria

harpidetza egiteko eskariak, ARGIA DENDA, ONGI ETORRI ARGIAren WEBgunera! astekariaren edizio elektr...

Inicio

ARGIA, Euskal Herriko astekaria - Mozilla Firefox

File Edit View Go Bookmarks Tools Help

file:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrador/Esitorio/ARGIA_OLD/argia.old/ht

Language Tools

1999ko ekainak 3 osteguna | Karlos Lwanga | Ugaitz | Sortu 06:48 | Gorde 21:42 | 7an ibehera

Asteko eskaintza
IZ CD berria

egunero

Elkarrizketak
Argia 1963 - 1996

Astekaria
Puntako Informazioa

Komikiak
Asisko - Marko

Larrun
Estabaldia irekiak

Aste honetako ARGIA

Hilabide Etorria
ARANTZA ARTEKO LORAK

Pedro Luis Atlas
Ramon Labaien
Musika

Aurkibidea
On-Line

Denda
Etzetik erosteko

Harpideak
Elkartea eta eskaintzak

Web loturak
Euskal Herria sarean

ametzagaina

ABSURDE

Sagardoa

Done

- rarekin aurreko urteetan digitalizatu zuten materiala ere jarri zuten artxibo gisa, elkarrizketen historikoa eta abar.
2. 2000. urtean sarerako produkzioa hasi zuten. Urtekaria egiten zenez, hau urte amaieran egin beharren, *eguneroko lan* bihurtzea erabaki zen. Hala, eguneroko albisteak lantzen hasi ziren, kulturaz.
  3. *Multimedia* hotsak zebiltzan sarean. Etorkezunerako apustu serioa izan zitekeela ikusita, 2006an euskaraz Interneterako egindako lehen bideoak sareratu zituen Argiak. Evo Morales Boliviako presidentearekin elkarrizketa lortu zuten Amets Arzallus eta Txomin Txuekak. Egun 600dik gora multimedia elementu topatuko ditu erabiltzaileak Argiako multimedia kanalean.
  4. 2008an *sare sozialen* bitartez Argiako lanen sozializazioa eta komunitatearen sendotzea erabaki eta lantzen hasi ginen. Lanketa propioa dauka sare sozial bakoitzak. Egun Facebook, Twitter eta Youtube oso serio hartzen diren kontzeptuak dira Argian. Lana komunitateari zabaltzea oso garrantzitsua da, jendeak irakur dezan egiten baitugu lan.
  5. Duela urte eta erdi *webguneko albisteen tematika aldaketa* hasi genuen pixkanaka, eta kulturari buruzko webgune bat izatetik (gogoratu Euskal Kulturaren Urtekarirako egiten zela lan hori), eguneko hamar albiste interesgarrien hautaketa egitera pasatzen da hasteko, Argiako kazetari guztiak multimedia kazetari egiten dira, eta batzuk koordinatzen dugun arren, sarea denon kontua delako ideia sartzen da. Horretarako, kazetari bakoitzari bere bloga irekitzen zaio.
  6. *Multimedia* alorrean euskaraz hutsune handia dagoela identifikatzen da, gogoratu, oraindik ez zen existitzen *EiTB Nahieran*, eta dokumentalak, film laburrak eta ekitaldiekin kazetaritza ulertzeko modua zabaltzen hasten gara, nolabait euskarazko ikus-entzunezko material interesgarrien biltokiaren ideia jorratzen hasteko.
  7. 2009an euskarazko lehen *WebTBa* prestatzea erabaki zuen Argiak: Hitzetik Hultzera, bertsolaritza umore ukitu batekin lantzen zuen saioa. 5 programa eta esperientzia oso positiboa. Urtebetera, proiektu sendoagoa eta ibilbide luzeagoari ekin zion Beranduegi Web Tbk. Gaur 50. kapitulara sareratuko dugu, eta ez duenak ezagutzen, mesedez, bota begiratu bat beranduegi. tv helbidean. Argiako «papereko bi kazetari» dira aurkezleak eta Argiako multimedia arduraduna da muntaia egiten duena. 5 pertsonaren asteko jardunean sartuta dago erreportajeak prestatzea, gidoiak idaztea eta jarraipena egitea.

3. ZEIN DA EGOERA, BERAZ, GAUR EGUN?

Argia paperean argitaratzen den astekaria ardatz hartzen duen proiektu komunikatiboa da. Horrez gain, Internetek ematen dituen abantaileri esker, medio batzuk horra bideratuta, gauza asko egin daitezkeela ikusten da.

Kontua da etengabe egoera *analizatu* eta erabakitzea zer egin nahi duzun, zer egin dezakezun eta zer egin behar zenukeen.

Argia ez du bere *historian hainbeste jende irakurri sekula*, euskaraz egi-ten den kazetaritzarekin gertatzen den bezala. Hori sareari esker da dudarik gabe, ziurrenik kioskoan erosiko ez lukeen jende askok irakurtzen baititu gure artikulua, erreportaje edo elkarrizketa idatziak, baita gure ikus-entzunezkoak ikusi ere.

4. NOLA PLANTEATU ETORKIZUNEN PANORAMA?

Teknologiak dakartzan aurrerapenak ez dira zerutik erotzen, *talde humanoa bideratu* behar da hara eta teknologia hori baliatu. Tresnak erabiltzen dituztenak pertsonak gara. Aldaketa hedabideontzat etorri dela esaten denean, kazetarion lan egi-teko modura etorri dela aldaketa esan dezakegu neurri handi batean eta lanbidean ari den profesionalak etengabe egokitu bere jarduna.

The screenshot shows a Mozilla Firefox browser window displaying the website 'Sareko ARGIA. Euskal Herriko informazioa eta zerbitzuak'. The browser's address bar shows the file path: 'file:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrador/Escritorio/ARGIA_OLD/argia.old/ht'. The website has a red header with the 'Sareko ARGIA' logo and the text 'Euskal Herriko Informazioa eta Zerbitzuak'. Below the header, there is a navigation menu on the left with links like 'hari@', 'argia astekaria', 'elkarrizketak', 'gai bereziak', 'aurkibidea', and 'bilatzaileak'. The main content area features a blue sidebar with a menu and a central text block with news items. A right sidebar contains a search box and other navigation elements.

Analizatu zein diren tendentziak eta erabakiak hartu behar dira: Argian multimedia lantzen hasi ginen ikusi genuelako Argia ezin dela papereko zerbaite bakarrik izan, mundu audiobisuala lantzeko jada ez dela telebista propio bat eraiki behar fisikoki, nahikoa dela pertsona batekin hastea, bideoak grabatu, editatu eta sarera igoko dituen. Hor hasitakoa bere bidea ere egiten ari da, ARGIAren komunikazio proiektuaren barnean eta egun, jende askorentzat Argia ez da papereko zerbaite bakarrik.

Horrez gain, Argia ez da alemanieraz argitaratzen den astekari bat, eta badu funtzio sozial bat ere, euskararekiko konpromiso bat, *gure kulturarekiko militantzia bat*. Hori lantzeko sekulako tresnak eman dizkio Internetek Argiari. Behin webgune bat muntatuta, beste pauso bat ematea da sarean dauden film laburrak dektatu eta denak kanal batean eskaintzea euskal erabiltzaileari, sarean ere euskaraz bizi denarekiko konpromisoaz, edo dokumentalak digitaliza ditzaten zuzendariekin hitz egin eta konbentzitzea, edo euskaraz egiten diren hitzaldiak eskaintzeko mugimenduak egitea. Argian webgunea euskal kulturaren zenbait alorren biltoki gisa ulertzen dugu, hitzaren zentzurik dinamikoenean.

Hilabete batzuk barru Argia osoa *Creative Commons* lizentziapean jarri nahi dugu edonork gure materiala erabil dezan nahi duenerako, Wikipedian artikulatuak sortzeko edo ikasleek unibertsitatean aurkezpenak egiteko edo dena delakorako edonork euskarazko materiala izan dezan. Hau ere bada lehen nioen militantziaren norabidean beste pauso bat.

Webgunera itzuliz, etorkizunerako nondik ikusten da tiroak fuerte joango dira? *Sare sozialetan*. Sare sozialen lanketan ere ari gara aurrerapenak egiten. Hasiera batean, Facebook eta Twitter kontu bana sortzean, kazetarion artean gutxi ginen hauek ulertu eta hauek gure jardun profesionalean izango duten jardunean. Egun Argiako kazetari guztiok daukagu Twitter kontua, izango da denok kontuak egin genituela urtebete pasa (batzuk lehenagotik genuen), eta orain kazetari bakoi-tza konturatu da hauek duten garrantziaz, bai informazioa jasotzeko, bai irakurlearekin harremanetan egoteko, edota informazioa zabaltzeko. Oso garrantzitsuak dira.

Internetek *sorpresa* emateko erraztasunak ematen dizkizu. *Kronologia interaktiboak*, zenbait artikuluren MP3 bertsioak, diaporamak... erabiltzailea era positibo batean harritzeko aukera etengabeak ematen ditu Internetek. Webgune batera sartu eta sorpresa polit bat eramaten baduzu, ziurrenik hurrengo batean ere sartu egingo zara ea zer dagoen ikustera. Proiektuarekiko atxikimendua lortzeko beste bide bat da sorpresarena.

« itzuli ARGIA.com-era

argia.com Bereziak

Hegoafrikarren Munduko Kopa

MENU NAGUSIA

- Hasiera
- Zer da hau?
- Apartheidetik Munduko kopara
- Afrikatik, egunero
- Etetik, egunero
- Futbola
- Multimedia
- Irakurlearen txokoa
- Hemeroteka

Apartheidetik Munduko Kopara

1614-1948 Sarrera

1948-1953 Apartheidaren legeak

1950 Protesta eta desafioak

1955 Freedom Charter

1956 Emakumeen borroka

1958 Grand Ap

Lander Arbelatiz eta beste 2(e)k hau gustoko dute. Desatsegin

Beranduegi Web Tba izango da ziurrenik Argian hasi dugun azken proiektu sorpresa, nolabait esateko. Sarerako sortutako proiektu hau Hamaika Telebistan eta Goianan ere proiektatzen da.

Sareak Euskal Herria munduarekin konektatzeko aukera ezin hobea ematen du, eta horrekin Argia bezalako proiektu komunikatibo bati, bere edukia, euskaraz izanagatik, azpizatzi batzuk jarri eta munduan ikusiak izateko aukera ezin hobea ematen zaio. *Youtube efektua*: ongi erabiliz gero oso potentea. Eskoziako gaelikoari buruzko bideoa 34.000 alditik gora ikusi da Youtuben, edo Tamilei buruzko errepotajearen kasua. Horrelako kasuetan konturatzen zara munduan zenbait gauzari buruz egin dezakegun ekarpenaz, gu baino txikiagoei lagunduz, edo bestela,

euskarazko edukiak, beren tematika edo lanketagatik, Youtuben dabilzan euskaldunengana heltzen dira.

Internetek ematen dizkigun abantailekin amaitzen joateko, Argiak ulertzen du egon behar duela egon daitekeen leku guztietan. Egun, Gabonen ostean, EAeko mugikorren %55 inguru *smartphone*-ak dira eta horrek esan nahi du beste espazio handi bat irekitzen dela, jende horrek guztiak telefonotik egin nahi dituen kontsultak betetzeko, izan albisteak irakurri euskaraz, erreportaje luzeak, dokumentalak ikusi edo web telebista bat ikusi. Azken saltoa ARGIAK telefonoetara egin zuen duela urte eta piko.

Hala ere, azken urteotan kazetaritzan ere gaia desbideratu egin dela iruditzen zait, eta askotan gehiago entzuten dugu gailu eta asmakizun berriez hitz egiten, Facebook, Twitter, Youtube eta eskukoez, ahaztuta, horrek guztiak ez duela ezertarako balio eduki onak ez badiuzu eskaintzen. *Garrantzitsuena inongo dudarik gabe edukia da*. Geroz eta ziber zabor gehiago dagoen garaiotan, kazetaritza profesionala egitea da Argiaren ardatza. Beste guztia bigarren mailakoa da eta honen menera egon behar da.

5. ZENBAIT ONDORIO ATERATZEN JOATEKO...

Argia bezalako hedabide bati, *Internetek beste proiektzio eta beste tamaina bat* ematen dio. Zuoi ere, kazetari bezala, ematen dizue. Aurretik esan dudana, saiatu zuen egoerara egokitzen eta aukera zuen alde baliatzen. Oso baliabide gutxirekin, gauza handiak eta ugariak egiteko aukera ematen du Internetek erabileran asmatzen bada, noski. Hori da etengabe erreparasatu beharreko gogoeta bat.

Finantziario esparrua da ziurrenik azken finkatuko dena auzi guzti honetan eta orain arte aipatu ez dudana, ez garrantzirik ez duelako —ikaragarritzko garrantzia dauka!—, baizik eta bideak oraindik ez direlako argitu, tiro batzuk nondik joango diren apustuak egiteko ordua iritsi den arren. Guk Argiatik argi dugu egungo egoera, doakotasun hori sarean, nolabait aldatzen asmatu behar dela. Egun, Argiako papereko harpidedunak sustengatzen du Argiak sarean duen proiektu osoa. Hasieratik konprometitu gara edukiengatik ez kobratzeko, eta hemendik gutxira, azalean, Wikipediak eta abar egiten duten bezala, proiektu hori, bere xehetasunak ongi azalduta. Mezua argi daukagu: «Aizu, honek kostu bat dauka, ez pentsa doakoa denik. Aukera eman nahi dizugu nahi izanez gero zure ekarpena egin eta proiektua babesteko». Hala ere, sareko panorama asko aldatu da eta azken urteotan, batez ere azken 4 urteetan, publicitatearen sarrera gora joan da urtez urte, beste euskarri guztietan behera joan den bitartean, eta egun Argiak sarean astekarian fakturatzen duenaren %60 fakturatzen du sarean; beraz, bada pista bat.

2013ko otsailaren 13a | Azken eguneraketa 16:01

EGUNEKOAK

ASTEKARIA

BLOGAK

MULTIMEDIA

Bilatu ARGIA-n

argia multimedia

Politika Nazioarteak Gizarteak Ekonomia Ingurumena Euskara Kultura Historia Zientzia Iritzia

Durangoako Azoria EITB LGBT mugimendua Etegabeteak Gipuzkoako errauskailua Feminismoa Udabilbitza Eskozia ETA Egipto Prekaritatea

Azpiegitura handiak (Laburpena)

Azpiegitura handiak (1.zatia)

Azpiegitura handiak (2. zatia)

Azpiegitura handiak (Kale inkesta)

Azpiegitura handiak

Kontra etabanda programak ekotzitako saioa. Une honetan hainbat makro azpiegitura daude markan Euskal Herrian. Horien artean daude, besteak beste, Abiadura Handiko Trenak, Euskal Herria Europa osarekin lotuko duen trenbide sare erantsia, Pasaiako Superportua, Jaizkibelgo Itasabarean kokatuko den kargo portua, eta Donostiaiko Metroa, Donostialdeko metropolia konektatzeko metro-sarea.

Proiektu hauek hainbat gauza dituzte arikin: ehundaka milio euroko aurrekontuak behar dira aurrera eramateko, eta ingurugiroarengan eta gizartearengan sortzen duten inpaktua nabarmena da. Hori bai, etorkizuneko Europan lehiakortasunez jokatu nahi badugu beharrezkoak dira ere entzun izan dugun. Egia dena da, bizi dugun krisi orokorra ere ez dela gai izan hauen gelditzea.

Eta nain entzun nainin naindara eta hainbatetik al nainin nainin nainin hainbat Euskal

- Bideoak (372)
- Argazki-galeriak (52)
- Ekitaldiak (45)
- Film Laburrak (102)
- Dokumentalak (112)
- Beranduegi TB (90)
- Muntaia bereziak (5)
- Bideo herrikoiak (12)
- Solasaldiak (94)

Solasaldiak

Hainbat gai buruzko eztabaldak topatuko dituzte kanal honetan, guztiak euskaraz. Sarean topatzen ditugunak batzuk izango diren arren, protagonismoa izango dute Kontra programan egiten dituztenek.

Babeslea

Gure kanalak

Nola erabili hau? (PDF)

Argia

Astegin duzu.

Zuk eta beste 3.500(ek) astegin duzue Argia.

Facebookeko plugin soziala

Gomendatuak

Asteke ikusienak

Ahultasunaren indarra

Brené Brownek giza konezioa ikertzen du, enpatiaz, partaile izan eta maitatzeko dugun...

Beranduegi (60. saioa)

60. saioaren edukiak ondorengoak dituzte:

- Beranduegi datorren albisteia Gorka.

A paedophile

Bidaia surrealista pedofiliaren infernu psitologikotara

Zuzendaria eta gidatzailea: Nacho...

Zergatik SOPA ideia txarra den

Zer pertakatu litzaioke gauzak elkartrukatzera ohituta gauden gure munduan PIPA/SOPA...

Desio ehiztaria

Iturri publikoetan desioak ehizatzen dituen gizonaren istorioa.

Zuzendaria: Koldo Almandoz

Multimedia Bilaketa

Bilatu

- Bideoak Galeriak Diaporamak
- Ekitaldiak Film laburrak Beranduegi
- Guztiak

Bilaketa aurreratu

6. NOLA APLIKATU HITZALDI HAU UNIBERTSITATEAN ARI DIREN IKASLEEN KASURA

Aldaketa garaiak era pertsonalean baliatzearen apologia ere egitera etorri naiz. Ni duela 5 urte hor nengoen, zuen artean egon nintekeen. Ni oso pozik nago nire lanarekin, eta di-da batean azaldu nahi dizuet baietz, borrokatuz gero, kazetaritzan etorkizun oparoa izan dezakezuela zuek nahi duzuen hori egiten.

Zuek, karrerari ari zareten horiek, pentsatu zertan aritu nahi duzuen etorkizuneari, eta horretan aritzeko, ikasketak amaitzen dituzuenetarako, nola izan zaitezketen erredakzioetan dauden kazetariak baino prestatuagoak.

Zuk imajinatu, kazetaritza ikasi duzu, eta gainera argazkiak ateratzeko gai zara eta bideoa editatzen ere ikasi duzu. Zure curriculum oso txukuna da. Edo, kazetaritza ikasi duzu eta gainera ingelesez oso ongi moldatzen zara eta argazkiak ere ateratzeko gai zara.

Edo, blog batekin edo sare sozialen bitartez zure izena karrerari ari zinen bitartean landu duzu eta norbait zara ikasketak amaitzen dituzunetarako. Bikain!

Aldaketa garaiak, zeure alde aprobetxatzen jakin.

Orain blog bat sortzea ordubete gauza da, zeure medio propioa, zure testuak lantzeko tokia, ezagutzera emateko tokia, unibertsitateko lanak jartzen joateko eta abar. Blog on bat daukan pertsona baten curriculumean, hori ziurrenik bere puntuarik indartsuenetakoa izango da.

Ikasi hizkuntzak. Noizbait hedabide batean lanean ari zarenean, bidaiak egiteko atea ireki diezazkizuke. Eta alderantziz, ez badakizkizu, itxi. Inoiz ez da beranduegi. Ez duzu irakasle batek bezain ongi menperatu behar, nahikoa da irakurtzen duzuna ongi ulertu, eta elkarrizketak egiteko gai bazara, ongi hitz eginez eta ongi ulertuz besteak dioen guztia, edo ia guztia.

Landu zure kazetari profila sendotzen duten albo-ezagutzak: adibidez, ikasi argazkilaritza, ikasi bideoegintza (nola grabatu, nola muntatu ongi bideoak), ikasi diaporamak egiten. Interneten bilatu kurtsoak edo liburuak erosi. Serio indartu bigarren bide hauek. Plus handi bat izango da zure alde betirako. Irakurri prentsa. Irakurri prentsa kazetari baten begietatik. Zer albiste, zergatik, nola dago idatzia, non argitaratu da eta abar gogoeta egitera iritsi automatikoki edozer irakurtzen duzunean.

Interesatu zaitez gustatzen zaizkizun gaietan. Irakurri liburuak, ikusi dokumentalak. Presta ezazu zeure burua adibidez politikan espezializatzeko, kiroltan, futboleant, atletismoan edo xakea joratzeko, hizkuntza gaietan, historian, Euskal Herriko historian edo Errusiako Iraultzan. Gehien apasionatzen zaituen horretan. Zeuen burua prestatzen joateko ez da karrera amaitu behar.

AZKENA ETA GARRANTZITSUENA: Eskaini zeure burua. Ez zaizu inoiz inor etxera etorriko atea joz. Pentsatu zerbait zehatza eta hedabideei eskaintzera ausartu. Oso pauso zaila izan daiteke hasieran, baina ezinbestekoa da. Pentsatu eta prestatu X gairi buruzko erreportajea, edo aurkitu X mediotako irakurleen interesekoa den X pertsonari elkarrizketa. Telefonoari panikoa badiozue, webgunean bilatu kontaktua eta idatzi mezu elektronikoa hedabide horretan dagokion pertsonari.

Baliatu zuen aurrean dituzuen aukera berri guztiak aldaketa garaiok zuen alde erabiltzeko.

IX

Galdetzaile bikain izateko bidea

(edota nola disimulatu munduaren aitzinean norberaren ezjakinkeria)

Hasier Etxeberria

Kazetari eta ETBko Sautrela saioko zuzendaria. Alua Mundua! Blogaren egilea
Periodista y director del programa de ETB Sautrela. Autor del blog: Alua mundua!

Laburpena: Komunikazio-produktu bat egiteko tenorean, munduko kazetaritza fakultate guztiek azpimarratzen dute dokumentazioaren eta aurreprestakuntzaren garrantzia. Eta ondo egiten dute hori horrela dela esan eta teorizatzean, prestatutakoa ez baita sekula alferrikakoa izaten. Baina gero koaderno edo mikrofonotxo batekin, zezen arras desberdinak toreatu behar izaten dira —batzuetan itzelezkoak eta beldurgarriak, bestetan gatzik gabeko salda bezalakoak—, eta ez da aski izaten ikasitakoa. Sena behar da, eta azkartasuna, eta buruargitasuna, eta originaltasuna, eta... Ezen, esaterako, nola egingo diozu elkarrizketa bat frantses apur bat dakien Fisika Nobel Sari txinatar bati, zeuk ez badakizu fisikarik, ez txinerarik eta ez frantsesik? Asmatu zerbait fite!, zuzenean zaude eta. Funtsean, dena prestatu arren, beti inprobisatu behar dela erakusteko, neure laneko hiru adibide erabiliko ditut: Paul Auster eta Claude Lanzman idazleen elkarrizketak ETBko Sautrela saiorako, *Bost Idazle* liburuan jazotakoak eta *Euskararen jatorria* dokumentalekoak ere bai. Denak ere gertaera desberdin bezain harrigarriak.

Resumen: La vía para ser un estupendo interrogador (o cómo disimular ante el mundo la ignorancia de uno). A la hora de desarrollar un producto comunicativo, todas las facultades de periodismo del mundo subrayan la importancia de la documentación y la preparación. Y hacen bien en señalar que eso es así y teorizarlo, pues lo preparado nunca suele ser en vano. Pero, luego, con un cuaderno y un pequeño micrófono hay que lidiar con toros que son totalmente distintos —unos resultan ser unos toros imponentes y temibles; otros, en cambio, tienen menos vida que un caldo sin sal—, y lo estudiado no resulta suficiente. Se necesita instinto, agilidad, lucidez mental, originalidad. Porque, por ejemplo, ¿cómo le vas a entrevistar a un chino que es Premio Nobel de Física y sabe algo de francés si tú no sabes ni Física, ni chino ni francés? Invéntate algo, ¡ya! Estás en directo. Al fin y al cabo, para demostrar que, aunque se tenga todo preparado, siempre hay que improvisar, utilizaré tres ejemplos extraídos de mi propio trabajo: las entrevistas realizadas a los escritores Paul Auster y Claude Lanzman para el programa Sautrela de ETB, lo recogido en el libro *Bost Idazle* y el contenido del documental *Euskararen jatorria*. Todos ellos acontecimientos tan diferentes como sorprendentes.

Komunikazio-produktu bat egiteko tenorean, munduko kazetaritza fakultate guztiek azpimarratzen dute dokumentazioa eta aurreprestakuntzaren garrantzia. Eta ondo egiten dute hori horrela dela esan eta teorizatzean, prestatutakoa ez baita sekula alferrikakoa izaten. Baina gero koaderno edo mikrofonotxo batekin, zezen arras desberdinak toreatu behar izaten dira —batzuetan itzelezkoak eta beldurgarriak, bestetan gatzik gabeko salda bezalakoak—, eta ez da aski izaten ikasitakoa. Sena behar da, eta azkartasuna, eta buruargitasuna, eta originaltasuna, eta...

Dena prestatu arren beti inprobisatu behar izaten dela erakusteko, neure laneko hiru adibide erabiliko ditut: *Paul Auster* eta Claude Lanzmann idazleen elkarrizketak ETBko SAUTRELA saiorako, *Bost Idazle* liburuan jazotakoak eta *Euskararen jatorria* dokumentalekoak ere bai. Tartean beste gertaeraren bat ere aipatuko dut. Denak ere lanbidearen erakusgarri desberdin bezain harrigarri gerta daitezkeela-koan.

* * *

Egunon,

Zuek denok komunikazioa ikasten duzue, eta ondo dago hori, finean komunikazioa baita elkarbizitzaren sostenguetako bat. Nik ez nuen halakorik ikasi eta, beraz, ezer gutxi aurrera diezazueket ikuspegi teoriko batetik. Gainera, izua eman dit beti akademiak.

Hala bada, eskarmentuaz ariko naiz, duela 25 urte baino gehiago telebistagintzan dabilen norbaiten eskarmentuaz eta, baita ere, umetatik ia gaurdaino egunkari eta aldizkarietan argitaratzen ibili ostean, *blog txikitxo* batean baizik atsegina aurkitzen ez dakien norbaiten eskarmentuaz.

Horixe, beraz, lehenengo esateko neukana, ez naizela kazetari eta, ondorioz, nekez izan naitekeela kazetari nahi duen inorentzat adibide. Erantzukizuna, bada, ikastaro hau antolatu duten arduragabeena da eta nire kasuan, Teresa Agirreazaldegi irakaslearena, berak engainatu bainau zuengana hurbiltzeko.

Gauzak horrela, jakin ezazue azken 13 urte hauetan, literaturari emandako saio batean egin dudala lan, zuzendari eta aurkezle moduan. Gure saioaren ardatzetako bat elkarrizketa izanik, pentsatuko duzue lan apur bat egitea ere egokitu zaigula, ezen ez baitaukagu adinik idazle bat gonbidatu, bere aitzinean eseri eta kameren aurrean *Zure liburua zertaz da?* galdetzen ibiltzeko.

Zein da, bada, idazle bat elkarrizketatzeko orduan SAUTRELA literatura saioan erabili izan dugun sistema?

Hara, lehenengo eta behin esan behar da, gure taldeko guztiak (pare bat erre-daktore eta ni neu), letren enborreko ezpalak garela izatez. Esan nahi da, ez zaizkigula arrotz egiten liburuak eta idazleak. Beste saioetan ez bezala, gurean pasatu diren kolaboratzaile gehienak, liburuak argitaratutakoak izan dira, eurak ere.

Honekin esan nahi dut, bai literaturaren sistema eta bai idazleak eurak, ezagunak zaizkigula neurri handi batean, eta begietara begiratuz egiten ditugula galderak, jakinaren gainean zertaz dihardugun. Edo hori uste izanez, bederen.

Normalean idazle gonbidatuarekin, argitaratutako azken liburuaz aritzen gara eta, beraz, gutxieneko sistema izaten da, elkarrizketaren ardatz izango den liburu irakurrita edukitzea. *Nork irakurtzen duen liburu hori?* Gutxienez bi lagunek egiten dugu hori: nik beti, eta erredaktoreetako batek. Esan nahi da, erredaktoreek bi astean behin liburu bat irakurri behar izaten dutela eta nik astero. Ondoren zer iruditu zaigun hitz egiten dugu eta erredaktoreak dozena bat galderako galdetgia prestatzen du niretzat, gehienetan segitzen ez dudan arren neurea antolatzeke ondo baino hobeto etortzen zaidana.

Ez da, baina, kontua hor amaitzen. Eta puntu honetara iritsita, utziezaduzue mundua nolakoa zen esplikatzeko, duela 15en bat urte. Ez oso aspaldi, beraz.

Garai hartan, uste dut, *Euskaldunon Egunkarian*, *Garai* eta *El Mundon* idazten nituen zutabeak. Eta *Jakinen* ere bai. Urteak eta urteak egin nituen horrela. Egia esan, irudipena daukat beti bizi izan naizela horrela, hedabideetarako idazten eta idazten. Orain bertan ere *ZuZeu albistariak* kentzen dit bizitzaren erdia.

Gaszte oldartsu eta jakintsua nintzen ni orduan, orain ez bezala, eta literaturaz ez ezik, politikaz, arteaz, filosofiaz eta zeinahi gai potolori buruz aritzen nintzen solte asko idazten. Eta argitaratzen. Orain, zigorpera kondenaturik ere ez nituzke irakurri orduko lerro haiek... baina noan nindoanera, zutabegile bantentzat mundua nolakoa zen kontatzera. *El Mundoko* adibidea erabiliko dut horretarako.

Beti lanean dabilen alfer horietakoa izaki, gustatzen zait jakitea nire lan bategen zein duen entregatzeko azken epea. Eta hala, gertatzen zen *El Mundoko* zutabe haien txanda, larunbat eguerdiko 12etan izaten zela, igandez argitaratzen baitzituzten gero nik idatzitakoak. Hala bada, egiten nuen nire zutabea orduan bizi nintzen Bidasoaz bestaldeko etxetxoan, inprimatzen nuen artikulua, hartzen nuen moto kaxkar bat eta muga gurutzatzen nuen larunbatetan hamaikak aldera Miguel Strogoff motorizatu baten antzera.

Zertarako? Esango dizuet, hara: Irungo Kolon pasealuan zegoen paper-denda batera iritsi eta fax makinaren ilaran jartzeko. Han txanda egin eta faxes bidaltzen nuenean, ordaindu eta kalera irteten nintzen azkar, telefono kabina baten bila. *El Mundoko* erredakziora deitzen nuen handik: *Mari Carmen, ha llegado bien mi fax?*

Erantzuna *Sí* baldin bazen, lasai asko joaten nintzen arrandegira asteburuan jateko legatz edo bestelako arrainen baten bila. Mari Carmenen erantzuna *No* bazen, ostera, berriro jarri behar izaten nuen ilaran, nire idatzia ondo iritsia zela egiaztatu arte.

Hala ere, txarrena biharamunean etortzen zen, Mari Carmen gaixoak ez baitzekien euskaraz eta nire zutabeak idazmakiaz pikatzen zituenean, beti egiten zituen okerrak. Egundokoak edukitzen genituen telefonoz, esaten bainion nire idatzia irakurtezinezko bilakatzen zuela berak, eta alferrik zela nik egindako ahalegin guztia, etc. etc.

Kontatu dudan ipuintxo hau adi entzun baduzue, honezkero ohartuko zineten gaur kazetariak ezinbesteko dituen bi tresna edo gauza falta zirela garai haietan. *Zertzuk dira orain hain beharrezkoak ditugunak eta orduan ez zeudenak?*

Sakelakoa eta korreo elektronikoa. Bai, horrelakorik batere ez zegoen garaiko kazetaria naiz ni, eta horregatik hartzen dut hainbesteko gozatua orain *Internetekin*. Iruditzen zait gozamen hutsa dela gaurko baliabideekin idaztea eta argitaratzea. Eta, batez ere, norbera izatea norberaren editore, lehenago ez bezala.

Aitzinatze hau guztia ezagutu izanak balio izan dit aurrerapen teknologiko eta berrikuntzarekiko nire jarrera erabakitzeko. Ezagutu izan ditut kazetariak koaderno kiribildunetan bakarrik idatzi nahi izaten zutenak, uzkurak idazminekin eta uzkurragoak gero lehen ordenadoreekin, Internetekin eta aldian-aldian zetorkeen guztiarekin. Horiek beroiek dira gaur uzkurren ageri direnak ere, blogekin, twitterekin... Ez dakit zergatik ez diren egiten okin, edo zapatari. Edo astronauta, kazetari beharrean.

Kazetariak behar du bere lanbideari dagokion teknologia ahalik eta azkarren menderatu eta egoki erabili, aurrerapenez jabetu eta hark dakarkion oldarrean probesturik abiatu bere lanbidean.

Eta banator, oster, SAUTRELAko kontuetara, esateko duela urte asko liburu bat irakurririk aski izaten zela elkarrizketak dokumentatzeko, baina gaur, Internetekin eta informazio bideen ugaltzearekin, hori baino gehiago egiten dugula idazle baten inguruan dokumentatzeko orduan. Normalean liburu gehiago ere irakur-

tzen dizkiogu egile elkarrizketatugaiari, haren inguruko kritikak ere bai, Interneten aurki daitekeen gehiena begiratu...

Behin galdetu nion Vila-Matas idazle lagunari, normala ote zen gertatzen zitzaidana. Bazirela autore batzuk behin eta berriz irakurtzen nituenak; berari, esaterako, hamarren bat liburu irakurri nizkiola eta ea hori ona ote zen, zenbat irakurri behar ote zen idazle bakoitzaren lanetik, idazle hori benetan ezagutzeko. Harrigarria egin zitzaidan, baina beti erantzun eder bat zeukan idazle genialak, ez zidan deus ihardetsi.

Nik eta guk asko irakurtzen dugu, bai. Euskal Literaturari dagokionean, egile handienen ia gutzia ezagutzen dugu, eta gainera irakurri dizkiegu artikuluak eta entzun dizkiegu hitzaldiak... Galaxia horretako biztanleak gara geu ere, lehenago esan bezala, baina askotan horrek ez du balio izaten. Esate baterako, behin nire idazle maiteenetako bat elkarrizketatzeko aukera ukan genuen Bartzelonan.

Idazle harenak ere, dozena bat liburu edukiko ditut irakurrita, baina beste klase bateko arazoa sortu zitzaigun 224. saioa egiteko orduan. Hasierako minutuak ikusiko ditugu.

(Paul Austerren aurkezpena, SAUTRELA 224 saioan. 00:00-06:47) Hor entzun duzuen ahots hori, Eider Rodriguezena da. Bikaina lana, ezta? Apartekoa da autorea ezagutzeko, Austerren lanaren berezitasunak jakiteko...

Ikusten duzue, lekutik mugitu gabe, norberak ezagutzen duenarekin eta han-hemenka aurki daitekeen dokumentazioarekin, zernolako lan bikaina egin dezakeen informatzaile on-on batek. Esan dezagun, zoragarri hasten dela Austerri de-dikatutako SAUTRELA hau, baina beste gauza bat esango dizuet orain. Hor ikusi duzuen Bartzelonako Hotel horretako azotean ageri den Auster jauna, egundoko parranda egitetik zetorren. Begiak erreta ditu, bezperako alkohola eta kearen lokatza darabil ahoan, eta, gainera, ni hogeigarren elkarrizketagilea edo izango naiz, bezperan atenditu baitzituen Bartzelonako kazetariak.

Hori gutzia gutxi balitz, nik ez dakit ingelesik eta berak, nik hala eskatu diodan arren, ez du egin nahi frantsesez esanez aspaldi ez duela hizkuntza horretan hitz egin. Esan diot ez kezkatzeko, nire frantsesa ere ez dela Verlainerena, baina ezetz eta ezetz erantzun dit, ondoan dugun itzultzailea erabiliz egiteko elkarrizketa.

Nik badakit itzultzailea erabiltzen badugu asko motelduko dela gure elkarrizketa. Izan ere, nik elkarrizketa, solas modukoa nahi dut nire idazle adoratua-rekin, eta ez galde-erantzun sorta hutsa. Zerbait egin behar dut, baina zer egin haren arreta lortu eta kazetari normala baino, haren irakurle zintzoa eta neu ere nolabait-eko idazle naizela erakusteko?

Putakume galanta zara zu, horixe! Esan nion supitoki neure frantses kaxka-rean. Zergatik mintzatzen nintzaion horrela galdegin zidanean, esplikatuz nion nola aurreko bere nobeletako batean, narratzaileak protagonistetako bat utzi zuen inork aurkituko ez zuen zulo batean sartuta, ihes egitea ezinezkoa zen leku batean. Nobelaren erdi aldean gertatzen zen hori eta, kitto, ez ziola berriro pertsonaiari heldu eleberri guttian zehar. Han utzi zuela gaixoa, eta ni, irakurlea baino ez nintzen hau, harrezkero bizi naizela angustiatu-rik eta zurtz, hain pertsonaia maitagarria era hartan utzirik, batere esplikaziorik gabe. Etc. etc.

Barre algara handi bat bota zuen Austerrek eta esan zidan ni bezalako irakurleak ehizatzeke tranpa izan zela idatzitako hori, besterik gabe. Eta idazlea nintzenez, neuk ere eginak edukiko nituela antzekoak.

Eta begira zer gertatu zen: (Paul Austerren saioa, SAUTRELA 224 saioan. 08:00-10:00). Bai, azkenean, elkarrizketa frantsesez egin genuen. Elkarrizketatzaileak irabazi zion idazle egoskorrari eta haren biharamuneko aje galantari. Ez dut berriro ikusi elkarrizketa hau, baina gogoan dut zein pozik atera nintzen bertatik.

Honek guztiak erakusten du dokumentazioa ezinbestekoa dela, baina berak bakarrik ez dizkizula arazo guztiak konponduko. Dokumentatuta dago Eiderren lana, dokumentatuta dago elkarrizketatzailearena, baina beti bada zerbait aurrez pentsa ez dezakezuna eta zure erreflejoak eskatuko dituena. Horrelakoetan, *fakultate honetan erakutsiko ez dizuten zerbait aurkitu beharko duzue zeuon baitan.*

Dena delako horrek izan beharko du zeure-zeurea, senetz eginikoa, bat-batekoa, sekula ikusi gabea, logika handirik gabekoa (itxuran), eta helburuen zerbitzuzkoa. Besteak beste. Esan bezala, ez duzue hemen halakorik ikasiko, baina halakoen beharretan aurkituko zarete sarri, komunikatzaile on izan nahi baduzue. Irakasleek behar lukete norberaren sormena itzartzen ere saiatu, zer gero!

Horrelakoak egindakoa, beti daude bi aukera: ongi ateratzea edo gaizki ateratzea. Pentsatuko duzue ongi ateratakoan ematen duen poza bezala, nolako lotsa ematen duen gaizki ateratzen denean. Erridikulorik handiena egiteko arriskua izaten da halakoetan.

Eta erridikuloaz ari garelarik, begiratu beste hau. Ezagutzen duzue nire ondoan dagoen gizona?

Claude Lanzmann du izena eta guztiz ospetsua da Frantzian, besteak beste Simone de Beauvoirren gizona izan zelako urteetan, eta Paul Sartreren lagun handia ere bai. *La liebre de Patagonia* liburu autobiografikoa zela eta elkarrizketatu behar genuen.

Beti bezala, ongi baino hobeto dokumentatuta joan ginen elkarrizketara.

Kontua da jaun hau judua dela eta *SHOAH* izeneko filma egin zuela bere garaian, holokaustoari buruzkoa. Donostian harrapatu genuen eta oso umore txarrez zegoen. Non zebilen ere ez zekien eta interesatzen zitzaion bakarra handik lehenbailehen atera eta egunkari frantziar bat eskuratzea zen, bezperan harrapatu baitzuten bere lagun bat, beste judu bat, New Yorken ez dakit zein gaiztakeria sexual egiten. Omen, betiere, jakina, batez ere D Strauss Kahn deitzen bazara Frantziarako presidentetarako zoazenean.

Kontua da elkarrizketa lehor zihoala, ezin nuela zezen hura nahi bezala toriatu eta, gainera, halako batean galdetu egin nion berak egindako *SHOAH* pelikulaz. Frantsesez *documentaire* hitza erabili nuen galdera egiteko orduan, dokumentala. Hara zer pasatu zen, duela ez aspaldi 333. SAUTRELA saioan. (SAUTRELA 333 19:07-22:00)

Normalean lotsatuta beharko nukeen, halako gizon handi bat haserreturik eta niri tiro egin nahian ikusitakoan. Baina ez, nire baitan banekien elkarrizketa balekoa zela, besterik ez bada anekdota horrexegatik ere bai.

Ikusleak ez ziren gertatutakoaz jabetu, zeuok ere ez, seguru asko ez diozue in-darrrik ikusi gertatutakoari. Baina benetan diotsuet han ginenok izozturik utzi gintuela gizonak pistolarekin tiro egiteko keinua egin zidanean.

Honek erakusten du, nire ustez, *batzuetan akatsa zeure alde ere joan daitekeela*.

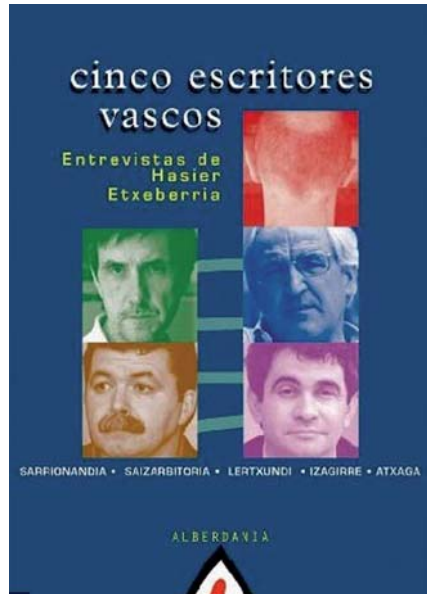
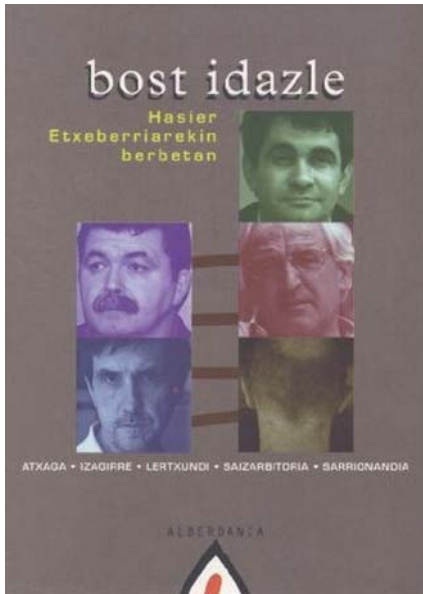
Ez dakit irakaspenik atera ahal izango duzuen nire hitz hauetatik guztietatik, baina errepikakor izateko arriskuarekin, funtsean gauza bat laga nuke nabarmen, gure lana egiteko orduan argi eduki beharrekoa: dokumentazioa eta prestakuntza ezinbestekoak dira, baina ez dira dena.

Beste adibide bat jarriko dizuet, seguru asko nire bizitzan kazetari moduan egin dudan lanik handienaren aipamenarekin.

Egun batean ezin nuen gehiago jasan, euskal irakurleok ezagutzen eta disfrutatzeko genuen euskal letren altxorra, gainerakoekin parekatu gabe. Bereziki euskaraz irakurtzeko ohiturarik ez duten euskaldun alferrekin eta erdaldunekin. Iruditzen zitzaidan, gure letren berri eman behar niela baita sekula ere gure literaturari begira jarri ez direnei ere, eta hala otu zitzaidan *BOST IDAZLE* liburua egitea, euskaraz lehenbizi, eta gaztelaniaz, gero.

Liburu hura irakurle baten gorazarre nahia baizik ez zen, baina gerora, uste gabetan, kanoniko bilakatu ei da. Ez zen ezer urrutiago nire baitatik halako zerbait egitea baino. Uste dut orain eskoletan eta fakultateetan ere erabiltzen dutela baten batzuek, baina egia, aitortu dizuet hasieran olioia eta ura garelako akademia eta ni. Bizitzako sorpresa horietakoa, beraz.

Baina ez nizuen hori kontatu nahi. Beste gauza bat da kontatu nahi nizuena: *bihurrieriak ere leku behar du zuen lanean*.

Liburu hau egiteko, egile guztien lan guztiak ezagutzeaz gainera, euren hitzaldi, artikulua eta bestelakoak ere ezagutzen nituen. Esan liteke dokumentazio lana egiten dihardudala autore hauek beren estreinako lanak argitaratu zituzten lehen egunetik. Esan dizuet irakurlea naizela. Aspalditik. Kirol konturik ez galdetu niri, ez eta ere ekonomiarenik, esaterako.

Hala bada, gutxi gorabeherako galdetegi luze bat paratu eta han joan nintzen bakoitzarengana elkarrizketa luuuuuzee-luuuuzee bat grabatzera. Oroitzen naiz, gainera, Sarriren kasuan izan ezik, elkarrizketa horiek bideoan grabaturik daudela, inoiz edo behin Euskal Herriko Biblioteka Nazionalak edo dena delakoak berarentzat gorde nahi balitu.

Kontua da elkarrizketak egin, transkripzioak txukundu eta etxean lanean ari nintzela, bihurrikeria bat hasi zitzaidalda sabelean errotzen: zer gertatuko litzateke baldin eta bata eta bestearen lanak gurutzatuko banitu? Zer gertatuko litzateke halakok beste halakoren esaldi hauek, zati handi bat edo nik erabakitzen nuena ezagutuko balu?

Bingo! Nire bost idazle kanonikoak neuzkan sarean harrapatuta, eta, gainera, euren elkarrizketak eurek berek zuzendu, borobildu, edertu, zorrotzu, *bikaindu* zituzten. Eta ikusten banuen bestek esandako zerbaitek kitzikatuko zituela, ttak, bidaltzen nien email jostari bat.

Hala bada, kazetari soil baino ez zen honek, aurkitu zuen une batez langintza berri bat. Orkestra zuzendariariarena. Eta a ze nolako interpreteak neuretzat jotzen!

Nire xedea liburu ahalik eta onena egitea zen, bost idazle horiek ahalik eta erakargarrien agertzea, euskal letrak bultzatzea, gure altxorra munduari erakustea...

Nire helburuen artean ez zegoen ustelik edo kaltekorik batere, horrek utzi zidan zomorro batek bezala jokatzeko une batean, ezen nor zegoen hoberik Atxaga, Izagierre, Lertxundi, Saizarbitoria eta Sarrionandia baino, beren lanaz aritzeko?

Bai, batzuetan, uste ez duzun aldetik etortzen dira aukerak, horregatik, *beti egin behar da unean uneko baliabideen erradiografia bat eta egokienak hautatu*, betiere deontologiaren barnean, jakina.

Hori bai irakatsiko dizuetela falkultate honetan: etika. Eta ez badute egiten, has daitezela, beharra badago eta.

Esate baterako, badira urteak AEK eta HABEren arteko gatazkak zirela, eta egokitu zitzaidan albiste bat telebistarako lantzea. Orduko erredaktore buruak eman zidan agindua, aldi berean esanez zein izan behar zen nire lanaren *tornua*.

Gaia hurbiletik ezagutzen nuenez, esan nion gauzak ez zirela berak aditzera ematen zizkidan bezala, baizik eta juxtu beste aldera. Eta hasi ginen eztabaida berroan, gure alboan zegoen kazetari bikain batek esan zuen arte: «Lasai, Hasier, nik egingo dut albistea, zuk baino gutxiago ezagutzen dut eta gaia».

Esaldi horrek beti jazartu nahi zeregin profesionalean: gure artetik gutxien zekienak kontatuko zion munduari AEK eta HABEren arteko zalaparta!

Hura esan zuen kazetaria, kazetari ona eta ezaguna da, pertsona bikaina eta laguna dut, gainera. Baina pentsa noraino zeukan barneratua, inportanteena bake santua dela eta ez gauzei buruz informazio zuzena ematea. Ofizioaren perbertsioa erakusten du horrek, Udako Unibertsitateko hitzaldietako albiste, atletik kanpora

geratzen diren kazetariak ematen dutenean bezala, edo filma ikusi ez dutenek informatzen gaituztenean asteburu honetarako zineaz. Bai, etika behar da, bai horixe. Tonaka, gainera.

Eta amaitzeko, irakasleen belarriak gozatzeko esandako azken hitz zintzoen ostetik, bekatu txiki bat aipatuko dut: bihurrikeria ezezik, *gaiztakeria ere behar da askotan gure lana aurrera ateratzeko*. Neuk egindako azken lanetako bat, adibide-tarako.

Duela hamabost bat urte, larunbatetako faxa jartzeko moto txikia hartzen nuen etxe hartan bertan, gaixoaldi larri bat eduki nuen, lanetik hilabete luzeetan apartatu ninduen. Ordukoa da *EUSKARAREN JATORRIA, ENIGMA EUROPAR BAT* izeneko dokumentalaren gidioia. Ala, dokumentala hitza esan gabe, Claude Lanzmanni segika, autore filma beharko nuke esan?

(Ahal bada ikusi *EUSKARAREN JATORRIA Trailerra* dokumentalaren xedeaz jabetzeko)

Izanak izan, hamalau urte lehenago idatzitako ordubeteko pelikula egiteko tenorea iritsi zitzaidan, pentsa dezakezuenetz guruzbide handi xamarraren ondotik. Izan ere, jende guztiak baietz esaten bazuen ere, ideia bikaina zela, inor ez zen ageri pagatzeko prest. Gehienetan bezala.

Hala bada, abiatu ginen Eme E deituko dudan kazetaria lankide nuela. Aholkulari taldea ere antolatua nuen Gasteizko Filologia fakultateko katedradunetz hornitua. (Ahal bada ikusi *EUSKARAREN JATORRIA* 47,30)

Baina hara non jaun ilustratu zorrotz hauek, egundoko haserrea duten Euskararen Jatorria Elkarteko partaideekin. Izan ere, ez dakit jakinaren gainean egongo zaretan ala ez, baina bada euskaldunon artean muturka segi dezagun geratzen den gai itzel bat: Iruña-Veleiako aurkikuntza.

Kontua da komunitate linguistikoa bi zati oso haserretutan dagoela banatuta. Alde batera jarriko genituzke Iruña-Veleiako aurkikuntzak faltsuak direla dioten zientzialariak, eta beste aldera, kontrakoa diotenak, alegia, ostraka horiek ederki esplikatzen dutela gure iragana diotenak. Bigarren honetakoak dira elkartekoak. (Ahal bada ikusi *Euskararen jatorria* 10,25)

Kontua luzea da, eta denbora asko behar nuke gauzak behar bezala aditzera emateko, baina jakizue gure dokumentalak bi aldeetakoak behar zituela. Eta jakina, berehala hasten da norbait «horiek agertzen badira, ni ez naiz agertuko» eta horrela. Deskuidatzen bazara, pikutara joan dakizuke hainbeste lan eta neke eman dizun proiektua, eta ondo pentsaturik eman behar dituzu pausoak.

Gainera, egia esango dizuet, ni futitu egiten naiz euskararen jatorriarekin, berdin zait Saturnotik datorren ala albanieraren aldaera bat den. Futitzen naiz isolatua edota familia zabal bateko kide den ere. Nik nahi nuen bakarra, esan den guztia ordenean jarri eta kontakizun ahalik eta ederrena egitea zen, Europako jendea euskararengan hurbil dadin. Ez besterik. Azken finean europarrei esan nahi diet: «Zeuna ere bada euskara eta egiguzue kasu!», zer arraio!

Nondik gatozen eta hori guztia baino, nahiago nuke jakin ehun urte barru izango ote den bizirik gure hizkuntza, ez ahantzi Iparraldekoa dudala familia eta han atzerazina dela euskararen egoera, nire ustez.

Film honetan mundu guztiko hamabosten bat aditu agertzen da, zein baino zein espezializatuagoa. Gehienak hizkuntzalariak dira, benetako espezialistak beren disziplinetan. Beste batzuk genetistak dira, edo hizkuntza kontuak maite dituztenak...

Oroitzen naiz gidoia idatzi nuenean bi autoreren lana erabili nuela, batez ere, Larry Trask hizkuntzalaria zen bat, eta bestea Cavally-Sforza giza migrazioetan aditua. Hantxe bukatu ziren nire dokumentazio lan handienak, alferrik, gainera, handik hona hil egin baitira biak ala biak.

Beraz, egon da halako tentsio txiki bat Eme E, nirekin lan egin duen kazetariaren eta bion artean. Izan ere, Eme E. oso zorrotza, fina eta langilea da, ni zabarra eta arduragabea naizen bezainbeste. Itxura batean bederen.

Eme Ek leporatzen zidan ez dudala behar bezala ezagutzen euskararen inguruan bideetako bakoitzak esaten duena, eta egia da, gainera. Ez dut astirik hartu teoria berbereek, edo kaukasierrek esaten duten guztia aztertzeko. Ez eta ere genetistek aipatu dituzten guztiak egiaztatzeko. Baina ez al ditugu ba eurak hor jarri munduko adituenak direlako? **Zertan behar dut dokumentatzen ibili, dokumentazioa bera baldin badu gai dokumentalak?**

Esan dezagun, ba, lanak behar-beharrezko zuen *gutxieneko dokumentatze bat* egin dudala, zentzu horretan. Gainera, jakin banekien Eme E. arduratuko zela ikasle ona izateaz. Halaxe izan da hori gerora.

Kontua da ni gehiago kezkatu nauela dokumentalaren kontakizuna antolatzek. Hizkuntzalaritza material hain zurruna izanik, interesguneak aurkitzen apurten nuen burua, zein irudi jarri behar zitzaien berez arrastorik utzi ez duen antzinarako gure hizkuntzari, etc. etc.

Eta *gaiztakeriak* ere bai. Jakina, Ez bainengoen prest dokumentala EZ egiteko, behin horretarako baimena eta dirua lortuta.

Zein izan da nire gaiztakeria(txoa)? Bi aldeetakoan aurrean, beste aldekoan kontuez ez aritzea. Gezurrik esan gabe, egia guztia ez aitortzea. Eta horrela.

Laburki esateko, batzuek ez zuten nahi «esoterikoak» ager zitezen, besteek ez zuten nahi «katedradun horiek» ager zitezen, eta nik denak nahi/behar nituen proiektuak aurrera egingo bazuen. Eta halaxe da gertatu. Ni pozik nago, baina sarritan bezala, orain, etsai berriak ere egin ditut, han-hemenka, eta hor dabilta nire kontra eta dokumentalaren kontra *zarataka*.

Beude. Egin dezatela beraiek hobea. Ausartu eta lanean jartzen badira. Atseginenez lagunduko diet nik, ahal dudan guztian.

Eta iritsi gara amaierara, gauza gutxi argitzeko: dokumentazioa eta prestaketa bai, ezinbestekoak dira komunikatzailea zintzoa nahi baduzu izan. Baina beharko dituzu, gainera, beste gauza asko horrekin batera: *malgutasuna, azkartasuna, originaltasuna, irudimena, pikarotasuna eta beste dozena bat tasun gehiago*.

Izan ere, dokumentazio lana eta prestakuntza, oro har, txalupa bat da komunikazioaren itsasora abiatzeko orduan. Gero, ordea, nabigatzen jakin behar da sekula ez baitago jakiterik itsasola nola portatuko den eta zein portutara eramango zaituen.

Baina zer nabil ni Homeroren garaiko metafora ulisestarrak ematen zuek denok hain gazteak izanda?

Esan dezagun dokumentazioa eta prestakuntza direla surf taula, hori gabe ezin da eta egin surfean. Baina beste gauza bat da olatuak nondik eta nolakoak etorriko zaizkizun behin abiatzen zarenean. Nire aholkua da haien indarra zeure aldera jartzen saiatzeko beti, kontra egin eta lana amaitu ezinda geratu beharrean. Lege nagusi bat baitago kazetaritzan: *agindutako lana garaiz entregatu behar da*. Kosta ahala kosta.

Irakatsi dizutenaz eta dakizunaz gain, zeure errotatik beharko duzu egunero asmatzen ibili. Ofizioan erne aritzeak ekarriko dizu hori.

Baina jakizu, batez ere, sekula ez duzula aurkitu bi olatu berdin itsasoan, eta horrexek egiten duela ederretan eder zeuretzat hautatu duzun langintza: egunero asmatzen ibili beharrak.

X

Gipuzkoako Aldundiaren komunikazioa aldaketa aroan

Aitziber Iartza Etxebeste

Gipuzkoako Foru Aldundiko Komunikazioko zuzendaria
Directora de Comunicación, Diputación Foral de Gipuzkoa

Laburpena: Krisia da, zalantzarik gabe, azkenaldian hitzik erabiliena komunikabideetan. Krisi ekonomikoa, krisi politikoa, krisi soziala... Krisiak, jakina, eragina izan du erakundeetan eta baita erakundeen komunikazioan ere. Baina, krisiaz baino aldaketaz hitz egitea nahiago. Izan ere, Gipuzkoako Foru Aldundian azken urte eta erdian aldaketa izan da ikur nagusia, eta baita komunikazio-arloan ere. Aldaketa, erakundeen eta komunikabideen arteko botere-harremanak aldatu direlako; aldaketa, gizartean komunikazio moldeak aldatu direlako; aldaketa, azken urtean publizitatera bideratutako diru kopurua erdira jaitsi delako; aldaketa, bestelako hizkuntza-irizpideak erabiltzea erabaki delako... Beraz, komunikazioa aldaketa garaian izango dugu hizpide.

Resumen: La comunicación de la Diputación de Gipuzkoa en tiempos de cambio. La crisis es, sin duda, de lo que más se habla últimamente en los medios de comunicación. Crisis económica, crisis política, crisis social... Y la crisis, claro está, ha influido en las instituciones y en la comunicación institucional. Pero preferimos hablar de cambio, y no de crisis. De hecho, en el último año y medio, el cambio ha sido el tema principal en la Diputación Foral de Gipuzkoa, incluso en el campo de la comunicación. Cambio, porque han cambiado las relaciones de poder entre las instituciones y los medios de comunicación; cambio, porque han cambiado las formas de comunicarse de la sociedad; cambio, porque en el último año se ha reducido a la mitad el dinero destinado a publicidad; cambio, porque se ha decidido utilizar otros criterios lingüísticos... Así pues, hablaremos de la comunicación en tiempos de cambio.

1. SARRERA

Azken urteetan krisiak hartu gaitu. Hartu gaitu diot, inguru guztian duelako eragina, etengabe nabari ditugulako haren ondorioak eta laino beltzak direlako nagusi. Krisia, gainera, ez da soilik krisi ekonomikoa, sistemaren krisia da; krisi politikoa, krisi instituzionala, krisi soziala...

Argazki beltz horretan ez da erraza argi-printzak ikustea, baina uste dut grisez bete nahi duten errealitate horretan koloreei leku egin behar diegula. Izan ere, krisiak aldaketari aukerak irekitzen dizkio, aldaketarako bideak urratzeko beta ema-

ten du. Beraz, zoritxarrez alde txar guztiak ezabatu ezin diren arren, krisia aldatarako aukera bezala ikusi behar da, eta, hain zuzen, aldatetarako grinak egoera aprobeztatzen bultzatzen gaitu.

Testuinguru horretan, azpimarratu nahi dut Gipuzkoan azken urte eta erdian hainbat gauza aldatu direla eta askoren borondatea da aldateta-bide horretan aurrera egitea. Baten batek pentsa dezake edozein gobernu-aldaketa ematen denean aldateta handiak izaten direla, eta Gipuzkoako kasua ere halakoxea dela, baina aldateta hori baino askoz ere sakonagoa da.

Esan bezala, Gipuzkoako Foru Aldundian gobernu-aldaketa krisi garai bete-betean gertatu zen eta horrek hainbat arlotan, bai onerako bai txarrerako, eragin nabarmena izan du. Baina, horrez gain, Bildu Gipuzkoako Foru Aldundian sartzeak 32 urtetako hegemonia apurtzea ekarri zuen. Izan ere, frankismo osteko lehen hauteskundeak EAJK irabazi zituen eta, geroztik, diputatu nagusia EAJkoa izan da beti, EAJren banaketa gertatu eta hurrengo lau urteetan EAKo Imanol Murrutia izan zen garaian izan ezik. Beraz, 1979tik 2011ra, 32 urtetan, alderdi klasi-koen gobernu izan da Gipuzkoan, eskuinekoa edo nahi bada demokrata-kristaua edo sozialdemokrata. Baina, 2011n oso bestelako emaitza izan zen Gipuzkoan; izan ere, alderdi klasikoaren egiturarik ez zuen koalizio abertzale eta ezkertiar batek gehiengo zabala lortu zuen, ez bakarrik Batzar Nagusietan, baita Gipuzkoako hiri eta herri gehienetan ere.

Bilduren hauteskunde-kanpainako oinarri edo ardatz nagusia aldateta da, aldateta politikoa eta soziala, eta horrek hautsak harrotu ditu. Izan ere, Bilduk planteatzen duen eredu ez dator orain artekoarekin bat, eta horrek *statu quo*aren defendatzaileak aztoratu ditu. Arlo askotan aldatetak planteatu ditu Bilduk, eta aldateta horiek eragin nabarmena dute, ikuspegi ekonomikoan, sozialean, eta abar. Horren adierazle garbiak dira Ogasunean egindako erreformak, Menpekotasun Legearen murrizketei aurre egiteko neurriak, errauskailuaren eraikuntza geldiarazteko hartutako bidea...

Horrek ondorio nabarmenak izan ditu:

1. *Komunikabide gehienek erakundearen aurkako estrategia jarri zuten abian.* Zilegi da, eta osasuntsua demokraziarako, komunikabideek lan kritikoa egitea eta erakundearen jarduna fiskalizatzea. Zilegi da nork bere ikuspegia defendatzea eta, horren arabera, inguruko eragileen lana baloratzea. Baina Gipuzkoan, Aldundiari dagokionez —eta Bilduri dagokionez, oro har—, errealitatea ezkutatzeko eta desitxuratzeko etengabeko kanpainan ari dira herrialdean oihartzun gehien duten komunikabideetako hainbat. Eta esango nuke kasu batzuetan alderdi politiko jakin batzuen eskutik ari direla edo, are gehiago, bidea ere markatzen dietela haiei. Adibide batzuk jarriko ditut.

— Turismoa. Bildu Gipuzkoako Foru Aldundira iritsi eta handik gutxira, Eusko Jaurlaritzaren Eustat erakundeak turismoari buruzko datu sorta bat eman zuen. Datu horiek beherakada txiki bat eman zioten Gipuzkoari. Datu horrek sekulako oihartzuna izan zuen komunikabide jakin

batzuetan, eta berehala Gipuzkoako oposizioa datu horien inguruan dantzan hasi zen, errua Bildurena zela esanez, edo, gutxienez, hori iradokiz, eta kontuan hartu gabe sektore honek gorabehera handi samarrak dituela, eta eguraldiak edo hotel jakin batzuk itxita egoteak izugarritzko eragina izan dezaketela. Ustezko datu txar horiek —eta «ustezkoak» diot, Eustatek ez, beste erakunde batzuek, INEk esaterako, oso bestelako datuak zituztelako—, segida izan zuten hilabete pare batean. Eta bat-batean, turismoa alderdi eta komunikabide nagusien agendaren erdian jarri zen, eta adierazpenak, baita Eusko Jaurlaritzarenak berarenak ere, gero eta garbiagoak ziren: errua Bildurena zen; Bildu Foru Aldundira, Gipuzkoako udal gehienetara, baita Donostiakora, iritsia zen, eta horregatik turistek utzia zioten Gipuzkoara etortzeari. Harrigarria zen, nik ez dudalako ezagutzen bidaiak edo txangoak udala edo diputazioa duen alderdiaren arabera erabakitzen dituen inor, baina ia-ia axioma bihurtu zen zenbait komunikabidetan. Eta berriro diot: beste instituzio batzuek beste datu batzuk ematen zituzten, baina antza horrek ez zuen axola. Paranoia txiki hura surrealista ere bihurtu zen. Izan ere, batzuk sekulako albiste puskak egiten hasi ziren, esanez halako asteburuan edo halako hilabeteke lehen astean turista gutxiago etorri zirela, edozein neurketa fidagarrik gutxieneko denbora bat behar duela ahaztuta, eta funtsezko faktore batzuk (eguraldia, adibidez) alde batera utzita. Hark bizpahiru hilabete iraun zuen. Izan ere, Eustat bera ere Gipuzkoari datu hobeak ematen hasi zen, gainerako erakundeak ere bai, eta gaur egun berdintsu jarraitzen dugu. Baina komunikabide horiek horretarako ere badute konponbidea. Eta gaur egun, turismoak gora egiten duela ezkutatzeko, honelakoak irakur edo entzun ditzakegu: Aste Santuak martxoan salbatu zuela —bestela, datua txarra izango zela iradokiz—.

- Beste gauza harrigarri bat albistearen kokapen geografikoa da. Krisiari buruzko albisteetan, esaterako, EEEdi edo langabezia-indizeei buruzkoa. Gipuzkoak, hilabeteren batean, Bizkaiak edo Arabak baino datu okerragoa badu, zenbait komunikabidek, automatikoki, Gipuzkoan kokatzen dute albistea: «Gipuzkoa, provincia con más destrucción de empleo del País Vasco». Hori bai, datua Gipuzkoarentzat ona, edo besteena baino hobea denean, Gipuzkoaz hitz egiteaz ahazten dira, eta EAEz hitz egiten dute: «El País Vasco, la comunidad donde el paro más crece». Hau da, Gipuzkoako datua ezkutatu egiten dute, hirugarren edo laugarren mailan utzita.
- Alderantziz: herrialde bakoitzari buruz ematen diren albisteen nolokotasuna ere aztertzeko modukoa da. Irrati jakin bateko lokaleko atalean izugarri zaila da Gipuzkoari eta Gipuzkoako Foru Aldundiari buruzko albiste positiborik entzutea; dena da «hondakinen gatazka», «lan-gatazka», «alderdi politikoen salaketak»... Bizkaiari eta Bizkaiko Foru Aldundiari dagokionez, aldiz, dena dira «ekimenak, «iniciativa berriak eta aitzindariak»... eta askotan, gazteentzat, langabetuentzat, emakumeen-

tzat, ekologiarri begira... Dena oso positiboa, oso soziala... Antza, irrati horrentzat ez dago horrelakorik Gipuzkoan, eta benetan esango dizuet: egon badaude. Kontua da errealitate hori ezkutatu beharra dagoela.

- Beste adibide asko jar genitzake: azken uholdeetan, Gipuzkoa hondamendiaren atarian egon zela esan zuen egunkari batek, eta ez zen egia, baina harrigarriena zen talde bereko Bizkaiko egunkariak ez zuela irakurketa bera egin Bizkaiaz, nahiz eta egoera bera zen.

Laburbilduta: komunikabide askorentzat, komunikabide boteretsuenetako batzuentzat, Bilduk Foru Aldundian egiten duen politika onartezina da, ez da onargarria Bildu hor egotea —nahiz eta hark irabazi zituen hauteskundeak nabarmen—, lau urteotan nola edo hala jasan beharreko zerbait da —gero etorriko dira gauzak «bere onera»—, eta, beraz, haren kontrako kanpaina etengabea ari dira egiten, egunero-egunero, zirimiria izango balitz bezala, gure politika ezkutatu, informazioa desitxuratuz eta Gipuzkoaren irudi txarra emanez.

2. *Kazetari asko galduta bezala geratu ziren. Ez zekiten ongi nola jokatu, eta aurreko urteetako bizioak zituzten.* Ez da onargarria erakunde publiko baten edozein erabakiren berri ematea egunkari jakin baten bidez lehenago, eta gero informazio hori bera gainerako komunikabide guztiei ematea. Ez da onargarria komunikabide jakin batzuetako kazetariei diputatuen edo zuzendarien telefono zenbakiak ematea, haiekin noiznahi hitz egin dezaten, eta gainerako kazetariei aukera hori ez ematea. Ez da onargarria erakunde publikoak eta komunikabideak fabore trukean ibiltzea: «te preparo una pista de aterrizaje», hitzez hitz. Ez da onargarria komunikabide, eta areago kazetari jakin batzuek, beren interes ideologiko, enpresarial edo pertsonalen arabera, erakunde publiko baten agenda eta erabakiak baldintzatzea. Hori dena ez da onargarria, baina hori dena oso ohikoa izaten da erakunde publikoetan, eta Gipuzkoako Foru Aldundian ere ohikoa izan da, eta gu ahalegina egiten ari gara, behintzat, inertzia eta joera itsusi eta zahar horiek baztertzeko. Komunikabideekiko harremana demokratizatzeke saioa egiten ari gara, akatsak akats eta mugak muga. Horrek harridura sortu du zenbait kazetarirengan, oso gaizki ohituta zeudelako: edozein momentutan, edonorekin eta edozertaz hitz egiten ohituta zeuden. Kontua ez da atea ixtea; kontua da kazetari horiek adinako eskubidea dutela gainerako guztiek; kontua da batzuk ohituta zeudela ikusten erakundeak beren komunikabidearen inguruan dantzan... Eta horrek harridura sortu du zenbaitengan. Komunikatiboki jarrera itxia izatea ere leporatu digute batzuek, baina arrazoia hori da: lehengo pribilegioetako zenbait galdu dituzte, eta ez daude oso eroso. Kazetari horiei berdin zitzaien, lehen, beste kazetari batzuek atea zeharo itxita izatea, eta orain denak parekatzeke ahalegina egiten ari garenean, batzuen pribilegioak alde batera utzita, jarrera itxia dugula diote. Guk oso garbi dugu, behintzat, Gipuzkoako Foru Aldundiak ezin duela komunikabide jakin batzuen menpeko izan, bere ildo propioa izan behar duela dio-

tena diotela, eta kazetariak eta komunikabideak ahalik eta modurik demokratikoenaz eta parekatuenaz tratatu behar ditugula.

3. Egoera honetan guztian, Bilduren egoera bera ere kontuan hartu behar da. Izan ere, Bilduk ere erakunde handi batean agintean egotera egokitu behar izan du, orain arteko erakunde handiena baita. Eta horrez gain, kontuan hartu behar da koalizioa osatzen duten alderdien arteko bat 10 urtez legez kanpoko egoeran egon dela, eta horrek ondorio larriak dituela. Beraz, gobernu osatzeko orduan ere ezinbestekoa izan da egokitzapen lan handia egitea. Ez da erraza hutsetik horrelako erakunde bat gidatzera pasatzea, eta denbora behar izan da taldea osatzeko eta funtzioetara egokitzeko.
4. Beste elementu batek ere eragin nabarmena izan du, eta elementu hori da krisi ekonomiko latza eta, ondorioz, instituzioen baliabide-urritzea. Gipuzkoako Foru Aldundiaren aurrekontu orokorra azken urteetan izugarri jaitsi da: esaterako, 2009an 1.000 milioitik gorako aurrekontua zuen Aldundiak, eta aurten 660 milioikoa. Baina, aurrekontu-murrizketa orokorrak areagotu egin dira komunikazio-arloan. Izan ere, aurrekontuak egiterako orduan Aldundiak lehen tasun batzuk ezarri zituen: gizarte-politikan murrizketarik ez egitea, langileen lan-baldintzak ez okertzea... Ondorioz, nahitaez lehen tasunezkoztat jo ez diren arlo horietan murriztu behar izan da, eta, esaterako, 2012tik 2013ra ekintza ofizialetarako eta protokolorako partida % 50 jaitsi da. Jaitsiera izan duen beste arloetako bat komunikazioa izan da. Eta era grafikoan ikus dezakezue datuen bidez. 2008tik 2013ra % 80 jaitsi da publizitate-partida, eta gu Aldundira iritsi ginenetik aurten arte (bi urtetan) % 57 jaitsi dugu partida hori.

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
8.382.148	5.255.588	5.105.456	4.102.918	3.906.812	2.752.163	1.700.000

Erakundeek publizitatea herritarrei mezuak helarazteko erabili dute eta erabili behar dute, besteak beste, legeak hala zehazten duelako eta debekatu egiten dituelako beste erabilera batzuk. Baina, bistakoa da instituzioen publizitatea komunikabideen diru-iturri nabarmena izan dela, finantziario-bide argia. Oraintxe erakutsi dudana egoeran, bistan da Gipuzkoako Foru Aldundiaren kasuan ez dela hala: ez da hala partida murrizta delako eta ez da hala Aldundiak oso argi duelako ez duela hala izan behar. Eta erabaki horrek ondorio batzuk ditu, bistan denez.

2. MOLDE BERRIAK

Egoera hori ikusita, Gipuzkoako Foru Gobernuak komunikazio-taldea eratu zuen eta erronka berriari egin behar izan zion aurre. Horretarako talde egokia bi-latzeari ekin zitzaion, eta kazetaritzaren eta komunikazioaren munduan esperien-

tzia handiko taldea osatu zen; zortzi bat lagunek osatutako taldea. Batzuek departamentu bat edo bi eramaten dituzte, eta beste batzuek komunikazio estrategikoak (hau da, planteamendu orokorrak, Internet bidezko komunikazioa, eta abar).

Baina komunikazioan esperientzia handiko taldea den arren, erakundeetan sekula aritu gabea da. Beraz, lehenengo erronka erakundeen dinamiketara ohitzea izan zen, eta ez da lan erraza: antolakuntza-eredu konplexua du Aldundiak, burokrazia handia da, bete beharreko arau pila bat daude...

Hala ere, kasu honetan ere, esperientzia falta hori, hein batean behintzat, positiboa delakoan nago. Izan ere, erakundeetako ohiturak eta bizioak apurtzea erraztu du horrek, bestelako molde batekin funtzionatzeari ekin genion hasieratik, eta hori nabaritu da.

Molde berriez ari garela, hainbat elementu daude azpimarratu beharrekoak:

2.1. Komunikazio-bide zuzenak

Aldundiko Komunikazio-taldeak komunikabideei begira lan egin behar duela argi dago, baina, gure ustez, batez ere herritarrei begira lan egin behar du, komunikazio-bide zuzenak landu behar ditu, bitartekaririk gabeko bideak. Horregatik, hainbat neurri hartu ziren.

1. Ordura arteko jarduera batez ere komunikabide handiei begira zegoen egina: ohiko prentsaurrekoak ziren nagusi eta horietara bitartekoak zituzten hedabideak joaten ziren. Gure aroan, ordea, komunikabide txikiei erraztasunak eman dizkiegu gai horiek landu ahal izateko bertaratu gabe: prentsaurreko guztiak *streaming* bidez ematen ditugu, bertara kazetari bat bidaltzeko bitartekorik ez duten kazetariak informazioa bertatik har dezaten; zuzenean ikusi ezin dezaketenez ere, prentsaurrekoko albistearekin batera bideo-emanaldia jartzen dugu eta edozein unetan ikus dezakete; horrez gain, ahots-deiak ere sartzen ditugu irratiek erabil ditzaten, eta laster FTP bidez kalitate handiko irudiak hartzeko aukera emango diegu telebistei. Honekin batez ere tokiko hedabideei eta komunikabide txikiei bidea erraztu nahi izan diegu, eta emaitzak eman ditu.
2. Publizitatean ere, lehen aipatutako kontzeptu-aldaketaz gain, aldaketa praktikoa egin ditugu. Hala, Aldundiko publizitate eta kanpo-irudi guztiari koherentzia emateko publizitate-partida osoa Komunikazio Zuzendaritzan zentralizatu da. Horrez gain, komunikabideen aurrean gestioa (medioen gestioa deritzona) zuzenean egiten du jada Aldundiak, komunikabidearen eta Aldundiaren artean beste bitartekari bat jarri gabe.
3. Aldundiaren komunikazioak zabaltzeko webgunea edo prentsa-bulego digitala sortu dugu. Bertan jartzen ditugu Aldundiak sortutako komunikazioak: prentsaurrekoak, prentsa-oharrak, kultura-ekitaldiak, agerraldiak... Bertatik lor dezakete informazioa bai kazetariak bai herritarrek. Gipuzkoaberri.net webguneak posta elektronikoan abisuak jasotzeko sistema du, baita rss

sistema, eta abar. Webgune irekia da, eta kasu honetan ere mezua bitartekari-rik gabe helaraztea da helburua.

4. Teknologia berriak. Aldundira iritsi bezain laster ikusi genuen Aldundiaren Interneteko presentziaren gaia azertu behar genuela; izan ere, egoera nahiko kaotikoa zen. Batetik, webgune gehienen helburua ez zen herritarrei eskaintza egitea, baizik eta Aldundiak egindakoaren inguruan informazioa zabaltzea, propaganda egitea, alegia. Gure taldearentzat, ordea, Aldundiaren webguneen lehen helburua, helburu behinena, herritarrei zerbitzua ematea izan beharko luke. Beste arazo bat ere atzeman genuen: 150 webgune baino gehiago zituen Aldundiak, domeinu ezberdinetan, zerbitzari ezberdinetan, itxura erabat ezberdinekoak... Beraz, lehenasunezkoztat jo zen webguneen inguruko diagnostiko bat eta planteamendu bat egitea. Diagnostikoa egina dago, planteamendua ere bai, eta jada lanean ari gara martxan jartzeko. Argi dugu ordena jarri behar dela webguneetan. Hasteko, zaharkituta eta hilda zeuden hamarnaka webgune ezabatu egin ziren, eta jada erabaki da webguneak software libreko *liferay* sisteman egingo direla, denek itxura komuna izango dutela, zerbitzari bateratuan jarri ahal izango direla eta, funtsezkoena, denak egitura definitu baten baitan txertatuko direla. Une honetan egitura horren ernamuina izango den Gipuzkoa.net webgune nagusia berritzeko lanean ari gara, eta bertan filosofia nagusia herritarrei zerbitzua ematea izango da, herritarrek batez ere zerbitzuak eskatzen dituztelako eta zerbitzu horiek aurkitzea erraztu behar zaielako. Teknologia berrien arloan sare sozialena da beste elementu nagusi bat, eta horietan komunikazio-taldeak batez ere Twitter erabiltzen du. Gaur egun, prentsa-bulego digitalaz gain, Twitter da deialdiak eta jakinarazpenak zabaltzeko bide nagusia. Bide eraginkorra da, gainera; izan ere, *streaming* bidezko emisioen segimendua areagotu egiten da Twitter bidez ezagutarazi ostean. Hala ere, bide honetan hasi berriak gara eta hainbat proiektu ditugu horren erabilera sustatzeko. Horrekin batera, bideogintzaren inguruan ere baditugu proiektuak, baina oraindik goizegi da horiei buruzko informazioa emateko.
5. Egiten dugun beste irakurketa bat da oraindik gizartearen sektore handi bat, batez ere adin tarte batetik gora, ez dagoela komunikazio-bide berrietara ohituta, ez dituela bide horiek erabiltzen, eta, horregatik, beharra ikusi genuen bestelako komunikazio-bide zuzen bat sortzeko. Hala, aurtien Foru Aldundiaren *Gipuzkoa Berria* aldizkaria sortu dugu. Aldizkaria Gipuzkoako postontzi guztietara helarazten dugu urtean hirutan, herritarrek informatzeko eta intereseko albisteak zabaltzeko, bestelako bideetatik ez baitira horrelakoak zabaltzen. Gainera, bestelako publizitate eta komunikazio-kanalak baino merkeagoa da, aleko 11 zentimoko kostua baino ez baitu.
6. Komunikazio zuzena aipatzerakoan ezin dugu ahaztu herritarrek Aldundiarekin harremanean jartzeko bideak garatu behar ditugula, eta horrek lehen-tasuna duela. Aldundiak, orain arte, ez ditu *open government* edo gobernu ireki arloko irizpideak bete, oso balorazio txarra lortu du horrelako azter-

keta guztietan. Erakunde nahiko opakua izan da, eta oso garrantzitsua da datu guztiak herritarren eskura jartzea, eta baita informazio horretara guztira iristeko bideak ezartzea. Une honetan gobernu irekia garatzeko proiektua oso aurreratua dago, eta epe motzean martxan jarriko dugu. Era horretan erakunde askoz ere gardenagoa izatea lortuko dugu. Funtsezkoa da herritarrei informazioa ematea, baina baita haien kexa, iradokizun eta proposamenak jasotzea eta bideratzea, eta horretan urrats garrantzitsuak eman ditugu.

7. Orain arte azaldutako guztiaz gain, herritarrekin harreman zuzena garatzeko bestelako bideak ere garatu ditugu. Horretarako, eskualdez eskualde hainbat bilera ireki egin ditugu herritarrekin. Agintera iritsi ginenetik aurrekontuak azaltzeko eta parte-hartze aurrekontuak bultzatzeko Gipuzkoako hamar eskualdetan hiru bilera sorta egin ditugu, eta horietara diputatu nagusia eta beste hainbat diputatu eta zuzendari joan dira, herritarren ekarpenak jasotzeko eta azalpenak emateko. Horrez gain, Gobernu programa aurkezteko beste hainbat bilera egin dira. Aurten ere parte-hartze aurrekontuak egiteko bestelako urrats batzuk emango ditugu, herritarrekin ez ezik, eragileekin ere bilera zehatzak egiteko.

Horrez gain, aste honetatik aurrera diputatu nagusiak Gipuzkoako hainbat herritara bisitak egingo ditu, tokian tokiko errealitatea ezagutzeko eta Aldundiaren, udalen eta herritarren arteko elkarlana garatzeko.

Gipuzkoako Foru Aldundiarentzat herritarrei zuzenean erakundearen politikan parte hartzeko eta ekarpenak egiteko aukera ematea funtsezkoa da, eta horretarako garatzen ditugu aipatutako ekimenak.

2.2. Hizkuntza-irizpide berriak

Gipuzkoako Foru Aldundiaren komunikazio-politika azaltzerako orduan, funtsezko beste elementu bat hizkuntza-irizpideena da. Gipuzkoa herrialde euskalduna da, eta Aldundiak errealitate hori islatu behar duela uste dugu. Gainera, Aldundia Soziolinguistika klusterrak bultzatutako Eralan proiektuan inplikaturik dago, eta bertako ondorio garrantzitsuenetako bat da hizkuntza arloan lidergo eraldatzailea ezinbestekoa dela. Euskarak aurrera egin dezan pertsona erreferentzialesk ere aurrera egin behar dute, urratsak eman behar dituzte, eta Aldundiak horretarako bide eman digu, eta orain arteko hizkuntza-irizpideak goitik behera eraldatu ditu. Horregatik, hainbat urrats eman ditugu:

1. Pentsaurrekoak euskara hutsez egitea erabaki zen. Horren helburua argia da: herritarren aurrean Aldundiaren errealitatea azaltzea, hau da, euskaraz jarduten duen Aldundia dela erakustea, eta baita erakundea euskaraz jarduteko erreferente bihurtzea.

Erabakia hartu genuenean arazo bat aurreikusi genuen, izan ere, Aldundiko pentsaurrekoetara etorri ohi diren zenbait kazetari ez dira euskaldunak, eta horrek haien haserrea eragin zezakeela aurreikusi genuen. Horregatik era-

baki genuen aldibereko itzulpen-sistema jartzea eta kazetariekin elkartzea egitera gindoazena azaltzeko. Hala, kazetariekin elkartu ginen eta bilera horretatik bi ondorio atera daitezke: batetik, kazetari ez euskaldunei kosta egin zitzaieela erabakiaren helburua ulertzea (alegia, kosta zitzaien ulertzea helburua zela herritarrengana euskaraz iristea), eta, bestetik, gutxi batzuek euskararen aurkako jarrera zutela eta gaizki hartu zutela erabakia. Behin sistema hori martxan jarrita, oro har, nahiko ongi egokitu dira kazetariak eta ez da arazo handirik izan, baina bai mugimenduk: komunikabide baten kazetaria aldatu zuen eta albisteak euskaraz publikatzen hasi zen (ordura arte euskaraz ia ezer publikatzen ez bazuen ere), baina ikusi zuenean horrek ez zuela gure haserrea piztu, baizik eta begi onez ikusi genuela, estrategia aldatu eta berriro kazetari erdalduna bidaltzen hasi zen; beste batzuek prentsaurrekoetan gaztelaniazko adierazpenak lortzeko zirrikituak biltzeari ekin zioten, baina bide hori ere moztu genuen.

Azkenik, ildo honetan azpimarratzekoa da kazetari euskaldunen jarrera, oso ongi hartu baitute erabakia, orain arte beti azkenak izan baitira prentsaurrekoetan eta.

2. Hizkuntza-irizpideei dagokienez, bestelako komunikazioetan ere euskarari lehentasuna ematea erabaki da. Kasu horietan euskara hutsez egitea ez da konponbidea, hainbat herritarrek ez baitakite euskaraz eta haiengana ere iritsi beharra baitugu, baina argi dugu ez dugula ekilinguismoa bultzatuko eta euskarak lehentasuna izango duela.
3. Azkenik, beste erronka da herritarrei 2015erako zerbitzu guztiak euskaraz ematea, gaur egun oraindik zenbait zerbitzutan (gizarte-politikan, eta abar) zailtasunak baitaude zerbitzuak % 100 euskaraz emateko. Erronka handia da, baina bide onean goaz.

2.3. Irudi berria

Komunikazio-taldearentzat beste elementu garrantzitsu bat irudia da, eta horretan hainbat arlori eman diogu garrantzia.

1. Irudi korporatiboa berritu. Ikusi genuen, irudi korporatiboa oso zaharkitua zegoela eta, gainera, ez zegoela haren erabileraren inguruan inolako araurik. Horregatik, hasita zegoen baina kaxoi batean utzita zegoen irudi korporatiboari buruzko lan bat hartu, egokitu eta onartu egin genuen. Koloreak berriro genituen, askoz ere itxura modernoagoa emanez, erakundearen izena euskara hutsez jarri genuen... Gainera, estilo-liburua onartu zen, zein erabilerara izan behar duen zehazteko, eta ez uzteko norberaren erabakiaren esku.
2. Irudi korporatiboa berritzearekin eta arautzearekin bat, marka berria ere sortu zen: Gipuzkoa Berria. Marka horrek laburbiltzen du Aldundi honen iparra, Gipuzkoa berri bat marraztea baita gure helburua.
3. Irudi berri horretan, ezin ditugu ahaztu ordezkari instituzionalen irudia eta jarduna. Irudiari dagokionez, begi-bistako aldaketa izan da: egoeren ara-

berako salbuespenak salbuespen, trajeek eta gorbatek lekua galdu dute Gipuzkoako Foru Aldundiko ordezkarien artean, eta bestelako janzkera batek hartu du lekua, diputatu bakoitzaren estiloa errespetatuz eta ordezkari politikoak «mozorrotu» gabe. Aldundi honek ez du uste erakunde bat egoki kudeatzeko eta herritarrei irudi ona emateko trajea eta gorbata beharrezko direnik. Ordezkari instituzionalak esperientzia handiko langileak dira, ez politikari profesionalak, eta hain zuzen freskotasun hori irudikatzea ere nahi dugu. Jardunari dagokionez ere, bestelako moldeak bultzatzea da gure apustua, eta komunikatzeko orduan ere naturaltasunaren aldeko apustua egin dugu. Egin dugu jendaurrean hitz egiteko ikastaroren bat, baina egia esan oso bozeramaile prestatuak ditugu eta ez dugu horretan gehiegi sakondu. Nik batez ere Larraitz Ugarte bozeramaileari buruz hitz egingo dut, gehien bere kasua ezagutzen dudalako. Larraitz Ugartek hitz egiteko erraztasun handia du, eta aurretik ere telebistan eta aritua zenez, oso ongi moldatzen da kamera aurrean. Beraz, gure lana bereziki bi arlotara bideratu genuen: batetik, Aldundiaren jardueraren berri izatera eta prestakuntza politikoa handitzera. Hau da, batez ere ezagutza landu dugu, kazetariak egin ditzaketen galderi buruz erantzun ahal izateko tresnak edukitzeko. Diputatu guztiek izan behar dute gobernu-jardunaren ikuspegi orokorra, baina bozeramaileak are nabarmenago eta sakonago. Bestetik, agerraldi bakoitzaren aurrean ere nolabaiteko prestakuntza-saioak egin ohi ditugu. Egunero hamarnaka albiste kaleratzen dira, eta garrantzitsua da bozeramaileak albiste horiek ezagutzea eta galdera horietarako alde aurretik prestatua egotea.

Hizkuntza-erabilerari dagokionez, azpimarratzekoa da Larraitz Ugartek erraztasun handia duela bai euskaraz bai gaztelaniaz jarduteko, eta, esaterako, arlo juridikoko gaiak gaztelaniaz batzuetan hobeto ere azaltzen dituela, baina, hala ere, begi-bistakoa da bere ama-hizkuntza izateaz gain ohiko hizkuntza ere euskara duela, eta, beraz, prentsaurrekoak euskara hutsez emateko hartutako erabakiak asko erraztu dio lana; izan ere, hasieran bere buruaren itzultzaile-lana egin behar izaten zuen galdera guztietan, eta kasu batzuetan bat-batean itzulpenerako hitz egokia bilatzea ez da erraza izaten. Era horretan kazetariei erantzuteko orduan askoz ere lasaiago jarduten du orain. Horrek ez du esan nahi gaztelaniaz ez duenik ongi egiten, gaztelaniazko komunikabideetan eskainitako ehunka elkarrizketatan argi utzi duenez, baina zailena bat-bateko itzulpen hori da, norberaren itzultzaile gisa aritu beharra, eta hori saihestu dugu.

Azkenik, azpimarratu nahi nuke gure bozeramaileek komunikatzeko orduan erakutsitako naturaltasuna, guretzat oso garrantzitsua baita hizkuntza xumea erabiltzea, ulerterraza eta herritarrengandik urruti ez dagoena.

Tira, beste hainbat arlori buruz ere hitz egin nezakeen hemen, baina zertzelada hauekin azaldu nahi izan dizuet Aldundiak komunikazio-arloan egiten duen lana.

XI

Komunikatu, transmititu, hedatu: UEUren Komunikazio Puzzlea

Uxune Martinez eta Idoia Torregarai

UEUko IKTen koordinatzailea eta Komunikazio-arduraduna
Coordinadora de las TIC y responsable de Comunicación, UEU

Laburpena: UEU bazkidez osatutako kultura-elkartea da, bere lan-esparrua unibertsitatearen duena. Izaera honek hein handi batean baldintzatzen du bere komunikazio-estrategia; barne-komunikazioa, kanpo-komunikazioa, harreman publikoko jarduerak eta, nola ez, gizarte-sareen erabilerak bat egin behar dute zabaldu nahi den mezuarekin, guztien artean UEUren puzzlea osatzeko. Horien arteko koordinazioa eta mezu-doiketa behar-beharrezkoa da transmititu nahi dugun mezua behar bezala iristeko. Teknologia berriek eta gizarte-sareek ekarri dituzten aldaketak integratu ditugu UEUko komunikazioa-estrategian. Egunero osatzen dugun puzzle bitxia.

Resumen: Comunicar, transmitir, difundir: el Puzzle de la Comunicación de la UEU. La UEU es una asociación cultural formada por socios, cuyo ámbito de trabajo es la universidad. Este carácter condiciona en buena medida su estrategia de comunicación, ya que las comunicaciones interna y externa, las actividades de relaciones públicas y, cómo no, el uso de las redes sociales deben estar acordes con el mensaje que se quiere difundir, para crear, entre todos, el puzzle de la UEU. La coordinación de todos esos factores y la adecuación del mensaje son imprescindibles para hacer llegar de manera adecuada el mensaje que queremos transmitir. Por eso hemos integrado las nuevas tecnologías y las redes sociales en nuestra estrategia de comunicación, en ese curioso puzzle que creamos día a día.

LABURPENA

Artikulu honetan Udako Euskal Unibertsitatearen (UEU) komunikazioaren kudeaketa azaltzen da. Lehen zatian, erakundearen helburu nagusia eta haren komunikazio-estrategia aztertzen dira, eta, bigarrenengoan, xeheago, Informazio eta Komunikazio Teknologikoei loturiko ildoak. Elementu guztiak uztartuta, UEUren komunikazio-puzzlea osatzen dute.

1. UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA-UEU

Udako Euskal Unibertsitatea (UEU) irabazi-asmorik gabeko eta Onura Publiko Aitormena duen kultura-elkartea da. 1973. urtean sortu zen Ipar Euskal He-

rrian eta, orduz geroztik, Euskal Unibertsitatea sortzea du helburu nagusi. Horrekin batera, honako lan-ildo nagusi hauek ditu:

- Euskararen eta unibertsitatearen arteko zubiak eraikitzea.
- Euskal komunitate zientifikoa biltzea.
- Unibertsitate-gaiak ekoitzi eta gizartearen esku jartzea.

1.200 bazkidek osatzen dute UEUren oinarri soziala, jakintza-alor desberdinetan banatuta.

www.ueu.org

Zer egiten du UEUk?

- Jarduera akademikoa: graduondokoak, jardunaldiak, irakasleentzako formakuntza, formatu desberdinetako ikastaroak, etab.
- Argitalpengintza: unibertsitaterako testuliburuak; UZTARO Giza eta Gizarte Zientzien aldizkaria; ALDIRI, Arkitektura eta Abar aldizkaria.
- IKT proiektuak: Inguma datu-basea, Unibertsitatea.net ataria, Buxukak liburutegi digitala...
- Euskal Unibertsitatearen ildoak sustatu.

Zeintzuk dira gure balioak?

Kalitatea, gizartearekiko erantzukizuna, euskara, gai berritzaileak, parte-hartzea, elkarlana, hurbiltasuna, autonomia, dinamikotasuna eta jendearekiko konpromisoa.

2. ZER LORTU NAHI DUGU?

UEUren komunikazio-estrategiaren helburua hau da: garena eta egiten duguna jakitera ematea. Jendeak gu modu positiboan ezagut gaitzan lortu nahi dugu, onura publikoko erakundea izanik, ezinbestekoa ikusten dugulako proiektuarekiko atxikimendua lortzea eskaintzen ditugun zerbitzuak ezagut eta erabil ditzan.

Horretarako, zenbait komunikazio atal landu eta hainbat irizpide kontuan hartzen ditugu.

3. KONTUAN HARTU BEHARREKO ELEMENTU BATZUK

UEUren izaerak eta lan-esparruak komunikazio-estrategia baldintzatzen dute hasieratik bertatik.

- Hasieran esan dugun moduan, UEU *irabazi-asmorik gabeko eta Onura Publikoko Aitormena* duen kultura-elkartea da. Hau da, gure helburua ez da dirua irabaztea, lehen puntuan adierazitakoak lortzea baizik. Zerbitzu-izaera horrek gure komunikazio-estrategia marketinera baino gehiago, komunikazio korporatibo eta harreman publikoetara lerratzea dakar.

- UEUren oinarri soziala *bazkideek* osatzen dute. Bazkideek, gainera, rol aktiboa dute erakundeetan eta, ondorioz, komunikazio-estrategiaren lehen hartzailak dira. Kanpora ezer komunikatu baino lehen, lehenengo beti bazkideei jakinarazten zaie UEUri buruzko informazio guztia. Ondorioz, barne-komunikazioak pisu handia du. Zer esan nahi du horrek?
- UEUren jardun osoa *euskaraz* da. Hala ere, kanpo-komunikazioari dagokionez (hau da, hedabideekin dugun harremana), UEUren irizpidea da komunikazioak hizkuntza bietan egitea, UEUren proiektuaren berri gizarte osoak izateko helburuarekin.
- Lehen puntuan aipatu ditugun *balioekin* bat egiten duen komunikazioa garatzen saiatzen da UEU, hau da, komunikazio hurbila, parte-hartzea eta bi noranzkotasuna bultzatzen dituena.
- *Txikitasuna*. Nahiz eta euskal gizarte osoarentzat lan egiten duen erakundea izan, gure publiko zuzena, hau da, unibertsitatearen euskarazko esparruan dagoena edota eskaintzen dugun etengabeko formazioarekin lotuta dagoena, gutxi gorabehera, 30.000 pertsona dira. Horrek esan nahi du askotan zaila egiten zaigula hedabide nagusietara iristea, gure gaiak espezializatuak direlako.
- Goikoarekin lotuta, unibertsitate-esparruan beste *erreferentzia* nagusi batzuk daude (batez ere UPV/EHU), eta askotan gaizki-ulertuak sortzen dira. Adibidez, UPV/EHUren *cursos de verano*-ekin nahasten gaituzte, baita alderantziz ere, baina erreferentzia nagusia beraiek direnez, gu «galtzaile» ateratzen gara. Horregatik, UEUren marka indartzea komunikazio-estrategiaren helburu nagusietakoa da.

4. KOMUNIKAZIO ATALAK: ZER EGITEN DUGU

Behin ezaugarriak argi izanda, komunikazio atal bakoitzean zer egiten dugun azalduko dugu.

4.1. Barne-komunikazioa

Aurreko puntuan aurreratu bezala, komunikazio atal honek lehentasuna du gure lehen hartzailak direla ulertzen dugulako. Beraz, beti lehendabizi informazioa beraiei helaraziko diegu. Hartzailen artean, UEUko lantaldeko kideak eta UEUko bazkideak hartzen ditugu. Atal honetan lortu nahi dugun helburua da proiektuarekiko atxikimendua izatea eta parte-hartzea sustatzea, eta, horretarako, bi noranzkoko komunikazioa bermatu eta berriazko dinamikak sustatu behar ditugu.

Langileen kasuan, ekimen hauek erabiltzen ditugu:

- Intraneta. Bertan, erakundeari buruzko informazioa, lanerako zein langileekin lotutako beharrezko dokumentazioa, batzorde eta koordinazio-gune-

- tako aktak, egindako formazioen biltegia, oharren ohola, ekintza garrantzitsuenen egutegia, lantaldeko argazkiak eta posta-zerrenda topatuko ditugu.
- Aurrez aurreko hileroko koordinazio-bilerak.
- Langileen posta-zerrenda: informazio formala zein informala bideratzeko.
- Ekintza informalak: bazkariak, urtebetetze-ospakizunak...

Bazkideei dagokienez,

- Hilean behin jakinarazpena (*newsletter*).
- Unean uneko email bidezko komunikazio zuzena.
- Posta-zerrendak. Bazkide bakoitza gutxienez bi zerrendatan dago: UEUko bazkide guztiak hartzen dituenean (ueukideak) eta aukeratu duen sailarenean (adibidez, kazetaritza). Edozeinek bidal ditzake bertara mezuak.
- Sailen koordinatzaileen kasuan (sailburuak), Moodle plataforman gune propioa dute koordinazio-lanak egin eta elkarlana sustatzeko.

4.2. Kanpo-komunikazioa

Komunikazio atal hau da marketinera gehien hurbiltzen dena. Hau da, gure zerbitzuak ezagutzera eman nahi ditugu (ikastaroak, liburuak, proiektuak...) kontsumitzeko (batzuk ordaindu egiten dira, beste batzuk ez). Atal honetako hartzaileak hirugarren puntuan azaldu ditugunak dira, hots, unibertsitate-esparruko pertsonak edo etengabeko formazioa interesatzen zaien pertsonak. Hauek dira egiten ditugun ekimenak:

- Prentsaurrekoak, oharrak.
- Harremanak hedabideekin.
- Publizitate-kanpainak.
- Sare sozialen kudeaketa (Twitter, Facebook, LinkedIn, Google+).

4.3. Harreman publikoak eta komunikazio-kabinetea

Atal honen helburua UEUk irudi positiboa eta gizartearen errekonozimendua izatea da. Bertako lan nagusia, erakundearekin erlazionatzen diren publiko desberdin guztiekin elkarrizketa eta harreman iraunkorrak irekitzea da.

Komunikazio-kabinetearen helburua, bestetik, enpresaren mezuak zabaltzeko medioekin ordezkari-lanak egitea da.

Hauek dira egiten ditugun ekimenak:

- Medioekiko harremanak kudeatzea eta beraientzat interesekoak izan daitezkeen edukiak sortzea.
- Komunikabideen dosierra kudeatzea.
- Ekitaldi publikoak antolatzea (ikasturte hasierako ekitaldiak, sari-banaketak...).
- Erakundeen bozeramaileekin koordinatzea.

4.4. **Komunikazio korporatiboa**

Komunikazio atal honen helburua UEUren irudia, marka, indartzea da. Hau da, jendeak UEU zer den jakin dezan nahi dugu, baina ez bakarrik hori, gogoratzearaino UEUren irudi positiboa izan dezan nahi dugu. Gure balioekin lotzea, alegia. Hauek dira egiten ditugun ekimenak:

- Irudi korporatiboa landu: erakundearen material grafikoa zaindu eta jarraitu egin.
- Markaren kudeaketa eta eraikuntza.
- Posizionamendua landu Interneten.
- Merkatu-azterketak egin.

4.5. **Krisi-komunikazioa**

Ezohiko egoera batean egiten dena da, normalean zerbait txarra.

- Zuzendari, idazkari nagusi eta komunikazio-arduradunaren arteko krisi-kabinetea sortzea.
- Egiten diren komunikazioak zintzoak izatea.
- Bazkideak jartzea lehendabizi jakinaren gainean.
- Hedabideei kasu egitea, ez ezkutatzea.

4.6. **Erantzukizun korporatiboa**

Irabazi-asmorik gabeko eta Onura Publikoko Aitormena duen erakundea garen, ez dugu modu berezitan lantzen, eguneroko jardunean baizik.

5. PUZZLEA OSATZEN

Goian aipatutako komunikazio atal guztietan sortzen ditugun mezu eta jarduerak guztiek erakundea eta haren pertzepzioa indartzeko helburua izan behar dute. Baina praktikan, beste elementu batzuk ere kontuan hartu behar ditugu, puzzlea osatu nahi badugu.

5.1. **Koherentzia**

Egiten ditugun komunikazio guztiek UEUren izaera eta balioekin bat egin behar dute. Hau da, adibidez, ezin dugu esan gertuko erakunde bat garela, eta gero norbaitek deitu edo idatzi (hedabide, bazkide, bezero) eta kasurik ez egin. Edo ezin dugu partaidetza gure balioa dela esan, eta hori bideratzeko baliabiderik ez jarri.

5.2. Hurrenkera

UEUren komunikazio guztiak lehenik bazkideei jakinaraziko dizkiegu, eta, ondoren, gainerako guztiei.

5.3. Tempusa eta lehentasunak

Informazioaren tempusak errespetatu behar dira. Esku artean dituzun informazioek elkar ez zapaltzeko, kontuan hartu behar duzu noiz eta zer bidali duzun. Hartzaileak ez ditugu «erre» behar. Zer den garrantzitsuagoa eta zer bigarren mailakoa kontuan izan behar dugu. Ezin duzu egun bakarrean komunikazio bat baino gehiago bidali.

5.4. Hartzailea, kanala eta mezua

Desberdina da hedabide bati, bazkide bati edota gizarte-sareetako norbanakoari zuzentzea. Konfiantza-maila desberdina da eta idazteko modua ere bai (formalagoa edo ez hain formala). Errepika daiteke informazioa 2 aldiz gizarte-sareetan (eta hori ere ez da komeni), baina ezin dugu prentsa-ohar bat 10 aldiz bidali egun berean. Desberdina da ere prentsa-ohar bat, mezu pertsonal bat, post bat Facebooken edota tweet bat idaztea. Facebooken mezua informalagoa izan daiteke, baina pentsaezina da mezu hori prentsa-ohar batean sartzea. Oso kontuan hartu behar ditugu parametro hauek, informazioa gure kontra bihur ez dadin.

5.5. Zintzotasuna

Gure komunikazioetan zintzoak izaten saiatu behar dugu. Ez dugu «kerik» salduko, eta ez dugu sentsazionalismorik erabiliko. Dagoena komunikatuko dugu, eta hanka sartzen badugu, horrela adierazi eta zuzentzen saiatuko gara.

6. NORK KOMUNIKATZEN DU?

Komunikazioa ez da soilik komunikazio-arduradunaren ardura. Hari dago-kio erakundearen komunikazio-estrategiak eta lerro nagusiak finkatzea. Hala ere, UEUn denok komunikatzen dugula pentsatzen dugu.

- Zuzendariak eta ordezkariak. Erakundearen aurpegia diren heinean, UEUren marka indartu behar dute egiten dituzten agerraldi publiko, adierazpen, bilera eta gainerako ekimenetan.
- Lantalde osoak. Erakundeko lantalde osoak komunikatzen du, bakoitzak dagokion esparruan, eta helburua UEUren komunikazio-estrategia egune-

rokotasunean aplikatzea da (irakasleekin, liburu-egileekin, artikulu-idazleekin harremanetan, telefonoa hartzean, bilerak egiterakoan, mezuak idazterakoan...).

— Bazkideek. Gure helburua UEUren enbaxadore txikiak izatea da.

7. KOMUNIKAZIOA INTERNETEN

UEUren komunikazio-oinarriak ikusi ondoren, errepara diezaiegun inguru-neari eta haren dinamikari. Izan ere, Internetek komunikazio-esparruko egoera hankaz gora jarri du azken urteotan. Ezagutza gizarteratzeko, publikoarekin harremanak izateko eta haiengana hurbiltzeko zerbitzu eta bide ugari ekarri ditu. Azken finean, informazioa eta edukiak eskuratzeko aukerak erraztu ditu eta informazio-kanalak eta informazio-bilguneak hurbildu egin dizkigu.

Teknologiak barneratzea erabatekoa izan da eta horren eredu guztiok gara, gu geu. Esaterako, zenbatek ez darama mugikorra aldamenean egunean zehar? Goi-zeko lehen orduan, zenbat sartzen gara Facebookera, Twitterrera, Whatsappera? Erantzunak jakin badakizkigu, hein handi batean: 15 urtetik 45 urtera artekoen % 75ek baiezkua emango lioke azken galderari. Eredu teknologikoa, beraz, gu gara, teknologiaren erabileraren adibide, eta horren kontsumoaren adibide gu geu gara.

Gazteriaren Euskal Behatokiak egindako ikerketen arabera, 15 urtetik 29 urtera bitarteko gazteen % 99k mugikorra dauka. Horretatik, % 72 egunero gizarte-sareetara konektatzen da bertatik. Eta % 11k Interneten nabigatzeko erabiltzen du. EUSTATen azken datuen arabera, 15-24 urte bitarteko gazteen % 96k Internet erabiltzen du, 25-34 bitartekoek % 85ek erabiltzen du sarea, eta 35 urtetik 44 urtera artekoen % 79 konektatzen da Internetera. Ordenagailuez gain, telefono mugikorra da Internetera konektatzeko erreminta erabiliena gaur egun.

Baina, zertarako erabiltzen da Internet? Sarea erabiltzeak hainbat helburu ditu, baina gehienbat informazioa bilatzeko da. Erabiltzaileen % 95,1ek informazioa bilatzen du, % 91,6k posta elektronikoa kontsultatzeko erabiltzen du, eta komunikabideen informazioa irakurtzeko % 70,1ek. Aipatzekoa da informazioa bilatzen duten internauten % 35ek liburutegietan eta dokumentazio-guneetan bilatzen dutela eta % 20k atari akademikoetan.

Errepara diezaiegun beste galdera bati: nora jotzen dute informazioa eskuratzeko?, zeren bidez hurbiltzen dira informazioa? Dudarik gabe, Google eta gizar-te-sareen bidez. Azken horiei erreparatzen badiegu, ikusten dugu Euskal Herrian gailendu direnak Facebook eta Tuenti direla. Gizarte-sare profesionalen artean, LinkedIn, eta mikroblogging zerbitzuetan, Twitter.

Erabileraren inguruko datuak ikusita, esan dezakegu Internet informazioa partekatzeke ezinbesteko gune bihurtu dela eta gure egitasmoak sozializatzeko topalekua dela. Besteak beste, Google da Interneteko erreferente nagusia, bera baita tresna erabiliena, bertara jotzen baitugu informazioa bilatzeko. Horrenbestez, bilaketa-motorrean kokaleku egokia izatea helburu bihurtu da guztiontzat eta hori lor-

tzeko SEO¹ (Search Engine Optimization) *bilaketa-motorretarako optimizazio-tek-
nikak* lantzen ditugu.

7.1. SEO

Bilaketa-tresnetan presentzia optimizatzeko eta bilaketa-emaizetan ahal den posizio aurreratuenetan agertzeko, SEO teknikak erabiltzen dira. Laburbilduz, SEO webgune baten ikusgarritasuna lantzeko erabiltzen da. Bi motatako teknikak daude, barnekoak eta kanpokoak.

Webguneen posizionamendua hobetzeko, *barneko eremu* hauek landu behar dira: webgunearen arkitektura, itxura, irisgarritasuna eta edukia. *Arkitekturari dagokionez*, toki koherenteak eta ondo antolatutak landu behar dira. *Itxura aldetik*, diseinuz erakargarriak izan behar dira, eta *erabilera aldetik* erabilerrazak, intuitiboak eta ezinduei bideak eman behar dizkie nabigatzeko (irisgarritasuna). Ataza horren lanketa nagusia informatikariek eta web-diseinatzaileek gauzatzen dute. Baina, azken eremu bat dugu aipatzeko: *edukia*. Edukia tokiaren aurkezpen-gutuna da. Beraz, kalitatezkoa izan behar du, ondo eraikita egon behar du, interesgarria, originala eta maiztasunez eguneratu behar da.

Webgune bat jatetxe bateko kartaren antzekoa da. Kartak jatetxeko eskaintza ematen dizu, hainbat plater eskainiz: sarrerakoak, bigarrenak, postreak... koherentzia batekin egituratua (kaloriak, jakien osagarritasuna, zaporeen indarra...), itxura izenburu erakargarri batekin erakusten dute. Baina edukia, benetan, platera mahai aurrera ekartzen dizutenean ezagutzen duzu, dastatzeko aukera izango duzun hori da edukia. Janaria bera. Itxuraz polita izan arren, erakargarria, dastatzean ez badu zaporerik, ez badizu ezer esaten, gazi badago, gustu desatsegina badu, jatetxe horrekiko landuko duzun iritzia ez da ona izango. Bueltatuko zara bertara? Gomen-datuko diozu norbaiti? Zure esperientzia ez bada ona izan, seguruenik ez.

Ondorioz, edukia lantzea eta zaintzea ezinbestekoa da webgune, blog eta edozein ataritan, biziraun nahi badu.

Kanpora begira lantzen diren atazek helburu zehatz bat dute: aipatuak izatea gainerako tokietan. Webgune bateko ikusgarritasunean garrantzi handia dute aipuek. Zenbat eta aipu gehiago izan, nabarmenagoa izango da oihartzuna sarean, eta Googlek saritu egingo du oihartzuna, bilaketa-sailkapenetan goian agerraraziz gure gunea. Aipuek? Zer-nolako aipuek? Beste webgune batek aipatuko gaitu norbaitek gure estekaren bat (helbide elektronikoa) bere webgunean jartzen badu, guri buruzko berri bat txertatzen badu, berean edo beste toki bate: adibidez, Facebooken eta Twitterren sareratzea guri buruzko informazioa.

Oscar Wildek eta Dalik euren sasoian esandakoak bateratuz, aipuek oihartzuna dira:

Zutaz hitz egin dezatela da garrantzitsuena, ondo bada ere.

---

¹ SEO: Search Engine Optimization, bilaketa-motorretarako optimizazioa.

7.2. SEO estrategiak, parte-hartzaileak, lanabesak eta arkitektura

Oihartzuna sarean landu daitekeen zerbait da. «Besteek aipatu behar gaituztela» esan dugu, beste toki batzuek, baina egia da, guk geuk sor ditzakegu aipatzen gaituzten gunek eta bideak ere. Zelan lortuko dugu?

- Gizarte-sareetan lan eginenez: Facebook, Twitter, Google+, LinkedIn-en kontuak sortuz, informazioa partekatu eta elkarrizketa sortuz. Gure webgunean dugun informazioaren, zerbitzuen, produktuen berri emanez, adibidez.
- Eztabaida-guneetan parte hartuz eta lantzen dituzun gaien inguruan iritzia emanez. Erakundearen izenean, guk lantzen dugun gai bati buruzko eztabaida-taldean parte hartuz.
- Artikuluak idatziz blogetan, besteen webguneetan iritziak emanez, esaterako Sustatu edo Zuzen agerkari digitaletan. Emaizten berri emanez sarean: emandako ikastaro baten nondik norakoak plazaratuz, argitaratu duzuen liburu bati buruzko informazioa emanez...
- Edukiak trukatzuz beste gunek batzuekin, haien informazioa emanez. Adibidez, Asmoz Fundazioak gure ikastaro baten informazioa hedatuz eta guk haien graduondoko baten informazioa zabalduz.

Nork lantzen ditu aurreko estrategiak, nork eramaten ditu aurrera? Komunikazio-arduradunak eta lantaldeak.

Berrogei urtetik gorako ibilbidea egin du jada UEUK, ia 400 liburu argitaratu ditu, euskarazko corpus zientifikoa landu duten lehen erakundeetariko bat izan da, material akademikoa sustatzeko diru-laguntzak ematen ditu, urtero ehunka ikasle formatzen dituen elkarte da, eta hainbat egitasmo dokumental eta akademikoko eraman ditu aurrera.

Egin duen, egiten ari den eta egingo duen lana ezagutzera emateko ezinbestekoa du komunikazio-lana bideratzea. Komunikazio-lana, erakundearen nondik norakoak plazaratzeko komunikazio-kabineteak egin izan du lan nagusia. Haren funtzio nagusiak², besteak beste, hauek izan dira:

1. Erakundearen eta kazetarien arteko harremanak erraztea.
2. Albiste izan daitezkeen albisteak helaraztea.
3. Erakundeko ordezkarien edo buruen eta kazetarien arteko harremanak bideratzea.

Baina azken urteotan komunikazioaren esparrua zabalduz joan da. Azken bost urteotan komunikazioak eraldaketa garrantzitsu bat izan du, Googlerekin batera gizarte-sareak bilakatu dira jarraipen handiko gunek. Horiek, edukiak edo informazioa banatzeko iturriak izateaz gain, publikoarekin harremanetan egoteko ba-

² Arantazu Zugasti: (AR) «Zer dugu prentsa-arduradunen kontra eta alde?», Ana Urkiza Ibaibarriaga (arg.): *Enpresa-komunikazioa profesionalen ikuspegitik*, Udako Euskal Unibertsitatea, Bilbo, 2007.

liagarriak dira ere. Tresnon bidez, erakundeak zuzeneko harremanak ditu entzule, irakurle zein bezero potentzialekin, eta albiste izan daitezkeenak transmititzeko parada ematen dute, erantzunak jasotzeko aukera, zalantzak argitzeko bidea, eta abar, zuzen-zuzenean.

Gizarte-sareetan erakunde baten inguruan sortzen den komunitate birtuala (jarraitzaileak) kudeatzeko *community manager* delako figura gailendu da. *Community manager*ak ingurune digitalean hedatu behar diren mezuak sortu, bideratu, eta bueltan jasotako emaitzak aztertzen ditu. Azken finean, SEO estrategiak *kanpora begira* definitutako esparruan egiten du lan, sarearen alde sozialean: blog, gizarte-sare eta eztabaida-taldeetan. Ikusgarritasuna lantzen du: aipa gaitzaten ahaleginduz, aipuak errentabilizatzeko.

Udako Euskal Unibertsitatea bezalako erakunde batek ez du *community manager*rik. UEUren ikusgarritasunaren lanketan komunitate birtualetan UEUren lantalde osoak egiten du, guztiek komunikatzen dituzte beren esparruari dagozkion berriak eta emaitzak: komunikazio parte-hartzailearen arkitektura osatu dugu lantaldean.

7.2.1. Parte-hartzaileak eta arkitektura

Gaur egun, lantaldea 16 pertsonak osatzen dute, 13 soldatapekok eta hiru praktikaririk. Lantaldearen profila askotarikoa da: historian, zuzenbidean eta ekonomian lizentziatuak, kazetariak, euskal filologoak, soziologoak, biologian doktoreak, pedagogoak, ikus-entzunezkoetan graduatuak, informatika-ingeniariak, administrariak eta edizioetan adituak. Lantalde osoak du zerikusia komunikazioarekin eta edukien sorrera eta hedapenarekin, baita administrazio-arduradunak ere; izan ere, UEUko Ekonomia Saileko arduraduna ere bada eta arloari lotutako blog bat gidatu eta editatzen du.

Udako Euskal Unibertsitateak hiru arlo nagusi jorratzen ditu: akademikoa, ikasmaterialean edizioa eta informazioaren eta komunikazioaren teknologiak. Arlo bakoitzak lantalde propioa du eta eta hainbat proiektu daramatzate aurrera. Arlo akademikoan ikastaroen diseinua, garapena eta eskaintza bideratzen dira. Argital-pengintzan, edizioen lanketa gauzatzen da eta digitalizazio-prozesuak ere lantzen dira. IKT esparruan sareko proiektuen diseinua, garapena, azterketa eta doiketa gauzatzen dira.

Arlo bakoitzak bere webguneak, blogak eta gizarte-sareetako txokoak ditu:

- UEUren atari nagusia: ueu.org. Erakundearen berriak, ikastaro eta argitalpenen berri ematen da, bertan baitago matrikulatu eta erosteko aukera.
- Ueu365 bloga: arlo akademikoko berriak eskaintzen dira zabal bertan.
- @UEU_orokorra twitter kontua: webgunetik eta blogean argitaratzen diren berriak hedatzen dira bertan, baita ikastaro, jardunaldi eta argitalpenen inguruko berriak ere: izen-emateko epeak, jardunaldietan esperientziak aurkezteko deialdiak, kanpainak, azken argitalpenei buruzko xehetasunak, eta abar.

- Facebooken UEUren orrialdea: gure ikastaro, deialdi, argitalpen, ekintza eta bestelakoen berri ematen da. Sarrera-testu bat eta gure webgune edo blogetako estekak ageri dira.
- LinkedIn UEUren orrialdea: gure produktuen berri ematen da (azken liburua, azken artikulua...). Gure esparru profesionalarekin zerikusia duenaren berri ematen dugu eta eztabaida-taldeetan parte hartzen dugu.
- Google + UEUren orrialdea: erakundeari buruzko informazio orokorra daukagu, non gauden eta zertan gabilzan.
- Unibertsitatea.net ataria: unibertsitateari buruzko ataria gazteei begira. Hainbat zerbitzu ditu: apunteen txokoa, unibertsitate guztien eskaintza akademikoa biltzen du, berrien atala du, iragarki laburren txokoa (pisuen alokairuak, salmentak, praktiken eskaintzak...) eta blog-komunitate bat.
- Unibertsitatea.net-en orrialdea Facebooken: atarian editatzen diren berriak, iragarkiak, apunteak eta blogetako mezuak sareratzen dira, baita intereseko beste berri batzuk ere.
- @uninet_ataria twitter kontua: Unibertsitatea.net-en edukiak partekatzen dira eta, horretaz gain, unibertsitatea, hezkuntza, gazteak, ikerketa... eta beste hainbat gairi buruzko berriak editatzen dira.
- Liburutegi digitala: Buruxkak.org. UEUK argitaratu dituen liburu eta aldizkari deskatalogatuen eduki osoa, digitalizatua eskaintzen du kontsulta publikorako; katalogoan salgai dauden liburuen informazioa eta atal bat osorik, eta aldizkariaren informazioa gehi artikulua bat osorik kontsulta publikorako. Horrez gain, berrien atal bat du, non argitalpenei buruzko berriak eta liburu-egileei eginiko elkarriketak editatzen diren, artikuluen aipuak egiten diren, eta abar.
- Horrez gain, argitalpengintzan beste hiru gune nabarmendu ditzakegu: Uztaro.com, Uztaro aldizkariaren gunea; Kondaira.com, historiako aldizkari digitala, eta Aldiri bloga, Aldiri arkitekturako aldizkariaren bloga, non edukiak zabaltzen dituzten, mezuak editatu, berriak zabaldu, eta abar.
- Amaitzeko beste bi gune ditugu aipatzekoak: Ingumak Laborategian bloga, Inguma datu-base zientifikoaren txokoa. Bertan euskal produkzio zientifikoari buruzko aipuak editatzen dira eta bestelako gaiak dokumentazioari lotuak edota lan zientifikoaren sareratzeaz. Eta @Ingumakeriak twitter kontua. Sorreran datu-baseko lanen berri emateko sortua, eta gaur egun euskal komunitate zientifikoaren inguruko berriak partekatzen dituena: batez ere, zientzia, euskara, kultura, argitalpen eta teknologiari buruzko berriak partekatzen ditu.

Nola kudeatzen ditugu?

- Ueu.org-eko berriak eta twitter @ueu_orokorra kontua komunikazio-arduradunak kudeatzen ditu. Beste edukiak, ikastaroen edukiak, ezaugarriak, deialdiak, proposamenak, jardunaldien berri, eta abar arloetako arduradunek ematen dituzte. Haiek editatzen dituzte edukiak webguneko «ikasi»

- atalean eta 365 blogean. Haiek editatzen dutena Facebook eta Twitterren hedatzen da.
- Argitalpengintza arloko arduradunak ueu.org-eko dendan edo on-lineko katalogoan liburu eta aldizkarien berri ematen du, eta Buruxkak Liburutegi Digitalean berri laburrak editatzen ditu. Horrez gain, bertan argitaratzen diren elkarrizketen koordinazioa darama. Gero komunikazio-arduradunak ezaugarri horiek zabaltzen ditu Facebook, Twitter eta LinkedIn-en. Horrez gain, Unibertsitatea.net atariko berriak editatzen ditu, atariko blog-komunitateak editatzen dituen mezuak hedatzen ditu Twitter eta Facebooken bidez, eta @uninet_ataria eta Unibertsitatea.net Facebookeko orrialdea elikatu eta koordinatzeaz arduratzen da.
  - @Ingumakeriak twitter kontua eta Ingumak Laborategian bloga Inguma datu-baseko katalogatzaileak eramaten ditu aurrera. Facebooken eta Twitterren mezuak editatu eta blogeko koordinazioaz eta edizioaz ere arduratzen da.
  - Gure zuzentzaileak hizkuntza egokia erabiltzen laguntzen digu, eta informatikariak edukiak sarean kokatzeko formulei buruzko gomendioak ematen dizkigu: izenburuen erabilera hierarkikoa zelan egin, estekak zelan egitura-tuta egon behar diren... eta beste hainbat kontu.

Egia esan, lankideok ez gara «idazleak», gehiengoak ez du kazetaritzarekin zerikusirik; beraz, sarean editatzeko orduan gomendioak hurbildu genizkien lanean. Lehenengo, Interneteko funtzionamendua hurreratu genien eta, bigarrenez, zer eskatzen genien adierazi genien: edukiak sortzea, eurek idaztea egiten zutenari buruz, antolatzen zituzten ikastaro eta jardunaldiak buruz, editatzen zituzten liburuei buruz. Lema hau finkatu genuen: esadazu zertan zabilzan. Gure ustez, arduradun batek bere egitasmoaren kudeaketa osoa egin behar du, koordinatua, elkarlanean, baina berak begi-bistan izan behar ditu esparru guztiak. Gure lema da: egitasmoaren ardura osoa har ezazu, komunikatiboa ere, zu baitzara bozeramailerik egokiena.

Azkenik, webguneetan eta blogetan edukiak sortzeko orduan, testuak idazteko gutxieneko gomendioak plazaratu genizkien:

- Kontuan izan erabiltzaileen ezaugarriak: informazio garrantzitsua lehen begi-kolpean ikusi nahi dutela, F letraren formak barreiatzen duela pantaila; informazio garrantzitsuena goialdean jartzeko aholkatuz.
- Izenburuak eta azpiizenburuak nola landu: izenburua laburra, zehatza eta edukiko hitz klabez osatua. Azpituluek azalpen laburra izan behar dutela, letra txikiagoz idatzita eta azkenik azalpen landua joan behar dela.
- Izenburuak konkordantziak landu, ematen dugun informazioarekin bat egin behar dutela.
- Titulu bakarrak eta orrialde bakoitzeko edukiaren deskripzio zehatzak osatu.
- Hipertestua landu: informazio erantsia emateko estekatu testua, barne-estekak zein kanpo-estekak txertatuz testuan modu argian eta ordenatuan.

- Buletak erabili testua lantzean, testua egituratzeko, eta letra lodia erabili hitz klabeak nabarmenezko.
- Etiketak erabili testua deskribatzeko: metadatuak.
- Gizarte-sareetan mezuak partekatzeko orduan, berriz, honako gomendio hauek eman genituen:
  - Egunean gutxienez hiru mezu partekatu.
  - Eskaintzak, promozioak eta iragarkiak direnean, mezuetan jarri «publizitate», «zabalkundea», «promozioa» eta dagokion traola.
  - Twitterren, adibidez, ez erabili 140 hizkiak, utzi tokia bertxiotzen bazaituzte zerbait gehitu dezaten besteek.
  - Ez sartu polemiketan. Saihestu.
  - Sortu elkarrizketa: gehitu zerbait txio bati, galdetu, zabaldu beste baten mezua, bertxiotu interesgarria dena.
  - Probatu, emaitza aztertu, doitu eta ekin berriz.

Urtean zehar, IKT arloan, gure webgune, atari, datu-base eta bestelako erakusleihen erabilera, bisitak, onarpen-maila eta web posizionamendua aztertzeaz arduratzen gara. Horrez gain, zaintza teknologikoa gauzatzen dugu, hau da, ingurunean gailentzen diren joeren azterketa egiten dugu eta gure proiektuek joera horiekiko duten egokitasun-maila erkutzen dugu. Horren arabera, aldaketak proposatzen ditugu: doiketak. Gure sareko guneek emandako emaitzak aztertzen ditugu urtero, erabiltzaileek zer bilatu duten, zer kontsumitu, zer kontsultatu duten gehiago, zenbat denbora pasatu duten webguneetan eta zer bultzatu duten Facebook eta Twitterren. Horiek aztertuz landu dugu edukien egokitasuna: izenburuen lanketa, testuen luzera, hipertestuen pisua eta gaiekiko interesa.

7.2.2. Kontuan hartu beharrekoak

Komunikazioan hainbat elementu konbinatu behar direla aipatu dugu arestian eta, ildo beretik, Interneten egiten dugun lanean ere hainbat gauza konbinatzen ditugu:

- Tempusak, kanalak eta mezuak. Tempusei dagokienez, arduradun bakoitza komunikazio-arduradunagaz koordinatzen da webgunean eta blogetan informazioa txertatzeko orduan, bat joan daitezen komunikazio-estrategiarekin. Gizarte-sareetan, aldiz, arduradun bakoitzak markatzen ditu tempusak bere lehentasunen arabera.
- Kanalei dagokienez, hiru dira nagusiak: webguneen berrien atalak, blogak eta gizarte-sareak (Facebook, LinkedIn eta Twitter).
- Mezuei dagokienez, bi alde ditugu: erakundearena eta egitasmoarena berarena. Mezuak bideratzeko orduan, mezu orokorrak komunikazio-arduradunarekin lantzen dira, UEUren markari dagozkionak. Esparruko xehetasunei dagozkien mezuak (emaitzak, esperientziak, lortutakoak...) arduradunek lantzen dituzte. Euren eguneroko lanean eta esperientzian oinarritutakoak baitira.

8. KOMUNIKAZIOA *VERSUS* MARKETINA: PUSH ETA PULL ESTRATEGIA

Ikusgarritasuna areagotzeko, sarean biziraupena bermatzeko SEO estrategiak aplikatzen ditugula azaldu dugu. SEOk webguneen konkordantzia hartzen du kontuan, baita bertan partekatzen den informazioaren arkitektura eta gizarte-sareetan egiten den lana ere. Beraz, webgune baten egiturari bertako edukien kalitatea eta atariak sarean duen oihartzuna gehitzen bazaizkio, toki bat edo beste bat izango du Googlen. Googleri gure «balioa» saltzen diogu, marketinean aritzen gara. Marketina, ez gaitzen ikaratu, Googleri nahi duena/eskatzen duena ematen diogu berak ere kontuan izan gaitzan: ikusgarri egin gaitzan. Beraz, SEO teknikak ere marketina dute oinarrian.

Marketin-arloaren helburua ez da zuzenean edo epe laburrean bakarrik *salmentak* handitzea, baditu beste helburu batzuk ere: esaterako, produktuen ezagutza zabaltzea eta bezeroaren fideltasuna bermatzea. Eta hori da hain zuzen gure lana, gure produktuen ezagutza zabaltzea sarean eta bezeroen fideltasuna bermatzea: webguneetako bisitariena, matrikulatzen diren ikasleena, edizioen erosleena, gure irakasleena, artikuluko-egileena, eta abar. Beraz, sarean bizirauteko edukiak sortzen ditugu eta marketina ere lantzen dugu.

- Pull estrategia (tiratu-erakarri) komunikazio-arduradunak lantzen du gehienbat: markari lotutako estrategia da. UEUren marka garatu, osatu eta sendotzen du.
- Push estrategia (bultza egin-zabaldu) komunikazio-arduradunak eta lantaldeak lantzen dugu: produktuak ditu oinarrian eta produktuen arduradunek gauzatzen dute, produktuen berri ematen dute sareko kanalak erabiliz (webguneen berrien atalak, blogak eta gizarte-sareak) eta kanal horien bidez azken erabiltzaileengana hurreratzen dira.

9. AMAITZEKO: EZ DAGO FORMULA MAGIKORIK

Internet eguneroko bizitzan egokituta dugun errealitatea da. Informazioa partekatzeko eta bilatzeko ezinbesteko gunea da eta egitasmoak sozializatzeko topalekua. Haren ezaugarriak ikusirik, ezinbestekoa zaigu bertan egotea egiten duguna zabaltzea eta hedatzeko. Baina egoteaz gain, beharrezkoa dugu modu egokian izatea bertan: proiektu koherenteak, edukiz hornituak, eguneratuak eta modularrak lantzea garrantzitsua da.

Erakundearen marka landu eta egiten duguna zabaltzeko komunikazioan oinarritzen gara, ikusgarritasun-teknikak eta marketin-ildoekin batera. Koktel nahastezina ematen duen arren, aurrera eramateko ezinbestekoa da:

- Ingurunea ezagutzea.
- Helburu zehatzak izendatzea.
- Lantaldea inplikatzeko.
- Lan-dinamika egituratzea.

- Koordinazio-guneak izatea.
- Emaitzak aztertzea.
- Estrategia berregokitzea.

Jakin badakigu gu bezalako erakunde batentzat ez dela erraza Interneten presentzia nabarmena duen izarra izatea, sareko Lady Gaga bihurtzea. Izan ere, erabil-tzaile eta internauten kontsumo-ohiturek ere zerikusi handia dute edukien arrakasta edo porrotean, Interneten, gizarte-sareetan zein gainerako esparruetan. Ez dago formula magikorik, gu geu betiko arau unibertsal bat inplementatzen ahalegintzen gara: «Probatu, aztertu emaitzak, doitu eta ekin berriz».

XII

Egunkarietako berriak: dokumentazioaren garrantzia rock munduan

Joseba Martin

Radio Euskadiko *La Jungla Sonora* saioko zuzendaria eta UPV/EHUko irakaslea
Director del programa *La Jungla Sonora* de Radio Euskadi y profesor de la UPV/EHU

Laburpena: XXI. mendeko gizartean, komunikazioaren gizartean, kultura herrikoia gero eta indartsuago bilakatzen ari da: filmak, telesailak, genero literatura, graffitiak, bideojokoak, komikia, eta, nola ez, rock soinua, musika herrikoi-tzat hartzen badugu. Hauek guztiek egunerokotasunari begiratzen diote, egunero gertatzen den horretan hartzen dute inspirazioa, komunikabideek hedatzen dituzten berri horietan. Eta rock musika dugu, beharbada, euskarri egokienetarikoa: Vietnamgo gerra, afroamerikarren zuzenbide zibilen aldeko borroka, Ipar Irlandako gatazka, Malvinas, Irak eta Afganistango gerrak, Katrina, I-11ko erasoak... Azken hamarkadetako berri ugari langaitzat hartu dituzte rock eta ondoko soinu-nuen artistek; horra hor, bestek beste, Bob Dylan, John Lennon, Paul McCartney, Rolling Stones, Bruce Springsteen, U2, The Clash, Billy Bragg, Phil Ochs, Rage Against The Machine, Sting, Steve Earle, Iron Maiden, Crosby, Stills, Nash & Young, NOFX, Pearl Jam, Bad Religion edo Beastie Boys. Zerrenda luzea da, bai eta, zenbait kasutan, harrigarria.

Resumen: Noticias en los periódicos: La importancia de la comunicación en el mundo del rock. En la sociedad del siglo XXI, en la sociedad de la comunicación, la cultura popular adquiere cada vez mayor fuerza: el cine, las series de televisión, la literatura de género, el graffiti, los videojuegos, el cómic, y, por supuesto, el rock entendido como música popular. Todos ellos tienen que ver con la actualidad, se inspiran en lo que ocurre a diario, en las noticias que transmiten los medios de comunicación; cada soporte adapta después esa actualidad a sus necesidades. Quizá el rock es, desde sus inicios, uno de los soportes más adecuados: la guerra de Vietnam, la lucha de los afroamericanos por los derechos civiles, el conflicto norirlandés, la guerra de las Malvinas, la de Irak o la de Afganistán, el Katrina, los ataques del 11-S... Muchas de las grandes noticias de las últimas décadas han servido de documentación a numerosos artistas de rock y otros géneros cercanos; ahí están los nombres de Bob Dylan, John Lennon, Paul McCartney, Rolling Stones, Bruce Springsteen, U2, The Clash, Billy Bragg, Phil Ochs, Rage Against The Machine, Sting, Steve Earle, Iron Maiden, Crosby, Stills, Nash & Young, NOFX, Pearl Jam, Bad Religion, Beastie Boys... La lista es extensa y, a menudo, sorprendente.

1. SARRERA: KULTURA HERRIKOIAREN GARRANTZIA

Hasteko, kultura herrikoia**ren** barruan rock musikaren lekua zein den jakin beharko genuke. Baina ez da erraza definizio zehatza berehala topatzea. Kultura pop-a edo kultura herrikoia finkatu nahi badugu, hementxe dago abiapuntuko ideia: ideiak, ikuspuntuak, jarrerak, irudiak eta bestelako fenomenoak biltzen dituen gertaera, mendebaldeko zibilizazioari lotutakoa, adostasun informal batean, kultura honetan joera menderatzailetzat har dezakeguna. Simon Frith soziologo britainiarra norabide honetan abiatzen da, bere *Diccionario de teoría crítica y estudios culturales*-en¹:

Lehenengo eta behin, kultura herrikoia *herriarentzat* sortzen dena har dezakegu definiziotzat. Ikuspegi honetan, herria azokaren sektoretzat har daiteke, kontsumitzaileen atal bat eta «kultura herrikoia» zenbait merkantzia deskribatzen du. (...) Hala ere, termino hau «masa kultura»-n ez bezala ere erabiltzen da, kontsumitzaileari erreferentziaren ondorioz. (...) Laburtuz, merkatal testuinguru honetan, kontzeptu kuantitatibo eta kualitatiboa dugu; entzuleriaren hedaduraz ari da —herrikoia izateko, disko bat edo film bat saldu edo ikusi egin behar dira kantitate altu samarrean— (...); kontsumitzaile eta ikusle horietaz ere ari da, haien jarreraz eta erabilpenaz eduki kulturalen aurrean —disko bat, filme bat edo eleberririk bat, «herrikoia» izateko era zehatzetan kontsumitu behar dira, eliteek egiten duten moduan ez bezala— (Frith, 2002: 124).

Ikertzaile hau, terminoaren zailtasuna eta konplexutasuna egiaztatu ondoren, haratago abiatzen da, herria ere elementu aldakorra eta aldatzailea izan daitekeelako; horretarako, irtenbide hau proposatzen du: «kultura herrikoia» kontzeptua modu zehatzago batean erabiltzea, kultura herrikoia beltza, kultura herrikoia eskoziarra edo emakumearen kultura herrikoia, esaterako, modu honetan bere edukia hobeto kokatzeko.

Kultura hau, xx. mendeko lehenengo erdian garatua, ondorengo hamarkadetan globalizatu egin da, beti komunikabideei erabat lotuta. Kultura hau hiritar gehienek ezagutzen dute, eta mendebaldeko gizarteetan zabaldutako diren erreferentziak, irudiak eta ikonoak biltzen ditu; elementuak gero eta gehiago dira: artea, gastronomia, moda, zinema, telebista, musika, kirolak, *celebrity*-ak, prentsa, irratia, eta abar; izenen zerrendak ez du amaierarik: Pokemon, Toy Story, Galaxietako Gerra, Dolce & Gabbana, Che Guevararen irudia, Simpsons familia, Lisbeth Salander, Stargate, El Bulli jatetxea, Laranja Mekanikoa, Eraztunen Jauna, Warhol, Claudia Schiffer, Le Cirque du Soleil, Sherlock Holmes, Barça, Super Mario, Paris Hilton, Harry Potter, Marilyn, House, Messi, eta abar. Gauza bera gertatzen da musika herrikoian edo rock munduan: Beatles, Rolling Stones, Elvis, Bruce Springsteen, Bob Dylan, Leonard Cohen, Metallica, Coldplay, Radiohead, U2... Gauzak horrela, Kathie Turner doktore amerikarraren hitzetan, «komunikabideek eta kultura

¹ Payne, M. (2002): *Diccionario de teoría crítica y estudios culturales*. Buenos Aires: Paidós.

herrikoiak harreman sinbiotikoa dute, bakoitza bestearen menpe dago harreman estu batean» (Turner, 1984: 3).² Bestalde, Zeelanda Berriko Roy Shuker ikertzaileak zera dio: «ospea kultura herrikoiaaren elementu zentrala da, haien produktuek eta figurek (izarrek, autoreek) onarpen eta baiesperen orokorra lortzen dituzten aldi berean» (Shuker, 2007: 3).³ Autore honek zailtasunez definitzen du, geroago, «musika herrikoia» zertan datzan. Antzeko arazoetan aritzen da Peter Sinclair bere disko konpaktuetan rock diskoen gidaren sarreran: «‘Rock’ hitzaren definizioa nahita utzi dut zabal-zabalik, country, soul, rap eta blues artisten lan nabariarik barruan egon daitezela onartuz, artista hauen lanak rock-aren joera nagusian eragin esanguratsua izan baitu»⁴.

Kultura herrikoiaaren eta rockaren garrantzia gure gaurko gizartean egiaztatu ondoren, gure helburuen bila arituko gara, hau da, berrietan inspiratzen diren kantuak bilatzea munduko esparru nagusian, hots, ingelesez hitz egiten duen esparruan. Azken 100 urteotako lelo eta gai garrantzitsuenak hartuko ditugu, ondoren ikasteko, analizatzeko eta ondorioak ateratzeko.

2. EMAITZAK

2.1. 1910eko hamarkadako berriak

Orduko egunkariak irakurritz gero hauxe da topatzen dugun lehenengo albiste, kantu bilakatu zena: New Yorkeko Triangle Shirtwaist tailerretako sutea, non 146 langile hil ziren, gehienak 13 eta 25 urte tarteko emakumeak.⁵ Izugarritzko tragedia honek legeen aldaketa bultzatu zuen, dokumental batzuetan ikusten den moduan.⁶ Hortik kantu hauek sortu ziren: «The uprising of the twenty thousands» (anonimoa) edota Ruth Rubinen «Ballad of the Triangle fire». Berehala heldu zen Massachusetts-eko Lawrence hiriko labeetako greba, 1912an 30.000 langile kaleratuz bi hilabeteetan zehar.⁷ «Ogiaren eta arrosen greba» deitu zioten honi James Oppenheim-en poemaren arabera. Joan Baezen ahizpa zen Mimi Fariñak testuari musika jarri zion 1976an⁸, «Bread and roses» izenburua zuela; Judy Collins, Ani DiFranco, Utah Phillips, Pete Seeger, John Denver edo Bobbie McGee kantu

² Turner, K.J. (1984): *Mass media and popular culture*. Chicago: Science Research Associates.

³ Shuker, R. (2007): *Understanding Popular Music Culture*. Londres-Nueva York: Routledge, 3. edizioa.

⁴ Sinclair, P. (1992): *Rock on Cd: The Essential Guide*. Londres: Trafalgar Square.

⁵ *The New York Times*: «141 men and girls die in waist factory fire; Trapped high up in Washington Place building; Street strewn with bodies; Piles of dead inside». 1911-3-26, 1. Orr.

⁶ PBS [Telebista Publikoa]: «Triangle Shirtwaist Fire». Iraupena: 7'24». <http://www.youtube.com>. Kontsulta: 2013-5-25.

⁷ *The New York Times*: «Lawrence strike grows; Only 5,000 of the 30,000 mill hands report for work». 1911-2-5. <http://www.nytimes.com/>. Kontsulta: 2013-5-25.

⁸ YouTube-n bi ahizpen kantaren audioa aurkitzen da: Joan Baez & Mimi Farina: «Bread and Roses». <http://www.youtube.com>, iraupena: 2,40». Kontsulta: 2013-5-25.

hau grabatzen aritu ziren. 1914ko apirilaren 29an Coloradoko Ludlow masakrea gertatu zen,⁹ Goardia Nazionala greban zeuden meatzetako langileen kanpamentuan tiroka sartu zenean; 20 pertsona hil ziren, horietatik 11 umeak.¹⁰ Woody Guthrie 1944ko «Ludlow massacre» kantuan gertatutakoa gogoratu zuen, ondoren Ramblin' Jack Elliott, Christy Moore, Ralph McTell, John McCutcheon edo Dick Gaughan kantariek grabatu zutena.

Orduko beste gertaerak hauexek dira: Titanicen hondamena 1912an (Ernest Stoneman, William and Versey Smith, Lead Belly, Bessie Jones, Woody Guthrie, Bob Gibson, Nashville Jug Band, Eric Von Schmidt, Bessie Jones & The Georgia Sea Island Singers, Happy Traum, Maria Muldaur, Carter Family, The New Lost City Ramblers, Pete Seeger, Michelle Shocked, Roy Acuff, Bernice Johnson eta abar aritu ziren honi buruz kantatzen), lintxamenduak (Laura Nelson eta haren semea 1911an Oklahoman, Atlantako Leo Frank enpresari judua 1915ean), exekuzioak (Hawley Crippen-ena, emaztea hiltzeagatik, Joe Hill sindikalistarena, zantzazko hilketa pare bategatik), hilketak (Henry Clay Beattiek emaztea tirokatu zuen, Leo Shelton hiltzailea, gero Stagger Lee izenez ezaguna hainbat *murder balladetan*)... Hauekin batera orduko pertsonaiei buruzko kantuak sortzen dira: Rasputin, Mata Hari, Franz Ferdinand, Marcus Garvey, Edgar Cayce mentalista, eta abar. Eta 1915ean Armeniako genozidioa hasten da, askoz beranduago System of a Down edo Scars on Broadway taldeek gogoratua.¹¹

2.2. 1920ko hamarkadako berriak

Berriro ere, gertaera tragikoak dira nagusi: Carolinako Camdengo eskolako suteak (77 hildako)¹² The Dixon Brothers eta J. H. Howell's Carolina Hillbillies-en Burning of the Cleveland School» kantua inspiratu zuen; Santa Barbarako lurrikarak¹³ Vernon Dalhart-en «The Santa Barbara earthquake»¹⁴ sortu zuen; tren istripuak izan ziren Altoonan¹⁵ eta Virginian, zikloi batek Virginiako Rye Cove herriko eskola txikitu zuen (22 ikasle hil ziren)¹⁶ eta Mississippiko uholdeek lehenengo

⁹ *The New York Times*: «Wilson sends Federal Troops to Colorado». 1913-4-29, 1. orr.

¹⁰ *The New York Times*: «Wilson to try mediation in Colorado war. Federal troops arrive. Fifteen dead, including a Militia Major, and many wounded in two battles». 1913-4-30, 1. orr.

¹¹ *The New York Times*: «Kurds massacre more Armenians; All inhabitants in ten villages near Van said to have been killed». 1915-6-26. <http://www.nytimes.com/>. Kontsulta: 2013-5-25.

¹² *The Mansfield News*: «76 die in school fire. Men, women, children trampled when flames block only exit in building». 1923-5-18, 1. orr.

¹³ *Waterloo Evening Courier*: «65 reported dead, hundreds injured, in quake that shatters big hotels in Santa Barbara». 1925-6-29, 1. orr.

¹⁴ Vernon Dalhart-en biografia txikia eta konposaketaren prozesuaren xehetasunak hemen daude: <http://www.bluegrasswest.com/ideas/dalhart.htm>. Kontsulta: 2013-5-25.

¹⁵ *The New York Times*: «Freight train dashes down Horseshoe Curve and piles up in Altoona, killing two men». 1925-11-30, 4. orr.

¹⁶ *The Morning Call*: «20 children are killed at school. Cyclone hits Rye Cove, Va. school house». 1929-5-3, 1. orr.

emigrazio handia eragin zuten iparralderantz, 246 pertsona hil ondoren;¹⁷ tragedia honek kantu ugari sortu zuen artista hauengan: Charley Patton («High water everywhere»), Bessie Smith («Back water blues»), Big Bill Broonzy, Skip James, Barbecue Bob, Kansas Joe McCoy edo Memphis Minnie (haren «When the levee breaks» melodia Led Zeppelinek moldatuko du). Beste hauek ere uholdeak aipatzen dituzte: Johnny Cash («Five feet high and rising»), Bob Dylan («Crash on the levee (Down in the flood)»), Randy Newman (Rising tide» eta «Louisiana 1927», azken hau Katrinaren ondorioz testua berritu zuen).

Beste ezbehar batek AEBetako hegoaldeko kotoizko lurra hondatu zituen: gurgurioa.¹⁸ Horretaz aritu dira, «Boll weevil» izenburuaz, Charley Patton, Joe Callicott, Kokomo Arnold, Ma Rainey, Odetta, Brook Benton, Tex Ritter, Blind Willie McTell, Lead Belly, Eddie Cochran, The Weavers, Ramblin' Jack Elliott, Dave Van Ronk, Fats Domino, Woody Guthrie, John *Spider John* Koerner, Connie Francis, Sam Hinton, The Easy Riders, Little Walter, Sleepy John Estes, Willie Williams, Pete Seeger, Shocking Blue, The Presidents of the U.S.A. eta Jimmy Page, besteak beste¹⁹.

Beste izen propio, leku eta gertaera batzuk ere agertzen dira hamarkada honean: Dulutheko lintxamendua (Bob Dylan), Leopold eta Loeb hiltzaileak, Charly Lawson nekazaria, Ella Mae Wiggins sindikalista, Michael Collins irlandarra, Saco eta Vanzetti anarkistak (Woody Guthrie, Pete Seeger, Joan Baez, Georges Moustaki...), Floyd Collins esploratzailea, Harry Houdini aztia, Charles Lindbergh pilotua... Berrietan agertuz gero hainbat kantutan agertu ziren.

Baina hamarkada honen amaieran gertatu zen gertaera nagusia: 1929ko crack delakoa,²⁰ ondorengo urteetan depresio handia ekarri zuena. Pobreziari eta elkar-tasunari buruzko kantuak dira hauek: Yip Harburg eta Jay Gorney-ren «Brother, can you spare a dime» (1931), Lew Brown eta Ray Henderson-en «Life is just a bowl of cherries» (1931), Al Dubin eta Harry Warren-en «We're in the money» (1933)... Lehenengo artista hauek aritu ziren bertsioa egiten: Judy Collins, Bing Crosby, Mel Tormé, Tom Jones, Spanky & Our Gang, The Weavers, Peter, Paul & Mary, Abbey Lincoln, Maxine Sullivan, Connie Francis, Phil Alvin (The Blasters), George Michael, Allison Moorer & Jackson Browne, Tim O'Brien, Eartha Kitty eta Johnny Cash, besteak beste.²¹ «Songs of the Depression. Boom, bust and the

¹⁷ *The New York Times*: «City's mildest Jan. 8 puts mercury at 64. Flood warnings issued in the Mississippi valley after heavy snowfalls». 1930-1-9, 1. orr.

¹⁸ *The New York Times*: «Billion dollar bug war. Boll weevil entrenched for greatest damage on cotton crop. New battle line to check worst enemy of Department of Agriculture's experts». 1922-4-22, 1. orr.

¹⁹ 2004ean «Boll Weevil Here, Boll Weevil Everywhere: Field Recordings, vol. 16» (Document Records) albuma kaleratu zer, 1934-1940 tartean kalean egindako grabaketekin.

²⁰ *The New York Times*: «Prices of stocks crash in heavy liquidation, total drop of billions; paper loss \$4,000,000,000». 1929-10-24, 1. orr.

²¹ Orduko musikak indarrean jarraitzen du; horra hor «The panic is on: the great American depression as seen by the common man» (Shanachie) CD-DVD, 2009ko ekainean argitaratua, 46 kanturekin.

New Deal»²² disko-liburuan 88 kantu («Ten cents a dance», «Singing a vagabond song», «There's no depression in love», «If I ever get a job again», «Gotta to work again», «Are you making any money?», eta abar) eta 160 orriko testua eskaintzen dira.

2.3. 1930eko hamarkadako berriak

Indianako Marion hiriko lintxamenduak izugarritzko garrantzia hartzen du, hortik sortzen baita lehenengo kantu-protesta: «Strange fruit» (1937), Abe Meerpool-ek konposatua eta Billie Holiday-k kantatua.²³ Antzekoa da Scottboro-ko mutil beltzen istorioa (Lead Belly-k «Scottsboro boys» konposatu zuen abisu moduan). Garai horretan gangster famatu batzuk hilko dira, eta berehala agertuko dira kantuetan: Bonnie & Clyde (Serge Gainsbourg eta Brigitte Bardot, Georgie Fame, Merle Haggard),²⁴ Dillinger²⁵ «Pretty Boy Floyd»²⁶ (Woody Guthrie, Bob Dylan, The Byrds, Arlo Guthrie & Pete Seeger, James Taylor, Joan Baez, Wall of Voodoo, Ramblin' Jack Elliott, Christy Moore...), Kate 'Ma' Barker (Boney M)...

Langileen borroka Detroiten, Kentuckyn eta Virginian garatzen da, hemengo kantu iraunkorrena Florence Reece-ren «Which side are you on», meatzeko lan baldintza gogorrei buruzkoa, Alan Lomax-ek grabatuko zuena eta Pete Seeger kantatzen hasiko dena.

2.4. 1940ko hamarkadako berriak

Hamarkadaren lehenengo erdian II. Munduko Gerra da nagusi, eta kantu ugari honetaz abiatzen da patriotismo kutsu nabarmenaz. Hainbat une, leku eta partaide agertzen dira lelo hauetan: Londresko bonbaketa, Leningradoko setioa, Reuben James destruktoea, Pearl Harbour, Normandia, Iwo Jima, Hiroshima, Nagasaki, Hitler, Mussolini, Hirohito, Stalin, Berlin, Harry Truman... Artista garrantzitsuak aurkitzen ditugu betebeharrak honetan: Woody Guthrie eta Pete Seeger («The sinking of the Reuben James», AEBek galdutako lehenengo itsasontziari buruz),²⁷ Teddy Powell («Goodbye, Mama (I'm off to Yokohama)»), Frank Loesser («Praise the Lord and pass the ammunition»), Andrews Sisters («Boogie woogie bugle boys» ['bugle' korneta da], Big Bill Broonzy («In the Army now»), Spike Jones

²² Various Artists (1988): «Songs of the Depression. Boom, bust and the New Deal». Hambergen: Bear Family Records, Katalogo zenbakia: BCD 16029 DK.

²³ *Logansport Pharos Tribune*: «Marion quiet after lynchings. Eye-witness vividly describes lynching of two Marion victims». 1930-8-8, 1. orr.

²⁴ *Lubbock Morning Avalanche*: «Death traps Clyde And Bonnie.» 1934-4-24, 1. orr.

²⁵ *The Bismarck Tribune*: «Dillinger Slain in Chicago. Notorious outlaw dies of wounds in final gun battle». 1934-7-23, 1. orr.

²⁶ *The Sandusky Register*: «'Pretty Boy' Floyd shot dead». 1934-10-23, 1. orr.

²⁷ *The Daily Times-News*: «U.S. warship Reuben James is sunk». 1941-10-31, 1. orr.

(«Der Fuehrer's Face»), Bing Crosby & Andrews Sisters («A hot time in the town of Berlin») eta Peter LaFarge («The ballad of Ira Hayes», Iwo Jiman bandera altxatu zuen soldadu natiboa goraiatuz,²⁸ gero Bob Dylan, Townes Van Zandt, Pete Seeger, Hazel Dickens eta Kinky Friedman bertsiotzen abiatuz). Eta honekin batera, bonba atomikoa agertu zen, hainbat eta hainbat kanturen iturri; horra hor «Atomic cocktail» (Slim Gaillard), «You hit me baby like an atomic bomb» (Fay Simmons), «Great atomic power» (Louvin Brothers), edota «Jesus hits like an atom bomb» (Lowell Blanchard and The Valley Trio), esate baterako.

Berriro ere Virginiako meatzarien grebak eta ezbeharrak gertatzen dira²⁹ eta Merle Travis-ek «Dark as a dungeon» [Ziega bezain ilun] konposatzen du; bertsiotza berehala helduko dira: Tennessee Ernie Ford, Harry Belafonte, Nitty Gritty Dirt Band, Dolly Parton, The Chieftains, Queens of the Stone Age, Charlie Louvin, Willie Nelson edo Kathy Mattea agertzen dira zerrenda honetan. Bestalde, 1948an Caryl Chessman hiltzaileari emandako heriotz-zigorra³⁰ Ewan MacColl, Phil Ochs, Pete Seeger, Neil Diamond, Genesis, Ronnie Hawkins edo Valerio Longoriaren kantuetan agertzen da.

2.5. 1950eko hamarkadako berriak

Gerra berri batekin hasten da hamarkada berria, Koreakoa,³¹ eta horrekin batera, kontzeptu berriak sortzen dira: Gerra Hotza eta Altzairuzko Oihala. Horretaz aritzen dira Jim Eanes («They locked God outside the Iron Curtain»), J.B. Lenoir («Korea blues», «I'm in Korea»), Otis Jackson Quartet («Korea-Fightin' in the foreign land»), Fats Domino («Korea blues»), Sunnyland Smith («Back to Korea blues»), eta abar. Bakea heltzen denean, «There's peace in Korea» (Sister Rosetta Tharpe) edo «The war is over» (Lightnin' Hopkins) grabatzen dira. Eta segidan berehala hasiko da Espazioko Lasterketa, 1957an sobietarrek Sputnik satelitea jaurti bezain laster.³² Horra hor «Satellite» (Teresa Brewer), «Sputniks and mudniks» (Ray Anderson and the Homefolks) edo «Sputnik baby» (Roosevelt Sykes), besteak beste. Stalinen heriotza nola edo hala ospatu zuten amerikarrek: hona hemen Ray Anderson «Stalin kicked the bucket» [Stalin beste mundura joan zen] edo «Death of Joe Stalin (Good riddance)» [Agur eta ongi joan!] kantuekin. Eta antzekoa gertatu zen Nikita Khrushchev AEBetan agertu zenean; Jimmy Driftwood («The bear flew over the ocean»), Don Meehan («An open letter to Mr. Khrushchev»), Walker Edmiston («I dreamt I saw Khrushchev (in a pink Cadillac)»),

²⁸ *Oakland Tribune*: «New carrier Tokyo blast; Half of Iwo airfield taken». 1945-2-25 1. orr. Joe Rosenthal-en argazki ospetsua ikus daiteke.

²⁹ *The Morning Herald*: «13 killed, over 200 escape in mine disaster». 1946-1-16, 1. orr.

³⁰ *The Yuma Daily Sun*: «Lovers lane bandit gets death penalty for kidnappings». 1948-5-22, 1. orr.

³¹ *Oakland Tribune*: «Red Korea invades South, war on». 1950-6-25, 1. orr.

³² *The Hutchinson News*: «Russia's Baby Moon may never be seen. Sputnik no yet visible». 1957-10-6, 1. orr.

Bo Diddley («Mr. Khrushchev»), Jay Chevalier («Khrushchev and the devil») eta Steve Addiss («12 days with Khrushchev») bisita hori komentatzen aritu ziren.

1957an Ed Gein hiltzailea atxilotu zuten, eta biziarteko kartzela jarri zioten.³³ Zinemako pertsonaia bilakatzeaz gain, («Psicosis», «The Texas chainsaw massacre» eta «The silence of the lambs» filmeetan) Swamp Zombies, Eminem, Lordi, Slayer, Macabre eta Blind Melon artisten kantuetan agertu zen. Antzekoa gertatu zen 1958an Charles Starkweather eta Caril Ann Fugate ematezgaiarekin («Natural born killers» filmekoak), hainbat kantutan agertuko direnak (Kenny Brown, Church of Misery, Bruce Springsteen —«Nebraska»—, Billy Joel...).

Hamarkada honetan Tim Evans 1950ean³⁴ eta Derek Bentley 1953an³⁵ hil-razi zituzten, kasu bietan legezko erru grabeak aurkitu zituzten; Ewan MacColl («The ballad of Tim Evans», gero Christy Moore, Judy Collins, Karan Casey edo Paddy Reilly kantariek bertsionatu zutena), Elvis Costello («Derek Bentley»), Ewan MacColl & Peggy Seeger («Let him dangle») eta Ralph McTell («Bentley and Craig») aritu ziren akats hauek salatzen. Bestalde, 1958an, *hula hoop* uztaila zabaldu zen munduan zehar, jostailuari buruzko kantuak sortuz; lan horretan Georgia Gibbs («The hula hoop song»), J.D. Orr and His Lonesome Valley Boys («The hula hoop boogie») edo Shelly Winters eta Sue Lyon («Hula hoop»), Stanley Kubrick-en «Lolita» filmean, aurkitzen ditugu.

2.6. 1960ko hamarkadako berriak

Hamarkada arazotsua dugu hau; alde batetik, zuzenbide zibilen aldeko borrokan gertaera larriak gertatzen dira: Greensboroko eserialdia, Selmako martxak, Medgar Evers aktibistaren eta Hattie Carrol zerbitzariaren hilketak, Birminghamgo lau neskatalaren heriotza leherketa batean, Mississippin hiru aktibistaren lintxamendua; bestalde, tiroka hiltzen dituzte John Kennedy, Malcolm X, Martin Luther King, Robert Kennedy eta Pantera Beltzen liderra zen Bobby Hutton. Dozenaka kantu grabatzen dira urte bero hauetan.

Vietnamgo gerra kantu askoren iturri bilakatu zen (5.000 baino gehiago grabatu dira gaur arte, zenbait datu-basetan bildu ondoren) eta Dwight Eisenhower presidenteak agurreko hitzaldian botatako abisua, konplexu militar-industrialia aipatuz,³⁶ Bob Dylanek hartu zuen «Masters of war» lelo famatuan. Gero Judy Collins, The Staple Singers, Odetta, José Feliciano, Barry McGuire, Cher, Leon Russell eta Pearl Jam artistek bertsioa grabatu zuten. Dylanek John Birch Society

³³ *Bridgeport Sunday Post*: «Edward Gain's 2 faces: gentle man, ghoul who shrank women's heads». 1957-11-24, 6. orr.

³⁴ *The Listener*. Vol. 54 (1955): «Capital Punishment?», 306. orr. Londres: British Broadcasting Corporation.

³⁵ BBC News: On This Day: «28 January: 1953: Derek Bentley hanged for murder». <http://news.bbc.co.uk/onthisday/>. Kontsulta: 2013-5-30.

³⁶ *The Salt Lake Tribune*: «Ike calls for vigilance in term's valedictory. Cites 'influences, power' threats». 1961-1-18, 1. orr.

elkarte ultraeskuindarra salatu zuen «Talkin' John Birch Society blues» kantu eztabaidatuan. Honekin guztiarekin batera, beste hiltzaile famatu batzuk agertu ziren: Charles Manson, Richard Speck, Albert DeSalvo (Bostongo itotzailea), Manchester ondoko Eremuko Hiltzaileak, Charles Whitman... Euren hilketak berehala grabatuko dira hainbat kantutan.

Espazioko lasterketan beste lorpen bat gertatzen da: Telstar satellite amerikarraren jaurtiketa.³⁷ The Tornados talde instrumentalak izugarriko arrakasta lortu zuen «Telstar» leloarekin, gero The Ventures, The Lively Ones, The Spotnicks, The Challengers, The Pyramids, The Champs, The Shadows edo Los Straitjackets taldeek grabatuko dutena. Eta, azkenik, ilargira Apollo 11 heltzeak David Bowieren «Space oddity» kanturarekin lagundu zuen BBC telebistak.³⁸

2.7. 1970eko hamarkadako berriak

Vietnamgo gatazkak kantu ugari ekarriko ditu hamarkada berri honetan, ohiko gaiak berrituz: gerra-presoa (POW), borrokan desagertuak (MIA), arma kimikoak (*agent orange*), etsipena bueltatzean, estres postraumatikoa, veteranoen bergizartearatzea, omenaldiak, Oroimenezko Harresia Washington-en... Gogora dezagun orain Ohioko Unibertsitatean izandako lau ikasleen hilketa, Goardia Nazionala manifestarien kontra tiroka hasi zenean;³⁹ Neil Young-ek «Ohio» kantu haserrea konposatu zuen berehala Crosby, Stills, Nash & Young-en klasiko bat bilakatzeko.

Patti Hearts-i epaiketak, Askapen Frente Sinbiotikoak bahitua izan ondoren⁴⁰ kantu batzuk inspiratu zituen (Patti Smith, Warren Zevon, The Misfits, Ice Cube...). George Jackson, Pantera Beltzen partaidea eta Soledad Brothers-en taldekidea (kartzelan hilda) eta Attica presondegiko matxinada (39 hildako)⁴¹ Bob Dylan, Tupac Shakur, Rage Against The Machine, Archie Shepp eta beste artista batzuen konposaketen atzean daude.

Eta lehenengo aldiz, musika anglosaxoian, nazioarteko gaurkotasuna interesatzen hasten da modu nabarmen batean. Bangla Desh, Txileko kolpea, Montreux-eko kasinoaren sutea, Jamaikako giza eskubideak, Nigeriako militarren ekin-tzak eta Hegoafrikako apartheidaren egoera artista ezagunen lanetan agertzen dira: Deep Purple, George Harrison, Bob Marley, Fela Kuti, Peter Gabriel, Peter Ham-mill, Tom Paxton, Christy Moore, Public Enemy, Steel Pulse edo Johnny Clegg aurkituko ditugu zeregin horretan.

³⁷ *The Clearfield Progress*: «Telstar in triumphant pioneer mission. 'Chatterbox' gives world new ears, voice and eyes». 1962-7-11, 1. orr.

³⁸ Blake, M: «Apollo 11 moon landing. The cultural impact», *The Guardian*, 2009-7-2. <http://www.guardian.co.uk/>. Kontsulta: 2013-5-30

³⁹ *Colorado Springs Gazette Telegraph*: «University evacuated after four students are killed by ar-dsmen. Guard says troops fired 'In defense of their lives'». 1970-5-5, 1. orr.

⁴⁰ *The Daily Times-News*: «Patty Hearst charges psychiatrist bullied her to point of tears». 1976-1-15, 1. orr.

⁴¹ *The Post-Standard*: «1,000 convicts riot at Attica». 1971-9-10, 1. orr.

Britainia Handian giroa usteltzen hasten da: 1974ko meatzarien greba, Liddle Towers-en heriotza polizien egurra jaso ondoren, Londresko Notting Hill-eko inauteritako istiluak edo Blair Peach maisuaren heriotza kantu desberdinetan agertzen dira. Baina mingotsena Derryko Igande Odoltsuarena izango da, 1972an manifestaldi batean 13 hiritar hil ondoren.⁴² Paul McCartney (The Wings taldearekin), John Lennon eta batez ere U2 honetaz arituko dira, «Sunday bloody Sunday» nazioarteko lelo famatu bihurtuz.

Three Mile Island-eko istripu nuklearra Springsteen-ek («Roulette») eta The Clash-ek («London calling») kantatuko dute; eta horrekin batera testu ekologikoak sortzen dira: Marvin Gaye («What's going on»), John Denver («Calypso»), Midnight Oil («Blue sky mining», amiantoeko meatzen kontrakoa)... Eta berriro ere hiltzaile famatuak agertuko dira, hasieran egunkarietan, gero kantuetan: Edmund Kempler, Dean Corll (Goxokien Gizona), Gary Gilmore (fusilatua, berak nahi izan zuelako)... Eta Guyanan 918 pertsona hil ziren, Peoples Temple sektaren partaideak.

2.8. 1980ko hamarkadako berriak

Garai hauetan langai berriak agertzen dira: Moskuko joku olinpikoak (Peter Gabriel), Poloniako Solidarnos sindikatua (U2), Chernenko (Frankie Goes To Hollywood), Nelson Mandela (Special AKA, Artists United Against Apartheid — Springsteen, Miles Davis, Rubén Blades, Bob Dylan, Ringo Starr, Lou Reed, Peter Gabriel, Jackson Browne, U2, Keith Richards, Joey Ramone, Pete Townshend... — *apartheiden* kontra), Lockerbie-ko atentatua (PiL), Reagan Bitburg-eko kanposantuan (The Ramones), Etiopia (Bob Geldof eta «Do they know it's Christmas?») single arrakastatsua), Tiananmengo istiluak (R.E.M. — «Shinny happy people» —, Joan Baez — «China» —, System of a Down — «Hypnotize» —, Mary Chapin Carpenter — «4 June 1989» —, Pink Floyd-eko partaide ohia den Roger Waters — «Watching TV» —), Berlingo Harresiaren erorketa (Pink Floyd — «A great day for freedom» —, Rush — «Heresy» —, The Feeling — «I thought it was over» —, Johnny Clegg — «Berlin Wall» —, Barclay James Harvest — «Berlin» —, Accept — «Balls to the Wall» —, Scorpions — «Wind of change» —)...

Bitartean, Britainia Handian musikari asko aritzen dira Thatcherren kontra: Specials, Elvis Costello, Billy Bragg, Dick Gaughan, Linton Kwesi Johnson, The Selecter, The Clash, Manic Street Preachers, Pulp, Ewan MacColl, Sting, Dire Straits, U2, Chumbawamba... Bestalde, IRAn atentatuak eta epaketak lelo berrietan agertzen dira, Pink Floyd, Simple Minds eta Wolf Tones-en eskutik.

Eta poliki-poliki gai sozialak hedatzen hasten dira: ihesa (Bruce Springsteen eta «Streets of Philadelphia»), umeen kontrako bortxakeria (Suzanne Vega eta «Luka»), abortua (Joni Mitchell, Judy Collins, Madonna, Neil Young & Pearl

⁴² *The Yuma Daily Sun*: «British Kill 13 Irish Civilians. Attack called unprovoked». 1972-1-31, 1. orr.

Jam...), negutegi efektua (Testament, Yellowjackets). Katastrofe ekologikoak (Exxon Valdez, Chernobil, Amanoziako baso-mozketa) eta bestelakoak (Challenger) kantu bilakatzen dira abiada bizian.

Oso bitxia da AEBetan artisten erantzuna lengoia esplizitua erakusten duten diskoei abisuzko pegatina jartzera behartzen dutenean: NOFX, Megadeth, Ice T, Suicidal Tendencies, Ramones edo Anthrax berehala kexatuko dira. Eta Iran-Contra eskandalua Don Henley, B-52s, Bruce Cockburn, The Clash edo 10.000 Maniacs artisten diskoetan agertuko da.

2.9. 1990eko hamarkadaren berriak

1990etik aurrera, kantu bilakatzen diren berriak biderkatzen dira: 1990eko Golkoko gerra, Rodney King-i emandako jipoia (Tupac Shakur, En Vogue, Lil' Wayne, Ice Cube y Body Count...), 1992ko Los Angelesko istiluak (Tom Petty, Ice Cube, Dr. Dre, Branford Marsalis, Porno for Pyros, Billy Idol, Bad Religion, Tori Amos, Rancid, En Vogue, Machine Head, Offspring, Slayer & Ice T, Aerosmith, The Boo Radleys, Garth Brooks, M.I.A., Ben Harper, David Bowie, Joni Mitchell, Bruce Springsteen...), Seattleko Gatazka (R.E.M., Jello Biafra, Mike Doughty), Anita Hill abokatuak sufritutako sexu-erasoa (Sonic Youth), Juarez hiriko emakumeen hilketak (Tori Amos, At The Drive-In), Matthew Sheppard ikasle homosexualaren heriotza (Elton John, Melissa Etheridge, Cyndi Lauper, Ron Sexsmith, Peter, Paul & Mary, Janis Ian, Tori Amos, Kristian Hoffman, Rufus Wainwright, Suzzy & Maggie Roche, Big Country...), Robert Latimer-en alabaren eutanasia (Ozzy Osbourne), Jack Kevorkian doktorea (Public Enemy, L.A. Guns)...

Terrorismoa ere berriro agertzen da: alde batetik, Ipar Irlandako gatazkan (Cranberries, Def Leppard, U2), eta bestalde, AEBetako barruko terrorismoa, Unabomber (Mando Diao) eta Oklahoma Cityko atentatuarekin⁴³ (Garth Brooks). Bortxakeriak ere badirau urte hauetan: Jeremy Delle ikasle gaztearen suizidioa (Pearl Jam), Dunblaneko tiroketa, Columbineko masakrea, eta Amadou Diallo etorkinaren heriotza New Yorkeko polizia 41 aldiz tirokatu ondoren (Beastie Boys, Bruce Springsteen, Dead Prez, Erykah Badu, KRS-One, Lauryn Hill, Mos Def, Public Enemy, Terry Callier, Wyclef Jean & Youssou N'Dour, eta abar).

2.10. 2000ko hamarkadako berriak

2001eko iraileko atentatuek (11-S) nazioarteko gaurkotasuna markatzen dute, eta horrekin batera, ondoren sortutako kantu ugari; war on terrorism, Afganistan, John Walker talibana, Irakeko gerra, Guantanamo, Faluya, Abu Ghraib, Bagdad, Saddam Husseinen heriotza, islamofobia AEBetan. Gai hauetan aritzen dira

⁴³ *The New York Times*: «At least 31 are dead, scores are missing after car bomb attack in Oklahoma City wrecks 9-story federal office building». 1996-4-20, 1. orr.

artista askoren kantuak: Bruce Springsteen, Leonard Cohen, Beyoncé, The Black Eyed Peas, Bon Jovi, Mary Chapin Carpenter, Cher, The Cranberries, Sheryl Crow, Bo Diddley, Ani DiFranco, Eagles, Melissa Etheridge, Fleetwood Mac, Peter Dinklage, John Hiatt, Alan Jackson, Michael Jackson, Jay Z & Alicia Keys, Toby Keith, Mark Knopfler & Emmylou Harris, Paul McCartney, Tom Paxton, Slayer, Will Smith & Mary J. Blige, Suzanne Vega, Neil Young, Elliott Murphy, Kareem Salama...

Nazioarteko berrietan, izen gehiago agertzen dira: Elian Gonzalez ume kubarra (Manic Street Preachers), Dalai Lama (Alex Chilton, Rammstein, Joe Fahey, John McLaughlin), terrorista suizidak (Juliette Lewis, Nas), Gazako ontzidia (Doc Jazz, Dan Bull), Anna Politkovskaya kazetari erahila (Uuden Ajan Kynnyksellä, Elin Sigvardsson), Jean Charles de Menezes brasildarra, Londresen poliziak hil zuena (Elvis Costello, Chris Wood), Virginiako institutuko masakrea, Condoleezza Rice, Barack Obama...

Beste berri garrantzitsu batzuk, musikarien ikuspuntutik, hauexek dira: Kalifornia eta Australiako suteak, Haitiko lurrikara, Kiotoko protokoloa, Mexikoko Golkoko petrolioaren jarioa... Eta berriro ere krisi ekonomiko orokorra, 80 urte lehenago gertatu zen moduan. Horra hor Lehman Brothers (Bon Jovi), AIG konpainiaren erorketa (Show of Hands), Bernard Madoff eta bankarien trikimailuak (Ry Cooder, «No banker left behind»). Abortuaren eztabaidak medikuen hilketak ekarri ditu: David Gunn 1993an (Marilyn Manson), Barnett Slepian 1998an (Ani DiFranco) edo George Tiller 2009an (David Rovics, Crackerjack taldekoa). Eta amaitzeko, Armin Meiwes-en kasua, Interneten bidez kontaktuan jarritako pertsona bat hil eta jan zuenarena (Bloodbath, Rammstein, Macabre, Rich Hillen Jr.) eta Amstetten-go Munstruoa, Josef Fritzl, bere alaba 24 urtean zulo batean gorde zuena (Rammstein, Black Lips, The Clean Beats, Paradise Lost).

3. ONDORIOAK

Ikerketa honetan bildutako datuak aztertu ondoren, honako ondorio hauek ateratu ditugu: hasteko, berrietan inspiratzen diren kantuak etengabe sortzen dira, jarioa mantentzen da eta egun hauetan gertatzen ari diren gauzak berehala helduko zaizkigu kantu moduan. Horrelako kantuak, kultura anglosaxoian *topical songs* deitzen dituztenak, ez dira oso arruntak gehien saltzen duten artisten artean; noizean behin, kanturen bat agertzen da hauen grabaketetan (Bruce Springsteen, U2, Neil Young, Rammstein, Pearl Jam...), baina salbuespenak baino ez dira; bestalde, askotan lan honetan aritzen direnak (Billy Bragg, Pete Seeger) ez dira hain ezagunak testuinguru honetatik at.

Lan honen beste ondorioa da kantu gehienak indarkeriari lotuta daudela egiaztatzea; hasierako hamarkadetan (1920, 1930, 1940), gizakia elementu pasiboa izaten zen, naturako indarren menpean (uholdeak, lurrikarak, urakanak, hondamenak, zikloiak...) eta gertakarien menpean (1929ko Crack delakoa, II Munduko Gerra). Eta hortik aurrera indarkeria izango da nagusi kantu hauetan: poliziaren edo mi-

litarren ekintzak, institutuetan masakreak, hiltzaileak, terrorismo desberdinetako atentatuak, torturak, tiroketak, gerra berriak, erlijioengatiko erasoak... Antzinako pasibotasuna egungo aktibotasun bilakatu da, askotan bortxakeriari lotuta.

Tradizio anglosaxoian ez da zaila berri bat agertzen denean aldeko eta kontrako kantuak topatzea. Horrela gertatu zen Vietnamgo gerrarekin, patriotismoa alde batetik, kritika zorrotzak bestetik; abortuan ere horrelako erantzunak topatzen ditugu, artista asko aukera librearen aldekoak agertzen diren bitartean, kantari kristatauek —badago mugimendu sendo bat— aurkako leloak sortzen dituzte. Eta ikuspegi desberdinak topatu ditugu 11-S inguruko gertakarietan edo Katrina urakanari emandako erantzun instituzionaletan. Beraz, adierazpen askatasun zabala erakusten du gizarte honek, batez ere bestelako ikuspuntuak sortzen baititu.

Eta, amaitzeko, esan dezagun gaurkotasunari loturiko gaiak berehala aldatzen direla, iritzi publikoarekin gertatzen den moduan: lehen bonba atomikoa, feminismoa, arrazakeria, zuzenbide zibilak, eutanasia, abortua edo gerra hotza; orain barneko terrorismoa, bankarien maltzurkeriak, islamofobia, erlijioengatiko gerrak edo homosexualitatea hartzen dira langai berritzat. Horretan ere rock mundua etengabe eguneratzen dela esan daiteke, gai horiek komunikabideetan agertzen diren heinean.

XIII

Euskal kantuak, dokumentazio-iturria: nazioarteko berriak euskal musikan (1969-2011)

Joseba Martin

Radio Euskadi-ko *La Jungla Sonora* saioko zuzendaria eta UPV/EHuko irakaslea
Director del programa *La Jungla Sonora* de Radio Euskadi y profesor de la UPV/EHU

Laburpena: Euskal musikak nortasun berezia erakutsi du betidanik: hizkuntza, gaiak, estiloak... Baina, tradizio anglosaxoian ez bezala, oso gutxitan ikertu dira haren barneko elementuak. Kasu honetan euskal kantuak nolako dokumentazio-iturri oparoa izan daitezkeen aztertzen da, batez ere nazioarteko berrietan inspiratzen direnean. Rock musika, kultura herrikoia dela onartuz gero, gizarte baten isla bilakatzen da eta, bide batez, euskaldunek nola ikusten duten beren burua ezagutzeko aukera emango du. Ondorioak ikusi ondoren, begirada hau oso zehatza da eta hautatzeko irizpide argia erakusten du.

Resumen: La música vasca siempre ha mostrado, desde sus inicios, una personalidad propia, ya sea por el idioma, los temas tratados, los estilos musicales o el lenguaje utilizado. Pero, a diferencia de lo que ocurre en la tradición anglosajona, sus elementos internos han sido poco estudiados. En este caso se analiza qué tipo de fuente documental pueden ser las canciones vascas, sobre todo cuando se inspiran en la actualidad internacional. La música rock, en cuanto que cultura popular, se convierte en reflejo de la sociedad donde se crea y, de paso, ofrece la oportunidad de conocer cuál es la mirada que los vascos tienen sobre sí mismos. A tenor de los resultados obtenidos, este enfoque es muy específico y muestra un criterio de elección muy definido.

1. SARRERA

Kultura herrikoiaaren ardatz garrantzitsua dugu rock musika. Horrela kontsideratzen dute nazioarteko ikertzaile ugari, batez ere ingelesez jarduten duen tradizioak. Kathie Turner amerikar ikertzaileak dioenez, «hedabideek eta kultura herrikoiak lotura sinbiotikoa dute, bakoitzak bestearekin harreman estua dauka» (Turner, 1984: 3).¹ Bestaldetik, Zeelanda Berriko Roy Shuker irakasleak hauxe gehitzen du: «ospea kultura herrikoiaaren osagai zentrala dugu, beren produktuek eta pertsona famatuek (izarrek, autoreek) gizartearen onarpen eta onespen osoa

---

¹ Turner, K.J. (1984): *Mass media and popular culture*. Chicago: Science Research Associates.

lortzen duten heinean» (Shuker, 2007: 3)². Era berean, autore honek «musika herri-koia» definitzeko zailtasuna erakusten du. Hainbat eta hainbat azalpen irakurri ondoren, hauxe da, gure ustez, ikerketa honetarako hurbilekoen topatu duguna, Peter Sinclairren eskutik, disko konpaktuetan rockaren gidaren sarreran: «Rock hitzaren definizioa zabalik utzi dut nahita, country, soul, rap eta blues artisten lan nabariena barruan sar dadin, hauen zereginak eragin handia izan baitu rockaren joera orokorrean»³.

2. TOPICAL SONG, ALBISTEA + ABESTIA

Bestaldetik, kultura honetan *topical song* kontzeptua garatu dute hamarkada luzez, hau da, leku eta une jakin batean sortzen den kantua leku eta une horretan gertatutakoa kontatzeko. *Topical*⁴ hitza oso arrunta da ingelesez, eta «gaurko» edo «mementoko intereseko» zerbait adierazi nahi du; tamalez, hitz gehiago beharko genuke euskaraz edo gaztelaniaz esanahia hobeto erakusteko. Aplikazioen artean *topical song* kontzeptua dugu: uneko gertaera politiko edo sozialak komentatzen dituen kantua da. Kantu hauek narratibaren eta iruzkinaren nahasketa eskaini ohi dituzte, nahiz eta kasu batzuetan (esaterako, Neil Youngen «Ohio» kantua, Kenteko Unibertsitate publikoan gertatutako tiroketari emandako erantzun gisakoa) iritzia bakarrik erakutsi, gertaerak ezagunak direla onartzen delako»⁵. Ian Peddie irakasle australiarrak, musika herrikoia eta giza protestari buruzko testuetan, «*topical songs* hauek, beren definizioaren arabera, une baterako eta leku zehatz baterako neurri eginda» daudela dio (Peddie, 2006: 28), eta horren ondorioz jatorrizko gertaeratik urruntzen diren neurrian ahulak edo sentiberak bilakatzen dira kantu hauek testuingurua galtzeagatik. Eta guzti honekin batera, bigarren xehetasun bat gehitu beharko genuke: *topical song* eta protesta kantua ez dira sinonimoak. Adibide bat: Beatles-en «A day in the life» kantuan, «Sgt. Pepper's Lonely Heart Club Band» disko famatuan sartua (askoren iritziz, munduko album onena⁶), eguneko bi berri kontatzen dira: Guinness enpresaren oinordekoa zen Tara Browneren heriotza trafikotatik istripu batean eta Blackburn hiriko errepideetan topatutako 4.000 bideko zuloak; lehenengo berria John Lennonek ekarri zuen, Paul McCartneyk bigarrena.

Oso garrantzitsua izan zen bide honetan *Broadside* aldizkaria, 1962an kalera-zen hasi zena. Hasierako azpitituluan «A handful of songs about our times» (Gure garaiei buruzko kantu esku bete bat) esaldia agertzen zen; beranduago «The Na-

² Shuker, R. (2007): *Understanding Popular Music Culture*. 3. edizioa. Londres-New York: Routledge.

³ Sinclair, P. (1992): *Rock on Cd: The Essential Guide*. Londres: Trafalgar Square.

⁴ Concise Oxford Spanish Dictionary (2009): <http://www.wordreference.com/>. Kontsulta: 2013-04-16.

⁵ Webster's Online Dictionary: <http://www.websters-online-dictionary.org>. Kontsulta: 2013-04-16.

⁶ Collin Larkin-en *All Time Top 1000 Albums* liburuan (Virgin Books, 1994) lehenengo postuan agertzen da; eta postu berean *Rolling Stone* aldizkariaren 2003ko «The 500 Greatest Albums of All Time» ale berezian ere.

tional Topical Song Magazine» (*Topical song aldizkari nazionala*) adierazten zuen izenburuaren azpian. Aldizkariko artikuluen barruan honelakoak agertzen ziren askotan: kantuaren testua, partitura, argazki edo marrazkiren bat... eta abiapuntu berriaren egunkari-zatiak. Gainera, aldizkari honetan agertu ziren lehenengo aldiz artista ezagun batzuen kantu berriak; horra hor Bob Dylan, Pete Seeger, Nina Simone, Phil Ochs, Malvina Reynolds, Peter LaFarge, Ewan MacColl, eta abar.

3. EUSKAL MUSIKAREN MARKO TEORIKOA ETA HIPOTESIAK

Euskal musikan ere *topical song* ugari ditugu, hau da, berri zehatzetan edo gaurkotasuneko gertaeretan inspiratzen diren kantuak. Baina tamalez euskal musikarien artean ez da mundu anglosaxoian egindako ikerketen parerik. Euskal musika Euskal Herriko kulturaren oinarri garrantzitsua izan arren, ikuspuntuak historizistak edo garapen kronologikoak izan ohi dira, gehienetan testuen xehetasunetan sartu gabe.

Ikerketa honen bidez euskal musikak nazioarteko gertaerei bota dien begiradaren ikuspuntua aztertuko da, hau da, 1969. eta 2011. urteen bitarteko kantuak bilduko dira, gaurkotasuneko berrietan inspiratutakoak. Helburua da zer adierazten duen nazioarteko begirada horrek islatzea, horrelako kantuen bidez zer kontatzen den eta zer ez den kontatzen jakitea.

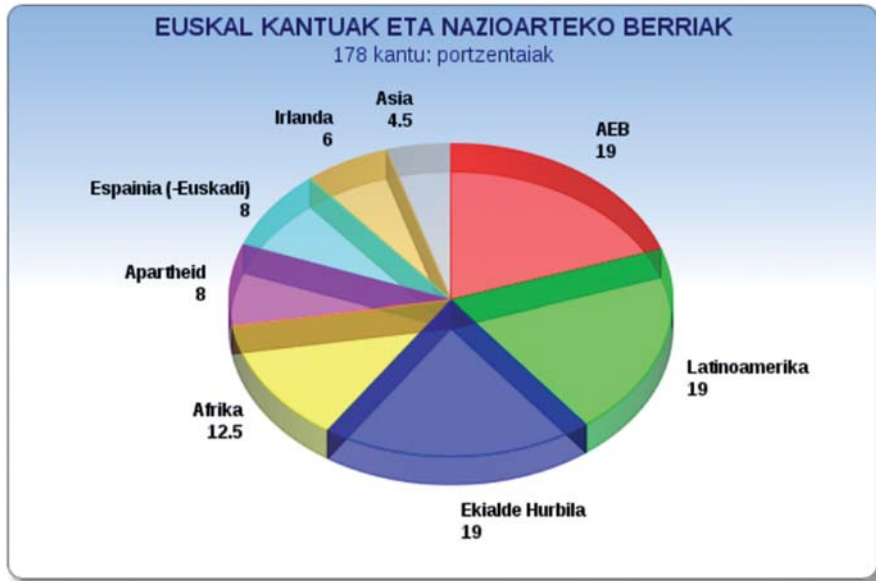
Lan honetako hipotesi nagusia hau da: egiaztatzea kanpoko begirada hori garrantzitsua dela eta, gainera, oso begirada estua dela; hau da, kantu gehienak lurralde jakinetan kokatzen dira, beste eremu askotara hurbildu gabe.

Metodologia nagusia behaketa zuzena izango da eta horretarako artista askoren diskografiak aztertuko ditugu, zeintzuk diren nazioarteko gaurkotasunean inspiratzen diren kantuak biltzeko; horra hor Irlandako gatazka, Palestinako intifada, Nikaraguako sandinisten borroka edo Chiapaseko zapatisten agerpena. Datu horiek lortuz gero datu-baseak aztertuko ditugu antolamendu geografikoa garatzeko. Eta hori lortu ondoren emaitzak eta ondorioak aztertuko ditugu hausnarketak burutzeko.

4. EMAITZAK

Salbuespenak albuespen, euskal musikarien begirada internazionalista izan dela esan daiteke, gehienetan ezkerreko ikuspuntutik; joera hau bi ataletan ikus daiteke: alde batetik, AEBtako inperialismoari kritika zorrotza eta latza egiten zaio, batez ere beste lurraldeetan egindako operazioengatik, eta bestaldetik elkartasuna adierazten zaie borroka mugimenduei, batez ere Amerika Latinoan herri *zapalduak* —horrelako hitza erabiltzen dute askotan— defendatzen dituztenei. Kontuak ateratzen baditugu, 178 kantu sortu dituzte nazioarteko gaurkotasunari begira. Horietatik heren bat hainbat lekutan sakabanatzen dira: horra hor Bangla Desh-eko uholdeak (Lupe, 1974), hondamendi nuklearra (Txangot, 1986), Berlingo harre-

sia (Zarama, 1991), merkatu azoka (Potato, 1995), Hirugarren Munduko haurren heriotza-tasa (Negu Gorriak, 1995ean; Deabruak Teilatuetan, 2007an), Bill Gates (Furunda, 1996), multinazionalen boterea (Dut, 1997), Aljeriako eta Kabiliako errepresioa (Hautzarrak, 1998), Nazioarteko Diru Funtza (Buitraker, 2000), Eskozia (Gorka Knörr, 2000), Haitiko diktadura (Sagarroi, 2004), pertsonen trafikoa (Stupenda Jones, 2005), Bin Laden (Harrobi, 2006), Paris-Dakar rallya (Joseba Tapia, 2006)...

Agerpen handiagoa duten beste esparru edo lurraldeak hauexek dira: Afrika (14 kantu), apartheid-a (9), Irlandako gatazka (7), Irailaren 11ko atentatuak (4), Ekialde Urruna (5, Irak eta Afganistan nagusi); oso gutxitan agertzen dira Frantzia, Asia, Balkanak, Britainia Handia edo Europa, oro har.

Dena dela, ia heren bat (63 kantu) hiru leku nagusi hauetan kokatzen dira: Ekialde Ertainean (Palestina, Israel, Libano eta Egipto, 21 kantu), Latinoamerikan (21) eta AEBetan (21). AEBetatik hasita, ia bi dozena kantu topatzen dugu hor kokatuak, batez ere beste herrietan egindako ekintza armatuengatik. Vietnamgo gerra Oskorriren «Egia da» (1976) kantuan aipatzen da, Gabriel Arestiren testuaz, eta Henry Kissinger ere agertzen da; baita Imanolen «Vietnam 1970» kantuan ere, Jose Mari Txato Agirrerren poemaz. 1980 Fermin Valencia kantari nafarrak «Llegan los americanos» grabatu zuen eta, Lemoizko zentralaren teknologia AEBetan egina dela aipatu ondoren, haien presentzia salatzen du honako toki hauetan: Bardeetako tiro-eremuan, Txilen, Palestinan, Panaman, Korean, Vietnamen eta Indotxinan. Antzeko jarrera topatzen dugu hurrengo kantu hauetan: Naste Borrasteren «Yankiek ez»n (1987), Anje Duhalderen «Rantx eroa»n (1989), Anje Duhalderen

«Osaba Sam»en (1990), Hertzainak taldearen «Yankee go home»n (1991), Bittor Kapanagaren testuaz, Ancha Es Castellaren «El sudaca»n (1993) eta La Polla Recordsen «Johnny»n (1993), non Kuwaiteko gerra aipatzen den, petrolioia dela interes nagusi eta bakarra salatzearekin batera. Negu Gorriak taldeak, bestalde, «JFK» (1993) grabatu zuen Erlak bikotearen «Kennedy» (1969) kantuari emandako erantzun moduan, nortzuk diren Ameriketako «benetako lagunak» azpimarratuz: Augusto Sandino, Ernesto Che Guevara, Malcolm X, Angela Davis, Emiliano Zapata, Tupac Amaru, Simón Bolívar, Jose Marti eta abar. Honelako izenburuak agertzen dira hurrengo urteetan: «Bush Satan» (Piperrak, 1994), «Eskatu dena guztia» (Mikel Telleria, 1999), «Tormenta del desierto» eta «Inperialismoak darrai» (biak Ekon taldearenak), «Makurkeriaren izena» (Xabier Montoia, 2002), «Gora gaileta» (Selektah Kolektiboa, 2002), «Los perros de la CIA» (Potrotaino, 2002), «Larala» (Gose, 2007) eta «Errealismoa» (Kauta, 2008).

Esan bezala, beste ikuspuntu bat lantzen dute euskal artistek AEBetara begiratzeko dutenean: hango lider beltzekin bat datoz aspaldidanik. Julian Lekuona izan zen lehenengoa («Martin Luther King», 1966). Ondoren Guk («Amerikano beltzak», 1970?) eta Imanol («George Jackson», 1973, Pantera Beltzen liderra goraituz) aurkitzen ditugu. Malcolm X lau aldiz agertzen da Negu Gorriak-en kantuetan: «Radio Rahim», «Esan ozenki», «JFK» eta «Denok gara Malcolm X»; Zarama eta King Mafrundi taldeek aipatzen dute Islameko Nazioaren liderra. Dena den, azken hogeitaz urteotan erreferentzia horiek desagertuztat har ditzakegu.

Hala eta guztiz ere, ez da gauza bera Afrikara hurbiltzen garenean. Kantu guxti daude: Bergarako Ameslariak taldearen «Biafra» (1969), Pantxoia eta Peioren «Amets baten xori» (1975) eta Oskorriren «Maite dugu mundua» (1976), Arestiren testu batez. 15 urte pasa ziren kontinente beltza berriz agertu baino lehen. Emon Behi Bi (1990), Baldin Bada (1991, 1995), Su Ta Gar (1992), Les Mecaniciens (1993, Atxagaren laguntzaz), King Mafrundi (1994), Txakun (1995), Dut (1996), Anestesia (1997), Asgarth (2000) eta Gatillazo (2007) dira sasoi berri honetako partaideak. Hirugarren mundua aipatzen dute Negu Gorriak («Ume hilak», 1995) eta Etzakit («Esku beltzak», 1998) taldeek ere.

Aparteko atal batean aipatu beharko genuke Hegoafrikako egoera. Kortatu izan zen lehena («Desmond Tutu», 1985) eta berehala helduko ziren Tijuana In Blue, Potato, Ehun Kilo, Ipar Rap Eroak, Julio Kageta, King Mafrundi, Basque Dub Foundation eta Berri Txarrak; hauek dira gehien erabiltzen diren hitzak edo kontzeptuak: *apartheid*, Mandela, Soweto... eta Napartheid (Pretoria-Gasteiz honekin batera).

Gauzak erabat aldatzen dira Latinoamerikan kokatzen bagara. Bi dira ikuspegi honen ardatzak: alde batetik, Ertamerikako gerrilla-mugimenduak (batez ere El Salvadorren, Nikaraguan edo Mexikon), eta bestaldetik Ameriketako Aurkikuntzaren V. mendeurrenaren ospakizunak, askotan Euskal Herriko artistek sarraski edo genozidio moduan ikusita. Hasieran Iparraldetik heltzen ziren halako ikuspuntuak (Pantxoia eta Peio, Errobi, Anje Duhalde, Etxamendi eta Larralde...); ondorengo urteetan besteenak (Xabier Lete, Andoni Egaña, Joxe Ripiau...) zabaldu ziren. Dena dela, Ertamerikan aritu dira euskal artistak, gehienbat: Kortatu («Nica-

ragua sandinista», 1985), Negu Gorriak («Frente Farabundo Martí», 1993), Betagarri («Pachuca sonora», 1997, zapatistei buruzkoa), Etsaiak («Lurraren indarra», 1994, gai berdinean), Kojon Prieto y los Huajolotes («Insurrección en Chiapas», 1994) eta Piperrak («En Txiapas», 1996). Gainera, Negu Gorriakek Marcos komandanteordea aipatzen du 1995eko «Begirunea» kantuan eta Chiapas agertzen da Lendakaris Muertos taldearen 2004ko «Das por cool» leloan. Beste artista batzuek lurralde hauetako pertsonaiak eta herriak aipatzen dituzte (Kuba, Che Guevara, Zapata, Ekuador, Txile, Nikaragua, Contra, Uruguay, Guatemala, Honduras...); kasu honetan Delirium Tremens, Gozategi, Alaitz eta Maider, Betagarri, Fermin Muguruza edo Gatillazo, besteak beste, aurkitzen ditugu. Gainera, 1999an «Ertamerikaren alde» disko kolektiboa argitaratu zen Iparraldean, Paco Diaz, Caroline Phillips eta Mixel Ducau, Xabi Pery eta Txomin Larronde (Txakun taldeko kantaria), Bide Ertzean eta Fermin Muguruza, besteak beste, partaide izanik.

Aurkikuntzaren V. mendeurrenaren ospakizunen kontra euskal artista ugari agertu ziren: Potato («No pensó en el 92»), E.H. Sukarra («Colonen arraultzak»), Etsaiak («92. Lotsa»), Tapia eta Leturia («Abya yala»), Berri Txarrak («500 urte eta gero»), Ekon («Arbasoen legea») eta Txanbela («Orain 500 urte»). Gainera, emoziozko lokarria izan du Euskal Herriak Ameriketean; 1984ean Pakito Arriaran ETako kidea eta gerrillako partaidea El Salvadorren hil zuten; Negu Gorriaken «Bisitari iraultzailea» (1991) eta Governors-en «Ibiltaria» (2010) kantuek Arriaranen dihardute. 1990an Begoña Garcia Arandigoyen mediku lankide boluntarioa hil zuten El Salvadorreko militarrek («Bisitari iraultzailea» kantuan aipatzen dute) eta 2000an Kolonbian Iñaki Egiluz boluntario bilbotarra paramilitarrek hil zuten, Fermin Muguruzak 2000ko «Gizon armatuak» kantuan gogoratzen duenez. Beraz, ikusten denez, Latinoamerika dugu euskal kantarien nazioarteko begiradaren bigarren zutabea.

Eta hirugarrena, atal kuantitatiboari lehentasuna ematen badiogu, Ekialde Hurbilaren gatazkan topatuko dugu, Israelen, Palestinan eta Libanon, batez ere. Negu Gorriak izan zen lehena 1995ko «Salam agur» kantuarekin. Talde honetako kantariak, Fermin Muguruzak horretaz jardun zenbait abestitan: «La fille du quartier populaire» eta «Yalah yalah Ramallah», esaterako. Gainera, Muguruzak Al Jazeera telebistan lan egin zuen 2010etik aurrera, eta musika-dokumentalak grabatu zituen Libanon, Sirian, Aljerian, Tunisen, Marokon, Egipton, Kuwaiten eta abarretan. Dena dela, Palestinako lehenengo intifadak (1987-1993) ez zuen ia-ia islarik gure musikarien artean; salbuespena Su Ta Gar taldearen eskuetik datorkigu, «David eta Goliath» (1991) kantuarekin. Bigarren intifadak (2000-2005), berriz, kantu ugari sortuko ditu: «Wafa» (Tapia eta Leturia), «Ramallah» (Bad F-Line), «Arima minduen oihu bizia...» (Idi Bihotz), «Amorrua» (Ken Zazpi), «Conciencia de un sentir» (Selektah Kolektiboa), «Milad Mohamed He-meida» (Mikel Markez), «Azahar usaineko lurrean» (Fjord), «Prometeoren baratza» (Izaera), «Palestina» (Bisai), «Arren, Darwish» (Berri Txarrak), «Palestina» (Txapelpunk)... Horiekin batera beste artistak ere aritu dira palestinarren gatazkaz: Laia, Bisai, Stupenda Jones, Txapelpunk, Gaitz, Skasak, Kriston, Banda Baxoki, Fermin Valencia, Vómito, Delirium Tremens, Gose, Kortatu, Governors

edo Piperrak, besteak beste. Esan bezala, zerrenda luzea da eta, gainera, kasu guztietan jarrera berdina erakusten dute euskal artistek: Palestinaren aldekoa eta Israelen aurkakoa.

Libanoko barneko gerra zibila beste kantuetan ere agertu da: «Ehun ginen» (Kortatu, gero M-ak taldea birgrabatua), «Bake bila» (Jojo eta Ramuntxo), «Prometeoren baratza» (Izaera)... Hauetaz gain beste artista batzuek ere Libanoko gerra aipatzen dute, nola edo hala; horien artean Governors, Skalariak, Fermin Mugu-ruza edo Dut topa ditzakegu.

Bitxia da, bestaldetik, Europan bertan izandako gatazkak ia ez aipatzea. Esaterako, Balkanetako Gerra bakarrik Peio Serbiellek («Sarajevo dantzan») eta Gork Knorrek («Rejeci za tebe») aipatzen dute, espresuki. Potrotaioek nazioarteko desinteresa azpimarratzen du «Otra guerra» leloan eta Betagarrik antzeko iritzia botatzen du «Ez dakit zergatik»en. Serbia iragaitzaz aipatzen du Su Ta Garrek, eta oso kantu gutxik gogoratzen digu Saharako egoera: Ados, Rogelio Botanz (Alfonso Sastreren hitzekin) eta Bidebat.

Irakeko gerrak ere bere isla izan du euskal musikarien artean; honetan ere kantu esanguratsuak aurkitu ditugu, baina ez gehiegi: «Kezkak» (Berri Txarrak), «Mercenarios en Irak» (Lendakaris Muertos)... Bagdad hiria Gosek, Betagarrik eta Fermin Muguruzak aipatzen dute, baina garrantzitsuagoa da, testuinguru honetan, Guantanamoen aipamena; «Guantanamo» (Skalariak), «Metroko mamua» (Asier Serrano), «Irailak 10» (Berri Txarrak), «Hamaika» (Betagarri), «Orainaldia» (Governors), «Gora gu ta gutarrak» (Gora Gu Ta Gutarrak) edo «Guantanamo» (Lendakaris Muertos), besteak beste, adibide egokiak gertatzen dira. Gauzak horrela, bitxia da «Irailaren 11» delakoari buruzko hain kantu urri aurkitzea. Aipamenak egiten dituzte Berri Txarrakek, Asier Serranok eta Betagarrik eta iritzi sakonagoa erakusten dute Karidadeko Bentak («Desastre haundiak»), Skunkek («Dbkatua») eta Vomitok («En la zona cero»).

Europako herriak oso gutxitan agertzen dira. Irlandaren kasuan, bi motatako aipamenak egiten dira: alde batetik, leku idilikoa dela adierazten dituztenak (Txanbelaren «Esmeraldazko Eire gorritua» edo Imuntzo eta Belokiren «Hiru ostu») eta, bestaldetik, gatazkari buruzkoak (Hertzainak-en «No time for love», Julio Kage-taren «Six of Birmingham», Xabaltxen «Belfast» edo Governors-en «A song for Bobby»).

Europa bera (Europar Batasuna, alegia), behin eta berriro egunkarrietan agertu arren, ez da euskal artisten artean sorkuntzarako arrazoi nahikoa. Akelarre taldea hasi zen 1985ean («Europako Ekonomi Elkartea») eta Skalopek jarraitu zuen ironiaz («Ya somos europedos», 1989). Kritika ugari jaso du Europako Batasunak barruko herriak kontuan ez hartzeagatik, batez ere Euskal Herriaren nortasuna baztertzen delako: Jojo eta Ramuntxo («Europa sor ez daike Euskadirik gabe»), Niko Etxart («Baikor»), Xalbador eta Ihidoi («Europari») eta Caroline Phillips eta Mixel Ducau («Europa handi») bide honetatik aritu dira. Beste artista batzuek ere Europako hainbat esparru kritikatu dute; horien artean Pottoka («Nekazaritza SOS», «La rivoluzione de la tradizione»), Piperrak («Akatu»), Trepí eta Arawak («Marrazki bizidunak»), eta Flitter («Sueño blanco») ditugu, besteak beste.

5. ONDORIOAK

Nazioarteko begirada honetan identifikazioa edo begikotasuna dira arrazoi garrantzitsuenak, batez ere euskal gatazkaren eskema agertzen denean: estaturik gabeko herria, borroka armatua, gutxiengo zapaldua/gehiengo zapaltzailea... Zenbait kasutan erraza da ikuspuntu hau topatzea (Palestina, Nikaragua, El Salvador, Irlanda, Txiapas, Kuba, Peru, Txile...). AEBtako kasuan bi atal osagarri elkartzen dira aipaturiko kontzeptuan: herri honetako politika inperialista kritikatzeko da (gehiengo zapaltzailea) eta horko lider beltzak (Malcolm X, Martin Luther King, James Brown, George Jackson, Angela Davis...) goraipatzen dira, gutxiengo zapalduaren buruak direlako.

Eskema honetan borroka armatua ere agertzen da, askotan etikoki justifikaturik boterearen bortxakeriari aurre egiteko erantzun moduan. Horri dagokionez, Euskal Herriaren azken 40 urteotako historiari lotuta agertzen da begirada hori.

Beste aldetik, hiru lurralde nagusiek (AEB, Palestina, Latinoamerika) beste gatazka, hondamendi edo bidegabekeriak baztertzeko dituzte, eta ikuspuntu internazionalista gailentzen da. Oso gutxitan aipatzen dituzte euskal artistek Balkanetako gerra, Tiananmen, Indonesiako tsunamia, Haitiko lurrikara, Katrina hurakana, Afrikako tribuen arteko borrokak, terrorismo islamikoa, eta abar. Beraz, ideologia da begiratzeko modu honen arrazoi nagusia; euskal sortzaileek kontuan hartzen dituzte Euskal Herriaren antolaerari nola edo hala lotutako egoerak, desberdintasun historiko, sozial, politiko edo geografikoak gaituz. Kontu honi dagokionez, tradizio anglosaxoia askoz zabalagoa da eta, kasu askotan, aldeko eta aurkako kantutak aurkitzen dira (Vietnam, Bagdad, Afganistan, Nikaragua, Guantanamo, Katrina, Irailak 11...), begirada zabalagoa eskainiz.

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

HEZKUNTZA, UNIBERTSITATE
ETA IKERKETA SAILA
DEPARTAMENTO DE EDUCACIÓN,
UNIVERSIDADES E INVESTIGACIÓN

berria

KAZETARITZA SAILA
DEPARTAMENTO DE JORNALISMO
DEPARTMENT OF JOURNALISM

